أسرار الكون

KÂİNATIN SIRLARI

İMAM ES-SUYUTÎ

Mercan kitap: 4
Araştırma-inceleme: 3

© 2011 Mercan Kitap
Eserin yayın hakkı Mercan kitap'*a aittir.*
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Sertifika No: 17182
ISBN 978-9944-742-30-6
1. Basım: Mayıs-2011, İstanbul

Mizanpaj: Mustafa Bilgin
Baskı: Lord Matbaacılık
Cilt:: Dilek Mücellit

MERCAN KİTAP
Çatalçeşme Sk. No:19/1 D: 3 34410 Cağaloğlu/İST.
Tel: 212 520 41 51 Faks: 514 51 39

internet siparişleri için:
www.mercankitap.com

Mercan Kitap, Arı Sanat ürünüdür.

أسرار الكون

KÂİNATIN SIRLARI

İmam es-Suyutî

Terceme ve Tahric

Ebu Muaz Seyfullah Erdoğmuş

mercan
KİTAP

İÇİNDEKİLER

Mütercimin Takdimi 11
İMAM SUYUTİ (Doğumu ve Ailesi) 13
Hocaları: 14
Öğrencileri; 15
İLİMLE İŞTİGALİ: 15
ALİMLERİN İMAM SUYUTİ'YE ÖVGÜLERİ 17
Vefatı; 19
Mukaddime 21
Arş ve Kürsi Hakkında Gelenler 22
Arş ve Kürsi Allah'ın Nurundandır 23
Dört Şey Allah'ın Eliyle Yaratılmıştır 25
Arşı Suyun Üzerinde İdi 29

ARŞ VE YEDİNCİ SEMA ARASINDA BULUNANLAR

Allah'ın Perdeleri 35
"Ey Cibril! Rabbini Gördün mü?" 36
Hicabın Türleri 38
İki Hicab Arasındaki Mesafe Ne Kadardır? 38
Güneşin Nuru ve Arşın Nuru 39
Levh ve Kalem Hakkında Gelenler 40
Levhu'l-Mahfuz'un Vasfı 41
Kalem'in Vasfı 42
La ilahe illallah Sözü Cennete Sokar 44

Levh-i Mahfuz'da Üç Yüz On Beş Şeriat Vardır 44
İlk Yaratılan Şey Kalêmdir 46
Kalem'in Yazdıkları 46
Allah Kalemi Nurdan Yaratmıştır 47
Yedi Gök ve Yedi Yer Hakkında Varid Olanlar 49
Göklerle Yerin Aralarındaki Mesafeler 51
Yaratılış Nasıl Başladı? 56
Allah Göklerle Yerin Arasını Nasıl Ayırdı? 61
Sema Bir Kubbedir 62
Sema Bir Dalgadır 64
Yedi Kat Semanın Sıfatı 65
Dünya Seması ve Yedinci Sema 67
Gökler Hangi Gün Yaratıldı? 68
Siccîn Nedir? 70
İnsanlar mı Yoksa Ye'cuc ile Me'cuc mu Daha Fazladır? 74
Güneş, Ay ve Yıldızlar Hakkında Gelenler 77
Allah'ın Güneş, Ay ve Yıldızları Yarattığı Şey 78
Dört Ateş 79
Güneşin Işığı 81
Güneşin Uzunluğu ve Genişliği 82
Yıldızlar Nasıl Yüzer? 84
Güneş, Ay ve Yıldızlar Nereye Akarlar? 85
Şayet Dünya Güneşin Tek Yörüngesinde 86
Sabit Kalsaydı Ne Olurdu? 86
Güneş Der ki: "Ben Çıktığım Zaman Senden Başkasına İbadet ederler" 87
"Battığın Yerden Doğ" 88
Güneş ve Melekler 88
"Allah'ım! Cimrilere Telef Ver" 90
Güneş ve Burçları 91
Batıdan Doğuya Giderken Güneş Ne yapar? 96

Güneşin Arkasından Doğduğu Dağ 96
Hunnes; Yıldızlardır 97
Süheyl, Emre İtaat Etmemiştir 98
Zulmü Sebebiyle Suretin Değiştirilmesi 98

GECE VE GÜNDÜZ HAKKINDA VARİD OLANLAR

Şerahil, Herahil 103
Gece ile Gündüzden Hangisi Diğerinden Öncedir? 105
Haftanın Günleri ve Bunlarda Nelerin Yaratıldığı 106

SEMA VE RÜZGAR HAKKINDA GELENLER

Su Yeşil Yakuttan Yaratılmıştır 107
Allah'ın Ordularından İki Ordu 109
Ad Kavminin Helaki Rüzgarın 109
Az Bir Kısmıyla Olmuştur 109
Allah'ın Zalimlere de Ulaşan Rahmeti 110
Sekiz Rüzgar Vardır 111
Rüzgarlar Nereden Gelir? 112
Kâ'be'de Bütün Rüzgarlar Hissedilebilir mi? 113
Şimal Rüzgarı 114
El-Cenub Hoş Bir Rüzgardır 114
el-Ezyeb Rüzgarı 115
Kapıların Aralıklarından Rüzgarın 116
Bize Yetecek Kadarı Gelir 116
Şayet Şimal Olmasaydı Bitkiler Yetişmezdi 117
Rüzgarlar Sınırlarını Aşmaz 118
Bulut ve Yağmur Hakkında Gelenler 120
Allah'ın Yarattıklarının En Şiddetlisi 120
Bulut Ağacı 122
Allah Bulutla Konuşur ve Güler 123
Bulut Bir Elektir 124

Yağmur Tanesi Deve Gibidir 126
Nuh Günü ve Âd Günü 126
İnci Yağmurdan Olur 128
Yağmur ve Kuraklık 129
Melekler Yağmurla Birlikte İnerler 131
Yağmur İle Azab 134
Şimşek, Yıldırım ve Gök Gürültüsü Hakkında Gelenler 135
Yahudiler'in Nebi Sallallahu aleyhi ve sellem'e 136
Sordukları Şeyler 136
Şimşek Bulutları Sevk Eder 137
Yağmur Bulutu 138
Gök Gürültüsü Yağmuru Çağıran Bir Melektir 140
Yıldırımlar Nasıl Çıkar? 140
Şimşeğin Dört Yüzü Vardır 141

SAMANYOLU VE GÖK KUŞAĞI HAKKINDA GELENLER

Samanyolu Yılanın İzinden midir? 143
Ehl-i Kitap Sorar: 144
Samanyolu Semanın Kapılarıdır 145
Hirakl'in Sorusu 146
Kavsu Kuzah Demeyin 147

ZELZELE HAKKINDA GELENLER

Zelzele Nasıl Meydana Geliyor? 151
DAĞLAR HAKKINDA GELENLER 153
Kaf Nedir? 153
Kaya Üzerindeki Deniz 154
Med ve Cezir Nasıl Meydana Gelir? 155

DENİZLER HAKKINDA GELENLER

Sekiz Deniz 157

Sudan Deniz ve Ateşten Deniz 159
Nil Hakkında Gelenler 159
Cennet Nehirleri 160
Nil Bal Nehri midir? 161
Nil Nehri'nin Şaşırtıcı Halleri 161
Nehirlerin Efendisi 165
Mahlukat Hangi Maddeden Yaratıldı? 166
Hatime 166

RİSALELER

PEYGAMBERLERİN KABİR HAYATI VE GÖRÜLMELERİ 169
BİR BÖLÜM 180
UYARI 188
BİR BÖLÜM 190
TENVİRU'L-HALEK Fİ İMKÂNİ RÜ'YETİ'N-NEBİ VE'L-MELEK 195
TENVİRU'L-HALEK 195
HATİME 225
SONUÇ: 244

SORULAR VE CEVAPLARI

El-Lum'a 257
Fi Ecvibeti'l-Es'ileti's-Seb'a 257
Ölülerin Ziyaretçilerden Haberdar Olması 257
Dirilerin Hallerinden, Ölülerin Haberdar Olması 260
Hayattakilerin Konuşmalarını Ölüler İşitirler mi? 265
Ruhların Karargahı 267
Ruhlar Bir Araya Gelip Birbirlerini Görürler mi? 275
Şehit Sorgulanır mı? 279
Çocuklar Kabirde Sorgulanır mı? 280

MÜTERCİMİN TAKDİMİ

بسم الله الرحمن الرحيم

Şüphesiz hamd yalnız Allah'adır. O'na hamd eder, O'ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerlerinden, amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidayet verdiğini kimse saptıramaz. O'nun saptırdığını da kimse doğru yola iletemez. Şehadet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O, bir ve tektir, O'nun ortağı yoktur. Yine şehadet ederim ki, Muhammed Allah'ın kulu ve Rasûlüdür.

"Ey iman edenler! Allah'tan nasıl korkmak gerekirse öyle korkun ve siz ancak müslümanlar olarak ölünüz." (Al-i İmran; 3/103)

"Ey insanlar! Sizi tek bir candan yaratan ve ondan da eşini var eden, her ikisinden birçok erkek ve kadın türeten Rabbinizden korkun. Kendisi adına birbirinizden dileklerde bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık bağlarını kesmekten de sakının. Şüphesiz Allah üzerinizde tam bir gözetleyicidir." (en-Nisâ; 4/1)

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve dosdoğru söz söyleyin. O da amellerinizi lehinize olmak üzere düzeltsin, günahlarınızı da mağfiret etsin. Kim Allah'a ve Rasûlüne itaat ederse büyük bir kurtuluşla kurtulmuş olur." (el-Ahzâb; 33/70-71)

Bundan sonra, Şüphesiz sözlerin en güzeli Allah'ın Kelam'ı, yolların en hayırlısı Muhammed Sallallahu aleyhi ve sellem'in yoludur. İşlerin en kötüsü sonradan çıkarılanlarıdır. Her sonradan çıkarılan şey bid'attir ve her bid'at sapıklıktır. Her sapıklık da ateştedir.

İmam Suyuti'nin gökler ve yerlerde bulunan mahlukat hakkında derlediği bu kitapçık, el yazması Mısır, el-Ezher kütüphanesinde bulunan el-Hey'etu's-Seniyye adlı risalesinin tercemesidir. İnternette bu kitap Esraru'l-Kevn adıyla yayınlanmıştır. İçinde geçen rivayetlerin bir kısmı israiliyat ve sahih olmayan rivayetlerden oluşmaktadır. Dipnotlarda rivayetlerin sıhhat durumlarını belirttim. Bazı konularda da eklemek istediğim notları çevirenin notu başlığıyla belirterek ekledim. Kitabın giriş kısmına da İmam Suyuti'nin hayatı hakkında bilgi verdim.

Allah Azze ve Celle'den bu çalışmamı faydalı kılmasını dilerim.

Ebu Muaz Seyfullah Erdoğmuş

Çubuk/Ankara

İMAM SUYUTİ
(Rahmetullahi Aleyh) 1 (m.1445-1505)
Doğumu ve Ailesi

Hicri 849 Miladi 1445 yılında Kuzey Mısır'da bulunan Asyut (Suyut) kasabasında doğmuştur. Muasırı olan Sehavi'ye göre[2] anne tarafından Türk asıllı olup ilim ehli bir aileye mensuptu. Babası Şafii fakihlerinden Kemalüddin Ebu Bekr'dir. Babası Kahire'de Şeyhuniyye medresesinde fıkıh dersleri veriyordu. H. 855 yılında Kahire kadısı iken vefat etmiştir.[3] Buğyetu'l-Vuat'ta belirttiğine göre babasının vefatından sonra, baba dostu bir sufinin terbiyesine verildi.[4]

Hüsnü'l-Muhadara'da Suyuti şöyle anlatıyor; "Kur'anı sekiz yaşına varmadan, daha sonra İbni Dakik el-Iyd'in el-Umde'si, Nevevi'nin Minhacu'l-Fıkh'ı, Beyzavi'nin el-Usul'ü ve İbni Malik'in Elfiye'sini ezberledim. Hicri 864 senesi başlarına doğru ilimle iştigale başladım. Fıkıh ve Nahiv gibi ilimleri,

---

1 **Hal tercemesi için bkz.**; Suyuti Buğyetu'l-Vuat (10-12) Hüsnü'l-Muhadara Suyuti (1/153-203) İbnü'l-İmad Şezeratu'z-Zeheb (8/555) Gazzi Kevakibu's-Saira (1/226- 231) İbnu Iyas Bedaiu'z-Zuhur (4/83) Şevkani Bedru't-Tali (1/328) Serkis Mu'cem (1/1073) Brockelmann G.A.L. (2/181) Hartmann Muvaşşah (s.82) Hayreddin Zirikli A'lam (4/71) Dr. Ahmed Özel Hanefi Fıkıh Alimleri (s.197) İslam Alimleri Ansiklopedisi (14/356) Ömer Rıza Kehhale Mu'cemü'l-Müellifin (5/128) Bağdatlı İsmail Paşa Hediyyetü'l-Arifin (1/534)

2 Sehavi ed-Dav'ul-Lami (4/65) Bkz.; Zekeriyya Umeyrat Zeylu Tazkiratu'l-Huffaz (5/223)

3 Suyuti Nazmu'l-Akyan Fi A'yani'l-A'yan (s.95)

4 Suyuti Buğyetu'l-Vuat (s.20)

muhtelif şeyhlerden aldım. Yine bu senelerde istiaze ve besmele şerhi olarak ilk eserimi te'lif ettim."[5]

HOCALARI:

Kemalüddin Bin Hümam,

Şihabüddin eş-Şarimsahi,

Şerefüddin el-Münavi,

Takıyuddin Ahmed eş-Şumunni,

Alemuddin Salih el-Bulkini,

Muhyiddin Muhammed el-Kafiyeci,

Siracuddin Ömer el-Bulkini,

Zeyneddin Rıdvan,

Ömer Bin İsa el-Ververi,

Muhammed Bin İbrahim eş-Şirvani,

İzzüddin Ahmed el-Kinani,

Şemsüddin es-Sehavi,

Celaleddin el-Mahalli,

Emineddin Yahya el-Aksarayi,

Şemseddin Muhammed es-Seyrami,

Şeyhul İslam Ebi Zekeriyya,

Yahya Bin Muhammed el-Münavi,

Burhan el-Bukai,

Muhyiddin el-Bergami,

Mecduddin İbni Siba',

---

5 Suyuti Hüsnü'l-Muhadara (1/188-195)

Takiyeddin Ebubekr Şazi el-Haskefi,

Yafii,

Şemseddin Muhammed Bin Musa el-Hanefi,

Fahreddin Osman Bin Abdullah el-Maksi,

Muhyiddin Abdulkadir Bin Abdulmuti,

Necmuddin Ömer Bin Muhammed Bin Fahd,

Burhaneddin İbrahim Bin Ali Bin Zuheyre,

Şemseddin Muhammed el-Bani,

Seyfüddin Kasım Bin Kutlubuğa el-Hanefi ...

ÖĞRENCİLERİ;

Şemsuddin Davudi el-Maliki,

Şemseddin es-Salihî, (meşhur Siyratu'd-Dımeşkiye adlı eserin sahibi)

İbni Iyas,

Burhanuddin el-Halebi,

Nureddin Bin el-Baytar,

ve Abdulkadir eş-Şazili, İmam Suyuti'nin meşhur talebelerindendir.[6]

İLİMLE İŞTİGALİ:

H. 872 yılında hocası el-Bulkıni'nin yardımıyla babasının kürsüsü olan Şeyhuniyye'de fetva vermeye başladı. Suyuti hazretleri 17 yaşında te'life başlamış, bütün İslami ilim dalla-

6 bkz.: el-A'lam (7/184) Ahmet Özel Hanefi Fıkıh Alimleri (s.113,114) Elisabeth Sartain Jalaladdin Suyuti (s.21) Clement Huart Arap ve İslam Edebiyatı (s.354)

rında oldukça çok sayıda eser vermiş, bunun ancak kendisine bahşedilen keramet sayesinde mümkün olabileceği takrir edilmiştir. İmam Suyuti Hicri 9. asrın sonlarına doğru mutlak müctehid olduğunu söylemiştir.[7]

1194 Eserinden 331'i basılmış, 431'i el yazması halinde ve 432 kadarı da kayıptır. Kendisi 300 eserinin ismini vermiş, talebesi eş-Şazili, Suyuti'den bizzat naklen 524 eserini[8], Brockelmann 305[9], Hamid Vehbi, Meşahiri İslam'da; 548 eserinin[10], Flügel Weiner Jahb Tomes; 561 eserinin ismini saymıştır.[11] Ebubekir Sifil İmam Suyuti'nin eserlerinin 730 civarında olduğunu söyler.[12] Dr. Yahya Mahmud es-Saati'nin tahkiki ile neşredilen Fihrisu Müellefatis Suyuti adlı eserde 460, Ahmed eş-Şerkavî'nin Mektebetul Celal es-Suyuti adlı eserinde 725 eseri sayılmıştır. Ahmed el-Haznedar eş-Şeybani ise Delailu Mahtutati's-Suyuti'de mükerrerler ile beraber 981 eserini saymıştır. Ben de İmam Suyuti'nin hayatı hakkında hazırladığım bir çalışmamda 758 eserinin adını sayabildim.

Suyuti'nin yazdığı eserler hakkında şunlar söylenebilir; Genellikle başkalarının eserlerini özetlemiştir. Manzum eserlere şerhler yapmıştır. Nakil konusunda emaneti eda etmiştir. Eserleri birkaç sayfalık risaleler ile büyük ciltlerden müteşekkil kitaplar arasında farklılık göstermektedir. Kitapları çok çeşitli ilim dallarındadır. Bugün ulaşamadığımız pek çok kitabın bizlere ulaşmasını veya o eserler hakkında bilgi edinmemizi sağlamıştır. Eserlerinde, ilgili konu hakkında söylenen sözleri

---

7 Suyuti et Tenbie (vr.63/b) Hüsnül Muhadara (1/157) Şevkani Bedrut Tali (1/334)
8 eş Şazili Behcetul Abidin Bi Tercemeti Hafızil Asr Celaleddin (vr.34r-42v.)
9 Clement Huart Arap ve İslam Edebiyatı (s.348)
10 Hamid Vehbi Meşahiri İslam (1436-1454)
11 Bkz.:Brockelmann GAL (2/145) Clement Huart Arap ve İslam Edebiyatı(s.348)
12 Ebubekir Sifil Çağdaş Dünyada İslami Duruş (s.105)

sahibine ulaşan isnad ile nakletmiş, delillerin münakaşasını yapmış ve tercih ettiği görüşü açıklamıştır.

ALİMLERİN İMAM SUYUTİ'YE ÖVGÜLERİ

İbnül İmad, İmam Suyuti hakkında; "Hadisleri senediyle rivayet eden, muhakkik, kıymetli ve faydalı eserler sahibi... İlahi kudrete inanan bir insan için ciddi bir şekilde yazılıp hazırlanan eserlerinin çokluğu keramet olarak yeter"[13] der.

Şevkani der ki; "Kur'an ve Sünnet hususunda büyük bir imam. İçtihada yönelik ilimleri tam olarak kat be kat kuşatmış, bunlardan ortaya çıkan ilimleri de hakkıyla bilen bir insan."[14] Yine Şevkani başka bir eserinde der ki;

"Tüm ilimlerde zirveye çıktı, akranlarını geçti ve adı yayılıp şöhreti duyuldu... Her daldaki eserleri güvenilirdir. Kendisi bütün İslam coğrafyasında güneş gibi olmuştur."[15]

Abdulvehhab eş-Şa'rani, Tabakatu'l-Vusta'da şöyle der; "Suyuti, kendi zamanında hadis ilimleri konusunda en bilgili insan ve sağlam bir hafızdı. Hadis lafızlarının gariblerini ve hadislerden hüküm çıkarmayı bilirdi. İbni Hacer, tahriç edeni ve mertebeleri bilinmeyen bir çok hadis temize çekti. Suyuti onları tahriç etti ve sahih, hasen, zayıf gibi mertebelerini açıkladı."[16]

Nebhani; "İmam Suyuti, Allah dostu bir veli, ilimde imam, hadiste hafız, fetvada şeyhul İslam olan bir şeyhti." Der.[17]

Ali Bin Husameddin el-Muttaki el-Hindî, İmam Suyuti

---

13 Şezeratuz Zeheb (8/51)
14 İrşadul Fuhul(s.254)
15 Bedrut Tali(s.328)
16 El-Buni Fihrisul Feharis (1/409-410) Kettani Teratibul-İdariye (3/37)
17 Nebhani Camiu'l-Keramat (3/268)

hakkında; "Asrının müctehidi, Şeyhulislam" der.[18]

Abdulaziz Bin Şah Veliyullah ed-Dehlevi, İmam Suyuti hakkında; "Asrının hadis hafızı" diye bahseder.[19]

Subhi es-Salih; İmam Suyuti'den "Allame" diye bahseder ve der ki; "Tefsir, hadis ve edebiyata dair bir çok eserler yazmış bir alimdir."[20]

Mukbili el-Yemeni, "el-Alemuş Şamih Fi İsari'l-Hak Ale'l-Aba ve'l-Meşayih" adlı eserinde, İmam Suyuti'nin biyoğrafisinde, İmam Suyuti'nin iki yüz bin hadis ezberlediğini kaydettikten sonra şöyle der;

"Bu gün bundan fazla hadis ezberleyen kimse bulunduğunu sanmıyorum. Daha önce verilen bilgiler de göz önüne alındığında onun bellediği hadis sayısının iki yüz bin olduğu anlaşılır. Bu da, bazı muhaddislerin, diğerlerinden naklen, onun altı yüz bin hadis ezberlediğini kaydetmiş olmalarıyla çelişmez. Zira muhaddisler bir tek hadisi, rivayette bulunan sahabeye nisbetle tek hadis kabul ederler. Buna göre (metni aynı olan) bir tek hadis, Suyuti'nin kitabında rivayet eden sahabelere nisbetle, bazen dört, on veya altmış hadis olur. Sahabe sözü olarak nakledilen mevkuf hadislerde de durum böyledir..."[21]

İmam Suyuti hadiste hafız lakabı alan (yani en az yüz bin hadisi ezbere bilen Muhaddis) alimler arasında sayılmıştır.[22]

Büyük Tarihçi ve Fakih Ebu Muhammed Abdusselam b. Hayyat, et-Tuhfetu'l-Kadiriyye adlı eserinde, Mağrib'de Şeyhulislam olan Ebu Abdullah el-Kassar'ın İmam Suyuti'yle ilgili

---

18 Aliyyu'l-Muttaki el-Hindi Kitabu'l-Burhan (s.8)
19 Bustanu'l-Muhaddisin (s.215)
20 Subhi es-Salih Ulumi'l-Hadis (s.123)
21 Mukbili el-Yemeni el-Alemu'ş-Şamih (s.392) Kettani Teratib (Terc; Dr.Ahmet Özel: 3/30)
22 bkz. Ali Özek Hadis Ricali (s.145)

olarak şöyle dediğini nakleder;

"Hadisleri Suyuti'nin Cemu'l-Cevami'de derlediği gibi kimse derlememiş, kimse onun gibi araştırmamıştır. Hadis hafızlarının çoğu hadislerin herhangi bir isnadını anmadan mürsel ve muallak olarak vermişler, Suyuti ise hadislerin başka tariklerden senedleri ve mutabileri ile tahriç ederek mertebelerini açıklamıştır."[23]

Allame Ebu'l-Abbas Ahmed b. Kasım el-Buni et-Temimi, "Sebt" adlı eserinde der ki; "Suyuti'nin ezberlediği hadis sayısı üç yüz bindir. "Eğer daha fazla bulsaydım, ezberlerdim."demiştir."[24]

Öğrencilerinden Davudi ve Şazili, Suyuti'nin ezberleme ve bildiklerini çok iyi hatırlama kabiliyeti olduğunu, günde üç kürrase yazdığını belirtirler.[25]

Vefatı;

Eş-Şazili'nin verdiği bilgiye göre İmam Suyuti, sol kolunda beliren büyük bir şişlik sebebiyle Hicri 12 Cemaziyülevvel 911, Miladi 11 Ekim 1505 tarihinde hastalanır. Bir hafta er Ravza'daki evinde hasta yattıktan sonra 19 Cemaziyelevvel/18 Ekim Cuma günü hicri takvime göre 61 yıl on ay ve on sekiz gün yaşadıktan sonra Mısır'da vefat etmiştir. Kabri, Kahire'de Babu'l-Karafe yakınında Kusun kabristanındadır.[26]

Atabey Korkmaz onun mezarına türbe yaptırmış, Kadiri,

---

23 Kettani Teratibu'l-İdariye (3/34)

24 el-Buni Fihrisu'l-Feharis (1/236-239) Kettani Teratibu'l-İdariye (3/34) Sartain (s.75) eş-Şazili (vr25)

25 Eş-Şazili (v.20) bkz. Sehavi Davu'l-Lami (4/69) Elisabeth Sartain (s.74)

26 Nebhani Camiül Keramat (3/273) Salih Bin Muhammed Bin Uveyza Lealiü'l-Masnua Mukaddimesi (1/7) Clement Huart Arap ve İslam Edebiyatı (s.348) E. Sartain (s.79) eş-Şazili (v.42) Ahmed Teymur Kabru'l-İmam es-Suyuti (s.22)

Rufai müridleri, şeyhler ve kitle halinde insanlar orada merasim düzenleyip evrad ve ezkarlar okurlar. Bu çirkin bidatler Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in yasakladığı işlerdendir! Cahillikten Allah'a sığınırız.

İmam Suyuti'nin Esraru'l-Kevn adlı kitabının Mısır'da el-Ezher kütüphanesinde bulunan el yazmasının ilk sayfası

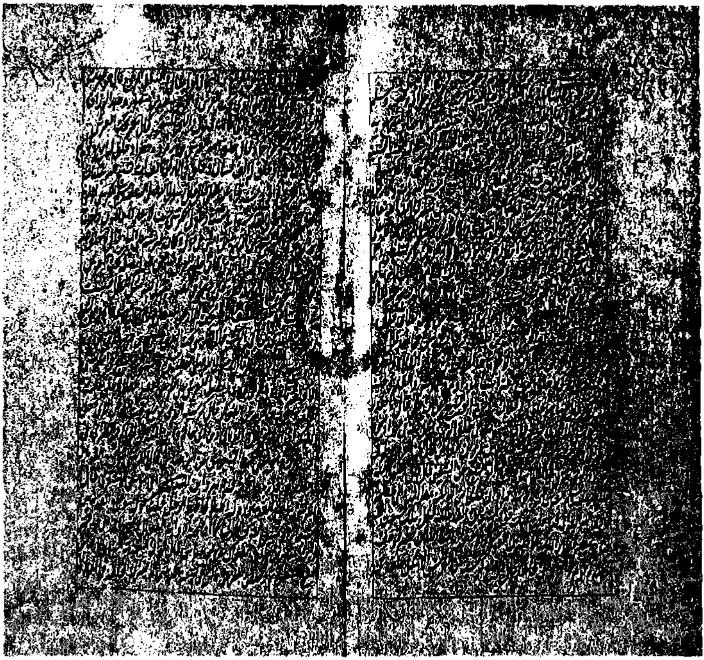

بسم الله الرحمن الرحيم

MUKADDİME

الحمد لله الذي علمنا ما لم نكن نعلم، وصلى الله على سيد الخلق محمد وعلى آله وصحبه وسلم.

هذا كتاب في علم الهيئة، اقتبسته من الآثار، وتتبعته من الأخبار، ليبتهج به أولو النهى، ويعتبر به أولو الأبصار وسميته: الهيئة السنية في الهيئة السنية والله أسأل حسن النية، وخاتمة مرضية.

Bilmediklerimizi öğreten Allah'a hamd, Allah'ın salat ve selamı yaratılmışların efendisi Muhammed'e, âline ve ashabının üzerine olsun. Bu kitap hey'et ilmi hakkındadır. Bunu nehiy sahiplerinin bununla güzelleştirmesi ve basiret sahiplerinin ibret almaları için rivayetlerden ve araştırdığım haberlerden derledim. İsmini "el-Hey'etu's-Seniyye Fi'l-Hey'eti's-Sunniyye" koydum. Allah'tan güzel niyet ve razı olunmuş son dilerim.

باب ما ورد في العرش والكرسي

Arş ve Kürsi Hakkında Gelenler

قال تعالى: (وَهُوَ رَبُّ العَرْشِ العَظِيمِ)،

Allah Teala şöyle buyurmuştur:

"O yüce Arş'ın sahibidir." (Tevbe 128)

وقال: وَسِعَ كُرسِيُّهُ السَّمَوَاتِ والأرضَ.

"Kürsisi gökleri ve yeri kuşatmıştır." (Bakara 255)

Çevirenin Notu: *Lügatte arş, kralın tahtıdır. Allah Teâlâ Yûsuf aleyhi's-selâm hakkında şöyle buyurmuştur:* ***"Ana babasını tahtına çıkartıp oturttu."*** *(Yûsuf, 100)*

Sebe kraliçesi Belkıs hakkında da şöyle buyurmuştur: ***"Ve O'nun büyük bir tahtı vardır."*** *(Neml, 23)*

Rahmân'ın üzerine istivâ ettiği arş ise, yaratıkları kuşattığı gibi onların en yükseği ve en büyüğüdür. Nitekim Ebû Zerr -Radıyallâhu anh-'ın rivâyet ettiği bir hadiste Peygamber -Sallallâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

"Yedi kat gök ve yedi kat yer, Allah'ın kürsüsü yanında, ancak geniş, çöl bir yere bırakılmış bir halka gibidir. Arşın kürsüye üstünlüğü ise geniş çölün bu halkaya üstünlüğü gibidir."[27]

Kürsi'ye gelince, lugatte; döşek ve üzerine oturulan her şeydir. Allah'ın kendisine izâfe (nispet) ettiği kürsü ise, O'nun iki ayağını koyduğu yerdir. İbn Abbâs -Radıyallâhu anhumâ- şöyle demiştir:

---

27 Sahihtir. Ahmed (5/178) Bezzar (160) İbn Ebi Şeybe el-Arş (58) Ebu'ş-Şeyh (1/206, 220) Taberi (3/12) İbn Hibban (361) Ebu Nuaym Hilye (1/166) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (2/149) Elbani Sahiha (109)

"Kürsü iki ayağın konduğu yerdir. Arş ise, büyüklüğünü Allah Azze ve Celle'den başka hiç kimse takdir edemez."[28] *Bu söz her ne kadar merfû' yâni Peygamber sözü olarak rivâyet edilmişse de doğrusu onun mevkûf yâni sahâbî sözü olmasıdır. Aynısını Ebu Musa radıyallahu anh de söylemiştir.*[29]

Ehl-i Sünnet arasında yaygın ve meşhûr olan da İbn Abbâs ve Ebu Musa -Radıyallâhu anhum-'un kürsü hakkında söylediği bu sözdür. Üstelik bu konuda İbn Abbas'tan gelen sözlerin sahih olanı da budur. Yoksa Kürsü'nün ilim olduğuna dâir O'ndan rivâyet edilen şeyler doğru değildir.[30]

Yine Kürsü'nün arş olduğu hakkında Hasenü'l-Basrî'den rivâyet edilen söz de İbn Kesîr'in söylediği gibi zayıf olup O'ndan sahih olarak gelmemiştir.[31]

العرش والكرسي من نور الله

Arş ve Kürsi Allah'ın Nurundandır

أخرج ابن أبي حاتم، وأبو الشيخ في كتاب العظمة عن وهب بن منبه

قال: إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ الْعَرْشَ وَالْكُرْسِيَّ مِنْ نُورِهِ ، فَالْعَرْشُ مُلْتَصِقٌ

28 Sahihtir. Abdullah b. Ahmed es-Sunne (586, 1020-21) İbn Ebi Şeybe el-Arş (61) Ebu'ş-şeyh el-Azamet (1/196, 216-17) İbn Huzeyme et-Tevhid (no:248) Hakim (2/310) Darekutni en-Nuzul (36-37) Hatib Tarih (9/251) Taberani (12404) Elbani Muhtasaru'l-Uluv (s.102)

29 Sahihtir. Abdullah b. Ahmed es-Sunne (588, 1022) Taberi (5790) İbn Ebi Şeybe el-Arş (60) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (1/347) Beyhaki el-Esma (s.404) Elbani Muhtasaru'l-Uluv (s.124)

30 Bunu Taberi (5788-89) rivayet etmiştir. İsnadında bulunan Cafer b. Ebi'l-Mugire el-Huzai el-Kummi hakkında İbn Mende şöyle demiştir: "İbn Ebi'l-Mugire, İbn Cubeyr'den rivayetinde kuvvetli değildir." Bkz.: Elbani es-Sahiha (1/226) Ahmed Şakir de Umdetu't-Tefsir'de (2/162) bu rivayetin şaz olduğunu söylemiştir.

31 İbn Kesir Tefsir (1/318)

بِالْكُرْسِيِّ ، وَالْمَلائِكَةُ فِي جَوْفِ الْكُرْسِيِّ ، إِنَّ حَوْلَ الْعَرْشِ أَرْبَعَةَ أَنْهَارٍ : نَهَرٌ مِنْ نُورٍ يَتَلأْلأُ ، ونهر من نار تتلظى، وَنَهَرٌ مِنْ ثَلْجٍ أَبْيَضَ ، تَلْتَمِعُ مِنْهُ الأَبْصَارُ ، وَنَهَرٌ مِنْ مَاءٍ ، وَالْمَلا ئِكَةُ قيام فِي تِلْكَ الأَنْهَارِ يُسَبِّحُونَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ ، وَلِلْعَرْشِ أَلْسِنَةٌ بِعَدَدِ الْخَلْقِ كُلِّهِمْ ، فَهُوَ يُسَبِّحُ اللهَ وَيَذْكُرُهُ بِتِلْكَ الأَلْسِنَةِ.

İbn Ebi Hatim ve Kitabu'l-Azamet'te Ebu'ş-Şeyh, Vehb b. Munebbih'in şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

"Muhakkak ki Allah Azze ve Celle arş ve kürsiyi nurundan yaratmıştır. Arş kürsiye bitişiktir. Melekler kürsinin ortasındadır. Şüphesiz arşın etrafında dört nehir vardır; nur ve inciden bir nehir, leza ve ateşten bir nehir, beyaz kardan bir nehir ki gözler ondan dolayı ışıldar ve sudan bir nehir. Melekler bu nehirlerde kıyam halinde Allah teala'yı tesbih ederler. Arşın bütün mahlukların dilleri kadar Allah Teala'yı tesbih eden dilleri vardır ve Allah Teala'yı bu dillerle zikreder."[32]

وأخرج ابن أبي حاتم، وأبو الشيخ عن سعد الطائي قال: الْعَرْشُ يَاقُوتَةٌ حَمْرَاءُ.

İbn Ebi Hatim ve Ebu'ş-Şeyh, Sa'd et-Tâî'den şöyle dediğini rivayet ettiler:

"Arş kızıl yakuttandır."[33]

32 Zayıftır. İbn Ebi Hatim Tefsir (7/484) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/543, 623) Durru'l-Mensur (4/334) isnadında İdris b. Sinan el-Yemani zayıftır. Ayrıca ravilerinden Yusuf b. Ziyad meçhuldür. Ebu'ş-Şeyh'in diğer isnadında da Abdulmun'im b. İdris vardır.

33 Sahih maktu. Ebu Cafer Osman b. Ebi Şeybe el-Arş (s.73 no:47) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/581) Zehebi Uluv (327) İbn Cevzi Def'u Şebeh (s.221) Durru'l-Mensur (4/334) İbn Ebi Hatim Tefsir (6/67, 7/484,

وأخرج سعيد بن منصور، وأبو الشيخ عن مجاهد قال: ما أخذت السموات والأرض من العرش إلا كما تأخذ الحلقة من أرض فلاة.

Said b. Mansur ve Ebu'ş-Şeyh, Mucahid'den rivayet ediyorlar:

"Gökler ve yerin arşa göre durumu boş bir araziden alınan halka gibidir."[34]

أربعة خلقوا بيد الله

Dört Şey Allah'ın Eliyle Yaratılmıştır

وأخرج أبو الشيخ عن ابن عمر قال: خلق الله أربعة أشياء بيده: آدم، والعرش، والقلم، وجنة عدن، وقال لسائر الخلق كن فكان.

Ebu'ş-Şeyh İbn Ömer radıyallahu anhuma'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Allah Teala dört şeyi eliyle yaratmıştır: Adem, Arş, Kalem ve Adn cenneti. Diğer mahlukata ise "ol" demiş, onlar da oluvermiştir."[35]

8/127) Metalibu'l-Aliye (3526) Dineveri el-Mucalese (6/222) İbn Kesir (4/287)

34 Sahih maktu. Ebuş Şeyh el-Azamet (2/585, 633) Ebu Cafer Osman b. Ebi Şeybe, el-Arş (s.114) Abdullah b. Ahmed es-Sunne (591) Zehebi el-Uluv (327) Durru'l-Mensur (4/334) Zehebi Tezkiratu'l-Huffaz (3/6) isnadında Leys b. Ebi Suleym vardır. Ancak bu rivayetin el-A'meş'ten bir mutabisini; Darimi er-Reddu Ala Bişr el-Merisi (s.74) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (s.115) rivayet etmişlerdir. Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bari'de (13/411): "Said b. Mansur Tefsir'inde sahih isnad ile Mucahid'den rivayet etmiştir" demiştir.

35 Sahih mevkuf. Hakim (2/349) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (693) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/579) Darimi er-Reddu Ale'l-Merisi (s.261) Acurri eş-Şeria (s.303) Abdullah b. Ahmed es-Sunne (1118) el-Lalkai İtikad (3/429) Zehebi el-Uluvv (185) Hakim et-Tirmizi er-Reddu Ale'l-

وأخرج أبو الشيخ عن ابن عباس قال: ما يقدر قدر العرش إلا الذي خلقه، وإن السموات في خلق العرش مثل قبة في صحراء.

Ebu'ş-Şeyh, İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyor:

"Arş'ın kıymetini ancak onu yaratan takdir edebilir. Muhakkak ki gökler, arşın yaratılışında tıpkı sahradaki bir kubbe gibidir."[36]

وأخرج الطبراني وأبو الشيخ بسند صحيح عن عبد الله بن عمرو بن العاص قال: أَنَّ الْعَرْشَ مُطَوَّقٌ بِحَيَّةٍ ، وَإِنَّ الْوَحْيَ لَيَنْزِلُ بِالسَّلاسِلِ.

Taberani ve Ebu'ş-Şeyh sahih senedle Abdullah b. Amr b. el-As radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyorlar:

"Muhakkak ki arşın etrafı bir yılan ile dolanmıştır. Vahiy ise zincirlerle iner."[37]

وأخرج أبو الشيخ عن الشعبي قال: قال رسول الله صلى الله عليه

Muattila (s.96) İbn Teymiyye Beyanu Telbisi'l-Cehmiyye (1/513) Elbani Muhtasaru'l-Uluv (s.105)

36 Sahih mevkuf. Taberi (10/3) Taberani (12/39) Hakim (2/282) Darekutni es-Sıfat (s.30) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/552, 582) Beyhaki el-Esma ve's-Sifat (s.354) Abdullah b. Ahmed es-Sunne (590, 1091) Darimi er-Reddu Ala Merisi (s.71, 73, 74) Ebu Cafer Osman b. Ebi Şeybe el-Arş (s.114) Hatib Tarih (9/251) Herevi Erbain (s.125) İbn Huzeyme et-Tevhid (s.107-108) Tefsiru İbn Ebi Hatim (1/194) Hakim et-Tirmizi er-Reddu Ale'l-Muattila (s.102) Durru'l-Mensur (4/335) Hakim; Buhari ve Müslim'in şartlarına göre sahih demiş, Zehebi de onu doğrulamıştır. Heysemi Mecmau'z-Zevaid'de (6/323) "Ravileri sahihin ravileridir" demiştir. Zehebi de el-Uluv'da ravilerinin güvenilir olduğunu söylemiş, Elbani; "Bu isnad sahihtir" demiştir. Bkz.: Muhtasaru'l-Uluvv (s.102)

37 Sahih mevkuf. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/553) Abdullah b. Ahmed es-Sunne (1081) Mecmau'z-Zevaid (8/135) Dineveri el-Mucalese (6/221) Durru'l-Mensur (4/335) Elbani Muhtasaru'l-Uluv (s.75)

وسلم: العرش من ياقوتة حمراء، وإن ملكا من الملائكة نظر إليه وإلى عظمه، فأوحى الله إليه: إني قد جعلت فيك قوة سبعين ألف ملك، لكل ملك سبعون ألف جناح، فطر، فطار الملك بما فيه من القوة والأجنحة ما شاء الله أن يطير، فوق، فنظر فكأنه لم يسر.

Ebu'ş-Şeyh, eş-Şa'bî'den şöyle dediğini rivayet ediyor: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Arş kızıl yakuttandır. Meleklerden bir melek ona ve azametine bakar. Allah Teala ona şöyle vahyeder:

"Muhakkak ki sende yetmiş bin melek kuvveti yarattım. Her meleğin yetmiş bin kanadı vardır. Uç!" bunun üzerine melek kanatlarının kuvvetiyle Allah'ın dilediği kadar uçar, yükselir ve bakar. Sanki hiç ilerlememiş gibidir."[38]

وأخرج عن مجاهد قال: ما موضع كرسيه من العرش إلا مثل حلقة في أرض فلاة.

Mucahid şöyle demiştir: "Arşta kürsinin yeri yeryüzünde boş bir arsadaki halka gibidir."[39]

وأخرج عن الربيع بن أنس في قوله تعالى:)وَالسَّقْفِ الْمَرْفُوعِ (قال: هو العرش (وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ) قال: الماء الأعلى الذي تحت العرش.

Rebî' b. Enes, Allah Teala'nın ***"Yükseltilmiş tavan (gökyüzü)"*** (Tur 5) ayeti hakkında: "O arştır",

38 Zayıf mürsel. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/631) Suyuti el-Habaik (s.42) Durru'l-mensur (4/335) Elbani Daife (3847) Daifu'l-Camii's-Sagir (4/66) isnadında Ebu Hatim'in yalancı olduğunu belirttiği; Amr b. Cerir adlı ravi vardır.

39 Sahih maktu. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/632) Abdullah b. Ahmed es-Sunne (s.47, 71) Zehebi Tezkiratu'l-Huffaz (3/784) Durru'l-Mensur (2/18)

"Dopdolu deniz" (Tur 6) hakkında da: "Arş'ın altındaki en yüksek sudur" demiştir.[40]

وأخرج سعيد بن منصور وعبد الرزاق وابن أبي حاتم عن علي بن أبي طالب في قوله تعالى: ﴿وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ﴾ قال: بَحْرٌ ﴿فِي السَّمَاءِ﴾ تَحْتَ الْعَرْشِ.

Said b. Mansur, Abdurrazzak ve İbn Ebi Hatim, Ali b. Ebi Talib radıyallahu anh'den *"Dopdolu deniz"* (Tur 6) ayeti hakkında: "(Gökte) Arşın altında bulunan bir denizdir" dediğini rivayet etmişlerdir.[41]

وأخرج أبو الشيخ عن حماد قال: خلق الله العرش من زمردة خضراء، وخلق له أربعة قوائم من ياقوتة حمراء، وخلق له ألف لسان، وخلق في الأرض ألف أمة، كل أمة تسبح الله بلسان من ألسنة العرش.

Ebu'ş-Şeyh, Hammad'dan rivayet ediyor: Allah Teala arşı yeşil zümrüdden yarattı ve onun için kızıl yakuttan dört ayak yarattı. Ona bin tane de dil, yeryüzünde de bin ümmet yarattı. Her ümmet Allah Teala'yı arşın dillerinden bir dil ile tesbih ederler."[42]

وأخرج - بسند واه - عن محمد بن علي قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الْكُرْسِيُّ لُؤْلُؤٌ وَالْقَلَمُ لُؤْلُؤٌ وَطُولُ الْقَلَمِ سَبْعُمِائَةِ سَنَةٍ وَطولُ

---

40 Hasen maktu. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/634) İbn Kesir Tefsiri (4/240) Durru'l-Mensur (7/629)

41 Sahih mevkuf. Taberi (22/460) İbn Ebi Hatim (12/254) Sa'lebi el-Keşf ve'l-Beyan (9/125) Tefsiru'l-Begavi (7/386) İbn Kuteybe el-Mearif (s.2) Abdurrazzak (3/246) Durru'l-Mensur (7/629)

42 Çok zayıf. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/645) Hammad bunu babasından rivayet etmiştir. İkisi de meçhul kimselerdir. Ravileri arasında zikredilen Hasen b. Amr, şayet Ebu Ali el-Basri ise Hafız İbn Hacer et-Takrib'de onun metruk olduğunu belirtmiştir. Bkz.: Takribu't-Tehzib (s.71)

الْكُرْسِيِّ حَيْثُ لاَ يَعْلَمُهُ الْعَالِمُونَ.

Çok zayıf bir senedle Muhammed b. Ali'den rivayet ediyor: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu

"Kürsi incidendir. Kalem incidendir. Kalemin uzunluğu yedi yüz yıldır. Kürsinin uzunluğunu ise ancak bilenler bilir."[43]

(وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ):

Arşı Suyun Üzerinde İdi

وأخرج ابن أبي حاتم، وأبو الشيخ عن الربيع ابن أنس رضي الله عنه قال: (وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ) قال: لما خلق الله السموات والأرض قسم الماء الذي كان عليه عرشه قسمين، فجعل نصفه تحت العرش وهو البحر المسجور، فلا تقطر منه قطرة حتى ينفخ في الصور فينزل مثل الطل فتنبت منه الأجسام وجعل النصف الآخر تحت الأرض السفلى.

İbn Ebi Hatim ve Ebu'ş-Şeyh, er-Rebî' b. Enes radıyallahu anh'den rivayet ediyorlar:

"(Allah'ın) arşı su üzerinde idi. Allah gökleri ve yeri yarattığında, arşın üzerinde bulunduğu suyu iki kısma ayırdı. Yarısını arşın altına yerleştirdi ki bu dopdolu denizdir. Sura üfleninceye kadar ondan bir damla dahi düşmez. Sur üflendiğinde ise serpinti gibi iner, cisimler onunla biter. Diğer yarısı-

43 Uydurmadır. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/647) Deylemi (4938) Ebu Nuaym *Hilye* (3/180) Durru'l-Mensur (2/17) Elbani *Daifu'l-Cami* (4298) Daife (4155) ravilerinden Gassan b. Malik zayıf, Anbese b. Abdirrahman hadis uydurmakla itham edilmiş ve Allak b. Ebi Müslim ise meçhuldür.

nı da yeryüzünün en alt kısmına yerleştirdi."[44]

وأخرج ابن أبي حاتم، وأبو الشيخ من طريق السدى عن أبي مالك قال: الْكُرْسِيُّ، تَحْتَ الْعَرْشِ.

İbn Ebi Hatim ve Ebu'ş-Şeyh es-Suddî yoluyla Ebu Malik (el-Eşari) radıyallahu anh'den rivayet ediyorlar:

"Kürsî arşın altındadır."[45]

وأخرج ابن جرير وابن مردويه وأبو الشيخ عن أبي ذر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: يَا أَبَا ذَرٍّ ، مَا السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ فِي الْكُرْسِيِّ إِلاَّ كَحَلْقَةٍ مُلْقَاةٍ فِي أَرْضٍ فَلاةٍ ، وَفَضْلُ الْعَرْشِ عَلَى الْكُرْسِيِّ كَفَضْلِ الْفَلاةِ عَلَى تِلْكَ الْحَلْقَةِ.

İbn Cerir, İbn Merduye ve Ebu'ş-Şeyh, Ebu Zerr radıyallahu anh'den rivayet ediyorlar: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Ey Ebu Zer! Kürsîde yedi gök ancak yeryüzünde boş bir araziye atılmış halka gibidir. Arşın kürsiye olan fazla-

44 Zayıf maktu. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/652) İbn Ebi Hatim Tefsir (8/127) İbn Kesir (4/307) Durru'l-Mensur (4/404) ravilerinden Sehl b. Osman hadis hafızlarından olup garip rivayetleri vardır. Ebu Cafer er-Razi saduk olup, ezberi kötüdür. Bu durumda olan bir rivayet akide konularında hüccet olmaya elverişli değildir.

45 İsnadı zayıftır. İbn Ebi Hatim Tefsir (2/261) Abdullah b. Ahmed es-Sunne (589) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/551) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (2/296) Dineveri Mucalese (1/313) Kurtubi (3/277) İbn Kesir (1/680) Fethu'l-Bari (13/411) Suyuti el-Habaik (s.17) Durru'l-Mensur (2/17, 18) Elbani bunu Sahiha'da (109) kaydederek; "Merfu olarak sahih değildir" demiştir. İsrailiyat kaynaklı olması muhtemeldir. Ravilerinden Abdullah b. Muhammed b. Suvvar bilinmiyor. Mesruk b. Merzuban ise saduk olup bazen yanılır. Bkz.: Takrib (s.334)

lığı arazinin bu halkaya olan fazlalığı gibidir."[46]

وأخرج ابن جرير عن الضحاك قال: كرسيه الذي يوضع تحت العرش، الذي يجعل الملوك عليه أقدامهم.

İbn Cerir (et-Taberi) Dahhak'tan rivayet ediyor:

"Kürsisini arşın altına koymuştur. Bu kursi, kralların üzerine ayaklarını koydukları şey demektir."[47]

وأخرج الفريابي، وابن أبي حاتم، والطبراني، والحاكم في المستدرك وصححه على شرط الشيخين عن ابن عباس قال: الكرسي موضع القدمين، وله أطيط، والعرش لا يقدر أحد قدره.

el-Firyabi, İbn Ebi Hatim, Taberani, "Şeyhaynın şartına göre sahihtir" kaydıyla Müstedrek'te Hakim, İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyorlar:

"Kürsi ayakların konduğu yerdir. Onun çatırdaması vardır. Arşı ise kimse takdir edemez."[48]

وأخرج ابن جرير، وابن المنذر عن أبي موسى الأشعري قال: الكرسي

46 Şahitleriyle sahihtir. Taberi (1/16) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (2/300) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/570) İbn Hibban (2/77) Ebu Nuaym Hilye (1/166) Ebu Cafer b. Ebi Şeybe Kitabu'l-Arş (58) Zehebi el-Uluv (307) İbn Furek Muşkilu'l-Hadis (s.458) Elbani es-Sahiha (109)

47 Zayıf. Taberi (5/398) Durru'l-Mensur (2/17) ravilerinden Ebu Zuheyr eleştirilmiştir. Cuveybir b. Sad ise metruk bir ravidir.

48 Sahih mevkuf. Darekutni es-Sıfat (36) Taberi (10/3) Taberani (12/39) Abdurrazzak Tefsir (3/251) Darimi er-Reddu Ale'l-Merisi (1/400, 412, 423) Hakim (2/282) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (758) İbn Huzeyme Tevhid (1/249) Abdullah b. Ahmed es-Sunne (586) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/582, 584) Hatib Tarih (9/251) Elbani Muhtasaru'l-Uluv (102) Ebu Cafer b. Ebi Şeybe el-Arş (61) Ebu İsmail el-Herevi el-Erbain (s.57) İbn Furek Müşkilu'l-Hadis (s.387) Elbani es-Sahiha (103)

موضع القدمين، وله أطيط كأطيط الرحل.

İbn Cerir ve İbnu'l-Munzir Ebu Musa el-Eşari radıyallahu anh'den rivayet ediyorlar:

"Kürsi ayakların konduğu yerdir. Onun oturağın gıcırdaması gibi bir gıcırdaması vardır."[49]

قلت قوله: موضع القدمين استعارة وتمثيل بملوك الدنيا كما أوضحته رواية الضحاك عن ابن عباس. قال: لو أن السموات، والأرضين السبع بسطن ثم وصلن بعضهن إلى بعض ما كن في سعة الكرسي إلا بمنزلة الحلقة في المفازة.

(Suyuti) Derim ki: "Ayakların konma yeri" sözü, Dahhak'ın İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan rivayetinde olduğu gibi, bir istiare ve temsildir. Der ki:

"Şayet yedi kat gökler ve yerler yayılsa ve bir kısmı diğer kısmına ulaşsa, kürsinin kapsayıcılığı karşısında ancak çöldeki halka gibidir."[50]

***Çevirenin notu:** İmam Darekutni Yahya b. Main'in şöyle dediğini rivayet ediyor:*

"Zekeriya b. Adiy'e "Nasıl?" diye sorulunca şöyle dediğine şahid oldum:

"Ey Eba Sufyan bu gibi yani "kürsi ayakların yeridir" gibi hadisler hakkında Vekî şöyle dedi:

---

49 Sahih mevkuf. Taberi (5/398) Beyhaki el-Esma (859) Abdullah b. Ahmed es-Sunne (588) İbn Ebi Asım es-Sunne (574) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/627) Ziya Muhtare (1/264) İbn Abdilber et-Temhid (7/141) İbn Mende er-Reddu Ale'l-Cehmiyye (s.21) Ebu Cafer b. Ebi Şeybe el-Arş (60) Fethu'l-Bari (8/199) Elbani Muhtasaru'l-Uluv (s.75)

50 İbn Ebi Hatim (2/260) İbn Kesir (1/680) Durru'l-Mensur (2/17)

"İsmail b. Ebi Halid, Sufyan ve Mis'ar'a yetiştik. Onlar bu hadisleri rivayet ediyorlar ve hiçbir tefsirde bulunmuyorlardı."[51]

وأخرج ابن جرير، وابن أبي حاتم، وابن المنذر عن السدى قال: إنَّ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ فِي جَوْفِ الْكُرْسِيِّ ، وَالْكُرْسِيُّ بَيْنَ يَدَيِ الْعَرْشِ ، وَهُوَ مَوْضِعُ قَدَمَيْهِ.

İbn Cerir, İbn Ebi Hatim ve İbnu'l-Munzir, es-Suddî'den şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

"Şüphesiz gökler ve yer kürsinin ortasındadır. Kürsi ise arşın önünde (Allah Azze ve Celle'nin) ayaklarının yeridir."[52]

وأخرج ابن جرير عن الضحاك قال: كان الحسن يقول: الكرسي هو العرش.

İbn Cerir, ed-Dahhak'tan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"el-Hasen şöyle derdi: Kürsi arşın kendisidir."[53]

---

51 İsnadı sahihtir. Tarihu İbn Main Birivayeti'd-Devri (3/520) Darekutni es-Sıfat (58) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (2/301) Dulabi el-Kuna (4/99) Zehebi el-Uluvv (396) İbn Kudame Zemmu't-Te'vil (27) Elbani Muhtasaru'l-Uluv (s.75)

52 Hasen maktu. Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (757) İbn Ebi Hatim (2/261) Mekki b. Ebi Talib, el-Hidaye (1/848) Durru'l-Mensur (2/18) ravilerinden Esbat b. Nasr el-Hemedani'de zayıflık vardır. Ancak imam Müslim ondan rivayette bulunmuş, Buhari de muallak olarak ondan rivayette bulunmuştur. Bu rivayet İbn Mesud radıyallahu anh'den mevkuf olarak da gelmiştir. İbn Mesud rivayeti ileride gelecektir.

53 Bu reddedilmiş bir sözdür. bkz. Taberi (5/399) İbn Kesir Tefsir (1/681) Kurtubi (3/278) Şerhu Akideti't-Tahaviye (s.274)

باب ما بين العرش والسماء السابعة

ARŞ VE YEDİNCİ SEMA ARASINDA BULUNANLAR

حجب الله

Allah'ın Perdeleri

أخرج أبو الشيخ من طريق عن ابن عمر، ومن طريق آخر عن مجاهد قال: بين العرش وبين الملائكة سبعون حجابا، حجاب من نار، وحجاب من ظلمة، وحجاب من نور، وحجاب من ظلمة، وحجاب من نور، وحجاب من ظلمة.

Ebu'ş-Şeyh, İbn Ömer radıyallahu anhuma'dan ve diğer bir rivayet yoluyla Mucahid'den şöyle dediklerini rivayet ediyor:

"Arş ile melekler arasında yetmiş perde vardır. Bir perde ateşten, bir perde zulmet (karanlık)tan, bir perde nurdan, bir perde zulmetten, bir perde nurdan ve bir perde zulmettendir."[54]

---

54 Mutabileriyle sahih maktu. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/676, 691) İbn Abdilberr et-Temhid (7/139) İbn Huzeyme et-Tevhid (s.21) İbn Ebi Zemeneyn Usulu's-Sunne (43) İbn Kayyım İctimau'l-Cuyuş (s.92) Suyuti Lealiu'l-Masnua (1/24)

وأخرج عن مجاهد قال: بين العرش والملائكة سبعون ألف حجاب من نور.

Mucahid şöyle demiştir: "Arş ile melekler arasında nurdan yetmiş bin perde vardır."[55]

يا جبريل هل رأيت ربك

"Ey Cibril! Rabbini Gördün mü?"

وأخرج أبو الشيخ عن زرارة بن أوفى قال: إن النبي صلى الله عليه وسلم سأل جبريل: هل رأيت ربك فانتفض وقال: إن بيني وبينه سبعين حجابا من نور لو دنوت من أدناها لاحترقت.

Ebu'ş-Şeyh, Zürare b. Evfa radıyallahu anh'den rivayet ediyor:

"Nebi sallallahu aleyhi ve sellem Cibril'e:

"Rabbini gördün mü?" diye sordu. Titredi ve şöyle dedi:

"Muhakkak ki benimle Onun arasında nurdan yetmiş hicab vardır. Şayet daha da yaklaşırsam yanarım."[56]

وأخرج موصولا من حديث أنس مثله.

Bunun aynısını Enes radıyallahu anh'den mevsul olarak da rivayet etmiştir.[57]

---

55 Zayıf maktu. Ebu'ş-Şeyh (2/685, 693) Suyuti Lealiu'l-Masnua (1/24) ravilerinden Ebu Yakub meçhul olup garip rivayetlerde bulunmuştur.

56 Mürsel, isnadı sahih. Darimi er-Reddu Ale'l-Cehmiyye (119) Ebu'ş-Şeyh (2/677) Ebu Cafer b. Ebi Şeybe el-Arş (s.117) İnm Ebi Zemeneyn Usulu's-Sunne (40) İbnu'l-Mutahhar el-Bid'e ve't-Tarih (s.54) Lealiu'l-Masnua (1/23)

57 Zayıftır. Suyuti el-Habaik (s.4) Taberani Evsat (6/278) Deylemi

وأخرج أبو الشيخ من طريق عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده قال: احتجب الله عن جميع خلقه بأربع بنار وظلمة، ثم بنور وظلمة من فوق السموات السبع، والبحر الأعلى فوق ذلك كله، تحت العرش.

Ebu'ş-Şeyh, Amr b. Şuayb, babası, dedesi yoluyla rivayet ediyor:

"Allah Azze ve Celle yedi kat göklerin üstünde bütün mahlukatından; ateş ve zulmetten bir perde, sonra nur ve zulmetten bir perde olmak üzere dört perde ile perdelidir. Yüksek deniz bunların hepsinin üzerinde, arşın altındadır."[58]

وأخرج أبو الشيخ عن سهل بن سعد قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: دُونَ اللهِ سَبْعُونَ أَلْفَ حِجَابٍ مِنْ نُورٍ وَظُلْمَةٍ لاَ يَسْمَعُ أَحَدٌ حِسَّ شَيْءٍ مِنْ تِلْكَ الْحُجُبِ إِلاَّ زَهَقَتْ نَفْسُهُ.

Ebu'ş-Şeyh, Sehl b. Sad radıyallahu anh'den, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Allah Teala'nın berisinde nur ve zulmetten yetmiş bin hicab vardır. Bir nefis bu perdelerin sesini işitse mutlaka yok olur."[59]

(3411) Ebu Nuaym Ahbaru İsbehan (1026) Hilyetu'l-Evliya (5/55) Dulabi el-Kuna (5/426) İbnu'l-A'rabi Mucem (891) Mecmau'z-Zevaid (1/79) Elbani Daifu'l-Cami (3219) isnadında Ebu Muslim Abdullah b. Said zayıftır.

58 Zayıftır. Ebu'ş-Şeyh (2/682) Darimi er-Reddu Ale'l-Merisi (2/765) Lealiu'l-Masnua (1/22) isnadında el-Musenna b. Es-Sabbah hadiste gevşek (leyyin)dir. Et-Takrib'de onun zayıf olduğu belirtilmiştir.

59 Zayıftır. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/668) Dineveri Mucalese (6/219, 7/128) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (854) Ebu Ya'la (7525) Ukayli ed-Duafa (3/152) Taberani (6/148) İbn Ebi Asım es-Sunne (788) Ru'yani (1038) Ebu Ya'la Mucem (80) Zehebi el-Uluvv (130) Busayri

أنواع الحجب

Hicabın Türleri

وأخرج عن القرظي قال: بلغنا أن بين الجبار - عزوجل - وبين أدنى خلقه أربعة حجب، ما بين كل حجابين كما بين السماء والأرض، حجاب من ظلمة، وحجاب من نور، وحجاب من ماء، وحجاب من نار بيضاء.

(Ebu'ş-Şeyh), (Muhammed b. Ka'b) el-Kurazî'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Bize ulaştı ki, el-Cebbar Azze ve Celle ile en aşağıdaki mahluku arasında dört hicab vardır. Her iki hicab arası göklerle yer kadardır. Bir hicab zulmetten, bir hicab nurdan, bir hicab sudan ve bir hicab da beyaz ateştendir."[60]

كم المسافة بين الحجاب والحجاب

İki Hicab Arasındaki Mesafe Ne Kadardır?

وأخرج عن وهب بن منبه قال: بين ملائكة حملة الكرسي، وبين ملائكة العرش، سبعون حجابا من الظلمة وسبعون حجابا من البرد، وسبعون حجابا من الثلج، وسبعون حجابا من النور، غلظ كل حجاب منها مسيرة خمسمائة عام، ومن الحجاب إلى الحجاب مسيرة خمسمائة عام.

Vehb b. Munebbih'ten rivayet ediyor: "Kürsî'nin taşıyıcısı olan melekler ile arş melekleri arasında yetmiş zulmet perdesi, yetmiş buz perdesi, yetmiş kar perdesi ve yetmiş nur per-

---

İthaf (235) İbn Hacer Metalibu'l-Aliye (3089) İbn Furek Muşkilu'l-Hadis (s.460) Durru'l-Mensur (7/364) Elbani Daife (6502) Musa b. Ubeyde er-Rabezî sebebiyle zayıftır.

60 İsnadı zayıftır. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/685) Suyuti Lealiu'l-Masnua (1/23) isnadında Abdullah b. Ziyad b. Süleyman metruktur.

desi vardır. Her perdenin kalınlığı beş yüz yıllık yol kadardır. Bir perdeden diğer perde arasındaki mesafe de beş yüz yıllık yoldur."[61]

وأخرج أبو الشيخ – بسند ضعيف – عن ابن عباس قال: من السماء السابعة إلى العرش مسيرة ستة وثلاثين ألف عام.

Ebu'ş-Şeyh zayıf isnad ile İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Yedinci kat sema ile arş arasında otuz altı bin yıllık mesafe vardır."[62]

نور الشمس ونور العرش

Güneşin Nuru ve Arşın Nuru

وأخرج عن عكرمة قال: الشَّمْس جُزْء مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا مِنْ نُور الْكُرْسِيّ الْكُرْسِيّ جُزْء مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا مِنْ نُور الْعَرْش.

İkrime şöyle demiştir: "Güneş, Kürsî'nin nurunun yetmiş cüzünden biridir. Kürsi ise arşın nurunun yetmiş cüzünden biridir."[63]

61 İsnadı zayıftır. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/692) İbn Ebi Zemeneyn Riyazu'l-Cenne Bi Tahrici Usuli's-Sunne (s.109 no:44) Zehebi el-Uluv (s.26) isnadında Vehb b. Munebbih'in kızının oğlu İdris b. Sinan zayıf, babası Sinan el-Yemani de meçhuldür. Darekutni İdris b. Sinan hakkında "metruk" demiştir.

62 Uydurma. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/592) isnadında yalancı ravi Ebu İsme Nuh b. Ebi Meryem vardır. Nuh bunu ismini vermediği bir adam yoluyla Mucahid'den rivayet etmiştir. İbn Ebi Hatim'in rivayetinde bunu Mucahid'den rivayet eden; Mucahid'in oğlu Abdulvehhab'dır ve metruk bir ravidir: İbn Ebi Hatim (10/3373) İbn Kesir Tefsir (4/419) Suyuti Durru'l-Mensur (8/279) İbn Mesud radıyallahu anh'den benzeri için bkz.: Ebu'l-Leys Semerkandi'nin Bahru'l-Ulum (2/139) Kurtubi Tefsir (3/276)

63 İsnadı zayıf. El-Lalkai İtikad (627) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/633)

باب ما جاء في اللوح والقلم

Levh ve Kalem Hakkında Gelenler

قال تعالى: (فِي لَوْحٍ مَحفوظ)،

Allah Teala şöyle buyurmuştur:

"Levh-i mahfuzdadır." (Vakıa 79)

وقال: (ن وَالقَلَم).

"Nun. Kaleme yemin olsun." (Kalem 1-2)

Çevirenin Notu: *Müslim, Abdullah b. Amr b. As radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyor; Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:*

"Allah, göklerle yeri yaratmadan 50.000 sene önce yaratıkların kaderini yazdı. Arş'ı da su üzerinde idi." Bu hadis, kaderin yazılmasının, Arş'ın yaratılmasından sonra olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla kaderleri yazan kalemin yaratılmasından önce de Arş'ın yaratılmış olduğu sabit olmaktadır ki cumhur-u ulema da bu görüştedir. Öyleyse hadisteki "kalemin ilk yaratık olduğu" şeklindeki ifadeyi, "kalemin bu âlemdeki ilk yaratık olduğu" tarzında anlamak gerekir. Buharî'nin İmran b. Husayn radıyallahu anh'den naklettiği şu rivayet de bu görüşü teyid etmektedir:

"Yemenliler, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'e dediler ki:

"Sana, dinimizi öğrenmek ve şu yaratılışın evvelini sormak için geldik." Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de onlara şöyle cevap verdi:

Hakiym et-Tirmizi er-Reddu Ale'l-Muattila (s.119) Fethu'l-Bari (13/425) Durru'l-Mensur (2/18, 8/350) İbn Kesir Tefsiri (7/489) Ebu'l-Huseyn el-Malati et-Tenbih (s.118) İbn Hacer dedi ki: isnadında bulunan İbrahim (b. el-Hakem) zayıftır.

"Allah vardı, ondan önce hiç birşey yoktu."

Başka bir rivayete göre ise, "O'nunla beraber birşey yoktu." denilmiştir. "O'ndan başka bir şey yoktu", şeklinde de bir rivayet vardır. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, yukarıdaki hadisin devamında da şöyle demiştir:

"O zaman Allah'ın Arş'ı su üzerinde idi. Zikirde de her şeyi yazdı. Sonra gökleri ve yeri yarattı."

Yemenliler, göklerle yerin yaratılışının başlangıcını Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'e sordular, bu yüzden ona: "Bu işin evvelini sana sormaya geldik." dediler. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de sadece sorularını cevapladı, Arşın yaratılışını onlara anlatmadı.

وصف اللوح المحفوظ

Levhu'l-Mahfuz'un Vasfı

أخرج أبو الشيخ – بسند جيد – عن ابن عباس قال: خَلَقَ اللّٰهُ اللَّوْحَ الْمَحْفُوظَ كَمَسِيرَةِ مِائَةِ عَامٍ، فَقَالَ لِلْقَلَمِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَ وَهُوَ عَلَى الْعَرْشِ: اكْتُبْ، فَقَالَ الْقَلَمُ: وَمَا أَكْتُبُ ؟ قَالَ: عِلْمِي فِي خَلْقِي ، فَجَرَى بِمَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

Ebu'ş-Şeyh iyi bir isnad ile İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyor:

"Allah levh-i mahfuzu yüz yıllık uzunlukta yarattı. Mahlukatı yaratmadan önce Arş'ın üzerinde bulunduğu halde kaleme:

"Yaz!" buyurdu. Kalem:

"Ne yazayım?" dedi. Buyurdu ki:

"Mahlukatım hakkındaki ilmimi yaz" Bunun üzerine kalem kıyamet gününe kadar olacak şeyleri yazdı"[64]

وصف القلم

Kalem'in Vasfı

وأخرج أبو الشيخ من طرق عن مالك بن دينار عن أنس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إن لله لوحا، أحد وجهيه ياقوتة، والوجه الثاني زمردة خضراء، قلمه النور، فيه يخلق، وفيه يرزق، وفيه يحيي، وفيه يميت، وفيه يعز، وفيه يفعل ما يشاء في كل يوم وليلة.

Ebu'ş-Şeyh, Malik b. Dinar – Enes radıyallahu anh yoluyla rivayet ediyor: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Muhakkak ki Allah'ın Levh'i vardır. Bir yüzü yakuttan, ikinci yüzü yeşil zümrüttendir. Kalemi nurdur. Onda yaratır, onda rızık verir, onda diriltir, onda öldürür, onda aziz kılar, her gün ve hergece dilediğini onda yapar."[65]

وأخرج أبو الشيخ والطبراني من طريق سعيد بن جبير عن ابن عباس قال: إنّ اللّهَ خَلَقَ لَوْحاً مَحْفوظاً مِنْ دُرَّةٍ بَيْضاءَ ، دفتاه مِنْ ياقُوتَةٍ حَمْراءَ

64 Zayıftır. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/589) İbn Ebi Hatim (2/470, 10/254, 11/457) Zehebi el-Uluv (s.86) Fethu'l-Bari (6/279) Durru'l-Mensur (8/471) isnadında İbn Lehia vardır. Ata b. Dinar'ın Said b. Cubeyr'den rivayeti de sahife yoluyladır.

65 Uydurmadır. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/491) Bedruddin b. Cemaa İzahu'd-Delil (s.215) Durru'l-Mensur (8/472) İbnu'l-Cevzi el-Mevduat (1/168) Şevkani Fevaidu'l-Mecmua (s.443) Suyuti Lealiu'l-Masnua (1/25) isnadında Muhammed b. Osman el-Harrani metruk bir ravidir.

وزبرجد، قَلَمُهُ نورٌ وكِتابُهُ نورٌ ينظر منه كلّ يَوْمٍ ثلاثمائَةٍ وستين نظرة، يَخْلُقُ فيها ويَرْزُقُ ، ويُعِزُّ ويُذِلُّ ويفْعَلُ ما يَشاءُ.

Ebu'ş-Şeyh ve Taberani, Said b. Cubeyr yoluyla İbn Abbas radıyallahu anhuma'nın şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

"Muhakkak ki Allah Teala levhi beyaz bir inciden yarattı. Sayfaları kırmızı yakut ve zeberceddendir. Kalemi nur, kitabı nurdur. Her gün üç yüz altmış defa ona bakar. Onda rızıklandırır, aziz ve zelil kılar, dilediğini yapar."[66]

66 Hasen li gayrihi, mevkuf. Taberi (23/40) Hakim (2/516, 565) Taberani (10/260) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/492, 496) Buhari Tarih (5/135) Bedruddin b. Cemaa İzahu'd-Delil (s.232) Ebu Nuaym Hilye (1/325) Lalkai İtikad (1225) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (1004) İbn Batta el-İbane (3/124) Durru'l-Mensur (7/699) Mecmau'z-Zevaid (7/191) Ziya (10/71) Merfu olarak: Taberani (10/260, 12/72) Ebu Nuaym Hilye (4/305) Heysemi Taberani'nin ravilerinin güvenilir olduğunu söylemiştir. Elbani Daifu'l-Cami (1608) isnadında Ebu Hamza es-Sumali zayıftır. Taberani ve Ebu Nuaym'ın rivayetlerinde Ebu Hamza es-Sumali'ye Bukeyr b. Şihab mutabaat etmiştir. Şeyh Elbani, Tahavi Akidesine düştüğü notlarında (s.293); "İsnadı hasen olmaya elverişlidir. Bukeyr b. Şihab dışında bütün ravileri güvenilirdir. Bukeyr ise Kufe'li olup, Ebu Hatim onun hakkında: "Şeyh" demiş, İbn Hibban onu "es-Sikat'ta (2/32) zikretmiştir" der. Yine Abdulmelik b. Said b. Cubeyr de babasından merfu rivayetiyle buna mutabaat etmiştir. Bunu Ebu Cafer İbn Ebi Şeybe el-Arş'ta rivayet etmiştir. Bkz.: İbn Kesir Tefsiri (4/497) Lealiu'l-Masnua (1/26) ancak el-Arş kitabının matbu nüshasında bu rivayet mevcut değildir. Ebu Cafer İbn Ebi Şeybe'nin rivayet yoluyla; Taberani (12/72) ve Ebu Nuaym Hilye'de (4/305) rivayet etmişlerdir. Elbani bu rivayet hakkında zayıf demiştir. Zira isnadında Ziyad b. Abdillah el-Bekkaî ve Leys b. Ebi Süleym vardır. Her ikisi de zayıftır. Abdulmelik b. Said saduktur. Leys b. Ebi Süleym'in zayıflığı ise hafızası bakımından az bir zayıflıktır. Begavi Tefsir'inde (7/232) İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan mevkuf olarak başka bir rivayet yoluyla nakletmiştir. Rivayetin ayrıca Enes b. Malik radıyallahu anh'den şahidi (bir sonraki rivayet) vardır. Rivayet yollarının toplamıyla hasen derecesine çıkar.

لا إله إلا الله تدخل الجنة

La ilahe illallah Sözü Cennete Sokar

وأخرج أبو الشيخ عن طريق أبي ظلال عن أنس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إِنَّ لِلَّهِ لَوْحًا مِنْ زَبَرْجَدَةٍ خَضْرَاءَ، جَعَلَهُ تَحْتَ الْعَرْشِ، ثُمَّ كَتَبَ فِيهِ: إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا، أَرْحَمُ ذَا تَرَحُّمٍ، خَلَقْتُ عَشْرًا وَثَلَاثَمِائَةِ خُلُقٍ، مَنْ جَاءَ بِخُلُقٍ مِنْهَا مَعَ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ.

Ebu'ş-Şeyh, Ebu Zilal (el-Kasmelî) yoluyla, Enes radıyallahu anh'den rivayet ediyor: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Muhakkak ki Allah'ın yeşil zeberceddenlevhi vardır. Onu arşın altına koymuş ve onda şöyle yazmıştır:

"Şüphesiz ben Allah'ım, benden başka ilah yoktur. Merhamet edenlerin en merhametlisiyim. Ahlakları üç yüz on parça kıldım. Kim Allah'tan başka ilah olmadığına şehadetiyle birlikte bu ahlaklardan biriyle gelirse cennete girer."[67]

في اللوح ثلاثمائة وخمس عشرة شريعة

Levh-i Mahfuz'da Üç Yüz On Beş Şeriat Vardır

وأخرج البيهقي في الشعب عن أبي سعيد الخدري قال: قال رسول الله

67 Zayıftır. Taberani Evsat (2/20) Ebu'ş-Şeyh (2/497) Beyhaki Şuab (8188) İbn Ebi'd-Dunya Mekarimu'l-Ahlak (28) İbn Adiy el-Kamil (7/119) İbn Tahir Zahiretu'l-Huffaz (1988) Durru'l-Mensur (8/472) Heysemi Mecmau'z-Zevaid (1/36) Ebu Zilal el-Kasmeli zayıftır. Hafız İbn Hacer ve bir çok alim bu rivayetin zayıf olduğunu belirtmişlerdir.

صلى الله لعيه وسلم: إِنَّ بَيْنَ يَدَيِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ لَوْحًا فِيهِ ثَلَاثِمِائَةٍ وَخَمْسَ عَشْرَةَ شَرِيعَةً، يَقُولُ الرَّحْمَنُ: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا يَأْتِينِي عَبْدٌ مِنْ عِبَادِي مَا لَمْ يُشْرِكْ فِيهِ بِوَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ إِلَّا أَدْخَلْتُهُ الْجَنَّةَ.

Beyhaki, Şuab'da Ebu Said el-Hudri radıyallahu anh'den, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Muhakkak ki Allah Teala'nın önünde, içerisinde üç yüz on beş şeriatın bulunduğu levh vardır. Rahman buyurur ki:

"İzzetim ve Celalim için, kullarımdan bir kul bana hiçbir şeyi ortak koşmadığı halde bu şeriatlerden biriyle gelirse onu mutlaka cennete koyarım."[68]

وأخرج ابن جرير، وأبو الشيخ في تفسيره قال: إن الله كان عرشه على الماء، وخلق السموات والأرض بالحق، وخلق القلم، فكتب به ما هو خالق، وما هو كائن من خلقه، ثم إن ذلك الكتاب سبح الله ومجده ألف عام قبل أن يخلق شيئا من الخلق.

İbn Cerir (et-Taberi) ve Tefsir'inde Ebu'ş-Şeyh şöyle rivayet etmişlerdir:

"Allah Teala'nın arşı su üzerinde idi. gökleri ve yeri hak ile yarattı. Kalemi yarattı ve onunla yaratılacakları ve yarattıklarından olacak her şeyi yazdı. Sonra bu kitap Allah'ı mahlukattan bir şey yaratılmadan önce bin sene tesbih etti ve övdü."[69]

---

68 Zayıftır. Beyhaki Şuab (8192) Taberani Mekarimu'l-Ahlak (122) Zehebi Mizanu'l-İtidal (2/562) Durru'l-Mensur (8/472)

69 Sahih ligayrihi. Acurri eş-Şeria (500) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (1/368, 2/580) Firyabi el-Kader (s.17, 18, 21) Taberi Tefsiri (15/249) Taberi Tarihi (1/41) Tefsiru'l-Begavi (4/163) İbn Kesir Tefsir (2/438) Cubeyr b. Nufeyr'den maktu ve mürsel olarak rivayet edilmiştir. Mu-

القلم هو أول شيء خلق

İlk Yaratılan Şey Kalemdir

وأخرج أبو يعلى - بسند حسن - عن ابن عباس أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: أَوَّلَ شَيْءٍ خَلَقَهُ اللهُ الْقَلَمَ ، وَأَمَرَهُ أَنْ يَكْتُبَ كُلَّ شَيْءٍ.

Ebu Ya'la, hasen bir isnad ile İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Allah Teala'nın ilk yarattığı şey kalemdir. Ona her şeyi yazmasını emretmiştir."[70]

ماذا يكتب القلم

Kalem'in Yazdıkları

وأخرج الطبراني - بسند حسن - عن ابن عباس قال: إن الله خلق العرش فاستوى عليه، ثم خلق القلم فأمره أن يجري بإذنه، وعظم القلم ما بين السماء والأرض فقال: بم أجري يا رب قال: بما أنا خالق وكائن في خلقي: من قطر أو نبات، أو خير أو شر - يعني به العمل - أو رزق

aviye b. Salih saduk olup, yanılgıları vardır. Mutabisini; Bakiyye b. Velid, Ertat b. Munzir'den tedlis sigası olan an'ane ile rivayet etmiştir. Taberi'nin rivayetinde ise Meyser el-Halebi, Ertat b. Munzir'den rivayet ederek mutabaat etmiştir. Ubade b. Samit radıyallahu anh'den şahdisini; Ebu Davud (Sünnet 5/76) Tirmizi (tefsir 4/451) rivayet etmişlerdir. Rivayet yollarının toplamı ile – son cümle hariç - sahih derecesine çıkmaktadır.

70 Sahihtir. Ebu Ya'la (1/126) Firyabi el-Kader (s.54) Beyhaki Kada ve Kader (7) Beyhaki (9/3) İbn Ebi Asım es-Sunne (108) Tarihu't-Taberi (1/28) Busayri İthaf (215) Metalibu'l-Aliye (3026) Elbani es-Sahiha (133)

أو أجل؛ فجرى القلم بما هو كائن إلى يوم القيامة، فأثبته الله في الكتاب المكنون عنده تحت العرش.

Taberani, hasen bir isnad ile İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyor:

"Muhakkak ki Allah arşı yarattı ve üzerine yerleşti. Sonra kalemi yarattı ve izniyle yazmasını emretti. Kalemin büyüklüğü göklerle yer arası kadardır. Dedi ki:

"Ne yazayım ey rabbim?" şöyle buyurdu:

"Benim yaratan olduğumu ve mahlukatımdan olacakları; damla ve bitkileri, amellerin hayır ve şer olanlarını, rızkı ve eceli yaz." Bunun üzerine kalem, kıyamete kadar olacak her şeyi yazdı. Allah onu yanında, arşının altında gizli bir kitap olarak tespit etti."[71]

القلم خلقه الله من نور

Allah Kalemi Nurdan Yaratmıştır

وأخرج أبو الشيخ عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: إن الله تبارك وتعالى أول شيء خلق، خلق القلم وهو من نور مسيرة خمسمائة عام، فأمره فجرى بما هو كائن إلى يوم القيامة.

Ebu'ş-Şeyh, İbn Ömer radıyallahu anhuma'dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Muhakkak ki Allah Tebarek ve Teala'nın yarattığı ilk şey kalemdir. Kalemi nurdan yaratmıştır. Beş yüz yıllık

71 Zayıftır. Acluni Keşfu'l-Hafa (1/263) Suyuti el-Havi (1/324, 345) Heysemi Mecmau'z-Zevaid (7/392) Dahhak b. Muzahim zayıf olup, İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan işitmemiştir.

mesafe boyundadır. Ona emretti ve kıyamet gününe kadar olacak şeyleri yazdı."[72]

وأخرج عن مجاهد قال: خلق الله اليراع أول ما خلق من الأشياء – واليراع القصب – ثم خلق القلم من ذلك اليراع ثم قال: اكتب ما يكون إلى يوم القيامة.

Yine (Ebu'ş-Şeyh), Mucahid'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Allah Azze ve Celle eşyadan ilk olarak kamışı ve bu kamıştan kalemi yarattı. Sonra:

"Kıyamet gününe kadar olacakları yaz" buyurdu.[73]

وأخرج – بسند واه – عن ابن عباس قال: أول شيء خلق الله عزوجل العرش من نور، ثم الكرسي، ثم لوحا محفوظا من درة بيضاء، دفتاه من ياقوتة حمراء، قلمه نور، وكتابه نور، ينظر الله عزوجل فيه كل يوم ثلاثمائة وستين نظرة، يخلق في كل نظرة، ويحيي ويميت، ويعز ويذل، ويرفع أقواما، ويخفض أقواما، ويفعل ما يشاء، ويحكم ما يريد، وخلق قلما من نور، طوله خمسمائة عام، وعرضه خمسمائة عام قبل أن يخلق الخلق، وقال للقلم: اكتب، قال: وما أكتب قال: اكتب علمي في خلقي إلى أن تقوم الساعة،

---

72 Sahih ligayrihi. Ebu'ş-Şeyh (2/590) Sa'lebi el-Keşf ve'l-Beyan (8/367) Deylemi (2) İsnadında bulunan Yahya b. Humeyd et-Tavil'in rivayetleri düzgün değildir. Osman b. Abdillah ed-Dımeşki ise yalan ile itham edilmiştir. İbn Ebi Asım es-Sunne'de (1/49) İbn Musaffa'dan, Acurri eş-Şeria'da (s.175, 321) isnadıyla Rebi b. Nafi'den ve (s.322)'de Malik b. Süleyman el-Humusi'den; hepsi Bakiyye b. Velid – Ertat b. Munzir yoluyla daha uzun bir metinle rivayet ettiler. Elbani, Tahricu's-Sunne'de "İsnadı hasendir, ravileri güvenilirdir. İbn Musaffa hakkında eleştiri olsa da, hasen derecesinden düşürmez. Müdellis bir ravi olan Bakiyye ise işitme sigasını tasrih etmiştir" demiştir. Bkz.: Zılalu'l-Cenne (1/50)

73 Maktu. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/576)

فجرى القلم بما هو كائن في علم الله إلى يوم القيامة، إن كتاب ذلك العلم على الله يسير هين، وسنة القلم مشقوقة، ينبع منه المدد.

Çok zayıf bir isnad ile, İbn Abbas radıyallahu anhuma'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Allah Azze ve Celle'nin ilk yarattığı şey, arş olup onu nurdan yaratmıştır. Sonra kürsiyi, sonra beyaz inciden levh-i mahfuzu yaratmıştır. Onun sayfaları kızıl yakuttandır. Kalemi nurdan, yazısı nurdandır. Allah Azze ve Celle her gün üç yüz altmış defa ona bakar. Her bakışında yaratır, diriltir, öldürür, aziz eder, zelil kılar, bazı kavimleri yükseltir, bazılarını alçaltır, istediğini yapar, dilediğine hükmeder. Kalemi nurdan yaratmıştır. Uzunluğu beş yüz sene ve genişliği de beş yüz senedir. Mahlukatından önce onu yaratmış ve şöyle buyurmuştur:

"Yaz!"

"Ne yazayım?"

"Kıyamet kopuncaya kadar yaratacaklarım hakkındaki ilmimi yaz." Bunun üzerine kalem, kıyamet gününe kadar Allah'ın ilminde olacak şeyleri yazdı. Bu yazıdaki ilim Allah için çok kolaydır. O kalemin ucu açılmıştır ve ondan mürekkep çıkar."[74]

باب ما ورد في السموات السبع والأرضين السبع

Yedi Gök ve Yedi Yer Hakkında Varid Olanlar

قال الله تعالى: الَّذي خَلَقَ سَبعَ سَمٰواتٍ وَمِنَ الأَرضِ مِثلَهُنَّ.

---

74 Hasen ligayrihi, mevkuf. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/492) Taberani (10/260, 12/72) Bedruddin b. Cemaa İzahu'd-Delil (s.232) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (1004) İbn Batta el-İbane (3/124) Lalkai İtikad (3/269) daha önce (bkz.: dip not 66) tahrici geçmiştir.

Allah Teala şöyle buyurmuştur: "**O yedi göğü ve yerden de bir o kadarını yaratandır.**"

أخرج ابن مردويه في مسنده، وأبو الشيخ والبزار بسند صحيح عن أبي ذر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: مَا بَيْنَ الأَرْضِ إِلَى السَّمَاءِ مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ عام، وَغِلَظُ كُلّ منهما مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ عام، كذلك إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ ، وَالأَرَضِينَ مِثْلُ ذَلِكَ ، وَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ إِلَى الْعَرْشِ مِثْلُ جَمِيعِ ذَلِكَ.

İbn Merduye Müsned'inde[75], Ebu'ş-Şeyh ve Bezzar, Ebu Zerr radıyallahu anh'den, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet ediyorlar:

"Gökle yer arası beş yüz senelik mesafedir. Her birinin kalınlığı beş yüz senelik mesafedir. Yedinci semaya kadar bu şekildedir. Yerler de aynı şekildedir. Yedinci sema ile arş arası ise bunların hepsi kadardır."[76]

وأخرج أبو الشيخ عن أبي الدرداء قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: كِثَفُ الأَرْضِ مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ ، وَكِثَفُ الثَّانِيَةِ مِثْلُ ذَلِكَ ، وَمَا بَيْنَ كُلِّ أَرَضِينَ مِثْلُ ذَلِكَ.

75 Suyuti diğer eserlerinde "İshak b. Rahuye Müsned'inde..." diyerek rivayet etmiştir.

76 Münker. İbn Ebi Şeybe el-Arş (17) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/557) Bezzar (3411) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (850) Zehebi el-Uluv (304) Tezkiratu'l-Huffaz (2/224) Cuzekani Ebatil (s.68) Durru'l-Mensur (1/108) Busayri İthaf (5584) Metalibu'l-Aliye (3524) Fethu'l-Bari (13/413) İbn Cevzi İlel (1/26) İsnadında kopukluk vardır. Ebu Nasr Humeyd b. Hilal, Ebu Zerr radıyallahu anh'den işitmemiştir. Yine tedlis sigası olan an'ane ile rivayette bulunan el-A'meş de, Ebu Nasr'dan işitmemiştir. Bkz.: Elbani Tahricu's-Sunne (1/255)

Ebu'ş-Şeyh, Ebu'd-Derda radıyallahu anh'den, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Yeryüzünün yoğunluğu beş yüz yıllık mesafedir. İkinci kat ve diğer bütün yerlerin arası da aynı şekildedir."[77]

الرسول يصف المسافات بين السماوات والأرض

Göklerle Yerin Aralarındaki Mesafeler

وأخرج الإمام أحمد في مسنده، وأبو داود والترمذي وابن ماجه، والحاكم، وأبو الشيخ عن العباس بن عبد المطلب قال: كنا جلوسا عند النبي صلى الله عليه وسلم فقال: أَتَدْرُونَ كَمْ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ قَالَ قُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ بَيْنَهُمَا مَسِيرَةُ خَمْسِ مِائَةِ سَنَةٍ وَمِنْ كُلِّ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ مَسِيرَةُ خَمْسِ مِائَةِ سَنَةٍ وَكِثَفُ كُلِّ سَمَاءٍ مَسِيرَةُ خَمْسِ مِائَةِ سَنَةٍ وَفَوْقَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ بَحْرٌ بَيْنَ أَسْفَلِهِ وَأَعْلَاهُ وَأَظْلَافِهِنَّ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، ثُمَّ فَوْقَ ذَلِكَ الْعَرْشُ بَيْنَ أَسْفَلِهِ وَأَعْلَاهُ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ.

İmam Ahmed Müsned'inde, Ebu Davud, Tirmizi, İbn Mace, Hakim ve Ebu'ş-Şeyh Abbas b. Abdilmuttalib'den şöyle dediğini rivayet ediyorlar:

"Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in yanında oturuyorduk. Buyurdu ki:

---

77 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/559) Bezzar (804) Cuzekani el-Ebatil (1/69) Durru'l-Mensur (8/211) isnadında kopukluk vardır. Ebu Nasr, Ebu Zerr radıyallahu anh'den işitmemiştir.

"Göklerle yer arası ne kadar biliyor musunuz?"

"Allah ve rasulü daha iyi bilir" dedik. Buyurdu ki:

"İkisinin arası beş yüz senelik mesafedir. Bir sema ile diğer sema arası da beş yüz yıllık mesafedir. Her semanın yoğunluğu beş yüz yıllık mesafedir. Yedinci semanın üzerinde deniz vardır. Onun yukarısı ile aşağısı arasında ve etekleri arasında yer ile gök arası kadar mesafe vardır. Sonra onun üzerinde arş vardır. Onun aşağısı ile yukarısı arası gökle yer arasındaki mesafe kadardır."[78]

وأخرج الترمذي، وابن مردويه، وأبو الشيخ عن أبي هريرة قال: كنا جلوسا مع رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ مَرَّتْ سَحَابَةٌ فَقَالَ أَتَدْرُونَ مَا هَذِهِ قَالَ قُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ الْعَنَانُ ، هذه زَوَايَا الْأَرْضِ يَسُوقُهُ اللَّهُ إلى قوم لا يشكرونه ولا يَعْبُدونه. قال: هل تَدْرُونَ ما فَوْقَ ذلك قالوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قال: فإن فوق ذلك مَوجٌ مَكفوف ، وسَقْفٌ مَحفُوظٌ، ثم قال: هل تَدْرُونَ ما فوق ذلك قالوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قال: فإن فَوْقَ ذلك سَمَاءٌ أُخْرَى ، ثم قال: هل تَدْرُونَ ما بينهما قالوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قال: فإن بينهما مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ حتى عد سبع سموات، بَيْنَ كل سَمَاء مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ ، ثم قال: هل تَدْرُونَ ما فَوْقَ ذلك قالوا: اللَّهُ

78 Zayıftır. Ahmed (1/206) Tirmizi (3320) Ebu Davud (4723) Ebu Ya'la (6713) Hakim (2/316) İbn Mace (193) İbn Adiy (7/200) Ebu'ş-Şeyh Azamet (2/566) İbn Ebi Asım es-Sunne (1/253) İbn Huzeyme Tevhid (s.101) Lalkai (2/389) İbn Mende Tevhid (s.117) Darimi er-Reddu Ale'l-Merisi (s.90-91) Ebu Cefer b. Ebi Şeybe el-Arş (s.108) İbn Tahman Meşyeha (s.70) Acurri eş-Şeria (s.292) Durru'l-Mensur (1/108) Busayri İthaf (5585) ravilerinden Abdullah b. Umeyra hakkında Zehebi; "Onda meçhullük vardır", Buhari, "el-Ahnef b. Kays'tan işitmemiştir" demiştir.

وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ ، قال فإن فَوْقَ ذلك العرش، فهل تَدْرُونَ كم بينهما قالوا: اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ ، قال: فإن بَيْنَ ذلك كَمَا بَيْنَ السَمَائين، أو كَمَا قال، ثم قال: ما تَدْرُونَ ما تَحْتَكُمْ قالوا: اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ ، قال: أَرْضٌ أُخْرَى، و بَيْنهما مَسِيرَةُ خَمْسِ مِائَةِ عَامٍ حَتّى عَدّ سَبْعَ أَرَضِينَ ، بَيْنَ كل أرض مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ.

Tirmizi, İbn Merduye ve Ebu'ş-Şeyh, Ebu Hureyre radıyallahu anh'den rivayet ediyorlar:

"Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, ashabıyla birlikte oturuyorken üzerlerine bir bulut geldi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem:

"**Bunun ne olduğunu biliyor musunuz?**" Diye sordu. Ashab:

"Allah ve Rasûlü daha iyi bilir" dediler. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

"**Bu buluttur! Bu bulutlar toprağın sulayıcılarıdır. Allah onları kendisine şükretmeyen, kulluk yapmayan kimselere bile gönderiyor. Sonra üzerinizde ne var biliyor musunuz**?" diye sordu. Ashab:

"Allah ve Rasûlü daha iyi bilir" dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

"**O dünyamızın semasıdır, korunmuş bir tavan ve önüne geçilmiş bir dalgadır.**" Sonra Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem:

"**Bu gökle sizin aranızdaki mesafe ne kadardır?**" Diye sordu. Ashab:

"Allah ve Rasûlü daha iyi bilir" dediler. Şöyle buyurdu:

"**Sizinle onun arasında beş yüz yıllık mesafe vardır.**"

Sonra konuşmasına şöyle devam etti:

"**Onun üstünde ne var biliyor musunuz?**" Ashab:

"Allah ve Rasûlü daha iyi bilir" dediler. Şöyle buyurdu:

"**Onun üzerinde iki gök daha vardır ki aralarındaki mesafe beş yüz senelik yoldur.**" **Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, yedi göğün hepsini saydı her iki göğün arası dünya ile dünya göğünün arası kadardır.** Sonra şöyle buyurdu:

"**Onun da üzerinde ne var biliyor musunuz?**" Ashab:

"Allah ve Rasûlü daha iyi bilir" dediler. Şöyle buyurdu:

"**Onun da üzerinde arş vardır, arş ile yedinci gök arasındaki mesafe iki gök arasındaki mesafe kadardır.**" Sonra Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

"**Altınızda ne var biliyor musunuz?**" buyurdu. Ashab:

"Allah ve Rasûlü daha iyi bilir" dediler. Şöyle buyurdu:

"**Altınızdaki yeryüzüdür. Sonra onunda altında ne var biliyor musunuz?**" buyurdu

"Allah ve Rasûlü daha iyi bilir" dediler. Şöyle buyurdu:

"**O'nun altında başka bir arz vardır ki ikisinin arasındaki mesafe beş yüz senelik yoldur.**" Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, yedi arza kadar saydı ve her arzın arasında beş yüz yıllık mesafe olduğunu söyledi."[79]

وأخرج ابن أبي حاتم، وأبو الشيخ قال: (اللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ سَبعَ سَمَوَاتٍ

79 İsnadı zayıftır. Tirmizi (3298) Ahmed (2/370) Ebu'ş-Şeyh (2/560, 563) İbn Ebi Asım es-Sunne (1/254) Bezzar (s.245) İbn Cevzi İlel (1/27) Hasen el-Basri, Ebu Hureyre radıyallahu anh'den işitmemiş olup tedlis sigası olan an'ane ile rivayet etmiştir. isnadı kopuktur. Diğer ravi Ebu Cafer er-Razi'nin de ezberi kötüdür. Zayıf bir mutabisini; Ahmed (2/370) rivayet etmiştir. Katade'den mürsel olarak; Taberi (27/216) rivayet etmiştir.

وَمِنَ الأَرضِ مِثلَهُنَّ) و جَعَلَ مَا بَيْنَ كُلِّ سَمَائَيْنِ كما بَيْنَ سَمَاءِ الدُّنْيَا وَالأَرْضِ ، وجعل كَثَفَهَا مِثْلَ ذَلِكَ ، وَ جَعَلَ مَا بَيْنَ كُلِّ أرض كما بَيْنَ سَمَاءِ الدُّنْيَا وَالأَرْضِ ، وَكَثَفَ كُلِّ أَرْضٍ مِثْلَ ذَلِكَ ، وَكَانَ الْعَرْشُ عَلَى الْمَاءِ، فَرَفَعَ الْمَاءَ حَتَّى جَعَلَ عَلَيْهِ الْعَرْشَ، ثُمَّ ذَهَبَ بِالْمَاءِ حَتَّى جَعَلَهُ تَحْتَ الأَرْضِ السَّابِعَةِ.

İbn Ebi Hatim ve Ebu'ş-Şeyh (Ka'b el-Ahbar'dan) şöyle rivayet ettiler:

"Allah yedi sema ile yerden bir o kadarını yaratandır" her iki sema arasını; dünya semaı ile yer arası kadar kılmıştır. Onun kalınlığını da o kadar kılmıştır. Yerin her iki katının arasını da dünya semaı ile yer arası kadar kılmıştır. Her katın kalınlığı da o kadardır. Arş su üzerinde idi. Suyu arşın altına kadar yükseltti, sonra su yedi kat yerin altında kalacak şekilde alçaldı."[80]

وأخرج عثمان بن سعيد الدارمي – في كتاب الرد على الجهمية وابو الشيخ عن ابن مسعودي قال: ما بين الأرض والسماء مسيرة خمسمائة عام، وما بين كل سمائين خمسمائة عام، ومصير كل سماء – يعني غلظ ذلك – خمسمائة عام، وما بين السماء إلى الكرسي مسيرة خمسمائة عام، وما بين الكرسي والماء مسيرة خمسمائة عام (والعرش على الماء والله عز و جل على العرش يعلم ما أنتم عليه).

Osman b, Said ed-Darimi, er-Reddu Ale'l-Cehmiyye kita-

80 Münker, İsrailiyat. İbn Ebi Hatim Tefsir (2/263) Taberi (25/7) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/611) Darimi er-Reddu Ale'l-Cehmiyye (s.23) Zehebi el-Uluv (s.92) İbn Kayyım İctimau'l-Cuyuşi'l-İslamiye (s.42)

bında ve Ebu'ş-Şeyh İbn Mes'ud radıyallahu anh'den rivayet ediyorlar:

"Yer ile gök arası beş yüz senelik mesafedir. Her sema arası beş yüz senelik mesafedir. Her semanın kalınlığı beş yüz senelik mesafedir. Sema ile kürsi arası beş yüz senelik mesafedir. Kürsi ile su arası beş yüz senelik mesafedir. (Suyuti'nin nispet ettiği kaynaklarda rivayet şöyle devam ediyor: Arş su üzerindedir ve arşın üzerinde de Allah Azze ve Celle vardır, yaptıklarınızı bilmektedir.)"[81]

كيف بدأ الخلق؟

Yaratılış Nasıl Başladı?

وأخرج ابن جرير وابن المنذر عن ابن مسعود وناس من الصحابة قال: إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ وَلَمْ يَخْلُقْ شَيْئًا غَيْرَ مَا خَلَقَ قَبْلَ الْمَاءِ ، فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَ أَخْرَجَ مِنَ الْمَاءِ دُخَانًا فَارْتَفَعَ فَوْقَ الْمَاءِ فَسَمَا عَلَيْهِ، فَسَمَّاهُ سَمَاءً، ثُمَّ أَيْبَسَ الْمَاءَ فَجَعَلَهُ أَرْضًا وَاحِدَةً، ثُمَّ فَتَقَهَا فَجَعَلَ سَبْعَ أَرَضِينَ فِي يَوْمَيْنِ فِي الأَحَدِ وَالاثْنَيْنِ ، فَخَلَقَ الأَرْضَ عَلَى حُوتٍ، وَالْحُوتُ هُوَ النُّونُ الذي ذكره تعالى في القرأن بقوله: (ن وَالْقَلَم)، والحوت في الماء، والماء عَلَى صَفَاةٍ، وَالصَّفَاةُ عَلَى ظَهْرِ مَلَكٍ ، وَالْمَلَكُ عَلَى الصَّخْرَةِ،

81 İsnadı sahihtir, şahsi görüşle söylenemeyeceğinden merfu hükmündedir. Darimi er-Reddu Ale'l-Cehmiyye (s.55 no:81) Darimi er-Reddu Ale'l-Merisi (1/471) İbn Huzeyme Tevhid (1/242, 2/885) Taberani (9/202) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (851) İbn Batta el-İbane (3/172) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/565, 688, 3/1047) Lalkai İtikad (3/396) İbn Abdilber et-Temhid (7/139) Zemahşeri Rebiu'l-Ebrar (1/11) Zehebi el-Uluv (175) Heysemi Mecmau'z-Zevaid (1/91) Durru'l-Mensur (1/109)

وَالصَّخْرَةُ فِي الرِّيحِ، وَهِيَ الصَّخْرَةُ الَّتِي ذَكَرَ لُقْمَانُ ، لَيْسَتْ فِي السَّمَاءِ، وَلا فِي الأَرْضِ، فَتَحَرَّكَ الْحُوتُ فَاضْطَرَبَ فَتَزَلْزَلَتِ الأَرْضُ، فَأَرْسَى عَلَيْهَا الْجِبَالَ فَقَرَّتْ بِالْجِبَالِ فَالْجِبَالُ تَفْخَرُ عَلَى الأَرْضِ، فَذَلِكَ قَوْلُهُ: (وَألقى في الأَرضِ رَواسِيَ أَن تَميدَ بِكُم)، وَخَلَقَ الْجِبَالَ فِيهَا وَأَقْوَاتَ أَهْلِهَا وَشَجَرَهَا وَمَا يَنْبَغِي لَهَا فِي يَوْمَيْنِ،: الثلاثاء والأربعاء (ثُمَّ اِستَوى إِلى السَماءِ وَهِيَ دُخانٌ) وذلك الدخان من تنفس الماء حين تنفس فجعلها سماء واحدة ثم فتقها فجعلها سبع سموات في يومين: الخميس والجمعة، وإنما سمي يوم الجمعة لأنه جمع فيه خلق السموات والأرض (وَأَوحَى في كُلِّ سَمَاءٍ أَمرَها) قال: خلق في كل سماء خلقا من الملائكة، والخلق الذي فيها من البحار والجبال وجبل البر، وما لا يعلم ثم زين السماء الدنيا بالكواكب، فجعلها زينة وحفظا يحفظ من الشياطين.

İbn Cerir (et-Taberi) ve İbnu'l-Munzir, İbn Mesud radıyallahu anh' ve ashâbtan bir topluluktan nakleder ki:

"Allah Azze ve Celle'nin arşı suyun üzerindeydi, suyun yaratılmasından önce hiç bir şey yaratılmamıştı. Allah yaratıkları yaratmak isteyince sudan buhar meydana getirdi. Buhar suyun üzerinden yükseldi ve bu yükselen şeye yükseklik mânasına "sema" dedi. Sonra suyu katılaştırdı ve ondan bir tek yer meydana getirdi, sonra bu yerleri parçaladı ve onları iki günde; pazar ve pazartesi günü, yedi yer haline getirdi. Yeri balığın üzerinde yarattı ki balık Allah Teâlâ'nın Kalem sûresinde:

"Nûn ve Kaleme andolsun ki..." (Kalem, 1) söz konusu edilen nun balığıdır. Balık sudadır. Su ise kayalığın üzerindedir. Kayalık hiç bir bitki bitirmeyen büyük bir taşın üzerin-

dedir. Taş ise, bir meleğin sırtındadır, melek de bir kayanın üzerindedir kaya rüzgârdır. İşte Lokman'ın "Ne gök vardı ne yeryüzü. Balık hareket etti ve kımıldadı, yeryüzü sarsıldı ve üzerine dağlar çekilerek durduruldu bunun için dağlar yeryüzünün üzerine oturtulmuştur" diye bahsettiği kaya budur. Allah Teâlâ'nın:

"Yeryüzünde sarsılmayasınız diye sabit dağlar meydana getirmiştir" (Nahl, 15 -16) âyetinde bahsettiği dağlardır. Allah dağları yeryüzünde yaratmış ve yeryüzünde halkın yiyeceği gıda maddelerini ve ağaçları da salı ve çarşamba günü olmak üzere iki günde yaratmıştır.

"Sonra duman halinde bulunan göğe yöneldi." (Bakara 29) Bu duman suyun buharlaşmasından olmuştu ve bir tek gök halinde idi, sonra onları parçaladı, perşembe ve cuma günleri iki günde yedi gök haline getirdi. Cuma gününe, Cum'a denmesinin sebebi Allah'ın o günde göklerle yeri birleştirmiş olmasındandır.

"Allah bunun üzerine iki gün içinde yedi gök var etti ve her göğün işini kendisine bildirdi." (Fussilet, 12) Allah her gökte meleklerle beraber oranın yaratıklarını yarattı, denizleri, dağları ve daha bizim bilmediğimiz şeyleri. Sonra dünya göğünü yıldızlarla süsledi ve onu şeytânlardan korunan bir korunak ve süs yaptı."[82]

Çevirenin Notu:

İlk yaratılan şeyin kalem olduğu ve dünyanın balık üzerinde olduğu İbn Abbas radıyallahu anhuma gibi bazı sahabelerden sabit olmuştur:

إن أول شيء خلقه الله القلم فقال له اكتب فقال وما أكتب فقال

82 Sahih. Taberi (1/435, 20/141) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (807) İbn Huzeyme Tevhid (2/887) İbn Ebi Hatim (1/78) İbn Kesir (1/214) Kurtubi (1/256) Zehebi el-Uluv (187) Durru'l-Mensur (1/61) Elbani Muhtasaru'l-Uluv (s.75 no: 54)

القدر فجرى من ذلك اليوم بما هو كائن إلى أن تقوم الساعة قال وكان عرشه على الماء فارتفع بخار الماء ففتقت منه السماوات ثم خلق النون فبسطت الأرض عليه والأرض على ظهر النون فاضطرب النون فمادت الأرض فأثبتت بالجبال فإن الجبال تفخر على الأرض

Abdullah b. Abbas radıyallahu anhuma şöyle demiştir:

"Allah Azze ve Celle'nin ilk yarattığı şey kalemdir. Ona:

"Yaz" dedi. O da:

"Ey Rabbim! Ne yazayım?" dedi.

"Kaderi yaz" buyurdu. O da kıyamet gününe kadar olacak her şeyi yazdı. Arşı su üzerinde idi. Suyun buharı yükseldi ve ondan gökleri yarattı. Sonra yeryüzünün üzerinde bulunduğu balığı (nun'u) yarattı. Yeryüzünü balığın üzerinde yaydı. O hareket edince yeryüzü sallandı. Bunun üzerine onu dağlarla sabitledi. Muhakkak ki dağlar, yere karşı daha sağlam olmakla övünür."[83]

إن أول ما خلق الله تعالى القلم والحوت قال ما أكتب قال كل شيء كان إلى يوم القيامة ثم قرأ ن والقلم فالنون الحوت والقلم القلم

İbn Abbas radıyallahu anhuma, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

---

83 Sahih mevkuf. Vekî A'meş'ten rivayet ettiği nüshasında (s.57 no:4) Taberi Tefsirinde (23/524) Tarihu't-Taberi (1/17) Acurri eş-Şeria (s.178, 179) Tefsiru İbn Ebi Hatim (12/324) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1380) İbn Mende Tevhid (15, 65) Hakim (2/541) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (s.481) Beyhaki (9/3) Ziyau'l-Makdisi el-Muhtare (4/78) Firyabi el-Kader (64) hepsi de el-A'meş – Ebu Zabyan – İbn Abbas radıyallahu anhuma tarikiyle rivayet ettiler. İsnadı sahihtir. – İlk kısmı merfu olarak İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan: Ebu Ya'la (4/217) Ebu Nuaym Hilye (8/181) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (s.480-481) Taberi (29/16) sahihtir. Daha önce tahrici geçmişti.

"Muhakkak ki Allah'ın ilk yarattığı şey kalem ve balıktır. Kalem:

"Ne yazayım?" dedi.

"Kıyamete kadar olacak her şeyi yaz" buyurdu." Sonra "Nun ve kaleme yemin olsun" (Kalem 1) ayetini okudu. Nun balıktır, Kalem de kalemdir."[84]

Doğrusu bu rivayetin mevkuf (İbn Abbas radıyallahu anhuma'nın sözü) olmasıdır.[85]

Kalem hadisi ise sahihtir. Şeyh Elbani'nin es-Sahiha'da (no:133) açıkladığı üzere sahabelerden bir topluluktan bu sabit olmuştur.

أول ما خلق الله من شيء القلم ثم خلق النون فكبس الأرض على ظهر النون.

İbn Abbas radıyallahu anhuma dedi ki: "Allah'ın ilk yarattığı şey kalemdir. Sonra balığı yarattı ve yeryüzünü balığın sırtına yerleştirdi."[86]

84 Mevkuf olarak sahih, merfu olarak zayıftır. Taberani (11/433 no:12227) bunun merfu olarak rivayeti yanılgıdır. Bu yüzden Taberani: "Bunu merfu olarak Hammad b. Seleme'den sadece Müemmel b. İsmail rivayet etmiştir." Heysemi Mecmau'z-Zevaid'de (7/128) dedi ki: "Müemmel güvenilir olmakla birlikte çok hata eder."

85 Bkz.: Elbani ed-Daife (294) Elbani şöyle dedi: "Bunun mevkuf olduğunu pekiştiren hususlardan biri de, İbn Mende'nin bunu İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan melek zikri olmaksızın sahih senedle mevkuf olarak rivayet etmesidir. Buda gösteriyor ki bu hadis israiliyat kaynaklıdır."

86 İbn Ebi Şeybe (7/271) İbn Fudayl - Ata - Said b. Cubeyr - İbn Abbas radıyallahu anhuma isnadıyla rivayet etmiştir.

كيف فتق الله السموات والأرض

Allah Göklerle Yerin Arasını Nasıl Ayırdı?

وأخرج أبو الشيخ عن سعيد بن جبير في قوله تعالى: (كانَتا رَتقاً فَفَتقَناهُما) قال: كانت السموات والأرضون ملتزقتين، فلما رفع السماء وابنذها من الأرض فكان فتقها الذي ذكر الله.

Ebu'ş-Şeyh, Said b. Cubeyr'den ***"Gökle yer bitişik idi onları biz ayırdık"*** (Enbiya 30) ayeti hakkında şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Göklerle yerler birbirine yapışık idi. göğü yükseltince yer ondan ayrıldı. Allah Azze ve Celle'nin zikrettiği ikisinin arasını ayırma budur."[87]

وأخرج أبو الشيخ عن مجاهد في قوله: (كانَتا رَتقاً فَفَتقناهُما) قال: من الأرضين معها ست فتلك سبع أرضين ومن السماء ست سموات فتلك سبع سموات.

Ebu'ş-Şeyh, Mucahid'in ***"Gökle yer bitişik idi onları biz ayırdık"*** (Enbiya 30) ayeti hakkında şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Yerlerden onunla birlikte altı kat vardır. O yedincisidir. Göklerden de altı kat vardır. O da yedinci semadır."[88]

---

87 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh (3/1051) İbn Kesir (5/339) Durru'l-Mensur (5/626) İsnadında İbn Lehia vardır. Ayrıca Ata b. Dinar'ın Said b. Cubeyr'den rivayeti sahife yoluyladır. İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan mevkuf şahidi vardır: Taberi (17/18)

88 Hasen maktu. Taberi (17/18) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (3/1026) İbn Kesir Tefsiri (3/177) Durru'l-Mensur (4/317)

السماء قبة

Sema Bir Kubbedir

وأخرج عن إياس بن معاوية قال: السَّمَاءُ مقبية عَلَى الأَرْضِ مِثْلُ الْقُبَّةِ.

İyas b. Muaviye şöyle demiştir: "Sema, yeryüzü üzerinde kubbe gibidir."[89]

وأخرج عن وهب قال: شيء من أطراف السماء محدق بالأرضين، والبحار كأطراف الفسطاط.

Vehb şöyle demiştir: "Yerleri ve denizleri çevreleyen semanın etrafında çadır gibi bir şey vardır"[90]

وأخرج ابن أبي حاتم عن جرير بن مطعم: إِنَّ اللَّهَ عَلَى عَرْشِهِ, وَعَرْشُهُ عَلَى سَمَوَاتِهِ, وَسَمَوَاتُهُ عَلَى أَرْضِهِ هَكَذَا، وَقَالَ بِإِصْبَعَيْهِ مِثْلَ الْقُبَّةِ.

İbn Ebi Hatim, Cubeyr b. Mut'im'den, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Muhakkak ki Allah arşının üzerindedir. Arşı göklerin üzerinde, gökler de şu şekilde –parmaklarıyla kubbe gibi işa-

89 Sahih maktu. Taberi (16/325) İbn Hazm el-Fasl Fi'l-Milel ve'l-Ehva ve'n-Nahl (2/80) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (3/1024) Sa'lebi el-Keşf ve'l-Beyan (5/268) İbn Atiyye el-Muharraru'l-Veciz (4/56) Tefsiru'l-Begavi (4/292) İbn Kesir Tefsir (4/429) Suyuti Durru'l-Mensur (1/86, 4/601) Tefsiru'l-Hazin (4/3) İbn Teymiyye er-Reddu Ale'l-Mantikiyyin (1/263) Mecmuu'l-Fetava (6/557, 589, 25/194) Şevkani Fethu'l-Kadir (4/87) Şankıti Advau'l-Beyan (3/77) aynısı Katade, Hasen el-Basri ve İbn Abbas radıyallahu anhumden de rivayet edilmiştir.

90 İsnadı zayıftır. Tarihu't-Taberi (1/14) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (3/1053, 4/1399) Abdullah b. Ahmed es-Sunne (1093) Zehebi el-Uluv (s.99) Durru'l-Mensur (1/86) Ebu'l-Huseyn el-Malati et-Tenbih (s.104) israiliyattandır.

ret yaparak- yeryüzünün üzerindedir."[91]

Çevirenin Notu:

Cübeyr b. Mut'im'in merfu olarak rivayeti şu şekilde geçmektedir: "Bedevinin biri, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'e gelip şöyle dedi:

"Ya Rasûlallah! Canlar bitkin düştü, çoluk çocuk aç kaldı, mallar tükendi, davarlar helak oldu. Allah'tan bize yağmur yağdırmasını dile. Allah'a karşı senin şefaatini diliyoruz ve sana karşı da Allah'tan şefaat diliyoruz." Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem:

***"Yazıklar olsun sana. Sen ne söylediğini biliyor musun?"** buyurdu. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem böyle dedikten sonra tesbih getirmeye başladı. Bir süre tesbih getirmeye devam etti. Ashabının yüzünden, bu duruma rahatsız olduklarını anladı. Sonra o adama şöyle dedi:*

***"Yazıklar olsun sana, yaratıklarından herhangi birine Allah ile şefaat istenilmez. Allah'ın şanı, bundan yücedir. Yazıklar olsun sana, sen Allah'ın Arş'ının semalar üstünde şu şekilde olduğunu biliyor musun?** - Böyle derken Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem parmaklarını kubbe şeklinde bir araya getirdi - **Şüphesiz o (arş) deve üzerine binildiginde oturağın çatırdaması gibi ses çıkarır.**"*

91 İsnadı zayıftır. Lakin hadisin metni sabittir. Ebu Davud (4726) Buhari Tarihu'l-Kebir (2/224) İbn Ebi Şeybe el-Arş (s.56 no:11) Darekutni es-Sıfat (1/31 no:38) Beyhaki el-Esma ve's-Sifat (883) Bezzar (2907) Taberani (2/128) Acurri eş-Şeria (s.293) İbn Ebi Hatim Tefsir (1/56, 9/409) İbn Huzeyme Tevhid (1/239) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/544) Abdulhak İşbili Ahkam (1/256) Lalkai İtikad (3/394) İbn Teymiyye Beyanu Telbisi'l-Cehmiyye (1/571) Mecmuu'l-Fetava (5/580) Durru'l-Mensur (1/86) Elbani Daifu'l-Cami (6137) Mukbil b. Hadi el-Vadii eş-Şefaat (118) müdellis bir ravi olan İbn İshak tek kalmış ve bunu tedlis sigası olan an'ane ile rivayet etmiştir. bu yüzden zayıftır.

وأخرج ابن أبي حاتم عن السدي في قوله تعالى: (وَالسّماءَ بِناءً) قال: بِنَاءُ السّمَاءِ عَلَى الأَرْضِ كَهَيْئَةِ الْقُبّةِ وَهِيَ سَقْفٌ عَلَى الأَرْضِ.

İbn Ebi Hatim, es-Suddî'den "**Sema'yı bina kıldık**" ayeti hakkında şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Sema, yeryüzü üzerine kubbe gibi bina edilmiştir ve o yeryüzü üzerinde bir tavandır."[92]

وأخرجن ابن جرير عن ابن عباس وناس من الصحابة في قوله تعالى: (وَالسَماءَ بِناءً) قال: عَلى سَقْفِ الأَرْضِ كَهَيْئَةِ الْقُبّةِ.

İbn Cerir (et-Taberi) İbn Abbas radıyallahu anhuma ve bir grup sahabeden "**Semayı bina kıldık**" ayeti hakkında şöyle dediğini rivayet ediyor:

"Yeryüzünün tavanı üzerine kubbe şeklindedir."[93]

السماء موج

Sema Bir Dalgadır

وأخرج ابن أبي حاتم، وأبو الشيخ عن ابن عباس قال: قَالَ رجل: يا رَسُول الله، مَا هذه السّمَاء، قَالَ: مَوْجٌ مَكْفُوفٌ عَنْكُمْ «

İbn Ebi Hatim ve Ebu'ş-Şeyh, İbn Abbas radıyallahu anhuma'nın şöyle dediğini rivayet ettiler:

"Bir adam dedi ki:

"Ey Allah'ın rasulü! Bu sema nedir?" buyurdu ki:

---

92 Sahih maktu. İbn Ebi Hatim Tefsir (1/56)

93 Sahih mevkuf. Taberi (1/367) Şevkani Fethu'l-Kadir (1/48) Durru'l-Mensur (1/85)

"O sizden engellenmiş bir dalgadır."[94]

صفات السموات السبع

Yedi Kat Semanın Sıfatı

وأخرج إسحاق بن راهويه في مسنده، والطبراني في الأوسط، والترمذي، وابن المنذر، عن الربيع بن أنس قال: السَّمَاءُ الدُّنْيَا مَوْجٌ مَكْفُوفٌ ، والثانية: مرمرة بيضاء، والثالثة: حديد، والربعة: نحاس، والخامسة: فضة، والسادسة: ذهب، والسابعة: ياقوتة حمراء.

İshak b. Rahuye Müsned'inde, Taberani el-Evsat'ta, Tirmizi ve İbnu'l-Munzir, er-Rebi b. Enes'in şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

"Dünya sema'ı engellenmiş bir dalgadır. İkinci sema beyaz mermerden, üçüncü sema demirden, dördüncü sema bakırdan, beşinci sema gümüşten, altıncı sema altından, yedinci sema ise kızıl yakuttan (yaratılmış)tır."[95]

وأخرج أبو الشيخ – بسند واه – عن سلمان الفارسي قال: السماء الدنيا: من زمردة خضراء واسمها رقيعاء، والثانية: من فضة بيضاء واسمها

---

94 Hasen. İbn Ebi Hatim Tefsir (9/321) Ziyau'l-Makdisi el-Muhtare (4/119) Ebu'ş-Şeyh (3/1023) İbn Kesir Tefsir (5/341) Durru'l-Mensur (1/109) ravilerinden Cafer b. Ebi'l-Mugira saduktur, bazen yanılır. Diğer ravileri güvenilirdir.

95 Hasen maktu, israiliyat. Taberi (23/470) Ebu'ş-Şeyh (3/1044) Tab - rani Evsat (6/15) Suyuti el-Habaik (s.16) Durru'l-Mensur (1/109) el-Fevakihu'd-Devvani (1/203) Mecmau'z-Zevaid (8/131) Ebu Şehbe el-İsrailiyat (s.369) Ebu'ş-Şeyh'in isnadındaki ravileri güvenilirdir. Bu rivayet Rebi'den maktu olup, Sa'lebi ve Begavi'nin rivayetinde Rebi bunu Ka'b el-Ahbar'dan rivayet etmiştir: el-Keşfu ve'l-Beyan (9/357) Begavi Tefsir (8/176) İbn Adil el-Lubab (15/374) Tefsiru'l-Hazin (6/131)

أزقلون، والثالثة: من ياقوتة حمراء واسمها قيدوم، والرابعة: من درة بيضاء واسمها ماعونا، والخامسة: من ذهبة حمراء واسمها ريقا، والسادسة: من ياقوتة صفراء واسمها دقناء، والسابعة: من نور واسمها عريبا.

Ebu'ş-Şeyh çok zayıf (vâhî) sened ile Selman el-Farisi radıyallahu anh'den şöyle dediğini rivayet ediyor:

"Dünya semaı yeşil zümrüttendir. İsmi Rukay'a'dır. İkinci sema beyaz gümüştendir. İsmi Azkalun'dur. Üçüncü sema kızıl yakuttandır. Adı Kaydum'dur. Dördüncü sema beyaz incidendir. İsmi Maûna'dır. Beşinci sema kızıl altındandır. İsmi Rayka'dır. Altıncı sema sarı yakuttandır. İsmi Daknâ'dır. Yedinci sema nurdandır. İsmi Ureyba'dır."[96]

وأخرج أبو الشيخ عن ابن عباس من قوله تعالى: ﴿وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْحُبُكِ﴾ قال: ذات الْبَهَاء وَالْجَمَال ، وإن بنيانها كَالْبُرْدِ الْمُسَلْسَل.

Ebu'ş-Şeyh, İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan, Allah Teala'nın ***"Hareli yollara sahip göğe andolsun ki"*** (Zariyat 7) âyet-i kerîme'sini şöyle açıkladığını rivayet etti:

"Göz kamaştırıcı güzelliktedir. Yapısı buz zinciri gibidir."[97]

وأخرج عن الحسن في الآية قال: ذات الخلق الحسن مجملة بالنجوم.

El-Hasen'den bu ayet hakkında şöyle dediğini rivayet etmiştir:

96 Çok zayıf. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1387) Durru'l-Mensur (1/109) İbnu'l-Mutahhar el-Bid'e ve't-Tarih (s.64) isnadı, Abdulmun'im sebebiyle oldukça zayıftır.

97 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh (3/1028) İbn Kesir (7/414) Şevkani Fethu'l-Kadir (7/44) Fethu'l-Bari (6/294) isnadında metruk bir rabi olan Sad b. Tarif vardır.

"Güzel yaratılıştadır ve yıldızlarla süslenmiştir."[98]

وأخرج عن أبي صالح في الآية قال: ذات الخلق الشديد.

Ebu Salih (Abdurrahman b. Kays el-Hanefi)'den de bu ayet hakkında "Şiddetli bir yaratılışa sahiptir" dediğini rivayet etmiştir.[99]

السماء الدنيا والسابعة

Dünya Seması ve Yedinci Sema

وأخرج عن علي بن أبي طالب قال: اسم السماء الدنيا رقيع، واسم السابعة الضراح.

Ali b. Ebi Talib radıyallahu anh şöyle dedi: "Dünya semaı'nın ismi Rakî'dir. Yedinci sema'nın ismi ise ed-Durah'tır."[100]

وأخرج عثمان بن سعيد الدارمي في كتاب - الرد على الجهمية - عن عبد الله بن عمرو قال:) لما أراد الله أن يخلق الأشياء إذ كان عرشه على الماء، وإذ لا أرض، ولا سماء، خلق الريح، فسلطها على الماء حتى اضطربت أمواجه، وأثار ركامه، فأخرج من الماء دخانا وطينا وزبدا، فأمر الدخان فعلا وسما ونما، فخلق منه السموات، وخلق من الطين الأرضين وخلق من الزبد الجبال.

---

98 Sahih maktu. Taberi (26/189) Ebu'ş-Şeyh (3/1029) Maverdi Tefsiri (4/98) İbn Cevzi Zadu'l-Mesir (8/29) İbn Kesir (4/232)

99 Sahih maktu. Ebu'ş-Şeyh (3/1027) İbn Kesir (7/414) Durru'l-Mensur (6/112) Maverdi Tefsiri (4/98)

100 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh (3/1046) Durru'l-Mensur (1/109) İsrail'in Ebu İshak es-Sebii'den rivayeti, onun hafızasının karışmasından sonra olmuştur. Ayrıca müdellis bir ravi olan Ebu İshak es-Sebii, bunu tedlis sigası olan an'ane ile rivayet etmiştir.

Osman b. Said ed-Darimi, er-Reddu Ale'l-Cehmiyye adlı eserinde Abdullah b. Amr radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyor:

"Allah eşyayı yaratmayı dilediğinde arşı su üzerinde idi. Yer ve gök yok idi. Rüzgarı yarattı ve onu suya musallat kılarak dalgalandırdı. Yığınlarını körükledi ve sudan duman, çamur ve köpük çıkardı. Dumana yükselmesini ve yayılmasını emretti. Ondan gökleri yarattı. Çamurdan yerleri yarattı ve köpükten de dağları yarattı."[101]

في أي الأيام خلقت السموات

Gökler Hangi Gün Yaratıldı?

وأخرج أبو الشيخ عن عبد الله بن سلام قال: خَلَقَ اللّهُ السَّمَاوَاتِ يَوْمَ الْخَمِيسِ وَيَوْمَ الْجُمُعَةِ ، وَأَوْحَى فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا.

Ebu'ş-Şeyh, Abdullah b. Selam radıyallahu anh'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Allah gökleri Perşembe ve Cuma günleri yarattı ve her sema'ya görevini vahyetti."[102]

وأخرج عن مجاهد قال: خَلَقَ اللّهُ الأَرْضَ قَبْلَ السَّمَاءِ، فَلَمَّا خَلَقَ الأَرْضَ ثَارَ مِنْهَا دُخَانٌ، فَذَلِكَ حِينَ يَقُولُ: «ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ

101 İsnadı zayıftır. Darimi er-Reddu Ale'l-Cehmiyye (45) İbn Teymiyye Bugyetu'l-Murtad (s.296) Zehebi el-Uluv (298) Durru'l-Mensur (1/107) Süleyman b. Sehman es-Savaiku'l-Mursele (1/51)

102 Sahih mevkuf. Ebu'ş-Şeyh (3/1043) Beyhaki (9/3) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (811) İbn Batta el-İbane (1591) Firyabi el-Kader (no:1) Acurri eş-Şeria (440) İbn Mende Tevhid (s.55) İsmaili Mu'cem (1/392) Tarihu't-Taberi (1/19) Kurtubi (15/345) Durru'l-Mensur (7/315) İbn Esir el-Kamil Fi't-Tarih (1/5)

دُخَانٌ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ « قَالَ: بَعْضُهُنَّ فَوْقَ بَعْضٍ، وَسَبْعُ أَرَضِينَ بَعْضُهُنَّ تَحْتَ بَعْضٍ».

Mucahid şöyle demiştir: "Allah yeri semadan önce yarattı. Yeryüzünü yaratınca ondan bir duman çıktı. İşte:

"Sonra duman halinde bulunan göğe yöneldi ve onu yedi gök halinde düzenledi" âyetinin anlamı budur. Yani birbiri üstünde yedi gök ve birbiri altında yedi yer var etti"[103]

وأخرج أبو الشيخ عن حسان بن عطية قال: الأرض التي تحت هذه فيها حجارة أهل النار، والتي تليها الريح العقيم، والتي تليها عقارب أهل النار، والتي تليها حيات أهل النار، والتي تليها إبليس الأباليس.

Ebu'ş-Şeyh, Hassan b. Atiyye'den şöyle dediğini rivayet etti:

"Şu yerin altında cehennemliklerin taşları vardır. Onun altında öldürücü rüzgar vardır. Ondan sonra cehennemliklerin akrepleri vardır. Sonra onun altında cehennemliklerin yılanları vardır. Sonra da iblislerin iblisi vardır."[104]

وأخرج عن الدارمي قال: الريح العقيم في الأرض الثانية، والثالثة فيها حجارة النار، والرابعة فيها عقارب النار، والخامسة فيها حيات النار، والسادسة فيها كبريت النار، والسابعة فيها إبليس.

Ed-Darimi dedi ki: "Öldürücü rüzgar yerin ikinci katındadır. Üçüncü katında cehennem taşları vardır. Dördüncü

103 Hasen maktu. İbn Ebi Hatım Tefsir (1/77) Taberi (1/436) Tefsiru Abdirrazzak (1/42) Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1367) İbn Kesir (1/214) Durru'l-Mensur (1/106) Hasen b. Yahya saduktur.

104 Sahih, maktu. Ebu'ş-Şeyh (4/1378) el-Umrani el-İntisar Fi'r-Reddi Ale'l-Mu'tezile ve'l-Kaderiye (3/663) Suyuti Buduru's-Safire (1/227)

katında cehennem akrepleri vardır. Beşincisinde cehennem yılanları vardır. Altıncısında cehennemin kibriti vardır. Yedincisinde ise iblis vardır."[105]

ما سجين

Siccîn Nedir?

وأخرج أبو الشيخ عن مجاهد: سجين صخرة تحت الأرض السابعة في جهنم تقلب فيجعل كتاب الفاجر تحتها.

Ebu'ş-Şeyh, Mucahid'den rivayet ediyor: "Siccin, yedi kat yerin altında, cehenneme yuvarlanan bir kayadır. Günahkarların amel defteri onun altına konur."[106]

وأخرج الحاكم في المستدرك عن ابن عمرو مرفوعا: الأرض وَالرَّابِعَةُ فِيهَا كِبْرِيتُ جَهَنَّمَ ، وَالْخَامِسَةُ فِيهَا حَيَّاتُ جَهَنَّمَ ، وَالسَّادِسَةُ فِيهَا عَقَارِبُ جَهَنَّمَ.

Hakim, Müstedrek'te İbn Amr radıyallahu anhuma'dan merfuan rivayet ediyor:

"Yerin dördüncü tabakasında cehennem kibriti vardır. Beşincisinde cehennem yılanları vardır. Altıncısında da cehennem akrepleri vardır."[107]

---

105 İsrailiyat. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1382) Ata b. Yesar'dan.

106 Hasen maktu. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1378) İbn Mubarek Zühd (1222) Taberi (24/284) Beyhaki el-Ba's ve'n-Nuşur (438) Salebi el-Keşfu ve'l-Beyan (10/152) Begavi Tefsir (8/364) Kurtubi (19/257) İbn Cevzi Zadu'l-Mesir (6/134) Durru'l-Mensur (8/444) isnadında Ebu Ömer ed-Darir saduktur. Yahya b. Süleym et-Taifi de saduk olup hıfzı kötüdür.

107 Münker. İbn Ebi Hatim (9/272, 12/321) İbn Kesir (5/273) Durru'l-Mensur (8/211) Hakim (4/636) Hakim: Sahih demiş, Zehebi ile Elbani ise münker olduğunu belirtmiştir. Elbani Daifu't-Tergib (2153)

وأخرج أبو الشيخ عن عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ عَمْرِو قال: إنَّ عَلَى الأَرْضِ الرَّابِعَةِ ، وما تَحْتَ الأَرْضِ الثَّالِثَةِ مَا لَوْ أَنَّهُمْ ظَهَرُوا لَكُمْ لَمْ تروا معهم نور الشمس، عَلَى كُلِّ زَاوِيَةٍ مِنها خَاتَمٌ مِنْ خَوَاتِيمِ اللّٰهِ، عَلَى كُلِّ خاتَمِ مَلَكٌ مِنَ الْمَلائِكَةِ، يَبْعَثُ اللّٰهُ كُلَّ يَوْمٍ مَلَكًا مِنْ عِنْدِهِ: أَنِ احْتَفِظْ بِمَا عِنْدَكَ.

Ebu'ş-Şeyh, Abdullah b. Amr radıyallahu anhuma'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Yerin dördüncü tabakasının üzerinde ve üçüncü tabakanın altında öyle cinler vardır ki şayet onlar size görünseler, onlarla birlikte güneşin ışığını göremezdiniz. Onun her köşesinde Allah'ın mühürlerinden bir mühür vardır. Her bir mührün üzerinde meleklerden bir melek vardır. Allah her gün katından bir meleği: "Yanındakini koru" diye gönderir."[108]

و أَخْرَجَ الْبَزَّارُ وَابْنُ عَدِيٍّ وَأَبُو الشَّيْخِ عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم سُئِلَ عَنْ الأَرْضِ: على ما هِيَ ؟ قَالَ عَلَى الْمَاءِ قِيلَ أَرَأَيْتَ الْمَاءَ على هُوَ ؟ قَالَ عَلَى صَخْرَةٍ خَضْرَاءَ قِيلَ أَرَأَيْت الصَّخْرَةَ على ما هِيَ ؟ قَالَ عَلَى ظَهْرِ حُوتٍ يَلْتَقِي طَرَفَاهُ بِالْعَرْشِ قِيلَ أَرَأَيْتَ الْحُوتَ على ما هُوَ؟ قَالَ عَلَى كَاهِلِ مَلَكٍ قَدَمَاهُ فِي الْهَوَاءِ.

Bezzar, İbn Adiy ve Ebu'ş-Şeyh, İbn Ömer radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyorlar:

---

108 Zayıf. İbn Ebi Hatim Tefsir (5/253) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (5/1643) Tefsiru İbn Kesir (3/265) Suyuti el-Habaik (s.35) Durru'l-Mensur (3/278) Suyuti bunu İbn Ömer'den diye nakleder. Yalnız isnad ettiği bütün kaynaklarda İbn Amr şeklinde geçtiği için o şekilde düzelttim. Nitekim Suyuti ed-Durru'l-Mensur'da "İbn Amr'dan" diyerek nakletmiştir. Meçhul ravileri vardır. İsrailiyat kaynaklı olması muhtemeldir.

"Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'e yerin ne üzerinde olduğu soruldu. Buyurdu ki:

"**Su üzerindedir**." Denildi ki:

"Peki su neyin üzerindedir?"

"**Yeşil bir kaya üzerindedir**" buyurdu.

"Kaya neyin üzerindedir?" denildi.

"**İki tarafı arşa ulaşan bir balığın sırtındadır**" buyurdu. Denildi ki:

"Balık neyin üzerindedir?"

"**İki ayağı havada olan bir meleğin sırtındadır**"[109]

وَأَخْرَجَ أَبُو الشَّيْخِ عَنْ كَعْبٍ قَالَ الْأَرَضُونَ السَّبْعُ عَلَى صَخْرَةٍ وَالصَّخْرَةُ فِي كَفِّ مَلَكٍ وَالْمَلَكُ عَلَى جَنَاحِ حُوتٍ , وَالْحُوتُ فِي الْمَاءِ وَالْمَاءُ عَلَى الرِّيحِ , وَالرِّيحُ عَلَى الْهَوَاءِ وَرِيحُ الْعَقِيمِ لَا تُلَقِّحُ , وَأَنَّ قُرُونَهَا مُعَلَّقَةٌ بِالْعَرْشِ

Ebu'ş-Şeyh, Ka'b'ın şöyle dediğini rivayet ediyor:

"Yedi yer bir meleğin avucundaki kayanın üzerindedir. Melek balığın kanadı üzerindedir. Balık suda, su rüzgarın üzerinde, rüzgar havadadır. Rüzgar kısırdır, esmez, uçları arşa asılıdır."[110]

---

109 Zayıf. Bezzar (5382) İbn Adiy el-Kamil (3/361) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1383) İbn Hibban Mecruhin (1/322) İbn Mende Tevhid (1/186) Kayserani Zehiratu'l-Huffaz (1149) Zehebi Mizanu'l-İtidal (2/144) Zehebi Tarihu'l-İslam (10/215) Suyuti el-Habaik (s.35) İbn Uleyş Fethu'l-Aliyyi'l-Malik (1/83) isnadında Said b. Sinan metruktur. Başka rivayet yollarıyla da gelmişse de hepsi zayıftır. Bkz.: Mecmau'z_ Zevaid (8/131) Elbani Daife (294)

110 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1384) İbn Ebi'd-Dunya el-Ukubat (323) Ebu Nuaym Hilye (6/7) Suyuti el-Habaik (s.35) Durru'l-Mensur

وأخرج أبو الشيخ مِنْ طَرِيقِ السُّدِّيِّ عَنْ أَبِي مَالِكٍ قَالَ الصَّخْرَةُ الَّتِي تَحْتَ الأَرْضِ مُنْتَهَى الْخَلْقِ عَلَى أَرْجَائِهَا أَرْبَعَةُ أَمْلَاكٍ رُءُوسُهُمْ تَحْتَ الْعَرْشِ.

Ebu'ş-Şeyh, es-Suddî tarikiyle Ebu Malik'ten şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Yerin altındaki kaya, yaratılmışların son sınırındadır. Dört tarafında başları arşın altında olan melekler vardır."[111]

وأخرج أيضا عنه قال: إن الأرضين على حوت، والسلسلة في أذن الحوت.

Yine Ebu Malik'ten şöyle dediğini rivayet ediyor:

"Muhakkak ki yerler bir balığın üzerindedir. Zincir balığın kulaklarındadır."[112]

وأخرج أبو الشيخ عن وهب في قوله: (يَوم كانَ مِقدارُهُ خمسينَ ألفَ سَنَةٍ) قال: هو ما بين أسفل الأرض إلى العرش.

Ebu'ş-Şeyh, Vehb (b. el-Munebbih)'ten ***"Elli bin senelik bir günde"*** (Mearic 4) kavli hakkında şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Bu yerin en aşağısı ile arş arasındaki mesafesidir."[113]

(8/212) İbn Uleyş Fethu'l-Aliyyi'l-Malik (1/83) rivayetin kaynağı israiliyattır. İsnadında Abdullah b. Salih eleştirilmiştir.

111 İsrailiyat. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/551) Abdullah b. Ahmed es-Sunne (s.70, 142) Beyhaki el-Esma ve's-Sifat (s.509) İbn Ebi Hatim Tefsir (1/194) Fethu'l-Bari (13/411) Suyuti el-Habaik (s.17, 35) Durru'l-Mensur (8/212) İbn Uleyş Fethu'l-Aliyyi'l-Malik (1/84) Elbani Sahiha (109)

112 Sahih mevkuf, israiliyat. Ebu'ş-Şeyh Azamet (2/428) Hakim et-Tirmizi er-Reddu Ale'l-Muattila (s.97) Durru'l-Mensur (8/212)

113 İsnadı sahih, israiliyat. Ebu'ş-Şeyh Azamet (2/698) Abdurrazzak

الناس أكثر أم يأجوج ومأجوج

İnsanlar mı Yoksa Ye'cuc ile Me'cuc mu Daha Fazladır?

وأخرج أبو الشيخ عن عبدة بن أبي لبابة قال: الدُّنْيَا سَبْعَةُ أَقَالِيمَ: فيأجوج ومأجوج في ستة أقاليم، وسائر الناس في إقليم واحد.

Ebu'ş-Şeyh rivayet ediyor: Abde b. Ebi Lubabe şöyle dedi:

"Dünya yedi kısımdır. Ye'cüc ve Me'cüc altı kısım, diğer insanlar da bir kısımdır."[114]

أَخْرَجَ عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ فِي كِتَابِ الرَّدِّ عَلَى الْجَهْمِيَّةِ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ سَيِّدُ السَّمَوَاتِ السَّمَاءُ الَّتِي فِيهَا الْعَرْشُ وَسَيِّدُ الْأَرْضِينَ الَّتِي نَحْنُ عَلَيْهَا.

Osman b. Said ed-Darimi, er-Reddu Ale'l-Cehmiyye'de İbn Abbas radıyallahu anhuma'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Göklerin efendisi, üzerinde arşın bulunduğu semadır. Yerlerin efendisi de üzerinde bulunduğumuz yerdir."[115]

Çevirenin Notu:

İbni Adiy, İbni Ebi Hatim, Mucemu'l-Evsat'ta Taberani ve İbni Merduye, Huzeyfe Bin el-Yeman Radıyallahu anh'den merfuan rivayet ediyorlar;

Tefsir (3/315) Kurtubi (14/89, 18/282) Ebu Cafer en-Nehhas Meaniyu'l-Kuran (5/299) Durru'l-Mensur (8/280)

114 Maktu. Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1429) Sefarini Levamiu'l-Envar (2/117) Durru'l-Mensur (5/456) Alusi Ruhu'l-Meani (16/44)

115 İsnadı çok zayıftır. Darimi er-Reddu Ale'l-Cehmiyye (90) Suyuti Durru'l-Mensur (1/109, 8/211) Şevkani Fethu'l-Kadir (7/250) er-Ramli Fetava (6/188)

"Ye'cüc bir ümmet, Me'cüc bir ümmettir. Her ümmet dört yüz bin kişidir ve bunlardan herhangi biri, kendi evladından bin silahlı adam görmedikçe ölmez"[116]

İbni Ebi Hatim, Abdullah Bin Amr radıyallahu anhuma tarikinden rivayet ediyor;

"Cinler ve insanlar on kısımdır. Dokuz kısmı Ye'cüc ve Me'cüc, kalan kısmı ise diğer insanlar teşkil eder"[117]

Doğrusu, delil olan sahih hadislerde onların sayısı varid olmamıştır. Ancak bu konuda varid olan rivayetler, şüphesiz onların sayılarının ve evlatlarının çok sayıda olacağını doğrulamaktadır.

Abdullah Bin Amr Bin el-As radıyallahu anhuma'nın Nebi Sallallahu aleyhi ve sellem'den rivayetinde;

"Ye'cüc ve Me'cüc'den her biri, bin evladını bırakmadıkça ölmez"[118]

İmran Bin Husayn radıyallahu anh hadisi; "Muhammed (Sallallahu aleyhi ve sellem)'in nefsi elinde olana yemin olsun

---

116 Zayıftır. Taberani Evsat (4/155) Mehamili Emali (s.306) Deylemi (8963) ed-Dani Sünenu'l-Varide (1106, 1215) Mecmau'z-Zevaid (8/6) Kurtubi Tefsiri (11/57) Tezkiratu'l-Kurtubi (s.782) Fethul Bari (6/386, 13/106) İbni Adiy Kamil (6/168) Dümeyri Hayatu'l-Hayevan (s.704) İsnadında zayıf ravi Yahya Bin Said el-Attar ve Muhammed Bin İshak el-Ukaşi vardır. «mevzu» ve «münker» de denildi. Fakat bunu Allame ed-Dani; faklı bir isnad ile de rivayet etmiştir. Sahih rivayetlerden şahitleri de vardır. Hassan Bin Atiyye>den mevkuf olarak rivayet için bkz.;-Ebuş Şeyh el-Azamet (4/1429) ed-Dani Sünenu'l-Varide (1214) Tezkiratu'l-Kurtubi (s.781)

117 Hakim (4/536) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1432 – Ka'b el-Ahbar'dan zayıf isnad ile) Tefsiru't-Taberi (17/13, 89) Fethu'l-Bari (13/107)

118 Sahihtir. Tayalisi (1/301) Hakim (4/490) Tefsiru't-Taberi (17/88) Tefsiru İbni Kesir (3/107) Nuaym Bin Hammad Fiten (2/595) Mecmau'z-Zevaid (8/6) Fethu'l-Bari (13/107) Benzeri Amr Bin Evs>ten; Nesai Sünenu'l-Kübra (6/408) Fethu'l-Bari (13/106) Tuhfetu'l-Ahvezi (6/350)

ki, şüphesiz sizler öyle iki halk grubu ile olacaksınız ki, onlar; her neyin içine girseler mutlaka onu çoğaltacak olan Ye'cüc ve Me'cüc'dür."[119]

İbni Kesir der ki; "Yani onlar ancak kalabalık oluşları sebebiyle galip gelirler. Bu gösteriyor ki; onlar insanlardan kat kat fazladırlar."[120] *Sonra şöyle dedi; "Onlar sayılarını, ancak onları yaratan (Allah)'ın bildiği ümmetlerdir."*[121]

Ebu Said el Hudri radıyallahu anh hadisi; "Allah Teala kıyamet günü buyurur ki;

– "Ey Âdem!"

"Buyur Ey Rabbim! Hayır Senin elindendir." der. Allah Teala Buyurur ki;

– "Kalk, zürriyetinden Cehennem'e girecek olanları gönder." Der ki;

"Ya Rab! Cehennem'e girecek olanlar ne kadardır?" Buyurur ki;

– "Her bin kişiden dokuz yüz doksan dokuzudur. Binde biri cennet'liktir." Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"İşte o gün; genç ihtiyarlaşır, her hamile kadın çocuğunu düşürür, insanları, sarhoş olmadıkları halde sarhoş görürsün. Fakat bu sadece Allah'ın azabının şiddetli oluşundandır." (Bkz. Hac suresi 2.ayet) Dediler ki;

"Ya Rasulullah! Her bin kişiden dokuz yüz doksan dokuzu ateşe mi girecek? O kalan bir kişi kimdir?" Buyurdu ki;

---

119 Hakim (2/254, 417) Tirmizi (3169) Nesai Sünenu'l-Kübra (6/410) Ahmed (4/435) Ru>yani (1/99) Tayalisi (1/112) Kurtubi (12/2) İbni Receb Tahvifu Mine'n-Nar (s.193) Tuhfetu'l-Ahvezi (9/10)

120 İbni Kesir el-Bidaye ve'n-Nihaye (2/109)

121 El-Bidaye (2/110)

"Müjdeleniniz! Bin kişiden biri sizden, diğerleri Ye'cüc ve Me'cüc'den olacaktır. Nefsim elinde olan Allah'a yemin olsun ki; Şüphesiz Ben, sizlerin cennet ehlinin dörtte birini teşkil edeceğinizi umuyorum." Bunun üzerine biz tekbir getirdik. Buyurdu ki;

"Ümid ederim ki, sizler cennet ehlinin yarısını teşkil edersiniz" Biz yine tekbir getirdik. Bunun üzerine buyurdu ki:

"İnsanlar içinde sizler, beyaz öküzün üzerindeki siyah kıl veya siyah öküzün üzerindeki beyaz kıl gibisiniz."[122]

Hafız İbni Hacer, Fethu'l-Bari'de der ki; "Bu hadis işaret ediyor ki; bu ümmet, onların çokluğuna nispetle binde biridir."[123]

باب ما ورد في الشمس والقمر والنجوم

Güneş, Ay ve Yıldızlar Hakkında Gelenler

قال تعالى: ﴿وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نوراً وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِراجاً﴾،

Allah Teala şöyle buyurmuştur: ***"Bunların arasında ayı bir nûr yapmış; güneşi de bir kandil kılmıştır"*** (Nuh 16)

وقال: ﴿وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمسَ وَالقَمَرَ دائِبَيْنِ﴾؛

"Yörüngelerinde biteviye hareket eden güneşi ve ayı. gece ile gündüzü, sizin istifadenize sunan." (İbrahim 33)

وقال: ﴿وَهُوَ الَّذي جَعَلَ لَكُمُ النُّجومَ لِتهتَدوا بِها في ظُلُماتِ البَرِّ وَالبَحرِ﴾،

---

122 Sahih. Müslim (1/201) Buhari (3/1221, 5/2392) Ebu Nuaym Müsnedu'l-Mustahrec (1/287) Ebu Avane (1/85, 90) Nesai Sünenu'l-Kübra (6/409) İbni Mende İman (2/903-5) Tefsiru't-Taberi (17/112) Kurtubi (12/3) İbni Kesir Tefsiri (3/104)

123 Fethu'l-Bari (11/390)

"Karaların ve denizlerin karanlıklarında kendileriyle yolunuzu bulaşınız diye yıldızları sizin için yaratan O'dur." (En'am 97)

وقال: (إِنَّا زَيَّنَّا السَّماءَ الدُّنيا بِزِينَةٍ الكواكِبِ وَحِفظاً مِن كُلِ شَيطانٍ مارِدٍ).

"Biz, dünya semasını, itaatten çıkan her türlü şeytandan korumak için bir ziynette, yıldızlarla süsledik." (Saffat 6-7)

مما خلق الله الشمس والقمر والنجوم

Allah'ın Güneş, Ay ve Yıldızları Yarattığı Şey

أخرج الطبراني في الأوسط وأبو الشيخ عن أنس قال: حدثني رسول الله صلى الله عليه وسلم: أن الشَمسَ وَالقَمَرَ والنُّجومَ خلقن مِنْ نُورِ الْعَرْشِ.

Taberani Evsat'ta ve Ebu'ş-Şeyh Enes radıyallahu anh'den rivayet ediyorlar:

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bana şöyle söyledi:

"Güneş, ay ve yıldızlar arşın nurundan yaratılmışlardır."[124]

124 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh (4/1139) Taberani Evsat (6/153) Mecmau'z-Zevaid (8/242) Sefarini Levamiu'l-Envar (2/133) Durru'l-Mensur (4/248) Heysemi dedi ki: "İsnadında Makıl b. Malik ve tanımadığım kimseler vardır. Ma'kıl hakkında İbn Hibban: güvenilir saymış, el-Ezdi: metruk demiştir."

وأخرج أبو الشيخ عن كعب قال: خلق الله القمر من نور، ألا تر أنه قال: ﴿وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نوراً﴾، وخلق الشمس من نار، ألا ترى أنه قال: ﴿وَجَعَلَ الشَّمسَ سِراجاً﴾، والسراج لا يكون إلا من نار.

Ebu'ş-Şeyh, Ka'b (el-Ahbar)'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Allah ayı nurdan yarattı. Görmez misin ki, "**Ayı bir nur kılmıştır**" buyuruyor. Güneşi de ateşten yaratmıştır. Görmez misin ki: "**Güneşi de bir kandil kılmıştır**" buyuruyor. Kandil ancak ateşten olur."[125]

النيران أربع

Dört Ateş

وأخرج أبو الشيخ عن معاوية بن صالح أنه بلغه أن النيران أربع: فنار تأكل وتشرب؛ وهي نار جهنم، ونار لا تأكل ولا تشرب؛ وهي نار الدنيا، ونار تأكل ولا تشرب؛ وهي النار التي خلقت منها الملائكة، ونار تشرب ولا تأكل؛ وهي النار التي خلقت منها الشمس، ومنها خلقت الشياطين.

Ebu'ş-Şeyh, Muaviye b. Salih'ten rivayet ediyor: ona ulaştığına göre ateş dört çeşittir: bir ateş yer ve içer. Bu cehennem ateşidir. Bir ateş yemez ve içmez. Bu dünya ateşidir. Bir ateş, yer fakat içmez. Bu meleklerin yaratıldığı ateştir. Bir ateş de içer fakat yemez. Bu da güneşin ve şeytanların yaratıldığı

125 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1146) en-Nuveyri Nihayetu'l-Ereb (1/34) ravilerinden Ebu Salih (Leys'in Katibi) çok hata eden ve kendisinde gaflet bulunan birisidir.

ateştir."[126]

وأخرج ابن مردويه وأبو الشيخ عن ابن عمر قال: الشمس والقمر وجوههما إلى السماء، وأقفيتهما إلى الأرض يضيئان من في السماء كما يضيئان من في الأرض.

İbn Merduye ve Ebu'ş-Şeyh, İbn Amr radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyor:

"Güneş ve ayın yüzleri semaya dönüktür. Diğer yüzü ise yeryüzüne dönüktür. Yeri aydınlattıkları gibi semayı da aydınlatırlar."[127]

وأخرج أبو الشيخ - بسند حسن - عن ابن عباس في قوله: (وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نوراً) قال: قفاه مما يلي الأرض ووجهه مما يلي السماء.

Ebu'ş-Şeyh hasen bir isnad ile İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan "Ayı bir nur kılmıştır" kavli hakkında:

"Arkası yere, yüzü ise semaya dönüktür" demiştir."[128]

---

126 Münker. Ebu'ş-Şeyh (4/1146) münker bir rivayettir. Zira melekler'in nurdan yaratıldığı sabittir. ravilerinden Ebu Salih Abdullah b. Salih (Leys'in Katibi) çok hata eden ve kendisinde gaflet bulunan birisidir

127 Hasen mevkuf. Ebu'ş-Şeyh (4/1141) Abdurrazzak Tefsir (2/319) Taberi (29/97) Tefsiru Mucahid (2/695) Zehebi el-Uluv (115) Begavi Tefsir (8/231) Bikai Nazmu'd-Durer (9/191) Zeylai Tahricu'l-Ehadisi'l-Keşşaf (4/94) İbn Asakir Muhtasaru Tarihi Dımeşk (7/55) Durru'l-Mensur (4/343) Şeyh İbn Baz Fetava'sında Katade ile İbn Amr arasında inkita vardır. Demiştir. Lakin Ebu'ş-Şeyh'in rivayetinde Katade ile İbn Amr arasında eleştirilmiş bir ravi olan Şehr b. Havşeb vardır.

128 Hasen mevkuf. Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1140) Hakim (2/502) Begavi Tefsir (8/231) İbn Hacer el-Kafiyu'ş-Şaf (177) Zeylai Tahricu'l-Ehadisi'l-Keşşaf (4/94) Durru'l-Mensur (4/343) Hakim; "Buhari ve Müslim'in şartına uygundur" demiş, Zehebi ise; "Yalnız Müslim'in şartına uygundur" demiştir. Ancak Yusuf b. Mihran, Müslim'in ricalinden değildir. Dolayısıyla Müslim'in şartına uygun olduğu söylenemez.

نور الشمس مما خلق

Güneşin Işığı

وأخرج أبو الشيخ عن ابن شوذب قال: الشمس جزء من ثلاثة آلاف جزء من نورتحت العرش.

Ebu'ş-Şeyh, İbn Şevzeb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Güneşin ışığı, Arş'ın altındaki nurun üç bin cüzünden bir cüzdür."[129]

وأخرج عن سلمان قال: خَلَقَ اللّهُ عَزَّ وَجَلَّ الشَّمْسَ مِنْ نُورِ عَرْشِهِ ، وَكَتَبَ فِي وَجْهِهَا : أَنَا اللّهُ لا إِلَهَ إِلاَّ أَنَا ، صُغْتُ الشَّمْسَ بِقُدْرَتِي ، وَأَجْرَيْتُهَا بِأَمْرِي ، وَكَتَبَ فِي بَطْنِهَا : أَنَا اللّهُ لا إِلَهَ إِلاَّ أَنَا ، رِضَائِي كَلامٌ ، وَغَضَبِي كَلامٌ ، وَرَحْمَتِي كَلامٌ ، وَعَذَابِي كَلامٌ ، وَخَلَقَ الْقَمَرَ مِنْ نُورِ حِجَابِهِ الَّذِي يَلِيهِ ، ثُمَّ كَتَبَ فِي وَجْهِهِ : إِنِّي أَنَا اللّهُ لا إِلَهَ إِلاَّ أَنَا ، صُغْتُ الْقَمَرَ ، وَخَلَقْتُ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ، فَالظُّلْمَةُ ضَلالَةٌ ، وَالنُّورُ هُدَايَ ، أُضِلُّ مَنْ شِئْتُ ، وَأَهْدِي مَنْ شِئْتُ ، وَكَتَبَ فِي بَطْنِهِ: إِنِّي أَنَا اللّهُ لا إِلَهَ إِلاَّ أَنَا ، خَلَقْتُ الْخَيْرَ وَالشَّرَّ بِقُدْرَتِي وَعِزَّتِي أَبْتَلِي بِهِمَا مَنْ شِئْتُ مِنْ خَلْقِي.

Selman radıyallahu anh'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Allah güneşi arşının nurundan yaratmış ve yüzüne şöyle yazmıştır: Ben Allah'ım. Benden başka ilah yoktur. Güneşi kudretimle meylettirdim ve emrimle hareket ettirdim. İç tarafına da şöyle yazmıştır: Ben Allah'ım. Benden

129 İsrailiyat. Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1147)

başka ilah yoktur. Rızam konuşmakla, gazabım konuşmakla, rahmetim konuşmakla, azabım konuşmakladır. Ayı da hicabının nurundan yaratmıştır. Sonra onun yüzüne şöyle yazmıştır: Ben Allah'ım. Benden başka ilah yoktur. Ayı meylettirdim. Karanlığı ve aydınlığı yarattım. Karanlık sapıklık, aydınlık hidayettir. Dilediğimi saptırırım, dilediğimi hidayet ederim. İç tarafına da şöyle yazmıştır: Muhakkak ki ben Allah'ım. Benden başka ilah yoktur. Hayrı ve şerri kudretimle ve izzetimle yarattım. Yarattıklarımdan dilediğimi bunlara müptela kılarım."[130]

كم طول الشمس وعرضها

Güneşin Uzunluğu ve Genişliği

وأخرج أبو الشيخ من طريق الكلبي عن أبي صالح عن ابن عباس رضي الله عنهما أن رجلا قال له: كم طول الشمس وكم عرضها قال: تسعمائة فرسخ، في اثني عشر فرسخا، وطول الكواكب اثنى عشر فرسخا، في اثنى عشر فرسخا.

Ebu'ş-Şeyh, el-Kelbî – Ebu Salih yoluyla rivayet ediyor:

"Birisi İbn Abbas radıyallahu anhuma'ya: Güneşin uzunluğu ve genişliği ne kadar deyince şöyle dedi:

"Dokuz yüz fersaha on iki fersah. Yıldızların uzunluğu da on iki fersaha on iki fersahtır."[131]

---

130 Uydurmadır. Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1184) Sefarini Levamiu'l-Envar (2/133) isnadında Abdulmunim b. İdris hadis uydurmakla itham edilmiştir.

131 Uydurma. Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1145) Suyuti el-Havi li'l-Fetâvî (2/294) yalanla itham edilmiş olan Muhammed b. Saib el-Kelbi, za-

وأخرج ابن أبي الدنيا، وأبو الشيخ عن قتادة قال: الشمس طولها ثمانون فرسخا، في عرض ثمانين فرسخا.

İbn Ebi'd-Dunya ve Ebu'ş-Şeyh, Katade'nin şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

"Güneşin uzunluğu seksen fersahtır. Genişliği de seksen fersahtır."[132]

وأخرج ابن أبي حاتم، وأبو الشيخ عن عكرمة قال: الشمس على قدر الدنيا.

İbn Ebi Hatim ve Ebu'ş-Şeyh İkrime radıyallahu anh'den rivayet ediyorlar:

"Güneş dünya kadardır."[133]

وأخرجه من وجه آخر بلفظ: سعة الأرض(بدل)قدر الدنيا في الموضعين.

Diğer bir rivayet yolunda: dünye kelimesinin yerine "yeryüzünün genişliği" şeklindedir.[134]

وأخرج ابن أبي حاتم عن ابن عباس قال: الشمس بمنزلة الساقية، تجري بالنهار في السماء في فلكها، فإذا غربت جرت الليل في فلكها تحت الأرض

---

yıf bir ravi olan Ebu Salih ve bilinmeyen iki ravisi sebebiyle rivayet sahih değildir.

132 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh (4/1144) Tefsiru's-Sem'ani (5/53) Suyuti el-Havi (2/294) isnadında Said b. Beşir zayıftır.

133 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh (4/1145) Suyuti el-Havi (2/294) Sefarini Levami (2/133) İkrime: Güneş dünyanın üç misli kadar, ay ise dünya kadardır" demiştir. Ravilerinden İbrahim b. Hakem zayıftır.

134 Zayıftır. Ebu'ş-Şeyh (4/1147) Ebu Nuaym Hilye (3/341) İbn Kesir el-Bidaye (9/277) Suyuti'nin nisbet ettiği kaynaklara göre İkrime, güneşin, dünyanın üç katı genişlikte olduğunu söylemiştir. Ancak isnadında İbrahim b. Hakem zayıftır.

حتى تطلع من مشرقها. قال: وكذلك القمر.

İbn Ebi Hatim, İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyor:

"Güneş su çarkı gibidir. Gündüz gökte yörüngesinde akar gider. Battığı zamanda ise gece yine yörüngesinde ve yerin altında yürümesine devam eder. Nihayet doğduğu yerden yeniden doğar. Ay da böyledir"[135]

كيف تسبح الكواكب

Yıldızlar Nasıl Yüzer?

وأخرج أبو الشيخ عن ابن عباس في قوله: في فَلَكٍ يَسبحَون قال: يدورون فِي أَبْوَاب السَّمَاء كَمَا تَدور الفلكة فِي المغزل.

Ebu'ş-Şeyh İbn Abbas radıyallahu anhuma ***"Bir yörüngede yüzerler"*** (Yasin 40) ayeti hakkında şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Semanın kapılarında tıpkı yün eğirme aletindeki topaç gibi dönerler."[136]

وأخرج أبو الشيخ عن الحسن البصري قال: إذا غربت الشمس دارت في فلك السماء مما يلي دبر القبلة، حتى ترجع إلى المشرق الذي تطلع منه،

135 Hasen mevkuf. İbn Ebi Hatim (9/39) Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1150) İbn Kesir Tefsir (6/350) Alusi Ruhu'l-Meani (9/374, 11/394, 12/381) Suyuti Durru'l-Mensur (5/43) Suyuti el-Havi (2/293) İbn Kesir isnadı sahih demiştir. Ancak isnadında Leys'in Katibi Ebu Salih vardır. O ezberi kötü ve kendisinde gaflet olan birisidir.

136 Sahih mevkuf. İbn Ebi Hatim Tefsir (9/321) Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1186, 1211) Taberi (23/8) Durru'l-Mensur (5/627) İbn Teymiyye er-Reddu Ale'l-Mantikiyyin (s.261) İbn Hacer Tağliku't-Ta'lik (4/258)

وتجري في السماء من شرقها إلى غربها، ثم ترجع إلى الأفق مما يلي إلى دبر القبلة إلى شرقها، كذلك هي مسخرة في فلكها، وكذلك القمر.

Ebu'ş-Şeyh, el-Hasen el-Basri'den şöyle dediğini rivayet ediyor:

"Güneş battığı zaman kıblenin arkasında, doğduğu yere gelinceye kadar semadaki yörüngesinde döner. Doğduğu yerden battığı yere kadar semada akar. Sonra kıblenin ardında bulunan doğuş yerine döner. Böylece yörüngesinde hareket eder. Ay da böyledir."[137]

أين تجري الشمس والقمر والنجوم

Güneş, Ay ve Yıldızlar Nereye Akarlar?

وأخرج أبو الشيخ عن حسن بن عطية قال: الشمس والقمر والنجوم مسخرة في فلك بين السماء والأرض تدور.

Ebu'ş-Şeyh, Hasen b. Atiyye'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Güneş, ay ve yıldızlar bir yörüngede hareket ederek, sema ile yer arasında dönerler"[138]

وأخرج البخاري في تاريخه، وابو الشيخ، وابن عساكر عن كعب قال: إذا أراد الله أن تطلع الشمس من مغربها أدارها بالقطب، فجعل مشرقها مغربها، ومغربها مشرقها.

137 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1151) Suyuti el-Havi (2/293) Alusi Ruhu'l-Meani (11/394) isnadında Leys'in Katibi Ebu Salih vardır. O ezberi kötü ve kendisinde gaflet olan birisidir. Ayrıca Hişam b. Hassan'ın Hasen el-Basri'den rivayeti eleştirilmiş, ondan işitmediği söylenmiştir.

138 Zayıf. İbn Ebi Hatim Tefsir (9/321) Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1151, 1196) Durru'l-Mensur (5/627) isnadında müdellis ravi Velid b. Muslim vardır ve an'ane ile rivayet etmiştir.

Buhari, Tarih'inde, Ebu'ş-Şeyh ve İbn Asakir, Ka'b'ın şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

"Allah güneşin batıdan doğmasını dilediğinde onu bir kutub ile döndürür, doğusunu batısına, batısını da doğusuna getirir."[139]

ماذا لو ثبتت الأرض في مدار واحد

Şayet Dünya Güneşin Tek Yörüngesinde Sabit Kalsaydı Ne Olurdu?

وأخرج ابن أبي حاتم، وأبو الشيخ عن ابن عمر قال: لَوْ أَنَّ الشَّمْسَ تَجْرِي مَجْرًى وَاحِدًا، ما انتفع أحد مِنْ أَهْلِ الأَرْضِ بشيء مِنْهَا، وَلَكِنَّهَا تَلْحَقُ فِي الصَّيْفِ، وَتُعْتَرَضُ فِي الشِّتَاءِ، فَلَوْ أَنَّهَا طَلَعَتْ مَطْلَعَهَا فِي الشِّتَاءِ فِي الصَّيْفِ لانْضَجَهُمُ الْحَرُّ، وَلَوْ أَنَّهَا طَلَعَتْ مَطْلَعَهَا فِي الصَّيْفِ لَقَطَعَهُمُ الْبَرْدُ.

İbn Ebi Hatim ve Ebu'ş-Şeyh, İbn Ömer radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyorlar:

"Şayet güneş tek bir yörüngede akarsa yer halkı ondan faydalanamazlar, yazın sıcağından boğulur, kışın donarlardı. Şayet doğduğu yerden kışın doğsaydı, yazın sıcak onları pişirirdi. Doğduğu yerden yazın doğunca da kışın soğuk onları

139 İsrailiyat. Buhari Tarihu'l-Kebir (8/341) Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1153) İbn Asakir (65/237) Durru'l-Mensur (3/396) isnadında hakkında "makbul" denilen Yezid b. Şüreyh vardır. Makbul ravinin rivayeti ancak şahit veya mutabi ile desteklenirse hüccet olur. Güneşin batıdan doğacağı sahih hadislerde sabit olmuş, bu hadislerde bu detaylar geçmemiştir. Bilakis doğunun da batının da yerinde kalacağı, güneşe: "Yerinden doğ" denileceği ve batıdan doğacağı bildirilmiştir. Bkz.: Reşid Rıza Tefsiru'l-Menar (8/210)

keserdi."[140]

إذا خرجت عُبدت من دونِك

Güneş Der ki: "Ben Çıktığım Zaman Senden Başkasına İbadet ederler"

وأخرج أبو الشيخ عن عكرمة قال: إن الشمس إذا غربت دخلت بحرا تحت العرش، فتسبح الله، حتى إذا هي أصبحت استعفت ربها من الخروج، قال: لها الرب جل جلاله: ولم قالت: إني إذا خرجت عبدت من دونك، قال لها: اخرجي فليس عليك من ذلك شيء حسبهم جنهم.

Ebu'ş-Şeyh, İkrime'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Güneş battığı zaman arşın altındaki denize girer, sabaha kadar Allah'ı tesbih eder. Sonra Rabbinden doğmaktan affedilmesini ister. Rabb ona:

"O da neden?" diye sorunca, şöyle der:

"Ben doğduğum vakit seni bırakıp bana ibadet ediliyor." Allah şöyle der:

"Sen çık, bundan dolayı senin için bir sorumluluk yoktur. Onlara cehenneme gireceklerdir."[141]

---

140 Zayıf. İbn Ebi Hatim (12/66) Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1155) Durru'l-Mensur (7/57) isnadında Abdusselam b. Harb vardır. O güvenilir olup, münker rivayetleri vardır. Yine isnadında sonradan hafızası karışan ve rivayetleri terk edilmiş olan Leys b. Ebi Süleym vardır.

141 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh (4/1147) Ebu Nuaym Hilye (3/341) Kurtubi (15/28) Suyuti el-Havi (2/293) İbn Hacer el-Heytemi Fetava'l-Hadisiye (s.132) güneşin doğmak için Rabbinden izin istemesi sahih hadiste sabit olmuştur.

اطلعي من حيث غربت

"Battığın Yerden Doğ"

وأخرج عبد الرزاق وأبو الشيخ عن ابن عمر قال: إن الشمس تَطْلُعَ فَتَرُدُّهَا ذُنُوبُ بَنِي آدَمَ، فإذا غَرَبَتْ سَلَّمَتْ، وَسَجَدَتْ وَاسْتَأْذَنَتْ، فَيُؤْذَنُ لَهَا حَتَّى إذا غَرَبَتْ سَلَّمَتْ فلا يُؤْذَنُ لها، فَتَقُولُ: إِنَّ السَّيْرَ بعيدٌ وَإِنِّي لَمْ يُؤْذَنْ لِي، لا أَبْلُغُ، فَتُحْبَسُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تُحْبَسَ، ثُمَّ يُقَالُ: اطْلُعِي مِنْ حَيْثُ غَرَبْتِ.

Abdurrazzak ve Ebu'ş-Şeyh, İbn Amr radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyorlar:

"Güneş doğar ama Âdemoğullarının günâhları onu geri çevirir. Nihayet batma vakti gelip batınca selâm verip secdeye kapanır ve izin ister. Ona izin verilir. En sonunda bir gün gelir ki batıp da selâm vererek secdeye kapandığı ve izin taleb ettiği zaman ona izin verilmez. O zaman güneş der ki:

"Yol uzaktır, bana izin verilmezse ben ulaşamam." Allah dilediği kadar onu tutar. Sonra ona; battığın yerden geri dön, denilir."[142]

الشمس والملائكة

Güneş ve Melekler

وأخرج من طريقين عن سعيد بن المسيب قال: لا تطلع الشمس حتى

142 Sahih li gayrihi mevkuf. Ahmed (2/201) Hakim (4/547) İbn Ebi Hatim (12/66) Abdurrazzak (2/115) Abdurrazzak Musannef (11/384) Nuaym b. Hammad Fiten (1875) Ebu'ş-Şeyh (4/1148) Ebu Amr ed-Dani Sünenu'l-Varide fi'l-Fiten (711) Fethu'l-Bari (8/542) İbn Kesir (6/577) Durru'l-Mensur (7/56)

ينخسها ثلاث مائة وستون ملكا، كراهة أن تعبد من دون الله.

Ebu'ş-Şeyh, iki rivayet yoluyla Said b. El-Museyyeb'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Allah'tan başkasına ibadet edilmesinden hoşlanmadığı için üç altmış melek hareket ettirmedikçe güneş doğmaz."[143]

وأخرج الطبراني وأبو الشيخ عن أبي أمامة الباهلي قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: وُكِّلَ بِالشَّمْسِ سَبْعَةُ أَمْلاَكٍ يَرْمُونَهَا بِالثَّلْجِ ، وَلَوْلاَ ذَلِكَ مَا أصابت شيئا إِلاَّ أَحْرَقَتْهُ.

Taberani ve Ebu'ş-Şeyh, Ebu Umame el-Bahili radıyallahu anh'den Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmişlerdir:

"Güneşe kar atması için yedi melek görevlendirilmiştir. Şayet böyle olmasaydı onun dokunduğu her şey mutlaka yanardı."[144]

---

143 Münker. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1150) Suyuti el-Habaik (s.36) Durru'l-Mensur (4/343) İbnu'l-Esir en-Nihaye (5/51) iki isnadından birinde Nuh b. Ebi Meryem vardır. Diğerini Ma'mer, Said b. El-Museyyeb'den rivayet etmiştir. Ancak bu cümle Ebu Zer radıyallahu anh'ın rivayt ettiği: "Güneş izin ister ve ona izin verilir.." şeklinde gelen sahih hadise aykırıdır. Ayrıca Ma'mer ile Said arasında inkıta vardır. Abdurrazzak bunu tefsirinde Ma'mer - Katade - Said b. El-Museyyeb yoluyla rivayet etmiştir.

144 Uydurma. Taberani (8/168) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1153) İbn Adiy (2/230) Deylemi (7118) es-Serrac el-Mehrevani Fevaid (12) Ebu Amr es-Semerkani Fevaid (52) Hatib Muvazzahu Evham (2/153, 2/352) Mecmau'z-Zevaid (8/131) Elbani Daifu'l-Cami (6128) ed-Daife (293) Suyuti el-Habaik (s.36) Feyzu'l-Kadir (6/471) Heysemi ve Munavi: isnadında Ufeyr b. Ma'dan zayıftır dediler..
- Ebu Umame'den mevkuf olarak zayıf isnad ile: Ebu'l-Abbas el-Asam Hadis cüzünde (77) rivayet etmiştir.
Elbani: "İsnad olarak şiddetle zayıf olmasına rağmen, metninin uy-

اللهم أعط ممسكا تلفا

"Allah'ım! Cimrilere Telef Ver"

وأخرج أبو الشيخ عن علي بن أبي طالب قال: إِنَّ الشَّمْسَ إِذَا طَلَعَتْ هَتَفَ مَعَهَا مَلَكَانِ مُوَكَّلانِ بِهَا فَيَجْرِيَانِ مَعَهَا مَا جَرَتْ, حَتَّى إِذَا وَقَعَتْ فِي قطبهَا، فقيل لعلي: وما قطبها قال: حذا بُطْنَانِ الْعَرْشِ فَتَخِرُّ سَاجِدَةً حَتَّى يُقَالُ لَهَا: امْضِى بِقَدَرِ اللهِ, فَإِذَا طَلَعَتْ أَضَاءَ وَجْهُهَا السَبْعِ سَمَوَاتِ وَقَفَاهَا لأَهْلِ الأَرْضِ ، قَالَ: وَفِي السَّمَاءِ سِتُّونَ و ثَلاثُمِائَةِ بُرْجٍ ، كُلُّ بُرْجٍ مِنْهَا أَعْظَمُ مِنْ جَزِيرَةِ الْعَرَبِ ، و لِلشَّمْسِ فِي كُلِّ بُرْجٍ مِنْهَا مَنْزِلٌ تَنْزِلُهُ ، حتى إذا وقعت في قطبها قام ملكان بالمشرق في مدينة يقال لها بلسان، وقام ملك بالمغرب يقال له بسان، فقال المشرقي: اللهم أعطي ممسكا تلفا.

Ebu'ş-Şeyh, Ali b. Ebi Talib radıyallahu anh'den rivayet ediyor:

"Güneş, yanında görevli bulunan iki melekle birlikte doğar, ve kutbuna gelinceye kadar onunla beraber giderler." Ali radıyallahu anh'e:

"Onun kutbu nedir?" dediler. Dedi ki:

"Arşın iç tarafıdır. Kendisine: "Allah'ın kudretiyle git" denilinceye kadar orada secdeye kapanır. Doğduğu zaman yüzü yedi semayı, arkası da yeryüzü halkını aydınlatır. Semada üç yüz altmış burç vardır. Her bir burç arap yarımadası büyüklüğündedir. Güneşin, kutbuna gelinceye kadar bu burçların herbirinde indiği birer menzili vardır. Lisan denilen iki melek

---

durma olduğunda şüphe etmiyorum. Zira Nübüvvet ve risalet parıltısını bu sözde göremiyorum. Hatta israiliyata benzemektedir" dedi

Medine'nin doğusunda, Bisan denilen melek de batısında kalkarlar ve doğudaki melek şöyle der:

"Allah'ım eli sıkı cimrilerin malını telef et."[145]

وأخرج أبو الشيخ عن ابن عباس قال: إن للشمس ثلاثمائة وستين كوة تطلع كل يوم في كوة، فلا ترجع إلى تلك الكوة إلى ذلك اليوم من العام المقبل، ولا تطلع إلى وهي كارهة، تقول: رب لا تطلعني على عبادك، فإني أراهم يعصونك.

Ebu'ş-Şeyh, İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Muhakkak ki güneşin üç yüz altmış çizgisi vardır. her gün bir çizgiden doğar. Bir sonraki yıl gelene kadar bir doğduğu çizgiye bir daha dönmez. Güneş ancak istemeyerek doğar ve şöyle der:

"Ya rabbi! Beni kullarına doğdurma, görüyorum ki onlar sana isyan ediyorlar"[146]

الشمس وأبراجها

Güneş ve Burçları

وأخرج أبو الشيخ عن سعيد بن عبد الرحمن ابن أبزى في قوله: (رَبُّ

145 Çok zayıf. İbn Ebi Hatim Tefsir (10/341) Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1157) isnadında Sad b. Tarif hadis uydurmakla itham edilen metruk bir ravidir.el-Esbag b. Nubate de metruktur. Yine ravilerinden Habban b. Ali zayıftır.

146 Sahih mevkuf. Ebu'ş-Şeyh (4/1183) Taberi (23/622) Salebi el-Keşf ve'l-Beyan (8/139) İbn Asakir (9/271) hükmen merfu olduğu söylenemez. Zira Ebu Şeyh'in rivayetine göre İbn Abbas radıyallahu anhuma, bu sözünde Ümeyye b. Ebi's-Salt'ın şiirinden istidlalde bulunmuştur.

المَشرقين وَرَبُّ المَغربَين) قال: للشمس ثلاثمائة وستون برجا في المشرق، وثلاثمائة وستون برجا في المغرب، لا تطلع يومين في برج واحد، ولا تغيب يومين في برج واحد.

Ebu'ş-Şeyh, Said b. Abdirrahman b. Ebza'nın, "Doğuların ve batıların rabbi" ayeti hakkında şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Güneşin doğuda üç yüz altmış ve batıda üç yüz altmış burcu vardır. İki gün üst üste bir burçtan doğmaz ve iki gün üst üste bir burçtan batmaz."[147]

وأخرج عن ابن آدم قال: الشمس تمكث في كل برج شهرا، والبرج ثلاثون مطلعا، بين كل مطلعين شعيرة، تنقص حتى تستكمل الساعة في ثلاثين يوما، ثم تتحول من ذلك البرج إلى البرج الآخر.

Ebu'ş-Şeyh, İbn Adem'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Güneş her burçta bir ay bekler. Burcun otuz doğuş yeri vardır. Her iki doğuş yeri arası ibadet yeridir. Otuz gün tamamlanana kadar saat eksilmeye devam eder. Sonra diğer burca geçer."[148]

وأخرج أبو الشيخ من طريق أبي عصمة نوح بن أبي مريم عن مقاتل بن حبان عن عكرمة عن ابن عباس:)خلق الله بحرا دون السماء بمقدار ثلاث فراسخ، فهو موج مكفوف قائم في الهواء بأمر الله، لا يقطر منه قطرة،

---

147 Hasen, maktu. Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1181) Taberi (27/127) ravilerinden Yakub el-Kummi ve Cafer saduk birer ravi olup bazen yanılırlar. Bu yüzden isnadı hasendir.

148 Hasen maktu. Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1199) isnadında el-Huseyn b. Ali el-Esved saduk olup çok hata eden bir ravidir. Bkz.: Takrib (s.74)

والبحور كلها ساكنة، وذلك البحر جار في سرعة السهم، ثم انطباقه في الهواء مستو كأنه حبل ممدود ما بين المشرق والمغرب، فتجري فيه الشمس والقمر والنجوم، والخنس في ذلك البحر، فذلك قوله: (كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسبَحونَ) والفلك تدور دوران العجلة في لجة غمر ذلك البحر، فإذا أراد الله أن يحدث الكسوف، خرت الشمس عن العجلة فتقع في غمر ذلك البحر، فإذا أراد الله يعظم الآية، ويشتد تخويف العباد، وقعت الشمس كلها، فلا يبقى على العجلة منها شيء، فذلك حين يظلم النهار، وتبدو النجوم، وذلك المنتهى عن كسوفها، وإذا أراد الله دون ذلك، وقع النصف منها أو الثلث أو الثلثان في الماء، ويبقى سائر ذلك على العجلة، فهو كسوف دون كسوف، وبلاء للشمس والقمر، وتخويف للعباد واستعتاب من الله وإلى ذلك فإن صارت الملائكة الموكلون بها فرقتين: فرقة منها يقبلون على الشمس فيجرونها نحو العجلة، وفرقة يقبلون إلى العجلة، فيجرونها إلى الشمس، فإذا غربت رفع بها إلى السماء السابعة، في سرعة طيران الملائكة، وتحبس تحت العرش، فتستأذن من أين تؤمر بالطلوع، ثم ينطلق بها ما بين السماء السابعة وبين أسفل درجات الجنان، في سرعة طيران الملائكة، فتنحدر حيال المشرق من سماء إلى سماء، فإذا ما وصلت إلى هذه السماء فذلك حين ينفجر الصبح فإذا دخلت إلى هذا الوجه من السماء فذلك حين تطلع الشمس، قال: وخلق الله عند المشرق حجابا من الظلمات فوضعها على البحر السابع مقدار عدة الليالي في الدنيا منذ يوم

خلقها الله إلى يوم القيامة فإذا كان عند غروب الشمس أقبل ملك من الملائكة قد وكل بالليل فيقبض قبضة من ظلمة ذلك الحجاب ثم يستقبل المغرب فلا يزال يرسل تلك الظلمة من خلل أصابعه قليلا قليلا وهو يراعي الشفق فإذا غاب الشفق أرسل الظلمة كلها ثم ينشر جناحيه فيبلغان قطرى الأرض وكنف السماء فيسوق ظلمة الليل بجناحيه فإذا جاء الصبح من المشرق ضم جناحيه ثم يضم الظلمة كلها بعضها إلى بعض بكف واحدة من المشرق ثم يضعها عند المغرب على البحر.

Ebu'ş-Şeyh, Ebu İsme Nuh b. Ebi Meryem - Mukatil b. Hayyan - İkrime - İbn Abbas radıyallahu anhuma yoluyla rivayet ediyor:

"Allah semanın üç fersah ötesinde bir deniz yarattı. O Allah'ın emriyle havada durgun bir dalga olarak bir damla dahi düşürmeden durmaktadır. Bütün denizler sakindir. Bu deniz ok hızında hareket eder ve doğu ile batı arasında uzatılmış bir ip gibi yerleşir. Güneş, ay ve yıldızlar onda yüzerler. Hunnes bu denizdedir. Bu yüzden:

"Her biri bir felekte yüzerler" (Yasin 40) buyrulmuştur. Felek, bu denizde bir yörüngede döner. Allah güneşin tutulmasını dilediği zaman, güneş yörüngeden çıkar ve denizin derinliklerine düşer. Allah alametlerini büyütmek ve kullarını korkutmak istediğinde güneş tamamen düşer. Yörüngede hiçbir şeyi kalmaz. Bu sebeple gündüz kararır ve yıldızlar görünür. Şayet Allah bunun dışında bir şey dilerse, yarısı, üçte biri veya üçte ikisi düşer, diğer kısmı yörüngede kalır. Bu da yarım tutulmadır. Kulların korkup Allaha tevbe etmeleri için iki grup melek bunlarla görevlidir. Bunlardan bir grubu güneşi karşılar ve yörüngesinde götürüler. Diğer grup ise yörüngeyi tutar ve güneşe sürüklerler. Battığı zaman onu uçan meleklerin hı-

zıyla yedinci semaya kaldırır, arşın altında tutarlar. Doğacağı yer için izin ister. Sonra uçan meleklerin hızıyla yedinci sema ile cennetin en alt derecesi arasına geçer. Doğunun karşısında bir semadan diğer semaya meyleder. Bu semaya ulaşınca sabah olur. Bu semanın yüzüne girince güneş doğmuş olur. Allah doğuda karanlıktan bir hicap yaratmıştır. Onu yarattığı günden kıyamet gününe kadar dünyadaki gece boyunca yedinci denize koyar. Güneşin batması esnasında gece ile görevli meleklerden biri bu perdeden bir avuç karanlık alır, sonra batıya yönelir, bu karanlığı parmaklarının arasından azar azar atar ve şafağı gözetir. Şafak kaybolduğu zaman karanlığın tamamını gönderir ve sonra kanatlarını yayar. Dünyayı karanlık basar. Sabah olunca da o melek gece karanlığını yine kanatlarıyla sürükler. Sonra karanlığın tamamını doğudan alıp bir avucunda toplar, sonra batıdaki deniz üzerine koyar."[149]

149 Uydurmadır. Ebu'ş-Şeyh (4/1163) Tarihu't-Taberi (1/48) Suyuti Durru'l-Mensur (3/326) Bursevi Ruhu'l-Beyan (7/314) Suyuti el-Havi (2/308) el-Lealiu'l-Masnua (1/56-57) isnadında hadis uyduran Ebu İsme Nuh b. Ebi Meryem vardır. Suyuti'nin İbn Merduye'nin Tefsir'inden nakline göre Ebu İsme'ye Hafs b. Muaviye mukarenet etmiştir. Onun kim olduğu ise bilinmemektedir. Ebu'l-Huseyn İbnu'l-Munadi, el-Melahim'de; ...Ömer b. Sabih - Mukatil b. Hayyan - Şehr b. Havşeb - Huzeyfe radıyallahu anh yoluyla az farklılıklarla rivayet etmiştir. Bunu nakleden İbn Cevzi el-Mevduat'ta (1/139): "Uydurma olduğunda şüphe yok. Bu isnad zayıf ve meçhul kimselerden oluşmuştur. Ömer b. Sabih'in hiçbir kıymeti yoktur" demiştir. Suyuti Lealiu'l-Masnua'da (1/45-55) Huzeyfe radıyallahu anh'e ulaşan başka bir isnad zikrederek, bu isnadda uydurmakla itham edilen bir ravi yoktur demiştir. İbn Arrak ise Suyuti'ye itiraz ederek, onun kaydettiği isnadda; yalanla itham edilen Osman et-Taraifi bulunduğunu açıklamıştır: Tenzihu'ş-Şeria (1/188) yine isnadında yalanla itham edilen el-Vakidi vardır. Bkz: Şevkani Fevaidu'l-Mecmua (s.456)

من المغرب إلى المشرق ماذا تفعل الشمس

Batıdan Doğuya Giderken Güneş Ne yapar?

وأخرج أبو الشيخ عن ميسرة قال: بلغنا أن الشمس إذا غربت صلت والقمر والكواكب والليل والنهار والملائكة.

Ebu'ş-Şeyh, Meysera'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Bize ulaştığına göre güneş battığı zaman, ay, yıldızlar, gece, gündüz ve meleklerle namaz kılar."[150]

الجبل الذي تطلع من ورائه الشمس

Güneşin Arkasından Doğduğu Dağ

وأخرج عن السدى قال: الجبل الذي تطلع الشمس من ورائه، طوله ثمانون فرسخا في السماء.

Ebu'ş-Şeyh, es-Suddi'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Güneşin, arkasından doğduğu dağ, semada seksen fersah uzunluğundadır."[151]

وأخرج أبو الشيخ عن الحسن قال: قال القمر لربه: اللهم إنك فضلت الشمس عليّ، ونقصتني، وأشنتني فلا تطلعها على ما نقصت مني واشنتني، فلا ترى القمر أبدا إلا والتمام مما يلي الشمس.

Ebu'ş-Şeyh, el-Hasen'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Ay, rabbine şöyle der: Allah'ım! Güneşi benden üstün ve beni de eksik kıldın. Onun değerini benden eksiltmedik-

150 Çok zayıf. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1195) isnadında Haris b. Nebhan metruktur.

151 Hasen maktu, israiliyat. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1197)

çe doğmasın." Bunun üzerine ay ancak güneşin batmasından sonra göründü."[152]

وأخرج عن قتادة في قوله تعالى: (وَالقَمَرَ قَدَّرناهُ مَنازِلَ) الآية قال: قدره الله منازل فجعل ينقص حتى كان مثل عذق النخلة.

Ebu'ş-Şeyh, Katade'nin ***"Ay için de menziller takdir ettik"*** ayeti hakkında şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Allah ay için menziller takdir etmiştir ve onu hurma çubuğu gibi oluncaya kadar eksiltir."[153]

النجوم الخنس

Hunnes; Yıldızlardır

وأخرج أبو الشيخ عن ابن عباس في قوله: (فَلا أُقسِمُ بِالخُنَّسِ) قال: الْخُنَّسُ: نُجُومٌ تَجْرِي يَقْطَعْنَ الْمَجَرَّةَ كَمَا يَقْطَعُ الْفَرَسُ.

Ebu'ş-Şeyh, İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan: ***"Gündüz kaybolanlara yemin olsun"*** (Tekvir 15) ayeti hakkında şöyle demiştir:

"Hunnes: atların boylaması gibi galaksiyi boyuna geçerek akan yıldızlardır"[154]

---

152 Hasen maktu. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1203) Huseyn b. Ali el-Esved saduk olup çok hata eder. Bu yüzden isnadı hasendir.

153 Sahih maktu. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1205) Taberi (20/519) Abdurrazzak Tefsir (3/141) Durru'l-Mensur (7/57)

154 Sahih mevkuf. İbn Ebi Hatim (12/373) Ebu'ş-Şeyh (4/1212) Durru'l-Mensur (8/431)

سهيل لم يطع الأمر

Süheyl, Emre İtaat Etmemiştir

وأخرج عن ابن عباس قال في سهيل: أمرت النجوم بأمر وأمر بأمر فخالف فخولف به.

İbn Abbas radıyallahu anhuma, Süheyl yıldızı hakkında şöyle demiştir:

"Yıldızlar bir işle emrolundular. (Suheyl de) bir işle emrolundu, muhalefet edince de muhalif düşürüldü."[155]

مسخ بسبب ظلمه

Zulmü Sebebiyle Suretin Değiştirilmesi

وأخرج من طريق بي الطفيل عن علي بن أبي طالب كان إذا رأى سهيلا سبه وقال: إِنَّهُ كَانَ عِشَارًا بِالْيَمَنِ ، يبخس بين النّاس بِالظُّلمِ ، فَمَسَخَه الله شِهاباً.

Ebu'ş-Şeyh, Ebu't-Tufeyl – Ali b. Ebi Talib radıyallahu anh yoluyla rivayet ediyor:

"Ali radıyallahu anh Süheyl yıldızını gördüğü zaman söver ve şöyle derdi:

"O Yemen'de vergi toplardı. İnsanlar arasında zulmetti ve Allah onun suretini değiştirerek kor haline getirdi."[156]

---

155 Hasen mevkuf. Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1215) ravilerinden Müslim b. Halid saduk olup çok yanılır. Anbese saduk olup bazen hata eder. Bu yüzden hasendir. Hükmen merfu olduğu söylenemez. Zira israiliyat kaynaklı olması ihtimali vardır.

156 Zayıftır. Ebu'ş-Şeyh (4/1216) Taberani (1/108) Darekutni İlel

وأخرج مثله من وجه آخر عن أبي الطفيل مرفوعا مرسلا.

Ebu'ş-Şeyh aynısını başka bir rivayet yolu ile Ebu't-Tufeyl'den merfu mürsel olarak rivayet etmiştir.[157]

وأخرج بسند ضعيف عن ابن عمر مرفوعا: إن سهيلا كان عشارا ظلوما، فمسخه الله شهابا.

İbn Ömer radıyallahu anhuma'dan zayıf isnadla merfu olarak rivayet ediyor:

"Süheyl, çok zalim bir vergi toplayıcısı idi. Allah onun suretini değiştirdi ve kora dönüştürdü."[158]

وأخرج أبو الشيخ عن الحكم قال: لم يطلع سهيلا إلا في الإسلام، وإنه لمسوخ.

Ebu'ş-Şeyh, el-Hakem'den şöyle dediğini rivayet ediyor:

(4/187) İbn Sunni (651) Hatib es-Sabık ve'l-Lahık (s.78) İbn Acibe Bahru'l-Medid (1/83) Salebi el-Keşfu ve'l-Beyan (1/247) Busayri İthaf (5620) Metalibu'l-Aliye (3616) Ukayli Duafa (2/387) İbn Kuteybe Garibu'l-Hadis (2/635) Fevaidu'l-Mecmua (s.213) Lealiu'l-Masnua (1/146) Zemmu'l-Meks (8) Elbani Daifu'l-Cami (4409) Daife (913) merfu olarak da rivayet edilmiştir. Her iki rivayetin isnadında da Cabir el-Cufi vardır.

157 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh (4/1217) bu sahabe mürselidir. İsnadında Yahya b. Abdillah el-Edra makbuldür. Mutabisi olmadığı için rivayet zayıftır.

158 Çok zayıf. Taberani Evsat (7/146) İbn Adiy el-Kamil (6/417 isnadında Mübeşşir b. Ubeyd metruktur.) İbn Sunni Amelu'l-Yevm ve'l-Leyle (s.243 no 657) İsnadında İbrahim b. Yezid el-Havzi metruktur. Mecmau'z-Zevaid (3/88) Suyuti Zemmu'l-Meks (7) Fevaidu'l-Mecmua (s.493) Lealiu'l-Masnua (1/146) İbnu'l-Cevzi Mevduat (1/188) Fetteni Tezkira (s.185) Elbani Daife (4196) İbn Kesir el-Bidaye'de (1/34) "bu gibi rivayetler için söylenebilecek en hafif söz, israiliyat kaynaklı olmalarıdır... aldırılmayacak hurafelerinden olabilir. Allah en iyi bilendir" der.

"Süheyl ancak İslam geldikten sonra doğmaya başladı. Şüphesiz o sureti değiştirilenlerdendir."[159]

وأخرج عن عبد الرحمن بن زيد بن أسلم في قوله تعالى: (وَمِن شَرِّ غاسِقٍ إِذا وَقَبَ)، قال: كانت العرب تقول: الْغَاسِقُ: سُقُوطِ الثُّرَيّا ، وكانت الأسقام والطواعين تَكْثُرُ عند وقوعها، وترتفع عند طلوعها.

Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem, "Karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden.." ayeti hakkında şöyle demiştir:

"Araplar şöyle derlerdi: "Gecenin çökmesi Süreyya yıldızının düşmesidir. O düştüğü zaman hastalıklar, vebalar artar ve yükseldiğinde bu hastalıklar kalkar"[160]

العاهات ترفع مع طلوع النجوم

Yıldızların Yükselmesiyle Hastalıklar Kalkar mı?

وأخرج عن أبي هريرة قال: ما طَلَعَ النَّجْمُ ذات غداة قط إلا رفعت آفة وعاهة أو خفت.

Ebu'ş-Şeyh, Ebu Hureyre radıyallahu anh'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Erken doğan her yıldızla mutlaka afetler ve hastalıklar kaldırılır veya gizlenir."[161]

---

159 Çok zayıf. Ebu'ş-Şeyh (4/1215) Lealiu'l-Masnua (1/147) isnadında zayıf, rafızi ravi Cabir el-Cu'fi vardır.

160 Sahih maktu. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1219) Taberi (24/703) İbn Cuzey et-Teshil (1/2658) İbn Atiyye Muharraru'l-Veciz (7/68) İbn Kesir (8/536) Durru'l-Mensur (8/689) Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem zayıf bir ravi olup tefsir ilminde imamdır.

161 İsnadı zayıftır. Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1219) Ukayli Duafa (3/426) isnadında Asel b. Sufyan zayıftır.

وأخرج عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إذَا ارْتَفَعَتْ النجوم رفعت الْعَاهَةُ عَنْ كُلّ بَلَدٍ.

Yine Ebü Hureyre radıyallahu anh'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Yıldızlar yükseldiğinde her beldeden hastalıklar kaldırılır."[162]

---

162 İsnadı zayıftır. Ebu'ş-Şeyh (4/1220) Ahmed (2/42, 341, 388) Taberani Sagir (104) Evsat (2/78) Bezzar (Keşfu'l-Estar 1292) Ebu Nuaym Hilye (7/367) Ahbaru İsbehan (2/27) Abdullah b. Haris ez-Zubeydi Musnedu Ebi Hanife (180) Muhammed b. Hasen eş-Şeybani el-Asar (907) Fethu'l-Bari (4/395) Begavi (7/397) Mecmau'z-Zevaid (4/103) İmam Muhammed el-Asar (159) Tahavi Müşkil (3/191) el-Kari Şerhu Musnedi Ebi Hanife (141) Durru'l-Mensur (8/689) Elbani Daife (397) isnadında Ebu Hanife fıkıhta imam olmakla beraber, hıfzı kötü olduğundan dolayı Buhari, Müslim, Nesai, İbn Adiy ve diğer hadis imamları tarafından zayıf görülmüştür. Diğer rivayet yolunda ise Asel b. Sufyan zayıftır. Asel bunu bazen mevkuf, bazen merfu olarak ve metninde de farklılıkla rivayet ettiğinden ayrıca muzdariptir.
Ebu Said radıyallahu anh'den merfu olarak; İbn Adiy (5/1896) rivayet etmiştir. İsnadında Ebu Taybe İsa b. Süleyman zayıftır. Ayrıca isnadında müdellis ve şii ravi Atiyye el-Avfi vardır.

باب ما ورد في الليل والنهار

GECE VE GÜNDÜZ HAKKINDA VARİD OLANLAR

شراهيل.. هراهيل

Şerahil, Herahil

وأخرج أبو الشيخ من طريق عبد المنعم بن إدريس عن أبيه عن وهب عن سلمان قال: اللَّيْلُ مُوَكَّلٌ بِهِ مَلَكٌ ، يُقَالُ لَهُ شَرَاهِيلُ ، فَإِذَا جَاءَ وَقْتُ اللَّيْلِ أَخَذَ خَرْزَةً سَوْدَاءَ فَدَلاَّهَا مِنْ قِبَلِ الْمَغْرِبِ ، ، فَإِذَا نَظَرَتْ إِلَيْهَا الشَّمْسُ وَجَبَتْ فِي أَسْرَعِ مِنْ طَرْفَةِ عَيْنٍ ، وَقَدْ أُمِرَتِ الشَّمْسُ أَنْ لا تَغْرُبَ ، حَتّى تَرَى الْخَرْزَةَ ، فَإِذَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ جَاءَ اللَّيْلُ بِظُلْمَتِهِ وَسُلْطَانِهِ ، فَلا تَزَالُ الْخَرْزَةُ مُعَلَّقَةً حَتّى يَجِيءَ مَلَكٌ آخَرُ يُقَالُ لَهُ هَرَاهِيلُ بِخَرْزَةٍ فَيُعَلِّقُهَا مِنْ قِبَلِ الْمَطْلَعِ ، فَإِذَا رَآهَا شَرَاهِيلُ مَدَّ إِلَيْهِ خَرْزَتَهُ ، وَتَرَى الشَّمْسُ الْخَرْزَةَ الْبَيْضَاءَ فَتَطْلُعُ ، وَقَدْ أُمِرَتْ أَنْ لا تَطْلُعَ حَتّى تَرَاهَا ، فَإِذَا طَلَعَتْ جَاءَ النَّهَارُ.

Ebu'ş-Şeyh, Abdulmun'im b. İdris – babası – Vehb – Selman tarikiyle rivayet ediyor:

"Gece ile görevli meleğe Şerahil denilir. Gece vakti geldiği zaman siyah bir inci alır, onu batı tarafından gösterir. Güneş onu gördüğü zaman göz kırpma anından hızlı hareket eder. Nitekim güneş o inciyi görmeden batmamakla emrolunmuştur. Güneş battığı zaman gece karanlık ve saltanatıyla gelir. Herahil denilen diğer bir melek inciyle gelinceye kadar, bu inci asılı kalmaya devam eder. Herahil inciyi doğuş yerine asar. Şerahil görünce inciyi ona uzatır. Güneş beyaz inciyi görünce doğar. Nitekim güneş onu görmedikçe doğmamakla emrolunmuştur. Doğduğu zaman gündüz olur."[163]

وأخرج الحاكم وصححه عن أبي هريرة قال: جاء رجل إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال: يا محمد أرأيت جنة عرضها السموات والأرض فأين النار قال: أرأيت الليل الذي قد التبس كل شيء فأين جعل النهار قال: الله أعلم. قال: كذلك يفعل ما يشاء.

Hakim sahih kaydıyla Ebu Hureyre radıyallahu anh'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Bir adam Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'e geldi ve şöyle dedi:

"Ey Muhammed! Ne dersin, cennetin genişliği göklerle yer kadar ise o halde cehennem nerededir?" şöyle buyurdu:

"**Ne dersin, gece her şeyi kapladığında gündüz nereye gidiyor?**" Adam:

"Allah en iyi bilendir" dedi. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

163 Uydurmadır. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1389) Suyuti el-Habaik (s.34) Durru'l-Mensur (1/396, 3/327) Şevkani Fethu'l-Kadir (1/212) Bursevi Ruhu'l-Beyan (3/12, 7/310) isnadında Abdulmun'im b. İdris vardır. O Vehb b. Munebbih adına hadis uydurmakla itham edilmiştir.

"İşte böyle, O dilediğini yapandır."[164]

الليل أم النهار أيهما كان قبل الآخر

Gece ile Gündüzden Hangisi Diğerinden Öncedir?

وأخرج أبو الشيخ عن ابن عباس أنه سئل أيهما كان قبل: الليل أم النهار قال: الليل ثم قرأ: (أَوَلَم يَرَ الَّذين كَفروا أَنَّ السَّمَواتِ وَالأَرضَ كانَتا رَتقاً فَفَتَقناهُما) ثم قال كان بينهما ظلمة، وذلك لتعلموا أن الليل كان قبل النهار.

Ebu'ş-Şeyh, İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyor:

"İbn Abbas radıyallahu anhuma'ya gecenin mi yoksa gündüzün mü daha önce olduğu sorulunca, **"Şu küfredenler bilmezler mi ki gökler ve yer, (bir zamanlar) bitişik idi de, biz onları ayırdık"** (Enbiya 30) ayetini okudu, sonra şöyle dedi:

"İkisinin arasında karanlık vardı." Böylece gecenin gündüzden önce olduğunu anladılar."[165]

---

164 Sahih. Hakim (1/92) Zehebi Hakim'in tashihine muvafakat etmiştir. Taberi (7/133) İbn Hibban (103) Mevaridu'z-Zaman (428) Ebu Nuaym Delail (1/233) İbn Kesir (2/118) İbn Hamza el-Huseyni el-Beyan ve't-Ta'rif (1071) Mecmau'z-Zevaid (6/327) Heysemi dedi ki: "Bezzar sahih'in ricali ile rivayet etti"

165 Sahih mevkuf. Tefsiru's-Sevri (s.200) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1367) İbn Ebi Hatim Tefsir (10/342) İbn Kesir Tefsir (5/339) Abdurrazzak Tefsir (4/332) Taberi (18/433)

أيام الأسبوع وما خلق فيها

Haftanın Günleri ve Bunlarda Nelerin Yaratıldığı

وأخرج عن ابن عباس قال: إن الله خلق يوما واحدا فسماه الأحد، ثم خلق ثانيا فسماه الإثنين، ثم خلق ثالثا فسماه الثلاثاء، ثم خلق رابعا فسماه الأربعاء، ثم خلق خامسا فسماه الخميس، قال: فخلق الأرض في يومين، الأحد والإثنين، وخلق الجبال يوم الثلاثاء فذلك قول الناس: هو يوم ثقيل، وخلق مواضع الأنهار والأشجار يوم الأربعاء، وخلق الطير والوحوش والسباع والهوام والآفة يوم الخميس، وخلق الإنسان يوم الجمعة، وفرغ من الخلق يوم السبت.

Ebu'ş-Şeyh, İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyor:

"Şüphesiz Allah ilk günü yarattı ve ona el-ehad (Pazar) ismini verdi. Sonra ikinci günü yarattı ve ona el-İsneyn (pazartesi) ismini verdi. Sonra üçüncüsünü yarattı ve ona es-Sulasâ' (Salı) ismini verdi. Sonra dördüncü günü yarattı ve ona el-erbaa (Çarşamba) ismini verdi. Sonra beşinci günü yarattı ve ona el-Hamis (Perşembe) ismini verdi. Yeri el-ehad ve el-isneyn olmak üzere iki günde yarattı. Dağları üçüncü günde (Salı günü) yarattı. Bu yüzden insanlar bu gün için ağır bir gün derler. Nehir yataklarını ve ağaçları dördüncü günde (Çarşamba günü) yarattı. Kuşları, vahşi hayvanları, kurtları, hastalıkları ve afetleri beşinci günde (Perşembe günü) yarattı. İnsanı Cuma günü yarattı. Yaratmayı cumartesi gününde bitirdi."[166]

166 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1365) Taberi (21/433) Kalkaşandi Subhu'l-Aşa (2/388) Durru'l-Mensur (7/315) Ebu Arube el-Harrani el-Evail (7) İbn Asakir (1/50) isnadında Galib b. Gaylan meçhuldür.

باب ما ورد في السماء والرياح

SEMA VE RÜZGAR HAKKINDA GELENLER

الماء خلق من ياقوتة خضراء

Su Yeşil Yakuttan Yaratılmıştır

أخرج أبو الشيخ من طريق أبي عصمة نوح ابن مريم - وهو كذاب بوضاع - عن مقاتل بن حيان عن الضحاك عن ابن عباس مرفوعا: لما أراد الله عزوجل أن يخلق الماء. خلق من النور ياقوتة خضراء غلظها كغلظ سبع سموات، وسبع أرضين وما فيهن وما بينهن، ثم دعاهما، فلما أن سمعت كلام الله ذابت فرقا حتى صارت ماء، فهو مرتعد من مخافة الله عزوجل إلى يوم القيامة. وكذلك إذا نظرت غليه راكدا أو جاريا يرتعد، وكذلك يرتعد في الآبار من مخافة الله إلى يوم القيامة، ثم خلق الريح، فوضع الماء على الريح، ثم خلق العرش، فوضع العرش على الماء.

Ebu'ş-Şeyh, Ebu İsme Nuh b. Meryem – ki bu yalancı ve hadis uyduran biridir – Mukatil b. Hayyan – Dahhak – İbn Abbas radıyallahu anhuma isnadıyla merfuan rivayet etmiştir:

"Allah Azze ve Celle suyu yaratmayı dilediği zaman, nurdan yeşil bir yakut yarattı. Onun kalınlığı yedi kat sema ile yedi kat yerin ve ikisi arasındakilerin kalınlığı kadardır. Son-

ra ikisini çağırdı. Allah'ın kelamını işitince suya dönüşünceye kadar eridi. Kıyamet gününe kadar Allah Azze ve Celle'nin korkusundan titrer. Aynı şekilde kuyular da kıyamet gününe kadar Allah korkusundan titrer. Sonra rüzgarı yarattı ve suyu rüzgarın üzerine koydu. Sonra arşı yarattı ve arşı su üzerine koydu."[167]

وأخرج الفريابي، وابن جرير، وابن أبي حاتم، وأبو الشيخ، والحاكم في المستدرك وصححه عن ابن عباس أنه سئل: حين كان العرش على الماء، على أي شيء كان الماء قال: على متن الريح.

el-Firyabi, İbn Cerir, İbn Ebi Hatim ve el-Müstedrek'te sahih kaydıyla Hakim İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyor:

İbn Abbas radıyallahu anhuma'ya: "Arş su üzerinde olduğu zaman su neyin üzerinde idi?" diye sorulunca şöyle dedi:

"Rüzgarın sırtında idi."[168]

وأخرج أبو الشيخ من طريق وهب قال: ثُمَّ خَلَقَ الرِّيحَ فَبَسَطَهَا عَلَى الْمَاءِ ، فَضَرَبَتِ الْمَاءَ حَتَّى صَارَ أَمْوَاجاً وَزَبَداً.

---

167 Uydurmadır. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/546) İbnu'l-Mutahhar el-Bid'e ve't-Tarih (s.43) İbn Arrak Tenzihu'ş-Şeria (1/211) Ebu İsme Nuh hadis uydurucudur. Yine isnadında Hubeyb b. Ebi Hubeyb vardır. Ayrıca Abdullah b. Abdilvehhab'ın münker rivayetleri vardır.

168 Sahih mevkuf. İbn Ebi Hatim (8/127, 11/102) Abdurrazzak Tefsir (2/302) Taberi (15/249) Hakim (2/367, 371) Ziyau'l-Makdisi Muhtare (4/224) İbn Ebi Asım es-Sunne (474) Ebu Nuaym Cüz'ü Turuki Hadisi İnne Lillahi Tis'a ve Tis'iyn İsmen (s.166) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (802) İbn Ebi Şeybe el-Arş (s.52) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (2/576, 597) Nakzu'd-Darimi (1/467) Tefsiru's-Sem'ani (2/415) İbn Kesir Tefsir (4/307) Durru'l-Mensur (4/404) Elbani Zılalu'l-Cenne (584) İbn Abbas radıyallahu anhuma'nın bunu Ehl-i Kitap'tan alma ihtimalinden dolayı hükmen merfu sayılamaz.

Ebu'ş-Şeyh, Vehb tarikiyle rivayet ediyor:

"Sonra Allah rüzgarı yarattı ve yaydı. Suda dalgalar ve köpük oluşuncaya kadar vurdu."[169]

جندان من جنود الله

Allah'ın Ordularından İki Ordu

وأخرج عن ابن عباس بقال: الماء والريح جندان من جنود الله، والريح جند الله الأعظم.

İbn Abbas radıyallahu anhuma dedi ki:

"Su ve rüzgar Allah'ın ordularından iki ordudur. Rüzgar Allah'ın en büyük ordusudur."[170]

وأخرج عن مجاهد قال: الريح لها جناحان وذنب.

Mücahid şöyle dedi:

"Rüzgarın iki kanadı ve kuyruğu vardır."[171]

هلاك قوم عاد بقليل من الريح

Ad Kavminin Helaki Rüzgarın Az Bir Kısmıyla Olmuştur

169 Uydurma. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1354, 1386) İsnadında Abdulmun'im b. İdris vardır.

170 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1336) İbn Ebi'd-Dunya el-Matar ve'r-Ra'd ve'l-Berk (147) Durru'l-Mensur (1/397) isnadında Abdurrahman b. Yezid b. Temim es-Sülemi zayıftır.

171 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1304) Ukayli ed-Duafa (7/334) İbn Hibban Mecruhin (2/232) Tefsiru İbn Kesir (8/209) Durru'l-Mensur (1/397) isnadında Leys b. Ebi Süleym vardır.

وأخرج أبو الشيخ عن ابن عمر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: مَا فَتَحَ اللهُ عَلَى عَادٍ مِنَ الرِّيحِ الَّتِي أُهْلِكُوا بِهَا إِلا مِثْلَ مَوْضِعِ الْخَاتَمِ.

Ebu'ş-Şeyh, İbn Ömer radıyallahu anhuma'dan, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Allah Teala, Ad kavminin helak olmasına sebep olan rüzgarı ancak yüzük yeri kadar açmıştı."[172]

وأخرج مثله من حديث ابن عباس مرفوعا.

Aynısını İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan da merfu olarak rivayet etmiştir.[173]

رحمة الله حتى على الظالمين

Allah'ın Zalimlere de Ulaşan Rahmeti

172 Zayıftır. İbn Ebi Hatim Tefsir (12/331) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1308) Taberani (12/421) Hadisu Ebi'l-Fadl ez-Zuhri (240) İbn EbiD-Dunya el-Ukubat (117) İbn Kesir Tefsir (8/209) Mecmau'z-Zevaid (7/113) Busayri İthaf (5819) Elbani Daife (4417) Busayri, Heysemi ve Elbani, isnadında Muslim b. Keysan el-A'ver el-Mellai'nin zayıf olduğunu belirttiler.

173 Zayıftır. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1309, 1351) Taberani (12/42) Mecmau'z-Zevaid (7/113) Ebu Nuaym Hilye (7/131) Suyuti el-Habaik (s.36) İbn Kesir Tefsir (7/288) Durru'l-Mensur (8/264) Elbani Daife (4417) Heysemi Taberani'nin isnadı hakkında dedi ki: "İsnadında Muslim el-Mellai zayıftır." Elbani dedi ki: "Ebu Nuaym'ın isnadında Mahmud b. Meymun'un hal tercemesini bulamadım"

- İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan mevkuf olarak sahihtir: Hakim (2/455) Hakim Buhari ve Müslim'in şartlarına uygun olduğunu söylemiş, Zehebi de muvafakat etmiştir.

وأخرج عن كعب قال: ساكن الأرض الثانية الريح العقيم، لما أراد الله عزوجل أن يهلك قوم عاد أوحى إلى خزنتها أن افتحوا منها بابا قالوا: يا ربنا منخر الثور قال: إذا تكفي الأرض ومن عليها، ولكن افتحوا منها مثل حلقة خاتم.

Ka'b (el-Ahbar)'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Yerin ikinci tabakasında kısır rüzgar yerleşmiştir. Allah Azze ve Celle Ad kavmini helak etmeyi dilediği zaman onun bekçisine oradan bir kapı açmasını vahyetti. Dediler ki:

"Ey Rabbimiz! Öküzün burun deliği kadar mı açalım?" buyurdu ki:

"O takdirde yeryüzü ve üzerindekilerin tamamını helak etmeye yeter. Lakin ondan yüzük halkası kadar açın."[174]

الرياح ثمانية

Sekiz Rüzgar Vardır

وأخرج ابن أبي الدنيا وأبو الشيخ عن ابن عمر قال: الرياح ثمان: أربع رحمة، وأربع عذاب، فأما الرحمة: فالناشرات، والمبشرات، والمرسلات، والرخاء، وأما العذاب: العقيم، والصرصر، وهما في البر، والعاصف،

174 Hasen maktu. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1332) İbn Ebi'd-Dunya el-Matar ve'r-Ra'd ve'l-Berk (159) Haris b. Ebi Usame Müsned (Buğyetu'l-Bahis - 896) Busayri İthaf (5586) İbn Hacer Metalib (3528) Muhtasaru Tarihi Dımeşk (8/163) İbn Cevzi et-Tabsira (2/162) Suyuti el-Habaik (s.35)
- İbn Amr radıyallahu anhuma'dan merfu şahidi de vardır. Bkz.: İbn Ebi Hatim'den naklen; İbn Kesir Tefsir (4/237) İbn Mende Tevhid (1/178 no: 56) İbn Kesir; "Merfu olarak rivayeti münkerdir. Mevkuf olması daha doğrudur" demiştir.

والقاصف، وهما في البحر.

İbn Ebi'd-Dunya ve Ebu'ş-Şeyh, İbn Amr radıyallahu anhuma'nın şöyle dediğini rivayet ediyorlar:

"Dördü rahmet rüzgarı, dördü azap rüzgarı olmak üzere sekiz rüzgar vardır. Rahmet rüzgarları; en-Naşirat, el-Mubeşşirat, el-Murselat ve er-Rahâ'dır. Azap rüzgarları ise; el-Akîm, es-Sarsar – bu ikisi karadadır – el-Asif ve el-Kasif'tir. Bu ikisi de denizdedir."[175]

من أين تأتي الرياح

Rüzgarlar Nereden Gelir?

وأخرج أبو الشيخ عن عسى بن أبي عيسى الخياط قال: بلغنا أن الرياح سبع: الصبا، والدبور، والجنوب، والشمال، والنكباء، والخروق، والرياح القائم، فأما الصبا: فتجيء من المشرق، وأما الدبور: فتجيء من المغرب، وأما الجنوب: فتجيء عن يسار القبلة، وأما الشمال: فتجيء عن يمين القبلة، وأما النكباء: فبين الصبا والجنوب، وأما الخروق: فبين الشمال والدبور، وأما ريح القائم: فأنفاس الخلق.

Ebu'ş-Şeyh, İsa b. Ebi İsa el-Hannat'tan şöyle dediğini rivayet ediyor:

"Bize ulaştığına göre yedi rüzgar vardır: es-Saba, ed-Debur, el-Cenub, eş-Şimal, en-Nekba, el-Haruk ve er-Riyhu'l-

175 Zayıf. İbn Ebi'd-Dunya el-Matar ve'r-Ra'd ve'l-Berk (173) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1305) Sagani el-Ubab (1/496) Begavi Şerhu's-Sunne (4/394) Durru'l-Mensur (1/397) isnadında Ata el-Amiri makbuldür. Hüşeym de müdellistir.

Kaim. es-Saba; doğudan gelir. ed-Debur batıdan gelir. el-Cenub kıblenin solundan gelir. eş-Şimal kıblenin sağından gelir. en-Nekba; es-Saba ile el-cenub arasından gelir. el-Haruk eş-Şimal ile ed-Debur arasından gelir. Riyhu'l-Kaim ise mahlukatın nefesleridir."[176]

كل الرياح تشعر بها في الكعبة

Kâ'be'de Bütün Rüzgarlar Hissedilebilir mi?

وأخرج عن الحسن قال: جعلت الرياح على الكعبة، فإذا أردت أن تعلم ذلك فاسند ظهرك إلى باب الكعبة، فإن الشمال عن شمالك، وهي مما يلي الحجر الأسود، والجنوب عن يمينك، وهو مما يلي الحجر الأسود، والصبا مقابلك، وهي تستقبل باب الكعبة، والدبور من دبر الكعبة.

El-Hasen (el-Basri) şöyle demiştir:

"Rüzgarlar Kabenin üzerine konmuştur. Bunu anlamak istersen sırtını kabeye daya. Muhakkak ki eş-Şimal rüzgarı solundan, Haceru'l-Esved'in yanından gelecektir. el-Cenub rüzgarı sağından, Haceru'l-Esved'in yanından gelir. es-Saba karşından gelir. o Kabe'nin kapısının karşısındandır. ed-Debur ise Kabe'nin arkasından gelir."[177]

وأخرج عن ضمرة بن حبيب قال: الدبور الريح الغربية، والقبول الشرقية، والشمال الجنوبية، واليمان القبلية، والنكباء تأتي من الجوانب الأربع.

176 Zayıftır. İbn Ebi'd-Dunya el-Matar ve'r-Ra'd ve'l-Berk (172) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1324) Durru'l-Mensur (1/397) İsa el-Hannat metruktur.

177 Hasen maktu. İbn Ebi'd-Dunya el-Matar ve'r-Ra'd ve'l-Berk (157) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1326) Durru'l-Mensur (1/397)

Damra b. Habib şöyle demiştir:

"ed-Debur batı rüzgarıdır. el-Kabul doğu rüzgarıdır. eş-Şimal kuzey rüzgarıdır. el-Yeman güney rüzgarıdır. en-Nekba ise dört yönden de gelir."[178]

ريح الشمال

Şimal Rüzgarı

وأخرج عن ابن عباس: الشمال ما بين مطلع الشمس والجدي، والدبور ما بين مغرب الشمس إلى سهيل.

İbn Abbas radıyallahu anhuma şöyle demiştir:

"Şimal rüzgarı; güneşin doğuş yeri ile Cedî yıldızı arasındandır. Ed-Debur ise güneşin battığı yer ile Süheyl yıldızı arasındandır."[179]

الجنوب ريح طيبة

El-Cenub Hoş Bir Rüzgardır

وأخرج أبو الشيخ عن أنس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الجَنُوبُ مِنْ رِيحِ الجَنَّةِ.

Ebu'ş-Şeyh, Enes radıyallahu anh'den, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

---

178 Zayıftır. İbn Ebi'd-Dunya el-Matar ve'r-Ra'd ve'l-Berk (156) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1332) isnadında Ebu Bekir b. Ebi Meryem zayıftır.

179 Zayıf. İbn Ebi'd-Dunya el-Matar ve'r-Ra'd ve'l-Berk (145) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1336) Durru'l-Mensur (1/398) meçhul ravileri ve isnadda inkıta vardır.

"el-Cenub cennet rüzgarındandır."[180]

وأخرج عن أبي هريرة: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: رِيحُ الجَنُوبِ مِنَ الجَنَّةِ وَهِيَ الرِّيحُ اللَّوَاقِحُ الَّتِي ذَكَرَ اللهُ فِي كِتابِهِ فِيها مَنَافِعُ لِلنَّاسِ والشَّمالُ مِنَ النَّارِ تَخْرُجُ فَتَمُرُّ بالجَنَّةِ فَيُصِيبُها نَفْخَةٌ مِنْها فَبَرْدُها مِنْ ذَلِكَ.

Ebu Hureyre radıyallahu anh dedi ki: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu işittim:

"el-Cenub rüzgarı, cennettendir. O aşılayıcılardandır ve onda insanlar için faydalar vardır. eş-Şimal ise cehennemdendir. Cehennemden çıkar, cennete uğrar ve böylece cennetin üfürmesi sebebiyle serinler."[181]

الأزيب

el-Ezyeb Rüzgarı

وأخرج ابن راهويه، وابن ابي شيبة في مسنديهما، والبخاري في تاريخه، وأبو الشيخ عن أبي ذر عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: إِنَّ اللهَ عَزَّ

180 Sahih. İbn Ebi'd-Dunya el-Matar ve'r-Ra'd ve'l-Berk (135) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1305) Ziyau'l-Makdisi el-Muhtare (3/95) el-İsmaili Mucemu'ş-Şuyuh (402) İbn Adil el-Lubab (7/392) et-Tifaşi Sururu'n-Nefs (s.315) Durru'l-Mensur (1/398)

181 Zayıftır. İbn Ebi'd-Dunya el-Matar ve'r-Ra'd ve'l-Berk (136) Ebu'ş-Şeyh (4/1305) Taberi (14/22) İbn Adiy el-Kamil (7/267) Deylemi (3262) İbnu'l-Kayserani Zehiratu'l-Huffaz (3083) Durru'l-Mensur (1/398, 5/72) Camiu's-Sagir (4487) Elbani Daifu'l-Cami (3144) ed-Daife (3652) İbnu'l-Kayserani, Suyuti ve Elbani isnadı zayıf demişlerdir. İsnadında Ubeys b. Meymun ve metruk olan Ebu'l-Muhezzim adlı raviler vardır.

وَجَلَّ خَلَقَ فِي الْجَنَّةِ رِيحًا بَعْدَ الرِّيحِ بِسَبْعِ سِنِينَ مِنْ دُونِهَا بَابٌ مُغْلَقٌ وَإِنَّمَا تَأْتِيكُمُ الرِّيحُ مِنْ خَلَلِ ذَلِكَ الْبَابِ ، وَلَوْ فُتِحَ ذَلِكَ الْبَابُ لذرت مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ ، وَهِيَ عِنْدَ اللهِ الأَزْيَبُ وَهِيَ ، وعندكم الْجَنُوبُ.

Müsnedlerinde İbn Rahuye ve İbn Ebi Şeybe, Tarih'inde Buhari ve Ebu'ş-Şeyh, Ebu Zerr radıyallahu anh'den, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmişlerdir:

"Şüphesiz ki Allah Teâlâ rüzgârdan yedi sene sonra cennette başka bir rüzgâr daha yaratmıştır. Onun önünde kapalı bir kapı vardır. Size rüzgâr ancak o kapının boşluklarından gelir. Şayet açılmış olsaydı, gökle yer arasında hiç bir şey bırakmaz uçururdu. O Allah katında "el-Ezyeb"dir. Sizin aranızdaki adı ise, "el-Cenub"dur."[182]

من خلل الأبواب يأتينا ما يكفينا

Kapıların Aralıklarından Rüzgarın Bize Yetecek Kadarı Gelir

وأخرج أبو الشيخ عن ابن عباس قال: الجنوب سيد الأرواح، واسمها عند الله الأزيب، ومن دونها سبعة أبواب، وإنما يأتيكم منها ما يأتيكم من خللها، ولو فتح منها باب واحد، لأذرت ما بين السماء والأرض.

Ebu'ş-Şeyh, İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan şöyle de-

182 Uydurma. Bezzar (3435) Beyhaki (3/364) Buhari Tarihu'l-Kebir (5/347) Ebu'ş-Şeyh (4/1338) İbn Ebi Hatim el-İlel (2/214) Darekutni el-İlel (6/251) İbn Kesir (4/531) Humeydi (129) Mecmau'z-Zevaid (8/135) Busayri İthaf (7873) Metalibu'l-Aliye (3429) Haraiti Mekarimu'l-Ahlak (935) Mehamili Emali (451) Lalkai (1839) İbn Adiy (7/263) Durru'l-Mensur (1/398) Elbani Daife (3074)

diğini rivayet ediyor:

"el-Cenub rüzgarların efendisidir. Onun Allah katında ismi el-Ezyeb'dir. Onun önünde yedi kapı vardır. Bu rüzgardan size ulaşanı ancak bu kapıların aralıklarından gelenidir. Şayet bir kapı açılacak olsa gökle yer arasındakileri uçururdu."[183]

وأخرج عن ابن عباس قال: ما راحت جنوب قط إلا سال في واد ما رأيتموه أو لم تروه.

İbn Abbas radıyallahu anhuma şöyle demiştir:

"Cenub rüzgarı hiç estiğinde mutlaka bir vadiyi sel basar. Onu ya görürsünüz ya da görmezsiniz."[184]

لولا الشمال ما نبت نبات

Şayet Şimal Olmasaydı Bitkiler Yetişmezdi

وأخرج عن قيس بن عبادة قال: الشمال ملح الأرض، ولولا الشمال لا تنبت الأرض.

Kays b. Ubade dedi ki: "Şimal rüzgarı yeryüzünün tuzudur. Şayet şimal olmasaydı yer bitki bitirmezdi."[185]

183 Sahih mevkuf. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1339, 1349) Tefsiru Abdirrazzak (2/346) Durru'l-Mensur (1/398) ravileri güvenilirdir. İsrailiyat olma ihtimali vardır.

184 Sahih mevkuf. Ma'mer b. Raşid Cami (608) Abdurrazzak Musannef (11/89) Tefsiru Abdirrazzak (2/346) İbn Ebi'd-Dunya el-Matar ve'r-Ra'd ve'l-Berk (154) Ebu'ş-Şeyh (4/1341, 1349)

185 Zayıf. İbn Ebi'd-Dunya el-Matar ve'r-Ra'd ve'l-Berk (155) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1337) Durru'l-Mensur (1/398) el-Azamet'te "bitki bitirmezdi" yerine; "yeryüzü kokuşurdu" ifadesi vardır. İbn Ebi'd-Dunya'nın rivayetinde ise yukarıda terceme ettiğim gibidir. İsnadında meçhul ravi Abdullah b. Kays b. Ubbad ve makbul ravi Avn b. Kehmes b. El-Hasen vardır.

وأخرج عبد الله بن أحمد في زوائد الزهد، وأبو الشيخ قال: لَوْ حُبِسَتْ الرِّيحُ عَنْ النَّاسِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ لأَنْتَنَ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ.

Abdullah b. Ahmed, Zevaidu'z-Zuhd'de ve Ebu'ş-Şeyh rivayet ediyorlar:

"Şayet rüzgar insanlara üç gün engellense gökle yer arası kokuşurdu."[186]

لا تضارب بين الرياح في الحدود

Rüzgarlar Sınırlarını Aşmaz

وأخرج أبو الشيخ عن عثمان الأعرج قال: أَنَّ مَسَاكِنَ الرِّيَاحِ تَحْتَ أَجْنِحَةِ الْكُرُوبِيِّينَ حَمَلَةِ الْعَرْشِ ، فَتَهِيجُ مِنْ ثَمّ فَتَقَعُ بِعَجَلَةِ الشَّمْسِ فَتُعِينُ الْمَلَائِكَةَ عَلَى جَرِّهَا ثُمّ تَهِيجُ مِنْ عَجَلَةِ الشَّمْسِ فَتَقَعُ فِي الْبَحْرِ ثُمّ تَهِيجُ مِنْ الْبَحْرِ فَتَقَعُ بِرُءُوسِ الْجِبَالِ ، ثُمّ تَهِيجُ فَتَقَعُ فِي الْبَرّ ، فَأَمّا الشَّمَالُ فَإِنَّهَا تَمُرُّ بِجَنَّةِ عَدْنٍ فَتَأْخُذَ مِنْ عَرْفِ طِيبِهَا فَتَمُرُّ عَلَى أَرْوَاحِ الصِّدِّيقِينَ ثم تأتي الشمال وَحَدُّهَا مِنْ كُرْسِيّ بَنَاتِ نَعْشٍ إِلَى مَغْرِبِ الشَّمْسِ ، وتأتي الدَّبُورُ فَحَدُّهَا مِنْ مَغْرِبِ الشَّمْسِ إِلَى مَطْلِعِ سُهَيْلٍ وتأتي الْجَنُوبُ فَحَدُّهَا مِنْ مَطْلِعِ سُهَيْلٍ إِلَى مَطْلِعِ الشَّمْسِ ، وتأتي الصَّبَا فَحَدُّهَا مِنْ مَطْلِعِ الشَّمْسِ

186 Zayıftır. İbn Ebi'd-Dunya el-Matar ve'r-Ra'd ve'l-Berk (139) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1318) Dineveri Mucalese (2652) Abdullah b. Ahmed Zevaidu'z-Zuhd (s.244) Ebu Nuaym Hilye (5/378) Zemahşeri Rebiu'l-Ebrar (1/22) et-Tifaşi Sururu'n-Nefs (s.330) Durru'l-Mensur (1/398) bu söz Mutarrif yoluyla, Ka'b el-Ahbar'dan rivayet edilmiştir. İsnadında Ali b. Zeyd b. Cudan zayıftır.

إِلَى كُرْسِيِّ بَنَاتِ نَعْشٍ فَلَا تَدْخُلُ هذه ولا هذه في حد هذه ولا هذه.

Ebu'ş-Şeyh, Osman el-A'rac'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rüzgarların meskenleri arş taşıyıcıları olan Kerubiyyin meleklerinin kanatları altındadır. Oradan estiklerinde güneşin yörüngesine düşerler. Melekler ona yardım ederek sürüklerler. Güneşin yörüngesinden esip denize düşer, sonra denizden eserek dağların tepelerine düşer, sonra oradan yeryüzüne eser. Şimal rüzgar; adn cennetine uğrayarak gelir, oranın güzel kokusundan alarak sadık kimselerin ruhlarına uğrar. Sonra şimal rüzgarı gelir. onun sınırı Benatu Na'ş yıldızının kürsisinden güneşin batış yerine kadardır. Sonra ed-Debur gelir. onun sınırı güneşin batış yerinden Süheyl'in doğuş yerine kadardır. Sonra el-Cenub gelir. onun sınırı Süheyl'in doğuş yerinden güneşin doğuş yerine kadardır. Sonra es-Saba gelir. sınırı; güneşin doğuş yerinden Benatu Na'ş yıldızının kursisine kadardır. Ne bu ötekinin sınırına geçer, ne de öteki berikinin sınırına geçer."[187]

وأخرج أبو الشيخ عن عبيد بن عمير قال: يبعث الله المبشرة فتعم الأرض بماء؛ ثم يبعث الله المثيرة فتثير السحاب، فيجعله كسفا ثم يبعث المؤلفة فتؤلف بينه فيجعله ركاما، ثم يبعث اللواقح فتلقحه فتمطر ثم قرأ: (وأرسلنا الرياح لواقح).

Ebu'ş-Şeyh, Ubeyd b. Umeyr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

---

187 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1335) Sa'lebi el-Keşfu ve'l-Beyan (9/109) Suyuti el-Habaik (s.40) Durru'l-Mensur (1/398) el-Bikai Nazmu'd-Durer (7/270) isnadında Ebu Umeyye el-Habati zayıftır. Osman el-A'rac tanınmamaktadır.

"Allah el-mubeşşire'yi gönderir ve yeryüzünü sular. Sonra Allah el-museyyire'yi gönderir ve bulutları hareket ettirir. Onu yoğunlaştırır. Sonra el-muellife'yi gönderir onların aralarını birleştirir ve onu küme yapar. Sonra el-levakıh'ı gönderir ve onu aşılayarak yağmuru yağdırır." Sonra şu ayeti okudu:

"**Aşılayıcı rüzgarları gönderdik**" (Hicr 22)[188]

ما ورد في السحاب والمطر

Bulut ve Yağmur Hakkında Gelenler

وأخرج ابن أبي حاتم وأبو الشيخ عن ابن عباس قال: إن الله يبعث الريح تحمل الماء من السماء، تمر به السحاب، تدر كما تدر اللقحة.

İbn Ebi Hatim ve Ebu'ş-Şeyh, İbn Abbas radıyallahu anhuma'nin şöyle dediğini rivayet ettiler:

"Şüphesiz Allah semadan su taşıyan rüzgarı gönderir, bulutа uğrar, aşılar gibi yağmuru akıtır."[189]

اشد خلق الله

Allah'ın Yarattıklarının En Şiddetlisi

وأخرج الطبراني في الأوسط - بسند جيد - عن علي رضي الله عنه

188 Sahih maktu. Tefsiru İbn Ebi Hatim (9/56) Taberi (17/88) Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1240) İbn Kesir (4/531) Durru'l-Mensur (5/73)

189 Zayıf. Ebu'ş-şeyh el-Azamet (4/1236) isnadında Useyd el-Cemmal zayıftır. Benzeri İbn Mesud radıyallahu anh'den mevkuf olarak: Taberi (14/20) Taberani (9/253) İbn Kesir bunu Tefsirinde (2/459); İbn Abbas, İbrahim en-Nehai ve Katade'ye nisbet ederek nakletmiştir.

قال: أَشَدُّ خَلْقِ رَبِّكَ عشرة : الجبال ، وَالْحَدِيدُ تُنْحَتُ بِهِ الْجِبَالُ ، وَالنَّارُ تَأْكُلُ الْحَدِيدَ ، وَالْمَاءُ يُطْفِئُ النَّارَ ، وَالسَّحَابُ الْمُسَخَّرُ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ يَحْمِلُ الْمَاءَ ، وَالرِّيحُ تنقل السَّحَابَ ، وَالإِنْسَانُ يَتَّقِي الرِّيحَ بِيَدِهِ وَيَذْهَبُ فيها لِحَاجَتِهِ ، وَالسُّكْرُ يَغْلِبُ الإِنْسَانَ ، وَالنَّوْمُ يَغْلِبُ السُّكْرَ ، وَالْهَمُّ يَغْلِبُ النَّوْمَ ؛ فَأَشَدُّ خَلْقِ رَبِّكَ الْهَمُّ ، فَأَشَدُّ خَلْقِ رَبِّكَ الْهَمُّ.

Taberani el-Evsat'ta ceyyid isnad ile Ali radıyallahu anh'den şöyle dediğini rivayet ediyor:

"Rabbinin yarattığı şeylerin en şiddetlileri şu on şeydir: dağlar, dağları oyan demir, demiri yiyen ateş, ateşi söndüren su, gökle yer arasında su taşımakla görevli bulut, bulutları sürükleyen rüzgar, rüzgardan eliyle sakınan ve haceti için onu götüren insan, insana galebe çalan sarhoş edici içki, sarhoşluğa galip gelen uyku, uykuya engel olan keder. Rabbinin yarattıklarının en şiddetlisi kederdir, rabbinin yarattıklarının en şiddetlisi kederdir."[190]

وأخرج أبو الشيخ عن مجاهد في قوله : (فَالحامِلاتِ وِقرًا): السحاب يحمل المطر.

Ebu'ş-Şeyh, Mücahid'in: "yük taşıyanlara" (Zariyat 2) ayeti hakkında şöyle dediğini rivayet etti:

"Bunlar yağmur taşıyan bulutlardır."[191]

190 Zayıf. Taberani el-Evsat (1/276) Dineveri el-Mucalese (2591) İbn Mende Tevhid (s.80) İbn Asakir (42/401) Hakim et-Tirmizi Nevadiru'l-Usul (4/77) Ebu Ali el-Kali Emali (3/176) Durru'l-Mensur (1/400) Heysemi "ravileri güvenilirdir" dedi. El-Mucalese muhakkiki Meşhur Hasen Alu Selman ise "isnadı çok zayıf" dedi. Munavi et-Teysir'de (1/241) isnadı hasen dedi.

191 Hasen maktu. Tefsiru Mucahid (2/615) Taberi (26/188) Ebu'ş-Şeyh (4/1237)

وأخرج أبو الشيخ عن كعب قال: السَّحَابَ غِرْبَالُ الْمَطَرِ, لَوْلا السَّحَابُ حِينَ يَنْزِلُ الْمَاءُ مِنَ السَّمَاءِ لَفَسَدَ مَا يَقَعُ عَلَيْهِ مِنْ الأَرْضِ ، والْبَذْرَ يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ.

Ebu'ş-Şeyh, Ka'b'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Bulutlar yağmurun eleğidir. Bulutlar olmasaydı yağmur gökten inerken yeryüzünde üzerine düştüğü her şeyi ifsad ederdi ve semadan saçılarak inerdi."[192]

السحاب ثمر

Bulut Ağacı

وأخرج أبو الشيخ عن خالد بن معدان قال: إِنَّ فِي الْجَنَّةِ شَجَرَةً تُثْمِرُ السَّحَابَ ، فَالسَّوْدَاءُ مِنْهَا الثَّمَرَةُ الَّتِي قَدْ نَضِجَتْ الَّتِي تَحْمِلُ الْمَطَرَ ، وَالْبَيْضَاءُ الثَّمَرَةُ الَّتِي لَمْ تَنْضُجْ لا تَحْمِلِ الْمَطَرَ.

Ebu'ş-Şeyh, Halid b. Ma'dan'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Muhakkak ki cennette meyvesi bulut olan bir ağaç vardır. Onun siyah olanı olgunlaşmıştır ve yağmur yüklüdür. Beyaz olanı ise olgunlaşmamış meyvesidir ve yağmur taşımaz."[193]

---

192 Hasen maktu, İsrailiyat. İbn Ebi Hatim (1/415, 10/173) İbn Ebi'd-Dunya el-Matar (no:5) Beyhaki el-Esma ve's-Sifat (s.494) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1238) Salih b. Ahmed Mesailu Ahmed (612) Begavi Şerhu's-Sunne (4/423) İbn Asakir (11/31) İbn Hacer Nuzhetu's-Samiin (s.92) Durru'l-Mensur (1/86, 400)

193 İsrailiyat. İbn Ebi Hatim Tefsir (10/173) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1239) Durru'l-Mensur (1/400)

السحاب ينطق ويضحك

Allah Bulutla Konuşur ve Güler

وأخرج أحمد، وابن أبي الدنيا في كتاب المطر، وأبو الشيخ عن الغفاري قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: يُنْشِئُ اللهُ السَّحَابَ فَيَنْطِقُ أَحْسَنَ الْمِنْطَقِ ، وَيَضْحَكُ أَحْسَنَ الضَّحِكِ. قال أبو نعيم بن سعد: المنطق: الرعد، والضحك: البرق.

Ahmed, Kitabu'l-Matar'da İbn Ebi'd-Dunya ve Ebu'ş-Şeyh, el-Gıfari'nin şöyle dediğini rivayet ediyorlar:

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu işittim:

"Allah, bulutları meydana getirir de en güzel şekilde konuşur, en güzel şekilde güler."[194]

Ebu Nuaym, İbrahim b. Sa'd'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Bulutun konuşmasından maksad yıldırım, gülmesinden maksad ise şimşektir."[195]

---

194 Sahihtir. Ahmed (5/435) İbn Ebi'd-Dunya el-Matar (90) Ebu'ş-Şeyh (4/1243) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (988) Ebu Nuaym Marife (6543) Tahavi Müşkilu'l-Asar (5220) Durru'l-Mensur (4/620) Mecmau'z-Zevaid (2/216) Elbani Sahihu'l-Cami (1920) es-Sahiha (1665)

195 Ebu'ş-Şeyh (4/1245) Bu kısım müdrectir. Bkz.: Suyuti el-Mudrec (no:63) Bazıları bunu Ebu Hureyre'den merfu olarak rivayet etmişlerdir: Ramehurmuzi el-Emsal (124) Ukayli Duafa (71) Bunun aslı yoktur. Zira isnadında Umeyye b. Sad el-Êmevi yalancı bir ravidir. Bkz. El-Ukayli ed-Duafa (1/92) Es-Sahiha (1665)

السحاب غربالا

Bulut Bir Elektir

وأخرج أبو الشيخ عن أبي المثنى قال: إن الأرض قالت: رب أرني من الماء، ولا تنزله عليّ منهمرا كما أنزلته على يوم الطوفان، قال: سأجعل لك السحاب غربالا.

Ebu'ş-Şeyh, Ebu'l-Musenna'dan şöyle dediğini rivayet ediyor:

"Şüphesiz yeryüzü şöyle demiştir: "Rabbim! Bana suyu göster. Tufan gününde olduğu gibi üzerime akıtarak indirme" Allah Azze ve Celle şöyle buyurdu:

"Bulutları senin için elek yapacağım."[196]

وأخرج أبو الشيخ عن عائشة قالت: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: إِذَا أَنْشَأَتْ السماءُ بَحْرِيَّةً ثُمَّ تَشَاءَمَتْ فَتِلْكَ عَيْنٌ ، أو عام غُدَيْقَةٌ ، يعني مطرا كثيرا.

Ebu'ş-Şeyh, Aişe radıyallahu anha'dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Deniz tarafından yağmur belirir de Şam tarafına doğru giderse o yıl yağmur bol olur."[197]

وأخرج أبو الشيخ عن الحسن أنه سئل عن: المطر من السماء أم من

---

196 Sahih maktu. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1246) Durru'l-Mensur (1/400)

197 Zayıftır. Ebu'ş-Şeyh (4/1247) Muvatta (1/192) Taberani Evsat (7/371) İbn Abdilberr et-Temhid (16/287, 24/377) Mecmau'z-Zevaid (2/217) Durru'l-Mensur (1/400) Heysemi dedi ki el-Vakıdi bu rivayette tek kaldı.

السحاب قال: من السماء: إنما السحاب علم ينزل عليه الماء من السماء.

Ebu'ş-Şeyh, el-Hasen'den rivayet ediyor: ona yağmurun semadan mı yoksa buluttan mı geldiği sorulunca şöyle dedi:

"Semadan gelir. Bulut ancak üzerinde semadan indirilen yağmur bulunduğuna bir alamettir."[198]

وأخرج عن وهب قال: لا أدري المطر ينزل قطره من السماء في السحاب، أم خلق في السحاب فأمطر.

Vehb şöyle demiştir: "Yağmur damlaları buluta semadan mı iniyor, yoksa bulutta yaratılıp da mı yağıyor bilmiyorum."[199]

وأخرج ابن أبي حاتم، وأبو الشيخ عن خالد ابن معدان قال: الْمَطَرَ مَاءٌ يَخْرُجُ مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ، فَيَنْزِلُ مِنْ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ يَجْتَمِعُ فِي السَّمَاءِ الدُّنْيَا ، فَيَجْتَمِعُ فِي موضع يُقَالُ لَهُ الأبرم، فتجيء السَّحَابُ السَّوْدَاءُ فَتَدْخُلُهُ فَتَشْرَبُهُ مِثْلَ شُرْبِ الإِسْفِنْجَةِ ، فَيَسُوقُهَا اللهُ حَيْثُ يَشَاءُ.

İbn Ebi Hatim ve Ebu'ş-Şeyh, Halid b. Ma'dan'ın şöyle dediğini rivayet ettiler:

"Yağmur, arşın altın çıkan bir sudur. Bir semadan diğer semaya iner. Ta ki dünya semasında toplanır. Toplandıkları yere "el-ebram" denilir. Siyah bulutlar gelir ve ona girerek süngerin emmesi gibi emerler. Sonra Allah onu dilediği yere sevk eder."[200]

---

198 Hasen maktu. Ebu'ş-Şeyh (4/1272) Durru'l-Mensur (1/86) İmran el-Kattan ve Amr b. Asım hafızaları bakımından eleştirilmişlerdir.
199 Sahih maktu. Ebu'Şeyh (4/1275) Durru'l-Mensur (1/86)
200 Sahih maktu, israiliyat. İbn Ebi Hatim Tefsir (1/57) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1275) Durru'l-Mensur (1/86)

خبة المطر مثل البعير

Yağmur Tanesi Deve Gibidir

وأخرج ابن أبي حاتم، وأبو الشيخ عن عكرمة قال: يُنْزِلُ الْمَاءَ مِنَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ فَتَقَعُ الْقَطْرَةُ مِنْهُ عَلَى السَّحَابِ مِثْلَ الْبَعِيرِ.

İbn Ebi Hatim ve Ebu'ş-Şeyh, İkrime'nin şöyle dediğini rivayet ediyorlar:

"Su, yedinci kat gökten iner. Bulut üzerine inen yağmur damlası deve kadardır."[201]

وأخرج أبو الشيخ عن الشعبي في قوله: (فَسَلَكَهُ يَنابيعَ فِي الأَرضِ) قال: كلّ ندى وماء في الأرض من السماء نزل.

Ebu'ş-Şeyh, eş-Şa'bî'nin, "**Görmedin mi, Allah gökten bir su indirdi, onu yerdeki kaynaklara yerleştirdi.**." (Zümer 21) ayeti hakkında şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Yeryüzünün üzerindeki her su semadandır."[202]

يوم نوح ويوم عاد

Nuh Günü ve Âd Günü

وأخرج أبو الشيخ عن ابن عباس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ما أنزل الله من السماء كفا من ماء إلا بمكيال ولا يسق الله كفا من

201 Hasendir. İbn Ebi Hatim Tefsir (1/413, 5/339, 6/76, 8/19) İbn Ebi'd-Dunya el-Matar (4) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1258) Durru'l-Mensur (1/86) Şevkani Fethu'l-Kadir (1/48)

202 Zayıf. Taberi (21/276) Ebu'ş-Şeyh (4/1257) Ebu'l-Fadl Salih b. Ahmed Mesailu Ahmed (2/48) isnadında Cabir el-Cu'fi vardır.

ريح إلا بوزن ومكيال إلا يوم نوح فإن الماء طغى على الخُزان، قال تعالى: (إِنَّا لَمَّا طَغَى الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ) ويوم عاد فإن الريح عتت على الخزان، قال الله تعالى: (بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ).

Ebu'ş-Şeyh, İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Allah semadan hiçbir damla su indirmez ki o, meleğin elinde bulunan bir ölçü ile inmiş olmasın. Yine Allah hiçbir rüzgar göndermez ki meleğin elinde bulunan ölçü ile esmiş bulunmasın. Ancak Nuh tufanı olduğu gün suya, meleğin kontrolü dışında inme izni verilmiştir. Bu sebeple sular taşıp dağları aşmıştır. İşte Allah Tealanın, "Biz, tufan kopup sular taştığı zaman sizi gemide taşıdık." (Hakka 11) **âyeti bunu ifade etmektedir. Yine Âd kavminin helak olma gününde rüzgara, meleğin kontrolü dışında esme izni verildi. Ve rüzgar, haddi aşan bir şekilde esti. İşte Allah tealanın: "Âd kavmi ise uğultu çıkaran çok soğuk ve azgın bir rüzgarla yok edildi."** (Hakka 6) **âyeti de bunu ifade etmektedir."**[203]

وأخرج أبو الشيخ عن سعيد بن جبير قال: لم ينزل الله قطرة من السماء إلا يعلم الخزان إلا حيث طغى الماء فإنه غضب بغضب الله فطغى على الخزان فخرج ما لا يعلمون ما هو.

Ebu'ş-Şeyh, Said b. Cübeyr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Allah'ın semadan indirdiği her damlayı bekçi melekler bilir. Ancak Allah'ın gazabı üzerine su taştığı zaman bekçiler

203 Hasen mevkuf. Taberi (23/572) Ebu'ş-Şeyh (4/1253) Durru'l-Mensur (8/265) Suyuti el-Habaik (s.35) isnadında Şehr b. Havşeb vardır. Taberi bunu mevkuf olarak rivayet etmiştir.

çıkan suyun miktarını bilemez."[204]

اللؤلؤ من المطر

İnci Yağmurdan Olur

وأخرج أبو الشيخ من طريق سعيد بن جبير، وابن عباس قال: يخلق الله اللؤلؤ في الأصداف من المطر، تفتح الأصداف أفواهها عند المطر، فاللؤلؤة العظيمة من القطرة العظيمة، واللؤلؤة الصغيرة من القطرة الصغيرة.

Ebu'ş-Şeyh, Said b. Cübeyr yoluyla, İbn Abbas radıyallahu anhuma'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Allah inciyi yağmur sadefleri içinde yaratır. Sadefler yağmur anında ağızlarını açarlar. İri inciler, iri damlalardan olur. Küçük inciler de küçük damlalardan olur."[205]

وأخرج ابن أبي حاتم، وأبو الشيخ عن عكرمة قال: ما أنزل الله من السماء ماء إلا أنبت بها في الأرض عشبة، أو في البحر لؤلؤة.

İbn Ebi Hatim ve Ebu'ş-Şeyh, İkrime'nin şöyle dediğini rivayet ediyorlar:

"Allah'ın semadan indirdiği her su yeryüzünde mutlaka bir ağaç yahut denizde inci bitirir."[206]

وأخرج أبو الشيخ عن عبيد بن عمير قال: يبعث الله ريحا فتعم الأرض،

---

204 Hasen maktu. Taberi (23/577) Ebu'ş-Şeyh (4/1254) Durru'l-Mensur (8/267) ravileri güvenilirdir. Bazıları hakkında zararsız eleştiriler vardır.

205 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh (4/1255-1256) Durru'l-Mensur (1/87) Said b. Cübeyr'den maktu olan rivayetin isnadında; münker ve garip rivayetleri olan Sad b. Es-Salt vardır. Ayrıca müdellis bir ravi olan el-A'meş tedlis sigası ile rivayet etmiştir. İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan mevkuf rivayette ise Kutbe b. A'la el-Ganevi zayıftır.

206 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh (4/1259) meçhul ravileri vardır.

ثم يبعث الله الثانية فتثير سحابا فيجعله كسفا، ثم يبعث الله الثالثة فيؤلف بينه، فيجعله ركاما، ثم الرابعة فتمطر.

Ebu'ş-Şeyh, Ubeyd b. Umeyr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Allah bir rüzgar gönderir ve yeryüzüne yayar. Sonra Allah ikincisini göndererek bulutları yoğunlaştırır. Sonra Allah üçüncüsünü göndererek aralarını birleştirir ve küme haline getirir. Sonra dördüncüsüyle yağmur yağar."[207]

وأخرج عن السدى قال: يُرْسِلُ الله الريح فَتَأْتِي بِالسَّحَابِ مِنْ بَيْنِ الْخَافِقَيْنِ، طَرَفَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ مِنْ حَيْثُ يَلْتَقِيَانِ، فَيُخْرِجَهُ ، ثُمَّ يَنْشُرُهُ فَيَبْسُطُهُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ ، فَيَسِيلَ الْمَاءُ عَلَى السَّحَابِ، ثُمَّ يُمْطِرُ السَّحَابُ بَعْدَ ذَلِكَ.

Es-Süddî şöyle demiştir: "Allah rüzgarı gönderir ve rüzgar, iki ufuk arasında gökle yerin birleşme yerindeki buluta gelir. onu çıkarır ve semada dilediği gibi genişleterek yayar. Suyu bulut üzerine akıtır. Sonra bulut ancak bundan sonra yağmur yağdırır."[208]

المطر والقحط

Yağmur ve Kuraklık

وأخرج أبو الشيخ عن أبي أمامة قال: قال رسول الله صلى الله عليه

207 Sahih maktu. İbn Ebi Hatim Tefsir (9/56) Taberi (20/114) Ebu'ş-Şeyh (4/1327) Durru'l-Mensur (5/73)

208 Sahih maktu. İbn Ebi Hatim (6/75, 11/180) Taberi (12/493) Ebu'ş-Şeyh (4/1328) Durru'l-Mensur (3/477, 6/499)

وسلم: مَا مُطِرَ قَوْمٌ إِلاَّ بِرَحْمَةِ اللهِ وَلاَ قُحِطُوا إِلاَّ بِسَخَطِهِ.

Ebu'ş-Şeyh, Ebu Umame radıyallahu anh'den, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Bir topluluğa yağmur ancak Allah'ın rahmeti sebebiyle yağar ve ancak gazabı sebebiyle kuraklık olur."[209]

وأخرج أبو الشيخ عن الحسن أنه كان إذا نظر إلى السحاب قال: فيه والله رزقكم، ولكنكم تحرمونه بذنوبكم.

Ebu'ş-Şeyh, el-Hasen'in bulutlara bakıp şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Allah'a yemin olsun bunda rızkınız vardır, günahlarınız sebebiyle ondan mahrum bırakılırsınız."[210]

وأخرج ابن أبي الدنيا في المطر، وأبو الشيخ عن المطلب بن حنطب أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: ما من ساعة من ليل ولا نهار إلا والسماء تمطر فيها، فيصرفه الله حيث يشاء.

İbn Ebi'd-Dunya el-Matar'da ve Ebu'ş-Şeyh el-Muttalib b. Hanteb'den, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Gece ve gündüzün her saatinde mutlaka semaya yağmur iner, Allah onu dilediği yere çevirir."[211]

---

209 Zayıftır. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1259) İbn Ebi'd-Dunya el-matar (35) Temmam Fevaid (s.255) Elbani Daifu'l-Cami (5133) ed-Daife (4467) isnadında Cumey b. Sevb er-Rahabi vardır.

210 Zayıf. Taberi (22/420) Ebu'ş-Şeyh (4/1257) İbn Ebi'd-Dunya el-Matar (57) Zemahşeri el-Keşşaf (6/413) Kurtubi (17/41) Durru'l-Mensur (1/401) isnadında Abdulkerim b. Ebi'l-Meharik vardır.

211 Sahih. İsnadı mürsel olup zayıftır, lakin hadis başka bir tarikten sahih olarak gelmiştir. Şafii Musned (365) Taberi (19/22) Ebu'ş-

الملائكة تنزل مع المطر

Melekler Yağmurla Birlikte İnerler

وأخرج أبو الشيخ عن الحسن قال: ما من عام أمطر من عام، ولكن الله يصرفه حيث يشاء، وربما كان ذلك في البحر، وينزل مع المطر كذا وكذا من الملائكة فيكتبون حيث يقع ذلك المطر، ومن يرزقه، وما يخرج منه مع كل قطرة.

Ebu'ş-Şeyh, el-Hasen'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Her sene diğer seneden daha çok yağmurlu değildir, lakin Allah onu dilediği yere yönlendirir. Bazen denize gönderir, şu ve şu melekler de yağmurla birlikte inerek yağmurun düştüğü yerleri, kime rızık olacağını ve her damladan ne çıkacağını yazarlar."[212]

وأخرج ابن أبي الدنيا في المطر وأبو الشيخ عن ابن عباس قال: ما نزل مطر من السماء الا ومعه البذر، أما إنكم لو بسطتم نطعا لرأيتموه.

İbn Ebi'd-Dunya, el-Matar'da ve Ebu'ş-Şeyh, İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

Şeyh el-Azamet (4/1264) İbn Ebi'd-Dunya el-Matar (59) Beyhaki Marife (2104) Begavi Tefsir (6/89) İbn Hacer el-Kafiyu'ş-Şaf (s.122) Durru'l-Mensur (1/87) Elbani es-Sahiha (2461) ed-Daife (4494)

212 Hasen maktu. Ebu'ş-Şeyh (4/1274) Durru'l-Mensur (1/87) Şevkani Fethu'l-Kadir (1/80) ilk cümle İbn Abbas ve İbn Mesud radıyallahu anhum'den de rivayet edilmiştir. Bkz.: İbn Ebi'd-Dunya el-Matar (23, 74, 75) İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan gelen rivayetin isnadı sahihtir. Bunu Hakim (2/403) Suyuti Durru'l-Mensur (5/135) rivayet etmiştir. İbn Mesud radıyallahu anh'den gelen rivayet ise, isnadında bulunan Yezid b. Ebi Ziyad sebebiyle zayıftır. Bunu Suyuti Durru'l-Mensur'da (7/178) kaydetmiştir.

"Semadan inen her yağmurla beraber mutlaka tohum da iner. Sizler şayet onun altına bir sergi yayabilseydiniz mutlaka onu görürdünüz."[213]

وأخرج ابن أبي الدنيا وأبو الشيخ عن ابن عباس قال: المطر مزاجه من الجنة، فإذا كثر المزاج عظمت البركة، وإن قل المطر، وإذا قل المزاج قلت البركة، وإن عظم المطر.

İbn Ebi'd-Dunya ve Ebu'ş-Şeyh, İbn Abbas radıyallahu anhuma'nın şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

"Yağmurun karışımı cennettendir. Eğer karışımı çoğalırsa yağmur az da olsa bereketi de artar. Karışımı az olursa, yağmur çok olsa da bereketi azalır."[214]

وأخرج ابن أبي حاتم عن خالد بن يزيد قال: المطر منه ماء من السماء، ومنه ماء يسقيه الغيم من البحر فيعذبه الرعد والبرق، فأما ما كان من البحر فلا يكون له نبات، وأما النبات فما كان من السماء.

İbn Ebi Hatim, Halid b. Yezid'den şöyle dediğini rivayet ediyor:

"Yağmur suyunun bir kısmı semadan, bir kısmı denizden gelen buluttandır. Şimşek ve yıldırım onu tatlandırır. Denizden geleniyle bitki yetişmez. Bitkiler semadan gelen yağmurlardandır."[215]

---

213 Zayıftır. Ebu'ş-Şeyh (4/1267) İbn Ebi'd-Dunya el-Matar (85) Durru'l-Mensur (1/87) Şevkani Fethu'l-Kadir (1/80) İsnadında Ebu Rabia vardır.

214 Zayıftır. Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1274) İbn Ebi'd-Dunya el-Matar (8) Zemahşeri Rebiu'l-Ebrar (1/21) Durru'l-Mensur (1/87) ismi belirtilmeyen bir ravisi vardır.

215 Hasen maktu. İbn Ebi Hatim Tefsir (5/340, 6/76, 10/325, 11/175) Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1270) İbn Ebi'd-Dunya el-Matar (46) İbn Asakir (16/313) Tehzibu'l-Kemal (8/204) İbn Kesir (6/115) İbn Receb Fethu'l-Bari (6/316) Durru'l-Mensur (1/86)

وأخرج أبو الشيخ عن ابن عباس قال: ما من عين جارية إلا وأصلها من الثلج.

Ebu'ş-Şeyh, İbn Abbas radıyallahu anhuma'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Akan her pınarın aslı mutlaka kardır."[216]

وأخرج أبو الشيخ عن كعب قال: لَوْلا أَنَّ الْجَلِيدَ, يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ ، لم يمر بِشَيْءٍ إلا أَهْلَكَهُ.

Ebu'ş-Şeyh, Ka'b'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Şayet dördüncü sema'dan buz inseydi uğradığı her şeyi helak ederdi."[217]

وأخرج أبو الشيخ عن ابن مالك الغفاري قال: سألت ابن عباس فقلت: تنزل الأرض القفلا فتمطر من الليل فتصبح من الغد في الأرض ضفادع خضر فقال ابن عباس: إن هذه السماء الدنيا إلى التي تليها، وما بينهما ماءهما يجري فيه من الطير والدواب مثل ما في مائكم هذا.

Ebu'ş-Şeyh, İbn Malik el-Gıfari'den şöyle dediğini rivayet ediyor:

"İbn Abbas radıyallahu anhuma'ya: "Yeryüzüne bulutlar iniyor, gece yağmur yağıyor, ertesi gün yeşil kurbağalar oluyor" dedim. İbn Abbas şöyle dedi:

"Muhakkak ki bu dünya semaı ile ondan sonra gelen sema arasındaki suda, sizin şu sularınızdaki gibi kuşlar ve hayvan-

216 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1273) isnadında Eş'as b. Suvvar el-Kindi zayıftır.

217 Zayıftır. İbn Ebi Hatim Tefsir (10/175) İbn Ebi'd-Dunya el-Matar (71) Ebu'ş-Şeyh (4/1260) Durru'l-Mensur (6/212) isnadında Hişam b. Ammar ve Yeman b. Adiy vardır.

lar vardır."[218]

التعذيب بالمطر

Yağmur İle Azab

وأخرج ابن أبي زمنين في أصول السنة عن سلمان الفارسي قال: تحت هذه السماء بحر ماء مطفح، فيه الدواب مثل ما في بحركم هذا، ومن هذا البحر غرق الله قوم نوح، وهو ما أسكنه الله للعذاب؛ وسيترل قبل يوم القيامة، فيغرق به من يشاء، ويعذب به من يشاء.

İbn Ebi Zemeneyn, Usulu's-Sunne'de, Selman el-Farisi radıyallahu anh'den şöyle dediğini rivayet ediyor:

"Şu semanın altında bir deniz vardır ve onda şu denizlerinizdeki gibi hayvanlar vardır. Allah bu denizde Nuh kavmini boğmuştur. Allah onu azap etmek için tutmaktadır. Kıyamet gününden önce gönderecek, onunla dilediğini boğacak ve dilediğine azap edecektir."[219]

أخرج أبو الشيخ عن قتادة قال: كان آدم عليه السلام يشرب من السحاب.

Ebu'ş-Şeyh, Katade'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Adem aleyhisselam buluttan su içerdi."[220]

218 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh (4/1271) isnadında Ziyad el-Kattan meçhuldür. İsrailiyata benzemektedir.
219 Çok zayıf. İbn Ebi Zemeneyn Usulu's-Sunne (38) isnadında Abdulmun'im b. İdris yalanla itham edilmiştir.
220 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh (5/1560) Durru'l-Mensur (1/148) isnadında Said b. Beşir zayıftır.

باب ما ورد في الرعد والبرق والصواعق

Şimşek, Yıldırım ve Gök Gürültüsü Hakkında Gelenler

قال تعالى: ﴿فِيهِ ظُلُماتٌ وَرَعدٌ وَبرقٌ يَجعلونَ أَصابِعَهُم فِي آذانِهِم مِنَ الصَّواعِقِ﴾

Allah Teala şöyle buyurmuştur:

"Yahut (onların durumu), gökten zifiri karanlıklar, gök gürültüsü ve şimşeklerle birlikte gelen yağmura (tutulmuş kimsenin durumu) gibidir: Bunlar, yıldırımlardan ölmek korkusuyla, parmaklarını kulaklarına tıkarlar." (Bakara 19)

هُوَ الَّذِي يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنْشِىءُ السَّحَابَ الثِّقَالَ

"Korku ve ümide düşüren şimşeği size gösteren ve yağmur yüklü bulutları meydana getiren O'dur" (Ra'd 12)

وقال: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاء مَاء فَيُحْيِي بِهِ الأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾.

"Size korku ve ümid veren şimşeği göstermesi, gökten su indirmesi, bu su ile Ölümünden sonra arza hayat vermesi, hep O'nun delillerindendir. Aklını kullanan kimseler için bunlarda da ibretler vardır." (Rum 24)

اليهود يسألون النبي صلى الله عليه وسلم

Yahudiler'in Nebi Sallallahu aleyhi ve sellem'e Sordukları Şeyler

أخرج أحمد والترمذي وصححه والنسائي وأبو الشيخ عن ابن عباس قال: (إن اليهود قالوا: يا أبا القاسم إنّا نسألك عن خمسة أشياء، فإن أنبأتهن عرفنا أنك نبي وابتعناك، قالوا: أَخْبِرْنَا عَنْ الرَّعْدِ مَا هُوَ قَالَ مَلَكٌ مِنْ الْمَلَائِكَةِ مُوَكَّلٌ بِالسَّحَابِ مَعَهُ مَخَارِيقُ مِنْ نَارٍ يَسُوقُ بِهَا السَّحَابَ حَيْثُ شَاءَ اللَّهُ فَقَالُوا فَمَا هَذَا الصَّوْتُ الَّذِي نَسْمَعُ قَالَ زَجْرُهُ بِالسَّحَابِ إِذَا زَجَرَهُ حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى حَيْثُ أُمِرَ قَالُوا صَدَقْتَ.

Ahmed, "sahih" kaydıyla Tirmizi, Nesai ve Ebu'ş-Şeyh, İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyorlar:

"Yahudiler dediler ki: "Ey Ebu'l-Kasım! Sana beş şey soracağız. Eğer bize bunlardan haber verirsen, senin nebi olduğunu anlarız ve sana tabi oluruz. Bize haber ver, şimşek nedir?" buyurdu ki:

"O, bulutlarla görevli meleklerden bir melektir ki, Yanında bulutları Allah'ın dilediği yere sevk edecek, ateşten kamçılar vardır." Yahudiler:

"O halde bu işittiğimiz ses nedir?" Diye sordular.

Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de:

"Emredildiği yere varması için bulutu sürdüğü zaman onun zorla çıkardığı sestir" buyurdu. Yahudiler:

"Doğru söyledin" dediler."[221]

---

221 Hasen. Ebu'ş-Şeyh (4/1279) Ahmed (1/275) Tirmizi (3117) Nesai Sünenu'l-Kubra (5/336) Abdulhak Ahkamu'l-Kubra (4/133) İbn Ebi'd-Dunya el-Matar (107) Taberani (12/46) İbn Mende Tevhid

الرعد يسوق السحاب

Şimşek Bulutları Sevk Eder

وأخرج ابن المنذر وأبو الشيخ من طريق شهر ابن حوشب عن ابن عباس قال: الرعد ملك يسوق السحاب بالتسبيح، كما يسوق الحادي الإبل بحدائه.

İbnu'l-Munzir ve Ebu'ş-Şeyh, Şehr b. Havşeb tarikiyle İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

"er-Ra'd (gök gürültüsü), tesbih ile bulutları tıpkı develeri sevk eden kimse gibi sevk eden bir melektir."[222]

وأخرج أبو الشيخ من طريق ابن مالك عن ابن عباس قال: الرعد ملك يحدو، يزجر السحاب بالتسبيح والتكبير.

Ebu'ş-Şeyh, İbn Malik tarikiyle, İbn Abbas radıyallahu anhuma'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"er-Ra'd, sevk edici bir melektir. Bulutları tesbih ve tekbir ile sevk eder."[223]

وأخرج أبو الشيخ عن شهر بن حوشب قال: الرعد ملك موكل بالسحاب يسوقه كما يسوق الحادي الإبل، فإذا خالفت سحابة صاحبها، فإذا اشتد غضبه تناثرت من فيه النيران، وهي الصواعق التي رأيتم.

---

(44) Taberani ed-Dua (986) İbn Abdilberr el-İztizkar (8/588) Elbani Sahihu'l-Cami (3553)

222 Hasendir. Taberi (1/340) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1283) Ebu Nuaym Ahbaru İsbehan (1342) Salih b. Ahmed Mesailu Ahmed (588) Taberani ed-Dua (993) Haraiti Mekarimu'l-Ahlak (s.85) Suyuti el-Habaik (s.23) Durru'l-Mensur (4/621) Elbani Sahiha (4/371)

223 Çok zayıftır. Taberi (1/339) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1285) İbn Ebi'd-Dunya el-Matar (106) Ebu Malik en-Nehai metruktur.

Ebu'ş-Şeyh, Şehr b. Havşeb'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"er-Ra'd, bulutları sevk etmekle görevli bir melektir. Tıpkı develeri süren kimse gibi bulutları sevk eder. Bir bulut muhalefet ederse ona bağırır. Öfkesi şiddetlendiği zaman ondan ateş çıkar. Bu da gördüğünüz yıldırımlardır."[224]

وأخرج ابن جرير، وابن أبي حاتم، والبيهقي في مسنده عن علي، وابن أبي الدنيا، وأبو الشيخ عن حوشب عن الضحاك عن ابن عباس قال: البرق ملك يترايا.

İbn Cerir, İbn Ebi Hatim ve Müsned'inde Beyhaki Ali radıyallahu anh'den, İbn Ebi'd-Dunya ve Ebu'ş-Şeyh, Havşeb - ed-Dahhak – İbn Abbas radıyallahu anhuma yoluyla rivayet ediyorlar:

"Şimşek görünür gibi olan bir melektir."[225]

السحاب هو العنان

Yağmur Bulutu

وأخرج ابن مردويه عن عمر بن بجاد الأشعري قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: اسم السحاب عند الله العنان، والرعد ملك يزجر السحاب، والبرق طرف ملك يقال له روقيل.

224 Sahih maktu. Taberi (1/339) Ebu'ş-Şeyh (4/1284) İbn Ebi'd-Dunya el-Matar (102) Sa'lebi el-Keşf ve'l-Beyan (1/163)

225 Zayıftır. Ebu'ş-Şeyh (4/1286) İbn Ebi'd-Dunya el-Matar (123) Salebi el-Keşf ve'l-Beyan (1/11) Kurtubi (1/217) Suyuti el-Habaik (s.24) Durru'l-Mensur (4/619) isnadında Cuveybir zayıftır. Dahhak da İbn Abbas radıyallahu anhuma'ya yetişmemiştir.

İbn Merduye, Amr b. Bicad el-Eşari'den Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Bulutların ismi Allah katında el-Anân'dır. Gök gürültüsü bulutları sevk eder. Şimşek ise Ȓavkil denilen bir meleğin bakışıdır."[226]

وأخرج ابن مردويه عن جابر بن عبد الله أن رسول الله صلى الله عليه وسلم سئل عن منشأ السحاب فقال: إن ملكا موكل بالسحاب، يلم القاصية، ويلحم الدانية، في يده مخراق، فإذا رفع برقت، وإذا زجر رعدت، وإذا ضرب صعقت.

İbn Merduye, Cabir b. Abdillah radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyor:

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e bulutların kaynağı sorulunca şöyle buyurdu:

"Muhakkak ki bulutlarla görevli bir melek vardır. uzağı dürer, yakını birleştirir. Elinde bir mızrak vardır. Onu kaldırdığı zaman şimşek çakar. Salladığı zaman gök gürler, vurduğu zaman yıldırım düşer."[227]

226 İsnadını bulamadım. İbn Esir Usdu'l-Gabe (1/839) Suyuti el-Habaik (s.24) Durru'l-Mensur (4/620) el-İtkan (2/516) es-Salihi Subulu'l-Hedyi ve'r-Reşad (9/331)

227 İsnadını bulamadım. Durru'l-Mensur (4/620) el-İtkan (2/516) el-Habaik (s.24) Şevkani Fethu'l-Kadir (3/109) İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan: Siyretu'l-Halebiye (2/333) bkz.: Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (867-868)

الرعد ملك ينعق

Gök Gürültüsü Yağmuru Çağıran Bir Melektir

وأخرج البخاري في الأدب وابن أبي الدنيا في المطر وابن جرير من طريق عكرمة عن ابن عباس قال: إن الرعد ملك ينعق بالغيث، كما ينعق الراعي بغنمه.

Buhari Edebu'l-Mufred'de, İbn Ebi'd-Dunya el-Matar'da ve İbn Cerir et-Taberi, İkrime tariki ile İbn Abbas radıyallahu anhuma'nın şöyle dediğini rivayet ediyorlar:

"Muhakkak ki er-Ra'd (gök gürültüsü) bir melektir, çobanın koyunlarını çağırması gibi, gök gürültüsü de yağmuru öyle çağırır."[228]

كيف تخرج الصواعق

Yıldırımlar Nasıl Çıkar?

وأخرج ابن جرير وابن مردويه من طريق مجاهد عن ابن عباس قال: الرعد ملك اسمه الرعد، وصوته هذا تسبيحه، فإذا اشتد زجره احتك السحاب واصطدم من خوفه، فتخرج الصواعق من بينه.

İbn Cerir ve İbn Merduye, Mucahid tarikiyle İbn Abbas radıyallahu anhuma'nın şöyle dediğini rivayet ettiler:

"Gök gürültüsü; ismi er-Ra'd olan bir melektir. Şu sesi bir tesbihtir. Sakındırması şiddetlenince bulut korkudan yarılır

228 Hasendir. Buhari Edebu'l-Mufred (722) Taberi (1/341) İbn Ebi'd-Dunya el-Matar (93) Suyuti el-Habaik (s.23) Durru'l-Mensur (4/621) Elbani isnadı hasen demiştir. Sahihu Edebi'l-Mufred (559)

ve yıldırım bulutların arasından çıkar."[229]

البرق له أربعة وجوه

Şimşeğin Dört Yüzü Vardır

وأخرج ابن أبي حاتم عن محمد بن سلمة قال: بلغنا أن البرق ملك له أربعة وجوه: وجه إنسان، ووجه ثور، ووجه نسر، ووجه أسد، فإذا مصع بذنبه فذلك البرق.

İbn Ebi Hatim, Muhammed b. Muslim'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Bize ulaştığına göre şimşek, dört yüzü olan bir melektir. Bir yüzü insan, bir yüzü öküz, bir yüzü akbaba ve bir yüzü aslan şeklindedir. Kuyruğuyla vurduğu zaman işte o şimşektir."[230]

وأخرج أبو الشيخ عن أبي الجلد أن ابن عباس أرسل له يسأله عن السماء من أي شيء هي؟ وعن البرق والصواعق فقال: أما السماء فإنها من ماء مكفوف، وأما البرق فهو تلألؤ الماء، وأما الصواعق فمخاريق يزجر بها السحاب.

Ebu'ş-Şeyh, Ebu'l-Celed'den rivayet ediyor: İbn Abbas radıyallahu anhuma Ebu'l-Celed'e sema'nın yapısı ve şimşek ile yıldırımlar hakkında sormak için haber gönderdi. Ebu'l-Celed

---

229 Zayıf. Taberi (1/339) Ebu'ş-Şeyh (4/1284) El-Ceyyani et-Tibyan (s.62) Ebu Bekr es-Sicstani Garibu'l-Kur'an (s.238) Durru'l-Mensur (4/622) Fethu'l-Kadir (3/109) isnadında Ali b. Asım zayıftır.

230 Zayıf. Taberi (1/343) İbn Kesir (4/441) Suyuti el-Habaik (s.24) el-İtkan (2/372) Durru'l-Mensur (4/619) bilinmeyen ravileri vardır. Kitap ve sünnette aslı olmayan bir sözdür. Muhtemelen israiliyattan alınmıştır.

ise cevabında şöyle dedi:

"Sema tutulmuş (düşmekten engellenmiş) bir sudandır. Şimşek suyun parlamasındandır. Yıldırımlar ise bulutların sevk edildiği mızraklardır"[231]

وأخرج الإمام احمد في الزهد، وابن أبي حاتم، وأبو الشيخ عن أبي عمران الجوني قال: بلغنا أن دون العرش بحورا من نار تقع منها الصواعق.

İmam Ahmed ez-Zuhd'de, İbn Ebi Hatim ve Ebu'ş-Şeyh, Ebu İmran el-Cevnî'den şöyle dediğini rivayet ettiler:

"Bize ulaştı ki; arşın altında ateşten bir buhur vardır. Yıldırımlar oradan düşer."[232]

وأخرج أبو الشيخ عن السدي قال: الصواعق نار.

Ebu'ş-Şeyh, es-Suddî'den şöyle dediğini rivayet ediyor:

"Yıldırım ateştir."[233]

231 Zayıftır. İbn Ebi'd-Dunya el-Matar (119) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1287) israiliyattandır.

232 Sahih maktu. İbn Ebi'd-Dunya el-Matar (111-112) Ebu'ş-Şeyh (4/1285)

233 Hasen maktu. Ebu'ş-Şeyh (4/1294) Durru'l-Mensur (4/626) Fethu'l-Kadir (3/109)

باب ما ورد في المجرة والقوس

SAMANYOLU VE GÖK KUŞAĞI HAKKINDA GELENLER

عرق الأفعى

Samanyolu Yılanın İzinden midir?

أخرج الطبراني وأبو الشيخ من طرق عن معاذ ابن جبل أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: المجرة التي في السماء من عرق الأفعى التي تحت العرش.

Taberani ve Ebu'ş-Şeyh, Muaz b. Cebel radıyallahu anh'den Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet ediyorlar:

"Gökyüzündeki samanyolu, arşın altındaki yılanın izinden meydana gelmiştir."[234]

---

234 Uydurmadır. Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1298, 1302) Taberani (20/67) Taberani Evsat (7/31) Hatib (9/44) İbn Asakir (33/417) İbn Kayyım Menarul-Munif (s.59) Ukayli Duafa (3/60) Mecmau'z-Zevaid (8/135) İbnu'l-Cevzi Mevduat (1/142) İbn arrak Tenzihu'ş-Şeria (1/126) Zehebi Mizan (2/530) İbn Hacer Lisanu'l-Mizan (3/381) Aliyu'l-Kari Esraru'l-Merfua (s.433) Fevaidu'l-Mecmua (s.461) Lealiu'l-Masnua (1/78) isnadında Abdula'la b. Hakim Ebi Amra meçhuldür. Zehebi metninin de sahih olmadığını söylemiş, Hafız İbn Hacer Lisan'da ona katılmıştır.

أهل الكتاب يسألون

Ehl-i Kitap Sorar:

وأخرج الطبراني عن جابر بن عبد الله قال: قال رسول الله صلى الله لعيه وسلم: يا معاذ إني مرسلك إلى قوم أهل كتاب، فإذا سئلت عن المجرة التي في السماء فقل: هي لعاب حية تحت العرش.

Taberani, Cabir b. Abdillah radıyallahu anhuma'dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Ey Muaz! Seni Ehl-i Kitap bir kavme gönderiyorum. Şayet sana semadaki samanyolunu sorarlarsa de ki:

"O arşın altında bulunan yılanın salyasıdır."[235]

وأخرج أبو الشيخ عن خالد بن معدان قال: المجرة التي في السماء من عرق الهوام الذين يحملون العرش.

Ebu'ş-Şeyh, Halid b. Ma'dan'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Semadaki Samanyolu arşı taşıyanların izidir."[236]

235 Uydurma. Taberani (2/185) Deylemi (8473) Ebu Nuaym Marife (1402) İbn Adiy (6/16) Ukayli Duafa (3/449) Suyuti Lealiu'l-Masnua (1/79) İbn Kesir el-Bidaye (1/39) Mecmau'z-Zevaid (8/138) İsnadında Fadl b. el-Muhtar zayıftır. İbn Kesir: "Münkerdir. Uydurmaya benziyor" dedi. Elbani Daife (284)

236 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh (4/1300) Abdullah b. Abdisselam b. Bundar meçhuldür.

المجرة أبواب السماء

Samanyolu Semanın Kapılarıdır

وأخرج ابو الشيخ من طرق عن علي بن أبي طالب قال: المجرة أبواب السماء التي صب الله منها الماء المنهمر على قوم نوح.

Ebu'ş-Şeyh, Ali b. Talib radıyallahu anh'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Samanyolu semanın kapılarıdır. Allah Nuh kavmini boğan suyu oradan akıtmıştır."[237]

وأخرج ابو الشيخ بسند صحيح عن ابن عباس قال: المجرة أبواب السماء التي صب الله منها الماء المنهمر على قوم نوح.

Ebu'ş-Şeyh sahih senetle İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Samanyolu, semanın kapılarıdır. Allah Nuh kavmine suyu buradan dökmüştür."[238]

وأخرج أبو الشيخ بسند صحيح عن ابن عباس قال: المجرة باب السماء والذي تنشق منه.

Ebu'ş-Şeyh, sahih isnad ile İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyor:

"Samanyolu semanın açıldığı kapısıdır."[239]

---

237 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh (4/1302) İbn Asakir (27/100) Buhari Edebu'l-Mufred (766) İsnadında el-A'la bi Hilal er-Rakki zayıftır.

238 Zayıf. Ebu Nuaym Ahbaru Esbehan (876) Ebu'ş-Şeyh (4/1300)

239 Sahih mevkuf. Buhari Edebu'l-Mufred (767) Taberani (10/299) Ebu'ş-Şeyh (4/1300) Kurtubi (19/269) İbn Esir en-Nihaye (1/729) İbn Kesir el-Bidaye (1/38)

وأخرج من وجوه أخر عن ابن عباس قال: المجرة باب السماء وطرفها من ههنا مهب الدبور تتيامن وتتياسر.

Ebu'ş-Şeyh İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyor:

"Samanyolu semanın kapısıdır. Onun şu tarafındaki ucu, ed-Debur rüzgarını sağa ve sola doğru estirir."[240]

هرقل يسال عن

Hirakl'in Sorusu

وأخرج سعيد بن منصور في مسنده بسند صحيح عن سعيد بن جبير أن هرقل كتب إلى معاوية يسأله عن المجرة وعن القوس وعن مكان طلعت فيه الشمس ثم لم تطلع فيه قبل ذلك ولا بعده فقال معاوية: من لي بذلك فقيل: ابن عباس، فكتب إليه يسأله، فكتب إليه ابن عباس: أما المجرة فباب السماء، وأما القوس فإنه أمان لأهل الأرض من الغرق، وأما المكان الذي طلعت فيه الشمس فالمكان من البحر حين انفلق لبني إسرائيل.

Said b. Mansur Müsned'inde, sahih isnad ile Said b. Cubeyr'den rivayet ediyor:

"Hirakl, Muaviye'ye mektup yazarak Samanyolu, gökkuşağı, güneşin sadece bir defa doğup, öncesinde ve sonrasında doğmadığı yerin neresi olduğu hakkında sordu. Bunun üzerine Muaviye radıyallahu anh:

"Bu konuda kim bana yardım edecek?" dedi. İbn Abbas

240 İsnadı zayıftır. Ebu'ş-Şeyh (4/1301) İbn Ebi'd-Dunya el-Matar (178)

radıyallahu anhuma şöyle cevap verdi:

"Samanyolu semanın kapısıdır. Gök kuşağı yeryüzündekiler için boğulmaktan güvencedir. Güneşin sadece bir kere doğduğu yere gelince bu, İsrailoğullarına yarılan denizdir."[241]

لا تقولوا قوس قزح

Kavsu Kuzah Demeyin

وأخرج أبو نعيم في الحلية عن ابن عباس أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: لَا تَقُولُوا : قَوْسُ قُزَحَ ، فَإِنَّ قُزَحَ شَيْطَانٌ ، وَلَكِنْ قُولُوا : قَوْسُ اللَّهِ ، فَهُوَ أَمَانٌ لِأَهْلِ الْأَرْضِ ،

Ebu Nuaym, Hilye'de İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"(Gök kuşağına) Kavsu Kuzah demeyin. Zira Kuzah şeytandır. Lakin Allah'ın kavsi deyin. Zira o yeryüzü halkı için bir güvencedir."[242]

---

241 Sahih. Taberani (10/243) Ebu Nuaym Hilye (1/320) Mecmau'z-Zevaid (9/453) İbn Kesir el-Bidaye (1/40) Durru'l-Mensur (1/167) İbn Sad el-Hayr Kurat Ale'l-Kamil (s.139) es-Salihi Subulu'l-Hedyi ve'r-Reşad (11/126) Hayatu'l-Hayevan (2/221) Heysemi: "ravileri sahihin ricalidir" dedi.

242 Uydurmadır. Ebu Nuaym Hilye (2/309) Hatib Tarihu Bağdad (8/452) Ukayli Duafa (2/89) İbn Cevzi Mevduat (1/144) İbn Arrak Tenzihu'ş-Şeria (1/191) Lealiu'l-Masnua (1/80) Sehavi Mekasıdu'l-Hasene (1297) Fevaidu'l-Mecmua (s.462) Esne'l-Metalib (1691) Elbani Daife (872) "Gök kuşağının yeryüzü halkı için güvence olması" İbn Abbas radıyallahu anhuma'nın kendi sözü olarak yukarıda sahih isnad ile gelmişti. Yine Ali radıyallahu anh'den mevkuf olarak: İbn Vehb el-Cami Fi'l-Hadis (55-56) Ziya el-Makdisi el-Muhtare (1/176) rivayet etmişlerdir. Bu bilginin israiliyat kaynaklı olması muhtemeldir.

واخرج الحاكم في المستدرك عن ابن عباس مرفوعا: وأخرج إسحاق بن بشر، وابن عساكر من طريق جبير، ومقاتل عن الضحاك في قوله تعالى: (وَقِيلَ يا أَرضُ اِبلَعي ماءَكِ وَيا سَماءُ أَقلِعي)، فابتلعت الأرض ماءها، وارتفع ماء السماء حتى بلغ عنان السماء رجاء أن يعود إلى مكانه، فأوحى الله إليه أن ارجع فإنك رجس وغضب، فرجع الماء فملح، وحمّ، وتردد، فأصاب الناس منه الأذى، فأرسل الله الريح، فجمعه في مواضع البحار، فصار زعاما، مالحا لا ينتفع به، وتطلع نوح فنظر، فإذا الشمس قد طلعت وبدا له اليد من السماء، وكان ذلك آية ما بينه وبين ربه عزوجل أمان من الغرق، واليد القوس الذي يسمونه قوس قزح، ونهى أن يقال قوس قزح، لأن قزح شيطان وهو قوس الله، وزعموا أنه كان يمتد عليه وتر وسهم قبل ذلك في السماء، فلما جعله الله أمانا لأهل الأرض من الغرق نزع الله الوتر والسهم

Hakim, Müstedrek'te, İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan merfuan, İshak b. Beşer ve İbn Asakir Cuveybir – Mukatil - ed-Dahhak tarikiyle Allah Teala'nın: "**Ey yer suyunu yut, ey gök sen de tut**" (Hud 44) ayeti hakkında şöyle dediklerini rivayet ediyor:

"Yer suyunu çekti ve semadaki su, yerine dönmek için semadaki bulutlara kadar yükseldi. Sonra Allah ona vahyederek:

"Dön, muhakkak ki sen bir pislik ve gazapsın" Su tuzlu ve sıcak olarak geri döndü. İnsanlara bundan bir eziyet dokundu. Allah rüzgarı gönderdi, denizleri bir yerde topladı. Tuzlu ve faydasız hale geldi. Nuh Aleyhisselam çıkıp baktı. Güneş doğ-

muş ve ona semadan bir el görünmüştü. Bu kendisi ile Rabbi Azze ve Celle arasında, boğulmaktan güvence anlamına gelen bir işaret idi. Bu el kavsu kuzah diye isimlendirdikleri gök kuşağı idi. Ona kavsu kuzah denilmesi yasaklandı. Zira Kuzah şeytanın ismidir. Bu ise Allah'ın kavsıdır. Onun bundan önce semaya Allah'a karşı atılmış ok ve kiriş olduğunu iddia ettiler. Allah ok ve kirişi kaldırıp onu yeryüzü halkı için boğulmaya karşı güvence kıldı."[243]

243 Uydurmadır. İbn Asakir (62/262) ed-Durru'l-Mensur (4/426) Cuveybir zayıf, Mukatil ise itham edilmiş bir ravidir.

باب ما ورد في الزلزلة

ZELZELE HAKKINDA GELENLER

كيف يحدث الزلزال

Zelzele Nasıl Meydana Geliyor?

أخرج أبو الشيخ، وابن أبي الدنيا في كتاب العقوبات عن ابن عباس قال: خلق الله جبلا يقال له (ق)، محيط بالأرض وعروقه إلى الصخرة التي عليها الأرض، فإذا أراد الله أن يزلزل قرية، أمر ذلك الجبل فحرك العرق الذي يلي تلك القرية، فيزلزلها ويحركها، فمن ثم تحرك القرية دون القرية.

Ebu'ş-Şeyh ve Kitabu'l-Ukubat'ta İbn Ebi'd-Dunya İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

"Allah "Kaf" denilen, yeryüzünü ve dünyanın üzerinde bulunduğu kayaya kadar yerin damarlarını kuşatan bir dağ yaratmıştır. Allah bir kasabaya zelzele vermek dilediğinde bu dağa emreder ve o kasabanın damarını hareketlendirir. Bu hareket sebebiyle zelzele olur. Bu sebeple bir kasabada olan

deprem diğer kasabada olmaz."[244]

244 Zayıf. İbn Ebi'd-Dunya el-Ukubat (22) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1489) İbn Cevzi Zadu'l-Mesir (5/407) İbnu'l-Verdi Haridetu'l-Acaib (s.2) Durru'l-Mensur (7/589) Aliyu'l-Kari Esraru'l-Merfua (s.451) İbn Hacer el-Heytemi Fetava'l-Fıkhiye (1/277) Adem b. Ebi İyas ismi belirtilmeyen Temim'li bir şeyh yoluyla rivayet etmiştir.

باب ما ورد في الجبال

DAĞLAR HAKKINDA GELENLER

ما (ق)

Kaf Nedir?

أخرج أبو الشيخ عن عبد الله بن يزيد قال: (ق) جبل محيط بالأرض من زمردة خضراء عليها كتفا السماء.

Ebu'ş-Şeyh, Abdullah b. Burayde radıyallahu anh'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Kaf yeryüzünü kuşatan, yeşil zümrütten bir dağdır. Sema onun iki omzundadır."[245]

وأخرج ابن أبي حاتم، وأبو الشيخ عن كعب في قوله تعالى (حَتَّى تَوارَت بِالحِجابِ)، قال: الحجاب جبل أخضر من ياقوت يحيط بالخلائق، فمنه خضرة السماء التي يقال لها الخضراء، وخضرة البحر من السماء فمن ثم يقال: البحر الأخضر.

245 Zayıf. Hakim (2/464) Ebu'ş-Şeyh (4/1489) Durru'l-Mensur (6/101) isnadında Salih b. Hayyan zayıftır.

İbn Ebi Hatim ve Ebu'ş-Şeyh, Ka'b'ın Allah Teala'nın: "Hicabla örtülünceye kadar.." kavli hakkında şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

"Hicab, yaratılmışları kuşatan yakuttan, yeşil bir dağdır. El-Hadra denilen semanın yeşilliği bu yüzdendir. Denizin yeşilliği de semadandır. Bundan dolayı yeşil deniz denilir."[246]

البحر على صخرة

Kaya Üzerindeki Deniz

وأخرج أبو الشيخ قال: البحر على صخرة خضراء، فما ترون من خضرة السماء فهو من خضرة تلك الصخرة.

Ebu'ş-Şeyh (İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan) şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Deniz yeşil bir kaya üzerindedir. Semanın yeşilliğinden dolayı değil, bu kaya sebebiyle yeşil görünür."[247]

وأخرج أبو الشيخ عن أنس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لما خلق الله الأرض جعلت تميد، فخلق الجبال فأرساها.

Ebu'ş-Şeyh, Enes radıyallahu anh'den Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Allah yeryüzünü yarattığı zaman onun yayıp uzattı. Dağları da yaratarak onu sağlamlaştırdı."[248]

246 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh (4/1395) Şevkani Fethu'l-Kadir (4/613) isnadında Osman el-Harrani ve el-Velid b. Amr zayıftırlar.

247 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh (4/1396) el-Hasen b. Umara zayıftır.

248 Zayıftır. Ahmed (3/124) Abd b. Humeyd (1215) Tirmizi (3369) İbn Ebi Hatim Tefsir (8/489, 11/177) Ebu'ş-Şeyh (4/1353) Beyhaki Şuab (3167) Ebu Ya'la (4310) Ziya (6/152) İbn Kesir (1/702) isnadında Süleyman b. Ebi Süleyman makbul olup mutabisi yoktur.

كيف يحدث المد والجزر

Med ve Cezir Nasıl Meydana Gelir?

وأخرج أبو الشيخ عن ابن عباس أنه سئل عن المد والجزر فقال: إن لله ملكا موكلا بقواميس البحر إذا وضع رجله فيها فاض، وإذا رفعها غاص فذلك المد والجزر.

Ebu'ş-Şeyh, İbn Abbas radıyallahu anhuma'nın "Med ve Cezir" hakkında sorulması üzerine şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Muhakkak ki Allah denizin dalgaları için bir melek görevlendirmiştir. Ayağını oraya koyduğu zaman taşar, kaldırdığı zaman su çekilir. İşte med ve cezir böyle olur."[249]

وأخرج أبو الشيخ عن ابن عباس قال: إن الجبال لتفخر على الأرض بأنها أُثبتت بها

Ebu'ş-Şeyh, İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Muhakkak ki dağlar yeryüzüne karşı sağlamlığı ile övünmektedir."[250]

---

249 Zayıftır. Ebu'ş-Şeyh (4/1406) Ahmed (5/382) Buhari Tarih (2/42) Suyuti el-Habaik (s.40) meçhul ravileri vardır.

250 Sahihtir. Vekî A'meş'ten rivayet ettiği nüshasında (s.57 no:4) Taberi Tefsir (23/524) Tarihu't-Taberi (1/17) Acurri eş-Şeria (s.178, 179) Tefsiru İbn Ebi Hatim (12/324) Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1380) İbn Mende Tevhid (15, 65) Hakim (2/541) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (s.481) Beyhaki (9/3) Ebu Ya'la (4/217) Ebu Nuaym Hilye (8/181) Ziyau'l-Makdisi el-Muhtare (4/78) Firyabi el-Kader (64) hepsi de el-A'meş – Ebu Zabyan – İbn Abbas radıyallahu anhuma tarikiyle rivayet ettiler. İsnadı sahihtir.

ما ورد في البحار

DENİZLER HAKKINDA GELENLER

البحار ثمانية.

Sekiz Deniz

أخرج أبو الشيخ عن ابن عباس قال: إن هذا الخلق أحاط بهم بحر، قيل: وما بعد البحر قال: هواء، قيل: وما بعد الهواء قال: بحر أحاط بهذا الهواء، والبحر الزاخر على سبعة أبحر قيل: والثامن قال: كذلك هواء، قيل: وما بعد الثامن قال: ثم انتهى الأمر.

Ebu'ş-Şeyh, İbn Abbas radıyallahu anhuma'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Şüphesiz şu mahlukatı deniz kuşatmıştır." Denildi ki:

"Denizden sonra ne var?"

"Hava vardır." dedi.

"Havadan sonra ne var?" denildi.

"Bu havayı kuşatan bir deniz vardır. dolu denizler yedi tanedir." dedi. Denildi ki:

"Sekinzincisi nedir?" İbn Abbas radıyallahu anhuma:

"Yine hava vardır" dedi.

"Ondan sonra?" dediler.

"Böylece son bulur" dedi."[251]

وأخرج عن وهب قال: إنها سبعة أبحر وسبعة أرضين والارض على ظهر الحوت واسم الحوت بهموت.

Vehb dedi ki: "Yedi deniz ve yedi yer vardır. yeryüzü balığın üzerindedir. Bu balığın ismi Behmut'tur."[252]

وأخرج عن حسان بن عطية قال: بلغني أن مسيرة الارض خمسمائة البحور منها مسيرة ثلاثمائة سنة، أو مائتي سنة، والخراب منها مسيرة مائة سنة أو مائتين، والعمران مسيرة مائة سنة.

Hassan b. Atiyye dedi ki: "Bana ulaştığına göre yeryüzünün mesafesi beş yüz senelik, denizlerin mesafesi ise üç yüz veya iki yüz seneliktir. Yeryüzünün virane yerleri yüz veya iki yüz senelik mesafedir. İmar edilmiş yerleri ise yüz senelik mesafedir."[253]

وأخرج أبو الشيخ عن ابن عباس أنه سئل عن المد والجزر فقال: إن معه ملكا موكلا بقواميس البحر، إذا وضع رجله فاض، وإذا رفعها غاض، فكذلك المد والجزر.

---

251 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh (4/1410) isnadında durumu bilinmeyen kimseler vardır.

252 İsraililiyat. Ebu'ş-Şeyh (4/1411) İbn Asakir (60/401) İbn Cevzi Tabsira (2/160)

253 Sahih maktu. Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1412) Haşiyetu'l-Buceyrimi (1/231)

Ebu'ş-Şeyh, İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyor:

İbn Abbas radıyallahu anhuma'ya med ve cezir hakkında sorulunca şöyle dedi:

""Muhakkak ki Allah denizin dalgaları için bir melek görevlendirmiştir. Ayağını oraya koyduğu zaman taşar, kaldırdığı zaman su çekilir. İşte med ve cezir böyle olur."[254]

بحر من ماء بحر من نار

Sudan Deniz ve Ateşten Deniz

وأخرج أبو الشيخ عن ابن عمر قال: تحت بحركم هذا بحر من نار، وتحت ذلك البحر بحر من ماء، وتحت ذلك البحر من الماء بحر من نار، حتى عد سبعة أبحر من نار، وسبعة أبحر من ماء.

Ebu'ş-Şeyh, İbn Amr radıyallahu anhuma'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Şu denizinizin altında bir de ateşten bir deniz vardır. bu denizin altında sudan bir deniz daha vardır. Bu sudan denizin altında da ateşten bir deniz vardır." Böylece ateşten yedi deniz ve sudan yedi deniz saydı."[255]

باب ما ورد في النيل

Nil Hakkında Gelenler

أخرج أحمد والحاكم وصححه عن أنس أن رسول الله صلى الله عليه

254 Zayıftır. Ebu'ş-Şeyh (4/1406) Suyuti el-Habaik (s.40)
255 Sahih mevkuf. Ebu'ş-Şeyh Azamet (4/1407)

وسلم قال: رُفِعَتْ لِي سِدْرَةُ الْمُنْتَهَى فِي السَّمَاءِ السَّابِعَةِ نَبْقُهَا مِثْلُ قِلَالِ هَجَرَ وَوَرَقُهَا مِثْلُ آذَانِ الْفِيَلَةِ يَخْرُجُ مِنْ سَاقِهَا نَهْرَانِ ظَاهِرَانِ وَنَهْرَانِ بَاطِنَانِ فَقُلْتُ يَا جِبْرِيلُ مَا هَذَانِ قَالَ أَمَّا الْبَاطِنَانِ فَفِي الْجَنَّةِ وَأَمَّا الظَّاهِرَانِ فَالنِّيلُ وَالْفُرَاتُ

Ahmed ve sahih kaydıyla Hakim, Enes radıyallahu anh'den Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Yedinci semada sidretu'l-munteha'ya çıkarıldım. Baktım ki oranın yemişleri Hecer testileri gibi, yaprakları fil kulakları gibi. Oradan iki görünen iki de gizli nehir çıkmaktadır. Dedim ki

"Ey Cibril! Bunlar nedir?" şöyle dedi:

"Gizli olan ikisi cennettedr. Açık olan ikisi ise Nil ve Fırattır"[256]

أنهار الجنة

Cennet Nehirleri

وأخرج مسلم عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: سَيْحَانُ وَجَيْحَانُ وَالْفُرَاتُ وَالنِّيلُ كُلٌّ مِنْ أَنْهَارِ الْجَنَّةِ

Muslim, Ebu Hureyre radıyallahu anh'den Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

256 Sahih. Buhari muallak olarak (5610) Muslim (1/103) Ebu Avane (1/120) Ahmed (3/164) Nesai (1/76) Darekutni (1/26) Taberani Sagir (2/265) Hakim (1/155) İbn Hibban (16/432) Ebu Ya'la (3185) Ziya el-Makdisi Sıfatu'l-Cenne (68) Elbani es-Sahiha (112)

"Seyhan, Ceyhan, Fırat ve Nil, hepsi de cennet nehirleridir."[257]

النيل نهر العسل

Nil Bal Nehri midir?

وأخرج الحارث بن أبي أسامة في مسنده، والبيهقي في البعث عن كعب قال: نهر النيل نهر العسل في الجنة، ونهر دجلة نهر اللبن في الجنة، ونهر الفرات نهر الخمر في الجنة، ونهر سيحان نهر الماء في الجنة.

Haris b. Ebi Usame, Müsned'inde, Beyhaki el-Ba's (ve'n-Nuşur)de Ka'b'den şöyle dediğini rivayet ediyorlar:

"Nil nehri cennette bir bal nehridir. Dicle nehri, cennette bir süt nehridir. Fırat nehri, cennette bir şarab nehridir. Seyhan nehri, cennette bir su nehridir."[258]

أعجايب النيل

Nil Nehri'nin Şaşırtıcı Halleri

وأخرج أبو الشيخ في العظمة عن الليث بن سعد قال: بلغني أنه كان

257 Sahih. Ahmed (2/260, 289, 440) Müslim (2839) Bezzar (8186-87, 8199) Humeydi (1163) Beyhaki el-Ba's ve'n-Nuşur (252) Darekutni İlel (10/271) Hatib Tarih (1/54) Ziya el-Makdisi Sıfatu'l-Cenne (94) Ebu Bekr el-Ebheri Fevaid (s.143) İbn Asakir (43/272) Elbani Sahiha (110, 111)

258 Sahih. Haris b. Ebi Usame Müsned (Buğyetu'l-Bahis- 1042) Hatib Tarihu Bağdad (1/55) İbnu'l-Adim Buğyetu't-Taleb (1/105) Metalibu'l-Aliye (4738) Busayri İthaf (7860) Busayri: "ravileri güvenilirdir" dedi.

رجل من بني العيص يقال له: حائد ابن سالوم بن العيص بن إسحاق بن إبراهيم، خرج هارباً من ملك من ملوكهم، حتى دخل أرض مصر، فأقام بها سنين، فلما رأى أعاجيب نيلها وما يأتي به، جعل الله عليه أن لا يفارق ساحله حتى يبلغ منتهاه، ومن حيث يخرج أو يموت قبل ذلك، فسافر عليه فقال بعضهم: ثلاثين سنة في الناس، وثلاثين سنة في غير الناس. وقال بعضهم: خمسة عشر كذا، وخمسة عشر كذا، حتى انتهى إلى بحر أخضر، فنظر إلى النيل ينشق مقبلا، فصعد على البحر، وإذا رجل قائم يصلي تحت شجرة تفاح، فلما رآه استأنس به وسلم عليه، فسأله الرجل صاحب الشجرة فقاله له: من أنت قال: أنا حائد ابن أبي سالوم بن العيص بن إسحاق بن إبراهيم، فمن أنت قال: أنا عمران ابن فلان بن العيص بن إسحاق بن إبراهيم، قال: فما الذي جاء بك يا حائد قال: جئت من أجل هذا النيل، فما جاء بك يا عمران قال: جاء بي الذي جاء بك، حتى انتهيت إلى هذا الموضع، فأوحى الله إليّ أن أقف في هذا الموضع حتى يأتيني أمره، قال حائد: أخبرني ما انتهى إليك من أمر هذا النيل وهل بلغك أن أحد من بني آدم بلغه قال: نعم. قال: قد بلغني أن رجلا من ولد العيص يبلغه. ولا أظنه غيرك يا حائد، فقال له: كيف الطريق غليه قال له عمران: لست أخبرك بشيء إلا أن تجعل لي ما أسألك. قال: وما ذاك يا عمران قال: إذا رجعت إليّ وأنا حي أقمت عندي حتى يوحى إليّ بأمره، أو يتوفاني فتدفني، وإن وجدتني ميتا دفنتني وذهبت. قال له: لك ذلك عليّ فقال: سر كما

أنت على هذا البحر، فإنك ستأتي دابة ترى أولها ولا ترى آخرها، فلا يهولنك أمرها، اركبها فإنها دابة معادية للشمس، إذا طلعت أهوت إليها لتلتقمها حتى تحول بينها وبين حجبتها، وإذا غربت أهوت إليها كذلك، فاركبها تذهب بك إلى جانب البحر، فسر عليها راجعا حتى تنتهي إلى النيل، فسر عليها فإنك ستبلغ أرضا من حديد وأشجارها وسهولها حديد، فإن جزتها وقعت في أرض من نحاس، فإن جزت وقعت في أرض من فضة، فإن جزتها وقعت في أرض من ذهب، فسار فيها حتى انتهى إلى سور من ذهب وشرفة من ذهب وقبة من ذهب، لها أربعة أبواب، ونظر إلى ما ينحدر من فوقك ذلك السور حتى يستقر في القبة ثم يتفرق في الأبواب الأربعة، فأما ثلاثة فتقبض في الأرض، وأما واحد فينشق على وجه الأرض، وهو النيل، فشرب منه واستراح، وهوى إلى السور ليصعد فأتاه ملك فقال له: يا حائد قف مكانك، فقد انتهى إليك علم هذا النيل وهذه الجنة وإنما ينزل من الجنة.

Ebu'ş-Şeyh, el-Azamet'te Leys b. Sad'ın şöyle dediğini rivayet ediyor:

"Bana ulaştığına göre Benu Ays kabilesinden Hâid b. Şalum b. Ays b. İshak b. İbrahim (aleyhisselâm) adında bir adam zamanın hükümdarından kaçıp Mısır'a gitmiş ve orada ikamet etmeye başlamış. O esnada Nil nehrinin ilginç hallerini görmüş ve

"Ya bu nehrin nereden doğduğunu görüp öğreneceğim, ya da bu uğurda öleceğim" diye Allah'a yemin etmiş ve Nil'i, kıyısından takip etmeye koyulmuş. Otuz yıl insanların içinde,

otuz yıl da insanların olmadığı bir güzergâhta, on beş yıl su yöne, on beş yıl bu yöne yürüdükten sonra yeşil bir denize varmış. Bakmış ki Nil nehri ileriye doğru kollara ayrılıyor. Birden bir elma ağacı altında namaz kılmakta olan bir adam görmüş. Bir yakınlık hissettiği bu adamın yanına yaklaşıp selam vermiş. Adam selamını almış ve

"Sen kimsin?" diye sormuş.

"Ben Hâid b. Şalum b. el-Ays b. İshak b. İbrahim (aleyhisselâm)'im. Peki sen kimsin?" diye sormuş. Adam,

"Ben de İmran b. Falan b. el-Ays'im. Seni buralara getiren nedir ey Hâid?" demiş. Hâid,

"Ben bu Nil için buralara geldim. Kitaplarda bu nehrin başlangıcına varan bir insanın varlığı sana ulaşmış mıdır? Oraya nasıl varılacağını senden başka bilen birisi çıkacağını zannetmiyorum" demiş. Adam ona

"Bu denize doğru yolunu değiştirmeden devam et. Önüne bir yaratık çıkacak, onun sırtını görürsün başını göremezsin. Arka tarafının durumu seni korkutmasın. Bu yaratık güneşe olan düşmanlığından dolayı güneş doğduğunda onu tutup almak için ona uzanır. Battığında da böyle yapar. İşte bu yaratığa bin. O seni denizin karşı kıyısına götürecektir. Asla ondan inmeden yoluna devam et. O seni demirden bir araziye götürecek. Orayı da geçince, altından bir araziye gireceksin. İşte orada Nil hakkındaki bütün bilgiler son bulur." Hâid, adamın verdiği bilgilere göre hareket etmiş. Altın araziye varmış. Orayı da birazcık yürüdükten sonra karşısına altın yapılı bir kale ile altın bir şerefe ve altın bir kubbe çıkmış. Bu kalenin dört tane giriş kapısı varmış. Surun üstünden süzülüp akarak, kubbede istikrar bulan ve ardından da bu dört kapıdan geçip giden bir su görmüş. Bu çıkan dört nehirden üçü yerin dibine batmakta ve sadece birisi yeryüzüne akmaktaymış. İşte o, Nil imiş. Hâid, bu nehirden bir yudum içip istirahat ettikten sonra kaleye çıkmak için ona yanaşmış. O anda bir melek kar-

şısına çıkıp:

"Dur ey Hâid! Nil nehri hakkındaki bilgilere ulaşabileceğin son nokta burasıdır. Burası Cennet'tir ve nehrin suyu da Cennet'ten gelmektedir" demiş.[259]

سيد الأنهار

Nehirlerin Efendisi

وأخرج ابن أبي حاتم عن عبد الله بن عمرو قال: نيل مصر سيد الأنهار، سخر الله كل نهر بين المشرق والمغرب، فإذا أراد الله أن يجري نيل مصر مده بماء تلك الأنهار، وفجر الله له الأرض عيونا، فإذا انتهى جريه إلى ما أراد الله تعالى، أوحى الله إلى كل ماء فرجع إلى عنصره.

İbn Ebi Hatim, Abdullah b. Amr radıyallahu anhuma'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Mısır'ın Nil'i, nehirlerin efendisidir. Allah bütün nehirleri doğu ile batı arasında musahhar kılmıştır. Allah Mısır'ın Nil'ini akıtmayı dilediğinde bu nehirlerin suyuyla onu yükseltir. Allah onun için yerde gözeler açar. Bu akış Allah Teala'nın dilediği yere kadar devam eder. Allah sonra her suya kendi kaynaklarına dönmesini vahyeder."[260]

---

259 Zayıf. Ebu'ş-Şeyh el-Azamet (4/1420) Mes'udi Ahbaru'z-Zaman (s.244) İbnu'l-Adim Buğyetu't-Taleb (1/103) İbn Abdilhakem Futuhu Mısr (s.150) Suyuti Husnu'l-Muhadara (s.332) Siyratu Dimaşkiye (3/138) isnadında İbn Lehia ile ismi belirtilmeyen bir ravi vardır.

260 Hasen mevkuf. Ebu Cafer en-Nehhas Meaniyu'l-Kuran (5/81) İbn Abdilhakem Futuhu Mısr (s.164) Yakut el-Hamevi Mucemu'l-Buldan (5/334) Kalkaşandi Subhu'l-Aşa (3/319) Makrizi el-Mevaiz ve'l-İtibar (1/63) İbn Kesir Tefsiri (7/252) Kurtubi (13/103) Ebu Hayyan Bahru'l-Muhit (5/433) Suyuti el-Havi (2/294) İbn Tagriberdi Nucumu'z-Zahire (1/12) israiliyat şüphesi vardır.

مم خُلق الخلق

Mahlukat Hangi Maddeden Yaratıldı?

أخرج الطبراني عن مسلم الهجري قال: قلت لعبد الله بن عمر: مما خلق الخلق قال: من الماء، والنور، والظلمة، والريح، والتراب فأتيت ابن عباس فسألته عن ذلك فقال فيها كما قال عبد الله بن عمر.

Taberani, Muslim el-Heceri'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Abdullah b. Amr radıyallahu anhuma'ya:

"Mahlukat hangi şeyden yaratıldı?" diye sordum. Dedi ki:

"Sudan, nurdan, zulmetten, rüzgardan ve topraktan yaratıldı" bunun üzerine İbn Abbas radıyallahu anhuma'ya gittim ve bunu sordum. O da Abdullah b. Amr radıyallahu anhuma'nın dediği gibi dedi."[261]

خاتمة

Hatime

بحمد الله وعونه وحسن توفيقه والحمد لله على كل حال، وصلى الله عليه وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم. آمين.

Allah'a hamd olsun, Allah'ın yardımı ve güzelce muvaffak kılması ile tamam oldu. Her durumda Allah'a hamd olsun. Allah'ın salat ve selamı efendimiz Muhammed'e, âl'ine ve ashabının üzerine olsun. Amin.

261 Zayıf. Abdurrazzak Tefsir (3/213) Hakim (2/490) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (829) Beyhaki el-İtikad (s.92) Zehebi: "Münker" demiştir.

Risaleler

PEYGAMBERLERİN KABİR HAYATI VE GÖRÜLMELERİ

İnbau'l-Ezkiya Bi Hayati'l-Enbiya

(Peygamberlerin Hayatı Hakkında Hoş Kokulu Haberler)

Te'lif: İmam Suyuti (Rahmetullahi Aleyh)

Hamd, Allah'a mahsustur. Selam, O'nun seçilmiş kullarının üzerine olsun. Bize şu sual soruldu;

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kabrinde diridir. O'nun şöyle buyurduğu varid olmuştur;

ما من احد يسلم علي إلا رد الله علي روحي حتى أرد عليه السلام

1- "Her hangi bir kimse bana selam verirse, Allah Teala, onun selamını cevaplayıncaya kadar ruhumu bana döndürür."[262]

Bunun zahiri, O'nun ruhunun bazı vakitlerde ayrıldığını gösterir. Şu halde, O'nun (sallallahu aleyhi ve sellem) kabrinde diri oluşu ile ruhunun bazı vakitler kendisinden ayrılması, nasıl izah edilebilir?"

262 Hasendir. Ebu Davud (2041) Ahmed (2/527) Beyhaki (5/245) Taberani Evsat (3/262, 9/130) Beyhaki Şuabu'l-İman (2/217, 3/491) Mecmau'z-Zevaid (10/162) Fethu'l-Bari (6/488) Beyhaki Hayatu'l-Enbiya (no;15) Elbani Sahihu'l-Cami (5679) es-Sahiha (2266)

Bu güzel bir sualdir. İyi bir bakış, güzelce düşünme gerektiren bir sorudur.

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in ve diğer peygamberlerin kabirlerinde diri oluşuna dair, indimizde kesin bir ilim, tevatüre ulaşmış haberlerden deliller vardır. Beyhaki, Peygamberlerin (aleyhimüs-salatu ves-selam) kabirlerinde diri olması ile ilgili bir cüz te'lif etmiştir.

2- Bu konudaki delillerden biri, Müslim'in Enes radıyallahu anh'den merfuan rivayetidir;

أن رسول الله صلى الله عليه وسلم ليلة أسري به مر بموسى عليه السلام وهو يصلي في قبره

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, İsra gecesi, Musa aleyhis selam'a uğradığında, o, kabrinde namaz kılıyordu."[263]

3- Ebu Nuaym, Hilye'de İbni Abbas radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyor;

أن رسول الله صلى الله عليه مر بقبر موسى عليه السلام وهو يصلي فيه

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, Musa aleyhisselam'ın kabrine uğradığında, o, orada namaz kılıyordu"[264]

4- Ebu Ya'la, Müsned'inde ve Beyhaki, Hayatu'l-Enbiya'da, Enes radıyallahu anh'den rivayet ediyorlar;

الأنبياء أحياء في قبورهم يصلون

---

263 **Sahih.** Müslim (4/1845) İbni Hibban (1/241, 242, 244) Nesai (3/215, 216) Ahmed (3/120, 148, 248, 5/59, 365) Ebu Ya'la (6/71, 7/117, 126) İbni Ebi Şeybe (7/335) Abdurrazzak (3/577) Taberani Müsnedu Şamiyyin (2/420) Abd Bin Humeyd (1/362) İbni Ebi Asım Zühd (s.74) Deylemi (6529) Ebu Nuaym Hilye (6/253) Tarihu Cürcan (1/273) Darekutni İlel (7/262) İbni Adiy (5/38) Beyhaki Hayatu'l-Enbiya (s.78 no;6)

264 **İsnadı zayıftır.** Ebu Nuaym Hilye (3/352) Taberani (11/111) Mecmauz Zevaid (8/205)

"Peygamberler kabirlerinde diridirler ve namaz kılarlar"[265]

5- Ebu Nuaym, Hilye'de, Yusuf Bin Atiyye'den rivayet ediyor; "Sabit el-Bünani'den işittim, O, Humeyd et-Tavil'e dedi ki; "Peygamberler dışında bir kimsenin kabrinde namaz kıldığı sana ulaştı mı?" dedi ki; "Hayır"[266]

6- Ebu Davud ve Beyhaki, Evs Bin Evs es-Sakafi'den rivayet ediyorlar;

إن من أفضل أيامكم يوم الجمعة فأكثروا علي من الصلاة فيه فإن صلاتكم معروضة علي قال فقالوا يا رسول الله وكيف تعرض صلاتنا عليك وقد أرمت قال يقولون بليت قال إن الله تبارك وتعالى حرم على الأرض أجساد الأنبياء صلى الله عليهم

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "**Cuma günü, en faziletli günlerinizdendir. O günde bana çokça salat ediniz. Zira salâtlarınız bana arz edilir.**" Dediler ki; "Cesedin toprak olmuşken, salâtlarımız sana nasıl arz edilir?" Buyurdu ki; "**Şüphesiz Allah Teala yeryüzüne peygamberlerin cesetlerini yemeyi haram kılmıştır.**"[267]

7- Beyhaki, Kitabul İman'da ve Asbahani, Tergib'de, Ebu Hüreyre radıyallahu anh'den rivayet ediyorlar;

---

265 **Sahihtir.** Ebu Ya'la (6/147) Beyhaki Hayatu'l-Enbiya (s.70, 72 no;1, 2) Deylemi (403) Mecmauz Zevaid (8/211) Fethul Bari (6/487) Suyuti Zehrur Ruba (4/110) İbni Adiy (2/327) Bezzar (256) Temmam Fevaid (56) İbni Asakir (4/285) Ebu Nuaym Ahbaru Esbehan (2/83) Elbani Sahiha (621) Elbani Daife (202)

266 Ebu Nuaym Hilye (2/319)

267 **Sahih.** Ebu Davud (1531) Beyhaki Hayatul-Enbiya (s.88 no;10) İbni Mace (1085) Darimi (1/445) Nesai (3/75) Bezzar (8/411) İbni Ebi Şeybe (2/253) İbni Ebi Asım el-Ahad vel Mesani (3/217) Taberani (1/216) Ahmed (4/8) Hakim (1/278) İbni Hibban (2/132) İbni Huzeyme (3/118) Huseyni el-Beyan (1/177) Fethul Bari (6/488) Hakiym Tirmizi Nevadir(4/110) Sahihul Cami (2212)

من صلى علي عند قبري سمعته ومن صلى علي نائيا بلغته

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "**Kim kabrimin yanında bana salât ederse onu işitirim, kim de uzaktan bana salat okursa, o bana tebliğ edilir.**"[268]

8- Buhari, Tarih'inde, Ammar radıyallahu anh'den rivayet ediyor;

إن الله أعطى ملكا من الملائكة لسماع الخلائق وهو قائم على قبري فما من أحد يصلى علي صلاة إلا بلغتها

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i şöyle buyururken işittim; "**Şüphesiz Allah'ın bir meleği vardır ki, ona, mahlûkatı işitme gücü verilmiş olup, kabrimin üzerinde kıyam halinde durur. Her hangi bir kimse bana salât okuduğunda, onu bana ulaştırır.**"[269]

9- Beyhaki, Hayatül Enbiya'da ve Asbahani Tergib'de, Enes radıyallahu anh'den rivayet ediyorlar;

من صلى علي مائة في يوم الجمعة وليلة الجمعة قضى الله له مائة حاجة سبعين من حوائج الآخرة وثلاثين من حوائج الدنيا ثم وكل الله بذلك ملكا

268 **Zayıftır.** Beyhaki Şuabul İman (1583, 4156) Beyhaki Hayatul Enbiya (s.104 no;18) Hatib Tarihu Bağdat (3/291) İbni Asakir (56/302) Fethul Bari (6/488) Kadı Iyaz Şifa (2/63) Suyuti Menahilus Safa (s.70) İbn Cevzi el Vefa (1554) İbni Adiy Kamil (6/351) Ebuş Şeyh Kitabus Salati Alen Nebi, İbni Kayyım Cilaul Efham (s.46, 54) Elbani Daife (203) İbni Şem'un Emali (2/193) Suyuti Lealiul Masnua (1/146) Sehavi Kavlul Bedi (s.116) Ukayli Duafa (4/136)

269 **Şahitleriyle hasendir.** Buhari Tarihul Kebir (6/416) Bezzar (4/255) Suyuti Zehrur Ruba (4/110) Ebuş Şeyh Azamet (2/763) Mecmauz Zevaid (10/162) Ukayli Duafa (3/248) Camiüs Sağir (2365). İsnadında hakkında ihtilaf edilen bir ravi olan Nuaym Bin Damdam vardır. Elbani Sahihul Cami (2176) Sahiha (1530) Suyuti zayıf dedi. Elbani şahitleriyle hasen demiştir.

يدخله علي في قبري كما يدخل عليكم الهدايا إن علمي بعد موتي كعلمي في الحياة و لفظ البيهقي: يخبرني من صلى علي باسمه ونسبه فأثبته عندي في صحيفة بيضاء

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "**Kim Cuma gününde bana yüz defa salât ederse, Allah onun, otuzu dünyada, yetmişi ahirette olmak üzere yüz ihtiyacını giderir. Allah Teala bir melek görevlendirir ve hediyelerin size arz edilişi gibi, o melek kabrime girerek salâtlarınızı arz eder. Şüphesiz ölümümden sonraki ilmim, hayatımdaki ilmim gibidir.**"[270]

Beyhaki'nin lafzında; "**Bana salât okuyanın ismi ve nesebini bana haber verir, bunlar benim yanımda beyaz bir sahifede muhafaza edilir**" diye geçer.

10- Beyhaki, Enes Radıyallahu anh'den rivayet ediyor;

إن الأنبياء لا يتركون في قبورهم بعد أربعين ليلة ولكنهم يصلون بين يدي الله حتى ينفخ في الصور

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "**Şüphesiz peygamberler kabirlerinde kırk günden fazla bekletilmezler. Sur'a üfleninceye kadar Huzuru İlahi'de namaz kılarlar.**"[271]

---

270 **Uydurma bir rivayettir.** İbni Mende el-Fevaid (s.82) Beyhaki Hayatul Enbiya (s.94 no;13) el-Asbahani et-Tergib (2/684) Suyuti Dürrül Mensur (6/654) Elbani ed-Daife (5857) Zehebi, Ukayli ve Elbani ravilerinden Osman b. Dinar sebebiyle hadisin uydurma olduğunu söylemişlerdir.

271 **Uydurma.** Beyhaki Hayatul Enbiya (s.75 no;4) Deylemi (852) Suyuti Lealiül Masnua (1/285) Zürkani Şerhul Muvatta (4/357) Elbani Daife (202) Feyzul Kadir (5/501) Cemül Cevami (5397) Kenzul Ummal (35530) isnadında hadis uydurmakla itham edilen raviler vardır.

11- Süfyan es Sevri, El-Cami'de rivayet ediyor; "Bir şeyh bize Said Bin Müseyyeb'in şöyle dediğini söyledi; "Bir Peygamber, kabrinde kırk günden fazla bekletilmez, yükseltilir."[272]

Beyhaki dedi ki; "Dirilerin, Allah'ın kendilerini bulundurduğu yerlerde bulunmaları gibi, peygamberler de varacakları yere varırlar."[273]

Sonra Beyhaki dedi ki; "Peygamberlerin ölümlerinden sonraki hayatlarına, İsra kıssasında geçen; "Peygamberlerden bir cemaatle görüşüp konuşması" şahittir;

12- Ebu Hüreyre radıyallahu anh'den gelen rivayette;

رأيتني في جماعة من الأنبياء فإذا موسى قائم يصلي فإذا رجل ضرب جعد كأنه من رجال شنوءة وإذا عيسى بن مريم عليه السلام قائم يصلي وإذا إبراهيم عليه السلام قائم يصلي أشبه الناس به صاحبكم يعني نفسه فحانت الصلاة فأممتهم

"Peygamberlerden bir cemaat gördüm. Musa aleyhis selam kıyam halinde namaz kılıyordu. Sonra başından su damlar gibi ve kıvırcık saçlı birisi olan Meryem oğlu İsa aleyhis selam'ı gördüm. O da kıyam halinde namaz kılıyordu. İbrahim aleyhis selamı da gördüğümde kıyam halinde namaz kılıyordu. İnsanlar içinde ona en çok benzeyeniniz arkadaşınızdır. (Kendi Zat-ı şeriflerini kastediyorlar.) Vakti gelince ben onlara namazlarında imam olurum."[274]

---

272 **Maktu.** Beyhaki Hayatul Enbiya (s.76 no;5) ismi belirtilmeyen ravi başka bir tarikinde belirtilmiştir. İsnadı kuvvetlidir, ancak tabiinden birine ait bir söz olup israiliyat kaynaklı olması ihtimali vardır. bkz: Ebu Nuaym (8/333) Daiful-Cami (5224) ed-Daife (1/364)

273 Beyhaki Hayatul Enbiya (s.77) Feyzul Kadir (5/501)

274 **Sahih.** Müslim (1/156) Ebu Nuaym Müsnedül Müstahrac (1/239) Nesai Sünenül Kübra (6/455) Ebu Avane (1/117) İbni Sa'd (1/215) Fethul Bari (6/487) Beyhaki Hayatul Enbiya (9)

13- Yine Beyhaki şu rivayeti de veriyor;

أن الناس يصعقون فأكون أول من يفيق

"**İnsanlar bayıldığı zaman ilk ayılan ben olurum.**"[275]

Beyhaki dedi ki; "Bu rivayet, Allah Tealanın peygamberlere ruhlarını döndürmesini ve onların şehitler gibi rableri katında diri olmalarını doğrulamaktadır. Sur'un ilk üfürülüşünde bayılacak olanlar bayılır ve sonra şuur sahibi hiçbir ölü kalmaz..."[276]

14- Ebu Ya'la, Ebu Hüreyre radıyallahu anh'den rivayet ediyor;

أبا هريرة يقول سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ثم والذي نفس أبا القاسم بيده لينزلن عيسى بن مريم ثم لئن قام على قبري فقال يا محمد لأجيبنه

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den şöyle buyurduğunu işittim; "**Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, şüphesiz, Meryem oğlu İsa aleyhis selam nüzul edecek, sonra kabrime gelecek ve; "Ya Muhammed!" Diyecek, ben de ona cevap vereceğim.**"[277]

---

275 **Sahih.** Buhari (2/849) Müslim (4/1844) Taberi Tefsiri (24/31) İbni Hibban (16/301) Ebu Davud (4671) Tirmizi (3245) Nesai Sünenül Kübra (4/418) İbni Ebi Şeybe (6/310) Tahavi Şerhu Meanil Asar (4/315) Ahmed (2/450) Ebu Ya'la (11/520) Beyhaki Şuabul İman (1/310) Deylemi (7319) Darekutni İlel (8/68)

276 Beyhaki Hayatul Enbiya(20)

277 **Sahih.** Ebu Ya'la (11/462) Hakim (2/651) Heysemi Maksadu Ali (1240) Mecmauz Zevaid (8/211) İbni Hacer Metalibu Aliye (3853, 4574) Suyuti el Havi (2/179) Busayri İthaf (7170, 7295) İbni Asakir (47/496) Ali Bin Burhaneddin Halebi Siyretül Halebiye (2/432) Avnul Mabud (11/310) Suyuti Hasais (3/1146) Hakim, Heysemi, Busayri ve Elbani sahih demişlerdir. Bkz.: Elbani Sahiha (2733)

15- Ebu Nuaym, Delailün Nübüvve'de Said Bin Müseyyeb radıyallahu anh'den rivayet ediyor; "Harre vakasını gördüm. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in mescidinde benden başka kimse yoktu. Namaz vaktinin geldiğini ancak Kabir'den gelen ezan sesi ile anlardım."[278]

16- Zübeyr Bin Bekkar, Ahbaru'l-Medine'de Said Bin Müseyyeb'den rivayet ediyor; "Harre günlerinde insanlar geri dönünceye kadar Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in kabrinden ezanları ve ikametleri işittim."[279]

17- İbni Sa'd, Tabakat'ında naklettiğine göre; Said Bin Müseyyeb, Harre günlerinde insanlar harb ederlerken mescide devam etmiş ve demiştir ki; "Namaz vakti geldiği zaman Kabri Şerif'ten gelen ezanı işitirdim."[280]

18- Darimi, Müsned'inde, Mervan bin Muhammed tariki ile Said Bin Abdülaziz'den rivayet ediyor;

سعيد بن عبد العزيز قال لما كان أيام الحرة لم يؤذن في مسجد النبي صلى الله عليه وسلم ثلاثا ولم يقم ولم يبرح سعيد بن المسيب من المسجد وكان لا يعرف وقت الصلاة الا بهمهمة يسمعها من قبر النبي صلى الله عليه وسلم

"Harre günleri başlayınca üç gün Mescid-i Nebi (sallallahu aleyhi ve selem)'de ezan okunmadı, namaz kılınmadı. Said Bin Müseyyeb ise, Mescid'i terk etmedi. Namaz vaktini de an-

278 **Zayıf.** İbni Sa'd (5/132) Ebu Nuaym Delail (510) Lalkai Keramatil Evliya (s.166) Zehebi Siyeri A'lamin Nübela (4/228) Suyuti Hasais (2/490 tercemesi; 2/551) Şerhus Sudur (s.209) isnadında bulunan Abdulhamid b. Suleyman zayıftır.

279 Suyuti Hasisul Kübra (2/418) Suyuti Şerhus Sudur (s.209)

280 **Batıl.** İbni Sa'd (5/132) Zehebi Siyeri A'lamin Nübela (4/229) Suyuti Şerhus Sudur (s.2096) isnadında Muhammed b. Ömer el-Vakidi vardır.

cak peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in kabrinden gelen fısıltıları işitmek suretiyle biliyordu."[281]

Bu haberler, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in ve diğer peygamberler (aleyhimüs selam)'in diri olduklarını gösteriyor. Nitekim Allah Teala;

"**Allah yolunda öldürülenleri ölüler saymayınız. Bilakis onlar, Rableri katında diridirler ve rızıklanmaktadırlar.**" (Al-i İmran,169)

Bu hususta peygamberler buna daha layıktırlar ve (makamca) daha büyüktürler. Nübüvvet ve şehadet vasıflarını kendisinde toplamayan ve bu ayetin kapsamına girmeyen peygamber yoktur.282

19- Ahmed, Ebu Ya'la, Taberani, Müstedrek'te Hakim ve Delailü'n-Nübüvve'de Beyhaki, İbni Mes'ud radıyallahu anh'den rivayet ediyorlar;

عبد الله رضي الله عنه قال ثم لأن أحلف تسعا أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قتل قتلا أحب إلي من أن أحلف واحدة إنه لم يقتل وذلك أن الله عز وجل اتخذه نبيا واتخذه

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in (şehiden) öldürülmüş olduğuna bir değil, dokuz defa yemin etmek isterim. Böylece Allah Teala, O'na, peygamberlik rütbesi vermiş olduğu gibi, şehitlik rütbesi de vermiştir."[283]

---

281 **Zayıftır.** Said bin Abdulaziz ömrünün sonlarına doğru hafıza karışıklığına uğramıştır. Darimi (1/56 no;94) Abdulgani Dehlevi Encahul Hace (1/291 no;4029) Kastalani Mevahibu Ledüniye (2/481) İbn Cevzi el Vefa (1535) Rudani Cem'ül Fevaid (2447)

282 Peygamberlik şehadetten üstün bir mertebe olmakla beraber, bütün peygamberlerin şehid olduğuna dair bir delil yoktur.

283 **Sahihtir.** Ahmed (1/381, 408, 434) Taberani (10119) Ebu Ya'la (9/132) Hakim (3/60) İbni Sa'd (2/201) Mecmauz Zevaid (4/8, 9/34) Abdurrazzak (5/269) Ebul Mehasin Mu'tasarul Muhtasar

20- Buhari ve Beyhaki, Aişe radıyallahu anha'dan rivayet ediyorlar;

عائشة رضي الله عنها قالت كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول في مرضه الذي توفي فيه يا عائشة إني أجد ألم الطعام الذي أكلته بخيبر فهذا أوان انقطاع أبهري من ذلك السم

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve selem, vefat hastalığında diyordu ki; "Hayber'de yediğim yiyecekteki zehrin acısını hala göğsümde hissediyorum."[284]

Böylece Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in kabrinde diri oluşu, gerek lafzın umumiliğinden, gerekse mefhumul muvafakat'ten, Kur'an'dan delil ile sabit olmuştur.

Beyhaki, Kitabul İtikad'da der ki; "Peygamberler kabzedildikten sonra ruhları kendilerine iade edilir ve onlar, şehitler gibi Rableri katında yaşarlar."[285]

Kurtubi, Tezkire'de, Şeyhinden naklen der ki; "Ölüm yokluk değil, bir halden diğer bir hale intikal etmektir. Buna şehitlerin katledilip, ölümlerinden sonra diri olmaları, rızıklanmaları, ferahlanmaları, müjdelenmeleri delildir. Bütün bu sıfatlar, dünyadaki hayat sahiplerinin sıfatlarıdır. Şehitler böyle olunca, peygamberler, evla tarikiyle buna daha hak sahibidirler. Nitekim yeryüzüne, peygamberlerin cesedini yemek haram kılınmış, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, İsra gecesi Beytül Makdis'te ve semada peygamberler ile bir araya gelmiş, Musa aleyhis selam'ı kabrinde kıyam halinde namaz kılarken görmüş, kendisine selam verenlerin selamını cevaplayacağını haber vermiştir. Bu ve başka deliller ile, peygamberlerin

---

(2/216) Heysemi Maksadu Ali (1867)

284 **Sahih.** Buhari (4/1611) Ahmed (6/18) Darimi (3291, 32) Hakim (3/60) Beyhaki (10/11) Fethul Bari (10/245) Feyzül Kadir (5/448) İbni Hacer Tağlikut Ta'lik (4/162)

285 Beyhaki el İtikad (s.305)

ölümleriyle, bizim idrak edemediğimiz yere kaybolmaları, meleklerin mevcut ve diri olmalarına rağmen görülemediği gibi, onların da mevcut ve diri olduğu kesin bir surette sabit olmaktadır. Allah, kerametini velilerinden dilediğine tahsis eder."[286]

El-Barizi'ye, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in vefatından sonra diri olup olmadığı soruldu. Şöyle dedi;

"Şüphesiz O diridir. Fakih, Usul alimi, Şafiiler'in şeyhi, Üstaz Ebu Mansur Abdulkahir Bin Tahir el-Bağdadi, "Ecvibetu'l-Mesailil-Cacermiyyin"[287] adlı eserinde der ki; "Arkadaşlarımızdan muhakkik kelamcılar dediler ki; "Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem, vefatından sonra diridir, ümmetin hayırlı amelleri ile sevinir, isyankârların isyanı ile mahzun olur. O'na salât edenin salatı ulaştırılır."

Şüphesiz peygamberler toprak olmaz, yeryüzü onlardan bir şey yiyemez. Nitekim Musa aleyhis selam, kendi zamanında vefat etmiş olmasına rağmen, Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem, onu kabrinde namaz kılarken gördüğünü haber vermiştir. Mi'rac hadisinde; "Şüphesiz Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, O'nu dördüncü semada, Adem aleyhis selam'ı dünya semasında görmüş, İbrahim aleyhis selam O'na; "Merhaba salih evlad ve salih peygamber." demiştir. Bu bizim için sağlam bir delildir. Deriz ki; Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem nübüvvetiyle, vefatından sonra da hayat sahibidir." - Üstad'ın sözü bitti. -

Hafız, Şeyhus-Sünne el-Beyhaki, Kitabul-İtikad'da der ki; "Peygamberler (aleyhimüs selam)'in ruhları kabzedildikten sonra tekrar kendilerine iade edilir, Rableri katında şehitler gibi diridirler. Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sel-

---

286 Kurtubi Tezkira (s.169) İbni Kayyım er-Ruh (s.49)

287 **Cacerm**; İran'ın kuzey doğusunda bir şehirdir. Tahran –Nişabur–Meşhed tren yolu üzerinde yer alır. Bkz.: Rıza Kurtuluş T. D. V. İ. A. (6/542)

lem, peygamberlerden bir cemaat görmüş ve onlara namazda imamlık etmiştir. Doğru sözlü haberci sallallahu aleyhi ve sellem, salâtlarımızın kendisine arz edildiğini, selamlarımızın tebliğ edildiğini, Allah'ın yeryüzüne peygamberlerin cesetlerini yemeyi haram kıldığını haber vermiştir." Nitekim onların hayat sahibi oluşunu ispat için bir kitap yazdık ve ismini şöyle verdik; "Allah'ın Peygamberi, Rasulü, Seçilmişi, Mahlûkatının En Hayırlısı Sallallahu Aleyhi Ve Sellem'in Vefatından Sonra Hayatı"288

Allah'ım! Bizi, O'nun sünneti üzere yaşat, Ümmetimizi onun milletinden kıl, Onunla bizi dünyada bir araya getir. Şüphesiz sen her şeye kadirsin." – Barizi'nin cevabı bitti. –

Şeyh Afifüddin el-Yafii dedi ki; "Velilere halleri iade edilir, göklerin ve yerin melekûtunu müşahede ederler. Peygamberlerin ölü değil, diri olduğunu görürler. Tıpkı Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in, Musa aleyhis selam'ı kabrinde seyretmesi gibi. Nitekim peygamberlere mucize olarak caiz olan şeyin, veliler için keramet olmasının caiz olduğu ikrar edilmiştir. Bunu ancak cahil inkâr eder. Peygamberlerin hayatı hakkında âlimlerin pek çok delilleri vardır. Biz bu kadarıyla yetiniyoruz."[289]

BİR BÖLÜM

21– Diğer hadise gelince, onu Ahmed, Müsned'inde, Ebu Davud, Sünen'inde, Beyhaki, Şuabul İman'da;

Ebu Abdurrahman el Mukri – Hayve Bin Şüreyh – Ebu Sahr – Yezid Bin Abdullah Bin Kusayt – Ebu Hüreyre radıyallahu anh senedi ile merfuan rivayet ettiler;

ما من احد يسلم علي إلا رد الله علي روحي حتى أرد عليه السلام

---

288 Beyhaki el İtikad (s.305)

289 Yafii Ravzur-Rayahin (s.205). Bunlar Yafii'nin delilsiz olarak ortaya attığı iddialardan ibarettir!

"Kim bana selam verirse, onun selamını cevaplayıncaya kadar, Allah ruhumu bana iade eder."[290]

Bu hadisin zahirinden şüphesiz, önceki hadislere muhalif olarak, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in ruhunun, bazı zamanlar, bedeninden ayrıldığı anlaşılıyor. Bunun üzerinde düşündüm ve bana birkaç açıdan cevap açıldı;

Birincisi - ki bu en zayıf ihtimaldir-; "Ravinin hadisin lafzında vehmetmesi ve bu sebeple işi karmakarışık hale getirmiş olması muhtemeldir." Diye iddia edilir. Nitekim âlimler pek çok hadis hakkında bunu iddia etmişlerdir. Ancak işin aslı böyle değildir ve bu iddiaya itibar edilmez.

İkincisi - ki en kuvvetli ihtimaldir - "رد الله" "Allah iade eder" cümlesi, ancak Arabcası çok kuvvetli olanın idrak edebileceği "hal (yani şimdiki zaman) cümlesi"dir. Arabca dil kaidelerine göre, hal cümlesi, mazi (geçmiş zaman) fiili olarak geldiğinde, bunda takdir edilir. Allah Teala'nın şu kavli şerifinde olduğu gibi;

"أو جاءوكم حصرت صدورهم" **"Göğüsleri daralmış halde gelenler..."** (Nisa; 90) Bu ayette "قد حصرت" (daralmış) diye fazladan bir "قد" kelimesi takdir edilerek mazi cümlesi yapılır.291 Böyle takdir edilerek önceden, herkesten gelen selamı kapsar. Hatta illetsiz olarak, sadece atıf harfiyle vav manası takdir edilir ve hadis şu manaya gelir; "Her kim bana selam verirse, ona cevap vermeden önce, Allah bana ruhumu iade etmiştir."

Şayet, "Allah ruhumu iade eder" cümlesi, şimdiki zaman olarak veya gelecek zaman olarak takdir edileceği zannedilip

---

290 **Hadis hasendir.** Ebu Davud (2041) Ahmed (2/527) Beyhaki (5/245) Taberani Evsat (3/262, 9/130) Beyhaki Şuabul İman (2/217, 3/491) Mecmauz Zevaid (10/162) Fethul Bari (6/488) Beyhaki Hayatul Enbiya (no;15).

291 " قد " edatı, fiili mazi'nin önüne geldiği zaman fiile kesinlik kazandırır. Bu edat, işin geçmiş zamanda tamamlandığını vurgulamak için kullanılır.

illetlendirilmesi söz konusu olursa, böyle değildir. Biz onda hadisin manasına göre kuvvet alarak karar verir, karışıklığı kaldırırız. Eğer burada şimdiki zaman veya gelecek zaman takdir edilecek olsaydı, Müslümanların her selam verişinde, ruhunun kendisine iade edilmesi, sonra ayrılıp, sürekli tekrar etmesi gerekirdi. Bunda ise bazı mahzurlar vardır;

Birisi; Cesedi şeriften ruhunun çıkışının tekrar etmesinde bir elem vardır. Elem olmasa bile, tekrime, (saygınlığına) muhaliftir.

Diğer mahzur; şehid olan diğer insanların ve başkalarının durumlarına muhaliftir. Zira onlardan hiçbiri için Berzah'ta, ruhlarının ayrılıp, tekrar kendilerine iade edilmesi sabit olmamıştır. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ise, mertebe olarak onlardan daha üstündür.

Üçüncü mahzur; Kur'an'a muhalif oluşudur. Şüphesiz Kur'an, ancak iki hayat ve iki ölüme delalet eder. Pek çok ölüm ve bunun tekrarı batıldır.

Dördüncü mahzur; yukarıda geçen mütevatir hadislere muhalif oluşudur. Kur'an'a ve mütevatir sünnete muhalif olan şeyin te'vili gerekir. Eğer te'vil kabul etmiyorsa batıldır.

Bu sebeplerle bu hadis, anlattığımız manaya hamledilir.

Denildi ki; "رد" lafzı, mufarakat (ayrılma) manasına değil, mutlak sayruret (bir halden, diğer bir hale intikal) manasına gelen bir kinayedir. Allah Teala'nın kavlinde, Şuayb aleyhisselam anlatılırken olduğu gibi; "**Doğrusu Allah bizi ondan kurtardıktan sonra yine sizin dininize dönersek, şüphesiz Allah'a yalan iftira etmiş oluruz.**" (A'raf, 89)

Bu ayette "العود" (dönmek) lafzı ile, mutlak sayruret murad edilmiştir. Buradaki "dönüş", intikalden sonra değildir. Şuayb aleyhis selam, hiçbir zaman onların dininde olmamıştır. İşte bu hadisin ortasındaki "iade etmek" lafzı ile hadisin sonundaki "selamını cevaplarım" lafzının arasındaki uygunluk

da güzel değerlendirilip, aradaki münasebete riayet edilmiş olur.

Diğer bir vecih -ki bu gerçekten kuvvetli ihtimaldir-; "Şüphesiz ruhun iade edilerek O'na dönmesi ile, bedenden ayrıldıktan sonra dönmesi kastedilmemiştir. Zira Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, berzah âleminde Melekût'un halleri ile meşgul ve Rabbini müşahede ile istiğrak halindedir. Bu tıpkı dünyada kendisine vahiy geldiği zaman ve son zamanlarında içerisinde bulunduğu hali gibidir. Müşahededen hâsıl olan hayret halinden kendine gelmesi, istiğrak halinden ayılması, ruhunun iade edilmesi demektir.

Bu izah, âlimlerin, İsra hadisinin bazı rivayetlerinde gelen; "**Uyandığımda Mescidi Haram'da idim**"[292] cümlesi hakkındaki kavlidir. Buradaki "uyanma", uykudan uyanma değildir. Şüphesiz Mi'rac, uykuda vaki olmamıştır. Bundan kastedilen; Melekût'un acaib hallerinden hâsıl olan, bir nevi sarhoşluktan ayılmadır. İşte bu cevap, indimizde en kuvvetli cevaptır.

Beşinci vecih; denildi ki; "Ruhunun döndürülmesi (yukarıda anlatıldığı gibi) tekrar gerektirse bile, yer yüzünün her tarafında daima O'na salat edilmekte, böylece ruhu, bedeninden hiç ayrılmamaktadır."

Altıncısı; "Şüphesiz Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, kendisine (bu konuda) vahiy gelmeden önce böyle buyurmuş, kendisine vahiy geldikten sonra Kabrinde daima diri olduğunu haber vermiştir. Sonradan verdiği haber, önceki ile çelişmez. Bu cevap, Allah'ın bana açtığı bir cevaptır, daha önce kimseden nakledilmemiştir.

Ben bunu kitabıma yazdıktan sonra, Şeyh Taceddin Bin el-Fakihani el-Maliki'nin "Fecru'l-Münir Fîma Fadli Bihi'l-Beşiri'n-Nezir" adlı kitabında da gördüm. Orada der ki; "Tirmizi'de bize rivayet edilen; "Rasulullah sallallahu aleyhi

---

292 Bkz.: Buhari (7517)

ve sellem buyurdu ki;

"**Her kim bana selam verirse, onun selamını cevaplayıncaya kadar, Allah ruhumu bana iade eder**" hadisi şerifi Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem'in daima diri olduğunu gösterir. Zira ister gece, ister gündüz olsun, dünyanın O'na selam verenlerden boş kalması düşünülemez. Eğer; "*Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in kavlinde; "Allah ruhumu bana iade eder" lafzı, devamlı olarak diri olmasını değil, defalarca ölüp dirilmesini gerektirir. Bir saatten az da olsa, dünyanın O'na selam verenlerden boş kalması mümkündür.*" dersen, bunun cevabı;

"Allahu a'lem, burada ruh kelimesi, konuşma sıfatından mecazdır. Sanki şöyle buyurmuştur; "Allah, nutkumu (konuşma sıfatımı) bana iade eder." Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, daima diridir.

Noksanlardan münezzeh olan Allah'ın, her selam verenin selamında, O'na nutkunu iade etmesi, O'nun hayat sıfatını alıp, iade etmesini gerektirmez. Tıpkı ruh'un, fiil ve kuvve olarak konuşma sıfatının varlığını gerektirmesi gibi, konuşma sıfatı da, ruhun varlığını gerektirir. İşte Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, ilzam eden bu iki kelimeden birini, diğeri ile tabir etmiştir. Yoksa bu ruhun iadesi, hakiki manada değildir.

Ruh, Allah Teala'nın şu kavlinde belirtildiği gibi, ancak iki defa verilir; "**Dediler ki; "Rabbimiz! Bizi iki defa öldürdün, iki defa dirilttin.**" (Gafir, 11) İşte bunlar Şeyh Taceddin'in cümleleridir. Onun zikrettiği bu cevaplar, benim zikrettiğim altı cihetten biri değildir.

Yedinci cevap; Durakladığım husus, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in Berzah'ta diri olması ile beraber, O'ndan bazı vakitler konuşma sıfatının men edilmesi ve kendisine verilen selamı cevaplamasıdır ki, bu cidden uzak bir ihtimaldir. Şüphesiz akıl ve nakil bunun hilafına şehadet eder. Nakile gelince, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in ve

diğer peygamberlerin hali hakkında varid olan haberler, onları, Berzah'ta diledikleri zaman konuşmaktan men eden bir şey olmadığını tasrih etmektedir. Hatta şehitler ve başka mü'minlerin de Berzah'ta diledikleri zaman konuşmalarına mani olacak bir şey yoktur.

Vasiyet etmeden ölenler dışında Berzah'ta konuşmaya mani olacak bir şey varid olmamıştır;

22- Ebuş Şeyh Bin Hayyan, Kitabu'l-Vesaya'da, Kays Bin Kubeysa radıyallahu anh'tan rivayet ediyor;

من لم يوص لم يؤذن له في الكلام مع الموتى قيل: يا رسول الله و هل تتكلم الموتى؟ قال نعم و يتزاورون

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "**Kim vasiyet etmeden ölürse, ölülerle konuşmasına izin verilmez.**" Denildi ki; "Ya Rasulullah! Ölüler konuşur mu?" Buyurdu ki; "**Evet. Onlar ziyaretleşirler de.**"[293]

Şeyh Takıyüddin es-Sübki dedi ki; "Peygamberlerin ve şehitlerin kabirlerindeki hayatları, dünyadaki hayatları gibidir. Buna Musa aleyhis selam'ın kabrinde namaz kılması şahiddir. Şüphesiz namaz, ceset ile diri olmayı gerektirir. İsra gecesinde peygamberler hakkında zikredilen bu sıfatlar, cisimlerin sıfatıdır ve hayatın hakikatinin varlığı, beraberinde dünyadaki gibi yeme ve içmeye ihtiyaç hisseden bedenlerin bulunmasını

293 **Zayıftır.** Deylemi (5945) İbni Hacer el-İsabe (5/496) Şa'rani Bedrü'l-Münir (1942) Camius Sağir (9032) Elbani Daife (4658).Daiful Cami (5846) Suyuti de zayıf olduğunu Camius Sagir'de ifade etmiştir. Bu anlamda diğer bir rivayeti Deylemi isnadsız olarak, Enes radıyallahu anh'den merfuan naklediyor; "**Rüyamda iki kadın gördüm. Birisi konuşuyor, diğeri konuşamıyordu. Her ikisi de cennetlikti. Konuşana sordum; "Sen konuşuyorsun da bu neden konuşamıyor?" dedi ki; "Ben vasiyet ettim, o ise vasiyet etmeden öldü. Bu yüzden kıyamete kadar konuşamıyacaktır.**" (Deylemi (3202) Tenzihuş Şeria (2/374)

gerektirmez. Bilmek ve işitmek gibi idraklere gelince, bunun onlar için ve diğer ölüler için sabit olmasında şüphe yoktur."

Akla gelince, şüphesiz bazı vakitlerde konuşmaktan alıkonulmak, bir çeşit hapislik ve azabdır. Vasiyet etmeden ölen böyle cezalandırılacaktır. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ise, bundan münezzehtir. O, vefatından sonra asla sıkıntı görmez. Vefat hastalığı esnasında Fatıma radıyallahu anha'ya buyurduğu gibi;

لا كرب على أبيك بعد اليوم

23- "Baban için bugünden sonra sıkıntı yoktur."[294]

Şehitler ve O'nun ümmetinden diğer mü'minler, azablandırılacak olan istisnalar haricinde, konuşmaktan alıkonulmazlar ise, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in hali nasıl olur?

Evet, Şeyh Taceddin'in kelamından alınan cevap, bunun mümkün olduğunu gösterir.

Diğer bir cevapta (Sekizinci Cevap); "ruh" kelimesi ile murad edilen "nutk" yani konuşma sıfatıdır ve her selam verilişinde ruhun bedenden ayrılması gerekmez diye geçmişti. Üçüncü vecihte kabul ettiği şey; "Hadisi şerifte iki mecaz vardır; mecazın biri "iade" lafzında, diğeri, "ruh" lafzındadır. Birincisi istiare tabiridir. İkincisi ise mecaz-ı mürseldir.

Bu cevaptan anlaşılan diğer bir cevap (dokuzuncu cevap), ruh ile kastedilen; işitmekten kinayedir. Allah O'na harikulade bir işitme gücü vererek, kendisine selam vereni işitir ve arada bir vasıtaya gerek olmadan süratle cevap verir. Kastedilen, alışageldiğimiz bir işitme değildir. Nitekim Kitabu'l-Mucizat'ta

294 **Sahih.** Enes b. Malik radıyallahu anh'den: Buhari (4462) Tirmizi Şemail (379) Nesai (4/12-13) İbn Mace (1629) Darimi (1/40) Beyhaki (4/71) Ahmed (6/141, 196) İbn Hibban (14/592) Ebu Ya'la (6/111) Hatibul Bağdadi Tarihu Bağdat (6/261)

beyan ettiğim gibi, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, dünyadaki halinde de harikulade bir şekilde göklerin sesini işitiyordu.[295]

Bazı vakitlerde O'nun işitmesinin ve cevap verme sıfatının iade edilmesi, dünyada bu gibi hallerin mani olmadığı gibi, O'nun Berzah'taki hallerine de mani olmaz.

Bu cevaptan çıkan diğer bir cevap (onuncu cevap) alışageldiğimiz işitmenin kastedilmiş olduğu ve iadesinin; Melekuti istiğrak'tan kendine gelmesi, halinin ona iade edilmesi, O'na dünyada selam vereni cevaplamasının kastedilmiş olduğudur. O'na bu iade edilen halden ayrılınca, önceki bulunduğu hale döner.

Bundan çıkan diğer cevap: Ruh'un iade edilmesi demek; Berzah'ta meşgul bulunduğu; ümmetinin amellerine bakması, kötü amelleri için istiğfar etmesi, onlardan belanın kalkması için dua etmesi, yeryüzünün çeşitli yerlerine bereketin inmesi için dua etmesi, ümmetinden salih birisi vefat ettiğinde hazır bulunması ve bunun gibi, hadislerde ve eserlerde varid olan, Berzah meşguliyetlerinden ayrılması demektir.

O'na selam vermek, amellerin en faziletlilerinden olduğundan ve O'na selam verenin, O'na yakınlık sağlaması bakımından büyük bir değeri olduğundan, verilen selama cevap vermek için bu mühim meşgalelerinden o an ayrılır. Bu da onuncu cevaptır. Bunlar, benim çıkardığım delillerdir.

Cahız der ki; "Fikir ezberlenerek bağlanırsa, acaiblikler doğar."

Sonra bana on birinci cevap zahir oldu; Burada ruh kelimesi ile murad edilen hayat ruhu değil, irtiyah (rahatlama) dır. Allah Teala'nın şu kavlindeki gibi; "**Artık ona bir rahatlık ve güzel koku vardır.**" (Vakıa, 89) Şüphesiz bu ayette ruh kelimesi "feruh" diye ra'nın zammesi ile okunmuştur.

295 Bkz.: Hasaisul Kübra (Naim Erdoğan Tercemesi s.643 v.d.)

Bu durumda Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in, ruh ile kastettiği şey, O'na selam verenin selamı ile rahatlaması ve onu sevmesine hamledilir.

Sonra bana on ikinci cevap zahir oldu; burada ruh kelimesi ile murad edilen; salat ve selamın sevabından hasıl olan rahmettir. İbnül Esir dedi ki; "Hadiste ruh'un zikrinin tekrar etmesi, tıpkı Kur'an'da tekerrür etmesi gibidir. Kur'an'da ruh kelimesi, cesedi ayakta tutan şeye, vahye, rahmete ve Cebrail aleyhis selam'a ıtlak edilmiştir."[296]

24– İbnül Münzir, Tefsir'inde, Hasen el Basri radıyallahu anh'den rivayet ediyor; "Hasen el Basri, "**Artık ona bir rahatlık ve güzel koku vardır**" ayetini "feruhu ve reyhan" diye zammeli okumuş, "er Ruh"= rahmettir" diye tefsir etmiştir.297

Enes radıyallahu anh'ın hadisinde; "Okunan salât, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in kabrinde, hediyelerin sunulması gibi sunulur" diye geçmişti. Bunda murad edilen, okunan salâtın sevabıdır. Bu da Allah'ın rahmeti ve nimetleridir.

Sonra bana on üçüncü cevap zahir oldu; ruh ile murad edilen, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'e tebliğ eden melektir. Ruh kelimesi, Cebrail aleyhis selam dışındaki meleklere de ıtlak edilmiştir. Ragıb (el İsfehani) dedi ki; "Meleklerin en şereflileri "ervah" diye isimlendirilmiştir."298 Yani "Allah ruhumu bana döndürür" cümlesinin manası; "Selamları bana ulaştırmakla görevli olan meleği gönderir" demektir. Bu gayet açıktır. Allahu a'lem.

UYARI

Şeyh Taceddin'in kelamında iki tenbihe ihtiyaç vardır;

---

296 İbnül Esir en-Nihaye Fi Garibil Hadis(2/271)

297 Kurtubi (17/232) Taberi (27/212) Suyuti Dürrül Mensur (8/37) Avnul Ma'bud (11/17)

298 bkz. El Müfredat(s.205)

Birincisi, Hadisi şerif, Tirmizi'ye nispet edildiği halde bu hadisi, Kütübü Sitte ashabından, Ebu Davud dışında biri rivayet etmemiştir. Hafız Cemaleddin el-Mizzi de, Atraf'ında böyle demiştir.

İkinci tenbih; hadis, "رد الله علي = **Allah bana ruhumu döndürür**" lafzı ile Süneni Ebu Davud'da varid olmuştur. Beyhaki'nin rivayetinde ise "رد الله إلي روحي" diye latif bir fark ile gelmiştir. "رد" kelimesi "على" edatı ile müteaddi (geçişli) olursa, hafife almak, "إلي" edatı ile de; ikram manasında olur. Sıhah'ta denilir ki; "رد عليه الشيء" "bir şeyi geri çevirmek; eğer kabul edilmemişse bu kullanılır. Bu ise hatadır. "رده إلى منزله" "yerine döndürmek" şeklinde (ila edatı ile) kullanılırsa kabul ederek cevaplamak manasına gelir. Birinciye örnek olarak, Allah Teala'nın kavlinde;

يردوكم على أعقابكم

"...Sizi ökçeleriniz üzerinde geriye döndürürler..." (Al-i İmran, 149)

ردوها علي

"Onları bana geri getirin." (Sad, 33)

و نرد على أعقابنا

"Ökçelerimiz üzerinde geriye mi döndürülelim?" (En'am 71) buyrulmuştur.

İkinciye örnek olarak ise şu ayetlere bakınız;

فرددناه إلى أمه

"Onu annesine geri verdik" (Kasas, 13)

و لئن رددت إلى ربي لأجدن خيرا منها منقلبا

"Eğer gerçekten Rabbime döndürülürsem elbette

bundan daha hayırlı bir dönüş yeri bulurum." (Kehf, 36)

ثم تردون إلى عالم الغيب و الشهادة

"**Sonra gizli olanı ve görüneni hakkıyla bilene (Allah'a) döndürüleceksiniz**." (Tevbe, 94)

ثم ردوا إلى الله مولاهم الحق

"**Sonra (hepsi) hak Mevlaları olan (Allah'a) döndürülürler**." (En'am, 62)

BİR BÖLÜM

Ragıb dedi ki; "Tefviz (havale), redd'in manalarından biridir. Denilir ki; "Hükmü falancaya reddettim", yani; "tasarruf ve idaresini ona havale ettim" demektir. Allah Teala buyurur ki;

"**Bir şey hakkında ihtilafa düşerseniz, onu Allah'a ve Rasulüne döndürün**" (Nisa, 59)

"**Hâlbuki onu, Rasul'e ve kendilerinden olan Ulül emr'e döndürse(arz etse)lerdi...**" (Nisa, 83)[299]

Bu, hadisten çıkarılan on dördüncü cevaptır. Yani kastedilen; "Selamı cevaplama tasarrufunu Allah bana verir" demektir. er Ruh kelimesi ile murad edilen de; Allah'ın rahmetinden salat ve rahmettir. Selam veren kimse, selamı ile Allah'tan bir salât talep etmektedir. Bu kavlin hakikati;

من صلى علي واحدة صلى الله عليه عشرا

25- "Kim bana bir kere salat ederse, Allah ona on defa salat eder."[300] Hadisi şerifidir.

299 Müfredat (s.192)

300 **Sahih.** Müslim (1/306) Buhari Edebul Müfred (1/224) Ebu Nuaym Müsnedül Müstahrac (2/31) İbni Hibban (3/187) İbni Huzeyme

Allah'ın salâtı, O'nun rahmetidir ve Allah Teala, bu rahmeti talep ederek selam veren kişiye verme işini, Peygamberi sallallahu aleyhi ve sellem'e havale etmiştir. Bu rahmet, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e duasının bereketiyle, selam veren kişi için hasıl olmaktadır. Bundan dolayı selam verenin selamını kabul için, şefaat menziline nüzul eder. Burada izafet ruh'adır.

Bu kavlinin benzeri Şefaat hadisindedir;

26- "Ondan ona, ondan ona havale edilir, ta ki Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'de son bulur."[301]

27- ve Mi'rac hadisinde buyrulur; "**İsra gecesi İbrahim, Musa ve İsa aleyhimüs selam ile karşılaştım. Kıyametin ne zaman kopacağını müzakere ediyorlardı. Sözü İbrahim Aleyhis selam'a havale ettiler;**

"Onu bilmiyorum" dedi. İşi Musa aleyhis selam'a döndürdüler;

"Onu bilmiyorum" dedi. İsa aleyhis selam'a havale ettiler..."[302]

Hadisten çıkan mana; selam verenin okuduğu dua sebebiyle hâsıl olan rahmeti Allah, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'e havale eder. Selam lafzının reddi (cevabı), onun selamına karşılık vermek ve dua etmektir.

(1/218) Ziyaul Makdisi el-Muhtare (4/397) Tirmizi (485) Ebu Davud (1530) Nesai Kübra (1/384) Ahmed (2/375) Bezzar (97268) Taberani (5/99) Mucemul Evsat (4/285, 5/162) Mucemus Sağir (2/126) Ebu Ya'la (7/75) Ebu Avane (1/546) Mecmauz Zevaid (10/163) Hilyetul Evliya (4/347) Hatib (10/335) Darekutni İlel (6/9)

301 **Sahih.** Buhari (4/163, 6/605) Müslim (iman, 327) Ahmed (2/435, 436, 3/144) Tirmizi (2431) İbni Cevzi el Vefa (1590)

302 **sahihtir.** Hakim (2/416, 4/534) Ahmed (1/375) İbni Mace (4081) İbni Ebi Şeybe (7/498) Heysem Bin Küleyb Müsnedu Şaşi (2/271, 273) Ebu Ya'la (9/196) Allame ed-Dani Sünenül Varide (5/988) Fethul Bari (13/89)

Sonra bana on beşinci cevap zahir oldu; ruh ile murad edilen, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in kalbindeki ümmetine bağlılıktan dolayı mevcut olan şefkattir. Bazı vakitlerde Allah'ın yasaklarının irtikab edilmesi ile gazablanır. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e salât etmek, şu hadiste geçtiği gibi, bağışlanma sebebidir;

إذا تكفى همك ويغفر ذنبك

28- "...o zaman sana kâfi gelir ve bağışlanırsın."[303]

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, herhangi bir kimsenin kendisine selam vermesi halinde, kendisine selam veren kişinin günahı tebliğ edilmiş olsun veya olmasın, selama bağlı olan rahmet, selamı cevaplaması ile o kişiye döndürülür. O kimseye bu rahmetin ulaşmasına, daha önce işlediği günahı mani olmaz. İşte bu nefis bir fayda ve büyük bir müjdedir. Sürekli salavat okumaya devam etmek, belirli bir süre salavat ile meşgul olmaktan daha faydalı olur. O kimse faydanın artmasından önce zahiren meşgul olur, onu tayin eder, devam etmesi sebebiyle fayda artar. Bu, özel ile murad edilen genel ifade olmasındandır.

Şu ana kadar Allah'ın bana fethettiği son cevap budur. Bundan sonra bir cevap fetholunursa Allah'ın tevfik ve kere-

---

303 **hasendir** Ziyaul Makdisi el Muhtare (3/390) Hakim (2/457, 558) Tirmizi (2457) Ahmed (5/136) Abdurrazzak (2/215) Beyhaki Şuab (2/187, 188, 217, 7/359) Abd Bin Humeyd (1/89) İbni Ebi Şeybe (2/253, 6/325) İbni Ebi Asım el Ahadu vel Mesani (4/142) Deylemi (8160) Ebu Nuaym Hilye (8/377) İbni Adiy el Kamil (5/14) Mecmauz Zevaid (10/160) Fethul Bari (11/168) İbni Hibban Mecruhin (2/82). Bu Hadisin tam metni şöyledir; "**Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Sarsıntı gelir, peşinden bir başkası onu izler ve onunla beraber ölüm gelir.**" Adamın biri dedi ki; "Ya Rasulullah! Ben senin üzerine salâvat getirecek olursam?" buyurdu ki; "**O zaman Allah sana dünyan ve ahiretin ile seni meşgul edecek konularda kâfi gelir ve günahını bağışlar.**"

mi ile onu da ekleriz.

Daha sonra sual olunan hadisi, Beyhaki'nin, "Hayatül Enbiya" adlı kitabında mazi edatı kullanılmış olarak;

إلا وقد رد الله علي روحي

"**Allah ruhumu bana iade etmiştir**"[304] lafzı ile buldum ve Allah'a çokça hamd ettim. Bu, hadisi rivayet eden kimsenin hadiste tasarrufta bulunarak o mazi edatını düşürmüş olması ihtimalini kuvvetlendiriyor. Ben bunu verdiğim cevaplar içinde ikinci vecih olarak belirtmiştim. Şu an bu rivayet ile o cevap, en kuvvetli cevap olarak tercihe şayan oldu.

Hadiste murad edilen mana şudur; Allah, vefatından sonra ruhunu O'na iade eder, daimi bir hayatla diri olur, birisi ona selam verirse diri olduğu için selamına karşılık verir. Hadis, O'nun kabrinde diri oluşu hakkında varid olan hadislere muvafık hale gelmiştir. Şu halde rivayetlerde çelişki yoktur.

Hamd ve minnet Allah'adır. Bazı hadis hafızları dediler ki; "Hadisleri altmış vecihten yazmasaydık, bazı tariklerde geçen ziyadeleri, metin lafızlarına bağlayamazdık ve bazı tariklerdeki ziyade ve noksanlar gizli kalırdı." Vallahu Teala a'lem.

304 Beyhaki Hayatul Enbiya (no;15) Beyhaki Şuabul İman (3/491) Azimabadi Avnul Mabud (6/20) **Uyarı:** Beyhaki hadisin bu anlamda olduğuna dair yorum yapmıştır. Yoksa Suyuti'nin iddia ettiği gibi Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e ulaşan bir isnadla rivayet etmiş değildir!

TENVİRU'L-HALEK Fİ İMKÂNİ RÜ'YETİ'N-NEBİ VE'L-MELEK

(Peygamberin ve Meleğin Görülebilme İmkânı Hakkında Karanlığın Aydınlatılması)

TENVİRU'L-HALEK

بسم الله الرحمن الرحيم

و صلى الله على محمد وآله

Hamd Allah içindir. Selam, O'nun seçilmiş kullarının üzerine olsun. Hal sahiplerinin uyanık iken Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'i görmesi hakkında sualler çoğaldı. Asrımızın ehlinden ilimde kıdemsiz bir taife hayret verici şekilde bunu inkara vardırdılar ve imkansız olduğunu iddia ettiler. Ben de bu konuda varid olan sahih hadislere tutunarak bu risaleyi yazdım ve adını; "Tenviru'l-Halek Fi İmkâni Rü'yeti'n-Nebi ve'l-Melek= Peygamberin ve Meleğin Görülebilme İmkânı Hakkında Karanlığın Aydınlatılması" koydum.

29- (1)- Buhari, Müslim ve Ebu Davud, Ebu Hüreyre radıyallahu anh'den rivayet ediyorlar;

من رآني في المنام فسيراني في اليقظة ولا يتمثل الشيطان بي

"Kim rüyasında beni görürse, uyanık iken de beni gö-

recektir. Şeytan benim kılığıma giremez."[305]

30-(2)- Aynısını Taberani, Malik Bin Abdullah el-Has'ami ve Ebu Bekre radıyallahu anhuma hadisinden306,

31-(3)- Darimi, Ebu Katade el-Ensari Radıyallahu anh hadisinden tahric ettiler.[307]

Alimler dediler ki; "uyanık iken görecektir." Kavlinin manası hakkında ihtilaf edildi. "görecektir" lafzı ile kastedilen şey, "kıyamette görecektir" demektir denildi. Ardından; "Bu şekilde manayı sınırlandırmak faydasızdır. Zira O'nun her ümmeti, kıyamet gününde, daha önce O'nu rüyasında görmüş olsun veya olmasın, zaten görecektir."

Denildi ki; "Murad edilen; "hayatında O'na kim iman etmişse, O'nun (Ahiret'e irtihaliyle) gözden gaib olmasından

---

305 **Bu lafızla şazdır.** Müslim (4/1775) Buhari (6/2567) Ebu Davud (5023) Ahmed (5/306) Lalkai el-İtikad (2/363) Hatib Tarih (10/284) Fethul Bari (12/383-389) Camius Sağir (8690) Feyzul Kadir (6/132) Hadisin şaz oluşu hakkında açıklama inşaallah sonuç bölümünde gelecektir.

306 **Zayıftır.** Taberani (19/296) Mecmauz Zevaid (7/182) İbni Adiy el-Kamil (2/209) Heysemi der ki; "Taberani'nin Ebu Bekre'den rivayetindeki tarikinde Hakem Bin Zuheyr adlı zayıf bir ravi vardır." Heysemi diğer tariklerde ise tanımadığı kimselerin bulunduğunu söylemiştir. Ebu Cuhayfe'den, Ebu Malik el-Eşcai'den ve İbni Amr radıyallahu anhum'dan şu lafızla, sahih senedle rivayet edilmiştir; "**Kim beni rüyasında görmüşse, uyanık iken görür. Kim beni rüyada gördüyse gerçekten görmüştür. Zira şüphesiz şeytan benim kılığıma giremez.**" (İbni Hibban (13/417) İbni Mace (3900) Bezzar (7/201) Tayalisi (1/317) Buhari Tarihul Kebir (4/294) Taberani (22/111, 118) Taberani Evsat (1/192) Deylemi (5989) Mizzi Tehzibul Kemal (13/140) Ebu Zür'a Sualatul Berzai (s.371) Mecmauz Zevaid (7/181)

307 Darimi (2/447 no;2146) aynı lafızla tahric etmemiştir. Onun Ebu Katade'den rivayeti şu şekilde; "**Kim rüyasında beni gördüyse gerçeği görmüştür.**" Ancak Ebu Katade'den Buhari ve Müslim'in Ebu Hüreyre'den rivayetinin lafzı ile gelmiştir.

sonra varlığını inkar etmemişse, ona müjde olarak uyanık iken, ölmeden önce görecektir."

Bir cemaat bunu zahir manasında izah ederek dediler ki; "Kim rüyasında görürse, O'nu uyanık iken baş gözü ile – kalp gözü ile de denildi – görecektir. Bu iki görüşü Kadı Ebu Bekr İbnül Arabi anlattı.

İmam Ebu Muhammed Bin Ebi Cemre, Buhari'nin hadislerine yazdığı ta'liklerinde dedi ki; "Bu hadis, rüyasında Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'i gören kimsenin, uyanık iken de göreceğine delalet ediyor. *Peki bu, hayatı ve ölümünden sonrası için genel bir ifade midir, yoksa, sadece hayatı süresince mi geçerlidir? Ve bu her gören için mutlak mıdır, yoksa ehil olana, O'nun sünnetine (hakkıyla) uyanlara mı özeldir?*

(Cevap;) Lafız, geneldir. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, herhangi bir tahsiste bulunmadığı halde, zorlama yaparak sınırlandırma iddia ediyorlar. Mananın genel oluşunu iddia kabul etmeyen bazı insanlar diyorlar ki; "Aklı olan, öldükten sonra O'nun görünen alemde görülebileceğine nasıl hükmeder?"

Bu sözde iki tehlikeden dolayı mahzur vardır; birincisi; asla hevasından konuşmayan, doğru söz sahibi Nebi aleyhissalatu vesselam'ı tasdik etmemek, ikincisi; aciz bırakan kudretin sahibi olan Kadir'in (Allah'ın) Kudretini bilmemek.

Bu kimseler sanki Bakara suresindeki inek kıssasını, İbrahim aleyhis selam'ın duası ile kuşların dirilmesini, Uzeyr aleyhis selam'ın kıssasını işitmemiş gibiler; Allah Teala buyuruyor ki; "**...bir parçasıyla ona vurun. Allah, ölüleri işte böyle diriltir...**"(Bakara; 73) İneğin bir parçasını ölüye vurmayı, ölünün dirilmesine sebep kılan, İbrahim Aleyhis selam'ın duasını, kuşların dirilmesine sebep kılan, Uzeyr aleyhis selam ve eşeğinin ölümünden yüz sene sonra dirilten Allah, uykuda peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in görülmesini, uyanık iken görmeye sebep kılmaya da kadirdir.

Nitekim sahabesinden biri - *Suyuti der ki; zannederim bu İbni Abbas radıyallahu anhuma'dır* - Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'i rüyasında görmüş, bu hadisi hatırlamış, sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in hanımlarından birinin - *Suyuti der ki; zannederim bu Meymune radıyallahu anha'dır* - yanına gitmiş ve bunu anlatmış, o da kalkıp Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in aynasını çıkarmıştır. (İbni Abbas) radıyallahu anh demiştir ki; "Bunun üzerine aynaya baktım ve kendi suretimi değil de, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in suretini gördüm."[308] Önceki ve sonraki Salihlerden bazıları bunu zikretmişlerdir.

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'i rüyasında görenler, sonra uyanık iken de O'nu görmüşler ve bu hadis doğru çıkmış, O'na bazı karışık meselelerden sormuşlar ve sevinçli haberler almışlardır.

Bunu inkar eden, velilerin kerametlerini ya inkar eden, ya da tasdik eden kimselerden olabilir. Eğer inkâr edenlerden ise, konu kapanmıştır. Zira sünnet ile ve açık deliller ile sabit olan bir şeyi yalanlamaktadır. Eğer velilerin kerametlerinin hak olduğunu kabul edenlerden ise, bu mesele de, bu kerametlerden sayılır.

Veliler, harikulade olarak, ulvi alemlerdeki ve süfli alemlerdeki şeyleri keşfederler. Bunu tasdik eden kimse, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in uyanık iken görülmesini inkar edemez." - İbni Ebi Cemre'nin sözü bitti.-

Yine Onun kavlinden; "Böylece ifadenin genel olduğu, buna ehil olmak, veya sünnetine hakkıyla ittiba etmek ile sınırlanmaması gerektiği anlaşılmış oldu. Vaad edilen, uyanık iken görmenin vaki olması, rüyada bir kez de olsa hakikaten görülmesi ile gerçekleşecektir. Bunda ihtilaf yoktur. Çoğunda

308 Meçhul. İbni Hacer el-Askalani bunu isnadsız nakleder; Fethul Bari(12/385)

bu, ölüm anında, ruh cesedden çıkmadan önce vaki olur. O'nu görürler ve bu vaade vefa gösterilir. Başkaları ise, hayatları boyunca işledikleri ameller, sünneti muhafazaları oranında -ki sünneti ihlal buna büyük bir engeldir - az veya daha çok görüşürler.

32-(4)- Müslim, Sahih'inde, Mutarrif radıyallahu anh'den rivayet ediyor; "İmran Bin Husayn radıyallahu anh bana dedi ki;

قد كان يسلم علي حتى اكتويت فتركت ثم تركت الكي فعاد

"Ben dağlama yapıncaya kadar bana selam veriliyordu, dağlama yapınca selam kesildi. Sonra dağlamayı bıraktım, selamlama devam etti."309

33-(5)- Müslim, diğer vecihle, Mutarrif radıyallahu anh'den rivayet ediyor; "Vefat hastalığı zamanında İmran Bin Husayn bana diyordu ki;

إني كنت محدثك بأحاديث لعل الله أن ينفعك بها بعدي فإن عشت فاكتم عني وإن مت فحدث بها إن شئت إنه قد سلم علي

"Ben sana (benden sonra Allah'ın seni onlarla faydalandıracağını umduğum hadisleri) anlatıyordum. Eğer yaşarsam bunu benim için gizle, şayet ölürsem, dilersen anlatabilirsin. Şüphesiz bana selam verilmektedir.[310]

Nevevi, Sahihi Müslim Şerhi (el Minhac'ta) der ki; "ilk ha-

---

309 **Sahih.** Müslim (2/899) İbni Hibban (9/245) Ebu Nuaym Müstahrac (3/325) Beyhaki (5/14) Ma'mer el-Cami (10/406) Tahavi Şerhu Maanil Asar (4/324) Bezzar (9/19) Ahmed (4/427) Ru'yani (1/120) Tayalisi (1/111) Lalkai Keramatül Evliya (s.147) İbni Ebi Asım Zühd (s.148) İbni Abdilberr Temhid (24/63) İbni Sa'd (4/289) Fethul Bari (10/155)

310 **Sahih.** Müslim (2/899) Ahmed (4/428) Darimi (2/55 no;1813) İbni Sa'd Tabakat (4/290, 7/11) Ebu Nuaym Müstahrac (3/325) Saydavi Mu'cemuş Şuyuh (s.345) el-İsabe (4/705)

disin manası; İmran Bin Husayn radıyallahu anh, hastalığın şiddetine ve elemine sabrederken, melekler ona selam veriyorlardı. Dağlama uygulayınca selamları kesildi. Dağlamayı bırakınca, tekrar selam vermeye başladılar." [311]

İkinci hadis hakkında da dedi ki; "Eğer yaşarsam bunu benim için gizle" sözü ile maksad; kendisine verilen selamı haber vermekten hoşlanmaması, ölmeden önce fitne ve ihtilafın açığa çıkmasını, kendisinden bunun duyulup yayılmasını istemediğindendir."[312]

Kurtubi (Müslim şerhi'nde) dedi ki; "Yani şüphesiz melekler ona ikram ve hürmet olarak, dağlama yapıncaya kadar selam veriyorlardı. Dağlama yapınca selamı bıraktılar. Bunda velilerin kerametinin ispatı vardır."

34-(6)- Hakim, Müstedrek'te sahih kaydıyla Mutarrif Bin Abdullah tarikiyle, İmran Bin Husayn radıyallahu anh'den rivayet ediyor;

أعلم يا مطرف ثم أنه كانت تسلم الملائكة علي ثم رأسي وعند البيت وعند باب الحجر فلما اكتويت ذهب ذلك فلما برى كلمه قال أعلم يا مطرف أنه عاد إلي الذي كنت أفقد أكتم علي يا مطرف حتى أموت

"Ey Mutarrif! Bil ki, melekler başımın yanında, evimin yanında ve odamın yanında bana selam vermekteydiler. Ben dağlama yapınca bu hal benden gitti." Konuşması netleşince dedi ki; "Ey Mutarrif! Bil ki, bu hal bana geri döndü. Bunu benim için ben ölünceye kadar gizle!"[313]

Bakınız, İmran radıyallahu anh, şiddetli ihtiyacından dolayı tedavi için, sünnete muhalif olan dağlama işini yapınca,

311 Nevevi el Minhac (8/206)
312 Nevevi el Minhac (8/207)
313 **Zayıf.** Hakim (3/536) Hakim sahih demiş, Zehebi sükut etmiştir. Ancak isnadında Ruh b. Eslem zayıftır.

meleklerin selamını işitmekten nasıl perdeleniyor!

Beyhaki, Şuabu'l-İman'da der ki; "Şayet dağlama haram kılmak üzere yasaklanmış olsaydı, İmran radıyallahu anh, bu yasağı bile bile irtikab ederek dağlama yapmazdı. Bu kavle göre; dağlama yapmak mekruhtur, meleklerin selamı bu yüzden kesilmiş ve o da bu yüzden hüzünlenmiştir. Nitekim o, ölmeden bu hal, kendisine iade edilmişti."[314]

İbnül Esir, en-Nihaye'de der ki; "Yani o, hastalığı sebebiyle dağlama yapana kadar, melekler onu selamlıyorlardı. Dağlama yaptığı için selamlamayı bıraktılar. Dağlama; tevekküle, Allah'a teslimiyete, kuluna verdiği belaya sabra, şifayı yalnız Allah'tan taleb etmeye bir lekedir. Bunda dağlamanın cevazını zedeleyecek bir şey yoktur. Lakin daha yüksek derece olan tevekkülü ve sebeplere sarılmaktan vera'yı zedeler."[315]

35-(7)- İbni Sa'd, Tabakat'ında, Katade radıyallahu anh'den rivayet ediyor;

أن الملائكة كانت تصافح عمران بن حصين حتى اكتوى فتنحت

"Şüphesiz melekler, dağlanıncaya kadar, İmran Bin Husayn ile müsafaha ediyorlardı. Dağlama yapınca çekildiler."[316]

36-(8)- Ebu Nuaym, Delailü'n-Nübüvve'de, Yahya Bin Said el-Kattan'dan rivayet ediyor;

"Basra'ya İmran Bin Husayn radıyallahu anh'den daha faziletli bir sahabe gelmedi. Onun evinin etrafından otuz sene melekler onu selamladılar."[317]

37-(9)- Tirmizi, Tarih'inde, Ebu Nuaym ve Beyhaki Delailün Nübüvve'lerinde, Gazale (radıyallahu anha)'nın şöyle

314 Beyhaki Şuabu'l-İman (2/60 no;1165)
315 İbnül Esir en-Nihaye Fi Garibil Hadis (2/394)
316 **Zayıf.** İbni Sa'd (4/288) Taberani (18/203) Suyuti Hasais (2/142) Elbani Daife (5354) Elbani münker demiştir.
317 Suyuti Hasais (2/142) Ebu İshak Şirazi Tabakatu'l-Fukaha (s.51)

dediğini rivayet ediyorlar;

"İmran Bin Husayn radıyallahu anh, bize evin süpürülmesini emreder, biz de yapardık. "Esselamu aleykum, esselamu aleykum" diye selam sesleri duyardık fakat kimseyi göremezdik."[318] Tirmizi dedi ki; "Bu, meleklerin selamıdır."

Huccetulislam Ebu Hamid el-Gazali, el-Munkız Mine'd-Dalal adlı kitabında der ki; "İlimlerin tahsilini bitirdiğim zaman bütün gücümle sufilerin yoluna yöneldim ve birçok faydalar elde ettim. Şu kadarını söyleyeyim; yakinen anladım ki, sufiler gerçekten Allah'ın has yolunun yolcularıdır. Onların davranışları, davranışların en güzeli, gidişatları en güzel gidişat, yolları, yolların en doğrusu, ahlakları en temiz ahlaktır. Bütün akıl sahiplerinin akılları, hikmet sahiplerinin hikmetleri, şeriatın sırrına vakıf âlimlerin ilimleri, onların tuttuğu yol ve ahlaktan daha iyisini getirmek üzere bir araya gelseler, ondan daha hayırlısını getirmeye yol bulamazlar. Onların zahir ve batınlarındaki bütün hareket ve hareketsizlikleri Nübüvvet kandilinin nurundan alınmadır. Yeryüzünde Nübüvvet nurundan başka kendisiyle aydınlanılacak bir ışık ta yoktur."[319]

(Gazali) sözlerini şu şekilde tamamlar; "Şüphesiz onlar, uyanık iken Melaiketül Kiram'ı, peygamberler (aleyhimüs selam)'ın ruhlarını görürler ve seslerini işitirler. Onlardan faydalanırlar. Daha sonra onların suret ve misallerini görmekten hal ve makamları öyle derecelere yükselir ki, bunları konuşmaya takat yetmez."[320] – İşte bu, Gazali'nin kelamıdır. -

Onun öğrencisi, Kadı Ebu Bekr İbnül Arabi – ki Maliki mezhebi imamlarındandır – Kitabu Kanuni't-Te'vil'de der ki; "Sufiler dediler ki, insan için, alakalardan kesilme, riyaset, mal, cinsi birleşme, gibi dünya sebeplerinden uzaklaşma suretiyle nefis temizliği ve kalp tezkiyesi hasıl olursa, Allah Teala'ya,

318 **Zayıf.** Beyhaki ed-Delail (8/138) Suyuti Hasais (2/142)
319 Gazali el Munkız (s.93-94)
320 Gazali el Munkız (s.94-95)

sürekli ilim ve amelle tamamen yönelirse, ona kalpler keşf olunur, melekleri görür, sözlerini işitir, peygamberlerin ruhlarına muttali olur ve onların kelamlarını işitir."

Sonra İbnül-Arabi dedi ki; "Peygamberleri ve melekleri görmek, onların konuşmasını işitmek, mü'min için keramet olarak, kafir için ise ukubet (azap) olarak mümkündür."[321]

Şeyhulislam İzzüddin Bin Abdisselam, Kavaidü'l-Kübra'da dedi ki; "İbnü'l-Hac, Medhal'de der ki; "Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'i uyanık iken görmek zor bir meseledir ve az vaki olur. Bu zamanda ancak aziz sıfatlara sahip olanlar görüyor. Çoğunlukla görülemiyor. Bununla beraber biz bunun, Allah'ın zahirlerini ve batınlarını muhafaza eylediği bazı büyük zatlara vaki olduğunu inkar etmeyiz."

(İbni Abdisselam) dedi ki; "Bazı zahir alimleri Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in uyanık iken görülmesini inkar edip şu illeti öne sürdüler; "Fani göz, bakiyi göremez. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, beka yurdunda, onu gören ise fena yurdu olan dünyadadır."[322]

Bu müşkili, efendim Ebu Muhammed Bin Ebi Cemre şöyle halletmiştir; "Şüphesiz mü'min kul, öldüğü zaman Allah'ı görür. Allah ise hiç ölmez. Hergün kullardan bir çok kimse ölmektedir."

Kadı Şerafüddin Hibetullah Bin Abdurrahim el-Barizi, Kitabu Tevsiki Ura'l-İman adlı eserinde der ki; "Beyhaki, Kitabu'l-İtikad'da dedi ki; "Peygamberlerin ruhları kabzedildikten sonra iade edilir. Onlar Rableri katında şehitler gibi diridirler. Nitekim peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem, Mi'rac gecesi, onlardan bir cemaat görüşmüş, salâvatımızın kendisine arz edildiğini, selamların kendisine ulaştırıldığını, Allah Teala'nın, yeryüzüne peygamberlerin cesetlerini yeme-

321 Muhammed Said Seyfüddin Muhtasaru's-Sulük (s.102)
322 Muhammed Said Seyfüddin Muhtasaru's-Sulük (s.102)

yi haram kıldığını haber vermiştir.[323]

El-Barizi dedi ki; "Zamanımızdaki ve onlardan önceki velilerden bir cemaatten, peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'i uyanık iken, vefatından sonra diri olarak gördükleri işitilmiştir."

Nitekim bunu Şeyhulimam, Şeyhulislam Ebu'l-Beyan, İbni Muhammed Bin Mahfuz ed-Dımeşki'nin Nazime'sinde zikrederek haber vermiştir.

Şeyh Ekmelüddin el-Baberti el-Hanefi, Şerhu'l-Meşarık'ta, "Kim beni görürse" hadisinin şerhinde der ki; "İttihad söz konusu olmaksızın, iki şahsın uykuda ve uyanık iken buluşmasında beş usul vardır; tamamen zat'ta ortaklaşma, ya da vasıfta veya halde yükselme, veya fiillerde veya mertebede yükselme. Bunların hepsi iki veya daha fazla şey arasında bu beş münasebetin dışında olması düşünülemez. Üzerinde ihtilaf olmaması oranında, kuvveti ve zayıflığına göre, çok veya az buluşurlar. Nitekim zıddının üzerine güçlenmesi, muhabbeti kuvvetlendirir ve iki şahıs yansımalarından ayrılmazlar.

Kimin için kendisiyle geçmişteki kamil ruhlar arasında bu beş münasebet sabit olursa, onunla dilediği zaman buluşur."

Şeyh Safiyuddin Bin Ebi'l-Mansur, Risale'sinde ve Şeyh Afifüddin el-Yafii, Ravdu'r-Rayahin'de derler ki; "Büyük şeyh, ariflerin şeyhlerinin önderi, zamanının bereketi Ebu Abdullah el-Kuraşi dedi ki; "Mısır diyarına büyük bir kıtlık geldiği zaman, teveccüh edip duaya başladım. Bana denildi ki; "Dua etme! Bu işte kimsenin duası kabul edilmez" Bunun üzerine Şam'a doğru sefere çıktım. Halil aleyhis selam'ın kabrinin yakınına ulaştığımda, Halil (İbrahim) aleyhis selam beni karşıladı ve dedim ki; "Ey Allah'ın Rasulü! Mısırlıların kıtlıktan kurtulması için dua etmeyi benim ziyafetim kıl!" Bunun üze-

323 Beyhaki el-İtikad (s.305)

rine dua etti ve Allah o beladan onları kurtardı."[324]

Uyarı: *Böyle bir dua şirktir. Şeytanın oyunudur. Dua bir ibadettir ve ibadet sadece Allah'ın hakkıdır. Bu konuda Tevhid ve Tevessül adlı kitabıma bakınız. – Ebu Muaz -*

Yafii der ki; "Onun; "Halil aleyhis selam beni karşıladı" sözü gerçektir. Bunu ancak, onların gök ve yerin melekûtunu, peygamberleri, tıpkı peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem'in, Musa aleyhis selam'ı yeryüzünde seyretmesi gibi, peygamberlerle göklerde muhatab olması gibi, ölü değil diri olduklarını seyretmek gibi hallerin kendilerine iade edildiğinin cahili olan inkar eder. Nitekim peygamberlere mucize olarak caiz (mümkün) olan şeyin, veliler için de, iddia sahibi olmamaları şartıyla, keramet olarak caiz (mümkün) olması kabul edilmiştir.[325]

Şeyh Siracüddin İbni Mülakkin, Tabakatu'l-Evliya'da diyor ki; "Şeyh Abdulkadir Geylani Kuddise sırruh dedi ki; "Öğleden önce Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i gördüm. Bana buyurdu ki; "Ey oğlum, neden vaaz vermiyorsun?" Dedim ki; "Ey dedeciğim! Ben a'cemiyim/yabancıyım. Bağdat'ın fasihlerine karşı nasıl konuşurum?" Buyurdu ki; "Ağzını aç!" Ben de ağzımı açtım ve ağzıma yedi defa üfledi. Sonra buyurdu ki; "İnsanları Rabbinin yoluna davet için hikmetle ve güzel mev'ızalar ile konuş!" Öğle namazını kıldım ve oturdum. Kalabalık bir halk huzurumda toplandı. Dilim tutuldu. Mecliste tam karşımda Ali radıyallahu anh'ı ayakta duruyor gördüm. Bana dedi ki; "Ey oğlum! Neden konuşmuyorsun?" Dedim ki; "Ey dedeciğim! Dilim tutuldu." Bana; "Ağzını aç" dedi ve ben

---

324 Yafii Ravdu'r-Rayahin (s.205 no;451) Nebhani Camiül-Keramat (1/313) Muhammed Said Seyfüddin Muhtasarus Sulük (s.103)

325 Yafii Ravdur Rayahin (s.205) Muhammed Said Seyfüddin Muhtasarus Sulük (s.103) Bkz.:İmam Suyuti Eş Şereful Muhattem (s.8-9) Aliyyul Kari Şerhu Fıkhul Ekber (s.213) Pezdevi Akaid (s.331) Bkz.:Dr.Abdullah Azzam Afgan Cihadında Rahmanın Ayetleri (s.54)

ağzımı açınca altı defa üfledi. Dedim ki; "Yediye tamamlamayacak mısın?" Buyurdu ki; "Bu Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e olan edebimdendir." Sonra benden uzaklaştı. Dedim ki; "Tefekküre dalanlar, marifet incileri toplamak için kalp denizine dalmaktadırlar. Sonra bu incileri sadır (göğüs) sahiline çıkarınca buna dil tercüman olarak nida eder. Nihayet Allah'ın ibadet için izin verdiği evlerde nefis taatler satın alırlar."[326]

Aynı şekilde Şeyh Halife Bin Musa en Nehru'l-Meliki'nin hal tercümesinde der ki; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i rüyasında ve uyanık iken çok defalar görmüştür. Onun için deniliyor ki;

"Genellikle yaptığı şeyleri, gerek rüyada, gerekse uyanık iken, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'den aldığı emirler doğrultusunda yapıyordu." O, sadece bir gecede Nebi sallallahu aleyhi ve sellem ile on yedi defa görüşmüş, bir seferinde ona demiştir ki;

"Ey Halife! Beni göremediğin zamanlar için üzülme. Zira velilerden çoğu, beni görmek hasreti ile öldü."[327]

Kemal el-Udfevi, et-Taliu's-Said'de, Es-Safi Ebu Abdullah Muhammed Bin Yahya el-Esvani'nin tercümesinde der ki;

"Ebu Yahya Bin Şafii'nin ashabından salahı ile meşhurdur. Keşif ve kerametlerini, İbni Dakiku'l-Iyd, İbnü'n-Nu'man ve Kutbü'l-Askalani zikretmişler, Nebi Sallallahu aleyhi ve sellem'i gördüğünü, O'nunla buluştuğunu nakletmişlerdir."

Şeyh Abdülgaffar Bin Nuh el-Kusi, El-Vehid adlı kitabında, Ahmim'de ikamet eden Şeyh Ebu Yahya Ebu Abdullah el-Esvani'nin ashabından naklediyor;

---

326 İbni Mülakkin Tabakatul Evliya (s.96) Tadifi Kalaidül Cevahir (s.45) Muhammed Said Seyfüddin Muhtasarus Sulük (s.104) böyle menkıbeler şer'i delillerden değildir!

327 Tadifi Kalaidul Cevahir (s.320) Nebhani Camiül Keramat (3/103)

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i dilediği zaman görüyordu. Hatta ondan haber vermediği an yoktu."

Yine el-Vehid kitabında der ki; "Şeyh Ebu'l-Abbas el-Mürsi, Nebi Sallallahu aleyhi ve sellem'e selam verdiğinde selamını alıyor, konuştuğunda cevap alıyordu."

Şeyh Tacüddin Bin Ataullah, Letaifu'l-Minen'de der ki; "Bir adam, Şeyh Ebul Abbas el-Mürsi'ye dedi ki;

"Ey efendim! Şu elinle benimle müsafaha et. Şüphesiz sen pek çok rical ve beldeler gördün" Buyurdu ki;

"Vallahi şu elimle ancak Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile müsafaha ediyorum" [328]

Sonra şeyh dedi ki; "Eğer Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den göz açıp kapatıncaya kadar bir zaman perdelensem, kendimi Müslümanlardan saymam."[329]

Şeyh Safiyüddin Bin Ebul Mansur, Risale'sinde ve Şeyh Abdulgaffar, el-Vehid'de, Şeyh Ebul Hasen el-Venani'den naklediyor; "Ebul Abbas et-Tanci bana haber verdi, dedi ki;

"Efendim Ahmed Bin er-Rıfai'ye geldim. Bana buyurdu ki;

"Senin şeyhin ben değilim. Senin şeyhin, Kuna'daki Abdurrahim'dir." Kuna'ya gidip şeyh Abdurrahim'in huzuruna girdim. Bana dedi ki;

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile tanıştın mı?"

"Hayır" dedim.

"Beytül Makdis'e git ve Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile tanış." Dedi. Ayağımı yıkarken, göklerin, yeryüzünün, Arş'ın ve Kürsi'nin Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile dolu olduğunu gördüm. Şeyhe döndüm. Bana dedi ki;

328 Muhtasarus Süluk (s.104)
329 Nebhani Camiül Keramat (2/312) Şa'rani Tabakat (3/1039)

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile tanıştın mı?"

"Evet" dedim. Buyurdu ki;

"Şu an tarikatını kemale erdirdin. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in marifetine ulaşmadan, kutublar kutub olmaz, evtad, evtad olmaz, veliler de veli olamaz."[330]

El-Vehid'de dedi ki; "Şeyh Abdullah ed-Delasi'yi Mekke'de gören birisi bana haber verdi; O, ömründe sadece bir namazını sahih sayıyormuş. Dedi ki;

"Bu, ben Mescidü'l-Haram'da sabah namazı kılıyorken vaki oldu. İmam tekbir alınca ben de aldım. O sırada biri beni tuttu. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i, arkasında on kişilik bir cemaate imam olmuş, namaz kılıyor iken gördüm. Namazımı O'na uyarak kıldım. Bu hadise, altı yüz yetmiş üç senesinde vuku buldu. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, ilk rekatta Müdessir suresini, ikinci rekatta "Amme yetesaelun" suresini okudu. Selam verdiğinde şöyle dua etti;

"Allah'ım! Bizi hidayete eren ve erdirenlerden eyle! Sapıklığa düşenlerden ve düşürülenlerden etme! Lütfunda tamaha düşürme! Senin katındakilerden yüz çevirenlerden etme! Şüphesiz üzerimizdeki minnet senin içindir. Biz olmadan önce bizi var ettin, bundan dolayı hamd sanadır. Senden başka ilah yoktur."

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, namazı bitirdiği zaman, imam da selam verdi ve onun selamıyla şuurum yerine geldi, selam verdim."

Şeyh Safiyüddin, Risale'sinde der ki; "Bana Şeyh Ebul-Abbas el-Harrar dedi ki;

"Bir defasında Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in huzuruna girdiğimde, O'nu veliler için velayet emri yazarken gördüm.

330 Şa'rani Tabakat (2/704) Nebhani Camiül Keramat (2/302) isnadı meçhul hikayelerdendir.

Kardeşim Muhammed için de bir emir yazmıştı. Kardeşim velayette büyük bir şeyh idi ve yüzünde veli olduğundan şüphe bırakmayacak bir nur vardı. Şeyh'e bundan sorduk, dedi ki;

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yüzüme üflemişti. İşte bu nur, o üflemenin eseridir."

Şeyh Safiyüddin der ki; "Yüce ve büyük şeyh Eba Abdullah el-Kurtubi'yi gördüm. Şeyh el-Kuraşi'nin ashabının en yücesidir. Çoğunlukla Medinetu'n-Nebeviye'de ikamet ederdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ile buluşur, selamını alır, O'nun mektubunu kamil hükümdara götürmek için Mısır'a gider, sonra Medine'ye geri dönerdi. Dedi ki;

"Kendi zamanında Mısır'ın zahidi olan Şeyh Kuraşi'nin ashabından, Ebul Abbas el-Askalani'den daha özel birini Mısır'da görmedim. Ömrünün sonlarında vaktinin çoğunu Mekke'de geçirmiştir. Denilir ki;

"O, bir defasında Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in huzuruna girmiş ve Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, O'na buyurmuş ki;

"Ey Ahmed! Allah elinden tutsun!"

Bir veli zat'tan nakledildiğine göre; O, bir fıkıh aliminin meclisinde bulunur ve o fakih, bir hadis rivayet ettiğinde, ona veli olan zat der ki;

"Bu hadis batıldır." Fakih;

"Bunu sen nereden anladın?" Der ki;

"İşte Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem başının üzerinde duruyor. Buyuruyor ki;

"Ben bu hadisi söylemedim." Fakihin keşfi de açılır ve O'nu görür." Kitabu'l-Minahi'l-İlahiye Fi Menakıbi's-Sadeti'l-Vefaiyye'de, İbni Faris der ki;

"Efendim Ali (el-Vefa) Radıyallahu anh'ın şöyle buyurdu-

ğunu işittim; "Ben beş yaşında iken, Şeyh Yakub adlı birinden Kur'an dersi alıyordum. Bir gün Onun yanına gittiğimde, daha önce rüyamda beyaz pamuklu bir gömlek ile gördüğüm Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i uyanık olduğum halde gördüm. Bana;

"Oku" buyurdu.

Ben de O'na ed Duha ve İnşirah surelerini okudum. Sonra gözümden kayboldular. Yirmi bir yaşıma vardığımda el Karafe'de bir sabah namazı için tekbir almıştım. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'i karşımda gördüm. Beni kucakladı ve;

"Rabbinin nimetine gelince, onu anlat da anlat" (ed Duha, 11) ayetini okudu. Bu vakitten sonra O'nun şivesi bana verildi.[331]

Hacılar cemaati huzurunda Efendim Seyyid Ahmed er-Rıfai radıyallahu anh, Hücretü'ş-Şerife önünde durup şu şiiri inşad buyurdu;

في حالة البعد روحي كنت أرسلها

تقبل الأرض عني و هي نائبتي

و هذه دولة لأشباح قد حضرت

فامدد يمينك كي تحظى بها شفتي

"Uzak halde ruhumu gönderiyordum,

Vekilim olarak toprağınızı öpüyordu,

Şimdi bedenim ve ruhumla huzurunuzdayım,

Sağ elinizi uzatın da dudaklarım da nasibini alsın."

Dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in sağ eli

331 Muhammed Said Seyfüddin Muhtasarus Sulûk (s.104-105)

uzatıldı. Seyyid Ahmed radıyallahu anh o mübarek eli öptü.[332]

Hafız Muhibbüddin Bin Neccar, Tarih'inde der ki; "*Ebu Ahmed Davud Bin Ali Bin Muhammed Bin Hibetullah Bin Mesleme - Ebul Ferruh el Mübarek Bin Abdullah Bin Muhammed Bin en Nakur - Ebu Nasr Abdulvahid Bin Abdülmelik Bin Muhammed Bin Ebi Sa'd es Sufi el Kerhi* senedi ile dedi ki;

"Haccettim ve Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'i ziyaret ettim. Hücrenin yanında oturdum. Şeyh Ebu Bekr ed-Diyarbekri girdiğinde, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in yüzü hizasında durdu ve dedi ki;

"Esselamu aleyke ya Rasulullah!" Hücrenin içinden gelen şu sesi, ben ve orada bulunanlar işittik;

"Ve aleykesselam ey Ebu Bekr!"

İmam Şemsüddin Muhammed Bin Musa en-Nu'man, Kitabu Misbahu'z-Zalam Fi'l-Müsteğisine Bi Hayri'l-Enam adlı eserinde der ki;

"Yusuf Bin Ali ez-Zenani'den işittim; Haşimi bir kadından bahsediyordu. Kadın, Medine civarında imiş ve bazı hizmetçiler ona eziyet ediyorlarmış. O kadın demiş ki; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den yardım istedim ve Ravza'dan şöyle buyurulduğunu işittim; "Senin için ben örnek değil miyim? Benim sabrettiğim gibi sen de sabret" - veya buna yakın bir

---

332 **Uydurma.** Meçhul kimselerin rivayetidir. Burada sadece Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in elinin görüldüğü iddia edilmektedir. Görülen bir elin sahibinin Nebi sallallahu aleyhi ve sellem olduğuna nasıl hükmedilebilmiştir? Kıssayı nakleden kaynaklar: Şeblenci Nurul Ebsar (s.253) Sefine-i Evliya(1/198) Nebhani Camiul Keramat (2/278) İzzüddin Ahmed elFarusi İrşadul Müslimin (s.133) Ali Bin Hasen el Vasıti Hulasatul İksir(s.69) Abdülkerim Rafii Sevadul Ayneyn (s.54-55) Samarrai es Seyyid Ahmed erRıfai Hayatuhu ve Asaruhu (s.61) İbni Mülakkin Tabakat (s.93) Tabakatuş Şafiye (4/40) Şezerat (4/259) Sayyadi Tenvirul Ebsar (3-25) Mücemül Müellifin (2/25) Kevakib (2/75) Nucumüz Zahira (6/92)

şey söyledi – Bunun üzerine benden içerisinde bulunduğum sıkıntı gitti ve bana eziyet eden hizmetçilerden üçü öldü."[333]

38–(10)- İbnu's-Sem'ani, ed-Delail'de;

Ebubekr Bin Hibetullah Bin el-Ferec – Ebul-Kasım Yusuf Bin Muhammed Bin Yusuf el-Hatib – Ebul-Kasım Abdurrahman Bin Ömer Bin Temim el-Müezzin – Ali Bin İbrahim Bin Allan – Ali Bin Muhammed Bin Ali – Ahmed Bin Heysem et-Tai – babasından – dedesinden – Seleme Bin Kuheyl – Ebu Sadık – Ali Bin Ebi Talib radıyallahu anh senedi ile rivayet ediyor;

"Biz Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i kabri şerifine koyduktan sonra yanımıza bir bedevi geldi. Kendisini kabre atarak toprağından başına saçmaya başladı ve şöyle dedi;

"Ya Rasulullah! Sen söyledin, biz de işittik. Sen Allah'tan alıp anlattın, biz de senden öğrendik. Allah sana indirdiği ayette şöyle buyurdu;

"Eğer onlar kendilerine zulmettikleri zaman sana gelseler de Allah'tan bağışlanmayı dileseler, Rasul de onlar için istiğfar etseydi, Allah'ı çok fazla affedici ve esirgeyici bulurlardı."(Nisa; 64)

Ben de nefsime zulmettim ve sana geldim. Benim için bağışlanma dile!"

Bunun akabinde Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in kabrinden; "Şüphesiz sen bağışlandın!" diye bir nida geldi."334

Uyarı: *Bu rivayet uydurma bir nakil olmakla beraber, şüphe yok ki böyle bir nida, ancak müslümanları tevhidden saptırmak isteyen hilebaz şeytandan gelir. Ayetteki (zulmettiklerin-*

---

333 Meçhul hurafelerdendir.

334 **Uydurmadır.** Tefsiru Kurtubi (5/265-266) Tefsiru Nesefi (1/340) Suyuti el-Havi Lil-Fetavi (2/315) Nebhani Huccetullah (2/1061) Şevahidul Hak (s.161) Fütuhatur Rabbaniye (5/39) bkz.: İbni Hacer Tağlikut Ta'lik (İşareten; 5/387) hadisin isnadı meçhuller zinciridir.

de) ifadesindeki (iz) edatı Arapçada geçmiş zaman zarfıdır. (İz) yerine; gelecek zaman bildiren (iza) zarfı kullanılsaydı, anlam (zulmederlerse) olacaktı ki bu durumda Allah Resûlü'nün sallallahu aleyhi ve sellem vefatından sonrası için de bağışlanma isteme söz konusu olabilecekti. Ancak (iz) kullanılmak suretiyle bağışlanma isteği Allah Resûlü'nün sallallahu aleyhi ve sellem yaşadığı dönem ile sınırlanmış olmaktadır. Ayrıca Allah Resûlü'nün belirttiği gibi şu üç şey haricinde ölmüş kimsenin amel defteri kapanır. "Sadaka-i Cariye, faydanılan ilim ve kendisine duâ eden salih bir evlât". Dolayısıyla ölmüş bir kimsenin başkası için bağışlanma talebinde bulunması mümkün değildir. Kaldı ki amel defteri kapanmış olduğundan kendisi için bile bağışlanma isteyemez.– Ebu Muaz -

Sonra İmam İmadüddin İsmail Bin Hibetullah Bin Batis'in, Müzilü'ş-Şübühat Fi İsbati'l-Keramat adlı kitabında şu nasihatı gördüm; "Kerametlerin ispatında delil olarak, sahabe'den, tabiin'den ve onlardan sonrakilerden birçok rivayet nakledilmiştir.

39– (11)- Onlardan birisi; Ebubekr es-Sıddık radıyallahu anhdır. O, Aişe radıyallahu anha'ya dedi ki;

"(Varisler) senin şu iki erkek ve iki kız kardeşlerindir." Dedim ki;

"Şu ikisi erkek kardeşlerim Abdurrahman ve Muhammed'dir. Peki, benim kız kardeşlerim kimler? Esma'dan başka kız kardeşim yok ki!" Buyurdu ki;

"Kalbime Harice'nin kızının karnındakinin kız olacağı geliyor." Böylece gönlümdeki açığa kavuştu ve Ümmü Gülsüm doğdu."[335]

---

335 **İsnadı hasendir.** Malik Muvatta (2/752) İbn Sad (3/195) Lalkai Keramatül Evliya (s.117) Taberi Rıyadun Nadra (2/122, 123, 257) Ebu Nuaym Delail (s.210) Beyhaki (6/169, 178, 257) İbn Asakir (30/424) Tahavi Şerhu Maanil Asar (4/88) İbni Hacer el-İsabe (8/46)

40- (12)- Onlardan birisi de; Ömer Bin el-Hattab radıyallahu anh'den gelmiştir. O, hutbede iken,

"Ya Sariye! Dağa çekil, dağa çekil!" diye nida etmiş, Allah, bu sözünü, o sırada Nihavend'de bulunan Sariye'ye işittirmiştir.336

41- (13)- Yine Ömer Radıyallahu anh'ın mektubu ile Mısır'daki Nil nehri, sel halinde taşacak iken kesilmiştir.[337]

42-(14)- Onlardan birisi de Osman Bin Affan radıyallahu anh'dır; Abdullah Bin Selam radıyallahu anh dedi ki;

"...Sonra kuşatma altında olan Osman'a gittim ve ona selam verdim. Dedi ki;

"Merhaba ey kardeşim! Şu kapıda Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i gördüm. Buyurdu ki;

"Ey Osman! Seni kuşattılar mı?"

"Evet" dedim.

"Seni susuz mu bıraktılar?" dedi.

"Evet" dedim. Bana içinde su bulunan bir kova verdiler. Ben de içtim ve susuzluğumu giderdim. Suyun soğukluğunu

Mizzi Tehzibül Kemal (35/380) Safvetus Safve (1/266) Hulasatul Bedril Münir (2/122) Zeylai Nasbur Raye (4/122) Nebhani Camiül Keramat (1/217) İbni Kesir el-Bidaye (7/131) Nevevi Tehzibül Esma (2/574)

336 **Hasen.** Lalkai Keramatül Evliya (s.120, 122) İbni Kuteybe Te'vil (s.162) Beyhaki el-İtikad (s.314) Feyzül Kadir (4/507) Lisanul Mizan (5/300) el-İstiab (4/1605) el-İsabe (3/5) Nevevi Tehzibul Esma (2/330) İbni Makula İkmal (3/395, 4/247) Keşful Hafa (2/514) İbni Kudame el-Muğni (9/255) Taberi Tarih (2/553) Yakut el Hamevi Mucemul Buldan (5/99)

337 **Zayıf.** İbn Abdilhakem Futuhu Mısr (s.150) Lalkai Keramat (s.119) Kurtubi (13/103) Ebuş Şeyh Azimet (4/1425) İbni Kesir Tefsiri (3/465) el-Bidaye (1/23) Yakut el Hamevi (5/335) İsnadında ismi belirtilmeyen bir ravi ile İbn Lehia vardır.

göğsüm ile omuzum arasında hissettim. Buyurdu ki;

"İstersen onlara karşı sana yardım edeyim veya yanımızda iftar et." Ben de O'nun yanında iftar etmeyi seçtim." Dedi ve o gün şehid edildi.[338] – nakil bitti –

İşte bu kıssa, hadis kitaplarında isnadı ile Osman radıyallahu anh'den rivayet edilen meşhur bir kıssadır. Bunu Haris Bin Ebi Üsame, Müsned'inde ve başkaları rivayet etmişlerdir. Musannif bunun uyanık iken vuku bulduğuna kanaat getirdiğinden, kerametlere delil saymıştır. Aksi halde Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'i rüyada görmek, herkes için mümkün olup, bu harikalardan, kerametlerden sayılmamaktadır. Velilerin kerametlerini inkâr edenler bile, bu kıssayı inkar etmezler.

İbni Batis'in bu kitabında zikrettiği rivayetlerden biri de şudur; "Ebul Huseyn Muhammed Bin Sem'un el-Bağdadi es-Sufi de keramet sahiplerinden biridir. Ebu Tahir Muhammed Bin Ali el-Allan dedi ki;

"Bir gün Ebul-Hasen Bin Sem'un'un vaaz meclisinde bulunuyordum. O, kürsüsüne oturmuş konuşuyordu. Ebul Feth el-Kavvas, kürsü tarafına oturmuş, uyukluyordu. Ebul Feth uyanana kadar, Ebul Huseyn kendini konuşmaktan tuttu. Ebul Feth başını kaldırdığında, Ebul Huseyn ona dedi ki;

"Uykunda Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'i gördün mü?"

"Evet" dedi. Ebul Huseyn dedi ki;

"İçinde bulunduğun bu halin kesilmesinden korktuğum için konuşmama ara verdim."[339]

---

338 **Zayıf.** İbn Ebi'd-Dunya Menamat (109) Ahmed Bin Hanbel Fadailus Sahabe (1/489) Haris (2/901-Buğyetül Bahis) İbn Asakir (39/389) Busayri İthaf (8275, 8280) Metalibu Aliye (4438, 4442) isnadında Ferac b. Fudale zayıftır.

339 Nebhani Camiul Keramat (1/298)

Bu sözü ile İbni Sem'un, şüphesiz Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i uyanık iken gördüğüne işaret ediyor. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, geldiği zaman, Ebul-Feth O'nu rüyasında görmüştür.

Ebu Bekr Bin Ebyaz, Cüz'ünde der ki; Zahid Ebul-Hasen Bünan el-Hammal'den işittim; "Bazı arkadaşlarımız şunu anlattı;

"Mekke'de İbni Sabit diye tanınan bir adam vardı. Mekke'den Medine'ye çıktığında altmış sene sadece Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e selam verdi. Bazı senelerde çeşitli meşguliyetleri sebebiyle dönüyordu. Dedi ki;

"O, hücre'de uyku ile uyanıklık arasında bulunuyordu. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem göründü ve buyurdu ki;

"Ey İbni Sabit! Bizi ziyaret etmedin, biz seni ziyarete geldik."[340]

UYARILAR

Birinci Tenbih: Uyanık iken peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'i görenlerin çoğu, kalbi ile görür, sonra terakki ederek göz ile görürler. Daha önce, bunun, Kadı Ebu Bekr İbnül Arabî'nin iki görüşünden biri olduğu geçmişti. Lakin göz ile görmek, insanların birbirini görmesi gibi değildir. Şüphesiz bu, berzahi cem'iyet hali ve vicdani bir iştir. Bunun hakikati, onunla müjdelenmeden idrak edilemez. Nitekim Şeyh Abdullah ed-Delasi'nin; "İmam tekbir aldığında ben de tekbir aldım. Biri beni tuttu. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i gördüm." Sözünde geçen "tutma" ile, bu hale işaret edilmiştir.

İkinci Tenbih: *Mustafa Sallallahu aleyhi ve sellem'in zatının cismi mi, ruhu mu, yoksa misali mi görülmektedir?*

---

340 **Zayıf.** Bahauddin el-Kindi, es-Suluk (1/372) ismi belirtilmeyen meçhul ravisi vardır.

O'nu gören hal sahipleri diyorlar ki; ikincisini (yani ruhunu) görüyorlar. Gazali buna açıklık getirerek der ki; "Bunda murad edilen, cisminin ve bedeninin görülmesi değil, Onun zatını görmeye vasıta olan misalidir. Bu vasıta hakikat de olabilir, hayal de. Zatı, hayal edilmiş bir misal değildir. Görülen şekil, Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem'in ne ruhu, ne de şahsıdır. Bilakis hakikatte o, misalidir.

Bu, kişinin Allah Teala'yı rüyasında görmesine benzer. O'nun zatı şekil ve suretten münezzehtir. Fakat, kişi bunu kullara tarif ederken, nur v.b. algılanabilen misaller vasıtası ile anlatır ve bu misal de Hak tarafından olduğu için Haktır. Rüyada gören kimse der ki; "Rüyamda Allah'ı gördüm." Yani başkasının hakkında olduğu gibi "Allah'ın zatını gördüm" diyemez.

Kadı Ebu Bekr İbnül Arabi dedi ki; "Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'i bilinen idrak sıfatı ile görmek, hakikaten görmektir. İdrak sıfatı dışında görmek ise, misalini görmektir. -bunu Gayetül Hasen'de söyledi.-

Zatı Şerifini cesedi ve ruhu ile görmek te inkar edilemez. Zira şüphesiz o, -ve diğer peygamberler- diridir ve ruhları kabzedildikten sonra kendilerine iade edilmiştir. Onlara kabirlerinden çıkma, ulvi ve süfli melekûtta tasarruf izni verilmiştir. Nitekim Beyhaki, peygamberlerin (berzah) hayatları hakkında bir cüz te'lif etmiştir.

Beyhaki, Delailün-Nübüvve'de der ki; "Peygamberler, Rableri katında şehitler gibi diridirler."

Yine Beyhaki, Kitabül İtikad'da der ki; "Peygamberlerin ruhları kabzedildikten sonra kendilerine iade edilir ve onlar Rableri katında şehitler gibi diri olurlar."[341]

341 Beyhaki el İtikad (s.305)

Üstad Ebu Mansur Abdulkahir Bin Tahir el-Bağdadi dedi ki; "Ashabımızdan muhakkik kelamcılar dediler ki; "Şüphesiz peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem, vefatından sonra da diridir. O, ümmetinin taati ile sevinir, isyankâr olanların isyanı ile üzülür. Ümmetinden O'na salâvat okuyanların salavatı ulaştırılır."

"Şüphesiz peygamberlerin cesetleri çürümez, yeryüzü onlardan bir şey yiyemez. Nitekim Musa aleyhis selam, kendi zamanında vefat etmiş olmasına rağmen, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, onu, kabrinde namaz kılar vaziyette görmüştür. Mi'rac hadisinde; O'nun, dördüncü semada Adem ve İbrahim aleyhimesselam ile görüşmüş olduğu zikredilmiştir. Bunlar, bizim bu usulde söylediklerimizi doğrulamaktadır. Deriz ki; "Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, nübüvveti ile vefatından sonra da hayat sahibidir."

Kurtubi, Tezkire'de, sur üflenmesi hadisini naklettikten sonra, şeyhinden şunu naklediyor; "Ölüm yokluk değil, bir halden diğer bir hale intikal etmektir. Buna şehitlerin katledilip, ölümlerinden sonra diri olmaları, rızıklanmaları, ferahlanmaları, müjdelenmeleri delildir.

Bütün bu sıfatlar, dünyadaki hayat sahiplerinin sıfatlarıdır. Şehitler böyle olunca, peygamberler, evla tarikiyle buna daha hak sahibidirler. Nitekim yeryüzüne, peygamberlerin cesedini yemek haram kılınmış, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, İsra gecesi Beytül Makdis'te ve semada peygamberler ile bir araya gelmiş, Musa aleyhis selam'ı kabrinde kıyam halinde namaz kılarken görmüş, kendisine selam verenlerin selamını cevaplayacağını haber vermiştir.

Bu ve başka deliller ile, peygamberlerin ölümleriyle, bizim idrak edemediğimiz yere kaybolmaları, meleklerin mevcut ve diri olmalarına rağmen görülemediği gibi, onların da mevcut ve diri olduğu kesin bir surette sabit olmaktadır. Al-

lah, kerametini velilerinden dilediğine tahsis eder."[342]

43- (15)- Ebu Ya'la, Müsned'inde ve Beyhaki, Hayatül-Enbiya'da, Enes radıyallahu anh'den rivayet ediyorlar;

الأنبياء أحياء في قبورهم يصلون

"**Peygamberler kabirlerinde diridirler ve namaz kılarlar**"[343]

44- (16)- Beyhaki, Enes Radıyallahu anh'den rivayet ediyor;

إن الأنبياء لا يتركون في قبورهم بعد أربعين ليلة ولكنهم يصلون بين يدي الله حتى ينفخ في الصور

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "**Şüphesiz peygamberler kabirlerinde kırk günden fazla bekletilmezler. Sur'a üfleninceye kadar Huzuru İlahi'de namaz kılarlar.**"[344]

45- (17)- Süfyan es Sevri, El Cami'de rivayet ediyor; "Bir şeyh bize Said Bin Müseyyeb'in şöyle dediğini söyledi; "Peygamber, kabrinde kırk günden fazla bekletilmez, yükseltilir."[345]

Beyhaki dedi ki; "Dirilerin, Allah'ın kendilerini bulundurduğu yerlerde bulunmaları gibi, peygamberler de varacakları yere varırlar."[346]

46- (18)- Abdurrezzak, Musannef'inde, Sevri'den, o da Ebul Mikdam'dan, o da Said Bin el Müseyyeb'den şöyle dediğini rivayet ediyor;

342 Kurtubi Tezkira(s.191) İbni Kayyım er Ruh (s.49)
343 Hasendir. Tahrici daha önce geçti
344 **Batıldır.** Tahrici daha önce geçti.
345 **Zayıftır.** Beyhaki Hayatul Enbiya (no;5) Telhisul Habir (2/125) Lealiül Masnua (1/260)
346 Beyhaki Hayatul Enbiya (5) Feyzul Kadir (5/501)

ما مكث نبي في قبره من الأرض أكثر من أربعين يوما

"Peygamber, kabrinde kırk günden fazla bekletilmez."[347]
-Ebul Mikdam; Salih bir şeyh olan Sabit Bin Hürmüz el Kufi'dir.[348]

47- (19)- İbni Hibban, Tarih'inde, Taberani, Mu'cemül Kebir'de, Ebu Nuaym, Hilye'de, Enes Radıyallahu anh'den rivayet ediyorlar;

ما من نبي يموت فيقيم في قبره إلا أربعين صباحا

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve selem buyurdu ki; "**Hiçbir peygamber yoktur ki, öldüğünde ruhu kendisine iade edilene kadar, kırk sabah kabrinde kıyam ederek namaz kılmasın.**"[349]

48- (20)- İmamul Harameyn, Nihaye'de, er-Rafii, Şerh'te dediler ki; "Nebi Sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğu rivayet edildi;

أنا أكرم على ربي من أن يتركني في قبري بعد ثلاث

347 Abdurrazzak (3/576) Lealiül Masnua (1/260) İbni Hacer Telhisul Habir (2/126) Elbani Daife (1/237)
348 Sabit bin Hürmüz güvenilir bir ravidir. Bkz.: Müslim El-Kuna vel-Esma (1/793) Buhari Tarihul Kebir (2/171) Ahmed Bahrud-Dem (s.90) Tarihu İbni Main (4/161) İbni Ebi Hatem Cerh ve Ta'dil (2/459) Zehebi el Kaşif (1/283) Tehzibut Tehzib (2/15) Mizzi Tehzibül Kemal (4/380, 34/315) İbni Hayyat Tabakat (1/161)
349 **Batıldır.** İsnadında el-Hasen bin Yahya el-Huşeni vardır. Ebu Nuaym (8/333) İbni Asakir (17/197) Taberani Müsnedi Şamiyyin (1/196, 2/420) Suyuti Leali (1/260) İbni Hibban Mecruhin (1/235) İbni Hacer Tehzib (2/281) Mizanul İtidal (2/278) Feyzül Kadir (5/501) İbni Cevzi Mevduat (1/303) Kayserani Tezkira (675) Fetteni Tezkiratul Mevduat (86) Camiüs Sağir (8115) Elbani Daife (201) Daiful Cami (5224)

"Ben, Rabbim'in katında, beni kabrimde üç günden fazla bırakmasından daha keremliyim." İmamul Harameyn'in rivayetinde; "**iki günden fazla bırakmaz**" diye geçer.[350]

49- (21)- Ebul Hasen Bin ez-Zaguni el-Hanbeli, bazı kitaplarında rivayet ediyor;

أن الله لا يترك نبيا في قبره أكثر من نصف يوم

"Şüphesiz Allah, bir peygamberi, kabrinde yarım günden fazla bırakmaz."[351]

İmam Bedrüddin Bin es-Sahib, Tezkire'sinde, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in ölümünden sonraki Berzah hayatı bölümünde der ki; "Buna Şari'nin açıkça belirtmesi, ima etmesi ve Allah Teala'nın Kur'an'daki şu kavli; "**Allah yolunda öldürülenleri ölüler saymayınız. Bilakis onlar, Rableri katında diridirler ve rızıklanmaktadırlar.**" (Al-i İmran, 169) delil olmaktadır. İşte bu durum, öldükten sonra, Berzah'taki hayat olup, ümmetin şehitlerine hasıl olmuştur. Onların halleri, özellikle Berzah'ta, bu rütbede olmayanlardan daha yüce ve daha faziletlidir. Ümmetten hiç kimsenin rütbesi, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in rütbesinden üstün olamaz. Bilakis onlara nasip olan bu rütbe, ancak ona tabi olmaları ve tezkiyeleri ile hasıl olmaktadır. Aynı şekilde, onlar bu rütbeyi şehit olmak ile hak ediyorlar. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem için ise, şehadet her yönden tam anlamıyla hasıl olmuştur.

50- (22)- Nebi aleyhissalatu ves selam;

مررت على موسى ليلة أسري بي ثم الكثيب الأحمر وهو قائم يصلي في قبره

---

350 **Uydurmadır.** Fethul Bari (6/487) Zürkani Şerhul Muvatta (4/357) Telhisul Habir (2/125) Hulasatul Bedril Münir (1/267) Suyuti Leali (1/261) Aslı yoktur, ancak şahidleri vardır denildi.

351 **Aslı yoktur.** Suyuti Leali (1/261)

"İsra gecesi Musa'nın yanına uğradığımda, kabrinde kırmızı elbise içinde, kıyam halinde namaz kılıyordu."[352] buyurmuştur.

Musa aleyhis selam'ın kıyam halinde namaz kılmak ile vasfedilmesi, onun hayat sahibi olduğunu ispat etmektedir. Zira ruh bunlarla vasfedilmez, bunlar ancak cesedin vasfıdır. Bunun kabirde olduğunu beyan ile tahsis edilmesi delil olmaktadır. Şayet bunlar ruhun vasıfları olsaydı, kabir kelimesi ile tahsise gerek yoktu. Şüphesiz hiç kimse, Şehitlerin ve Mü'minlerin ruhları Cennet'te iken, Peygamberlerin ruhlarının cesetleriyle beraber kabirde hapis olduğunu söyleyemez."[353]

51- (23)- İbni Abbas radıyallahu anhuma rivayetinde geçer;

سرنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم من مكة الى المدينة فلما أتينا وادي الأزرق قال أي واد هذا قلنا وادي الأزرق قال كأنما أنظر الى موسى واضعا أصبعيه في أذنيه له جوار إلى الله بالتلبية مارا بهذا الوادي ثم سرنا حتى أتينا على ثنية قال كأنما أنظر إلى يونس على ناقة حمراء عليه جبة له من صوف بهذه الثنية ملبيا

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber Mekke ile Medine arasında seyahat ederken bir vadiye uğradık. "**Bu vadi hangisidir**?" buyurdular. Dediler ki; "Ezrak vadisidir." Bunun üzerine buyurdu ki; "**Şüphesiz Ben, Musa aley-**

352 **Sahih.** Müslim (4/1845) İbni Hibban (1/241, 244) Mecmauz Zevaid (8/205) Nesai (3/215) İbni Ebi Şeybe (7/335) Abdurrazzak (3/577) Taberani (11/111) Taberani Evsat (8/13) Taberani Müsnedi Şamiyyin (1/196, 2/420) Ahmed (3/120, 148, 248, 5/59, 362) Ebu Ya'la (6/71, 7/117, 126, 127) Abd Bin Humeyd (1/362) İbni Ebi Asım Zühd (s.74) Deylemi (4/170) Ebu Nuaym Hilye (6/253) Tarihu Cürcan (1/273)

353 Suyuti Zehrur Ruba (3/213)

his selam'ı, parmaklarını kulaklarına koymuş vaziyette, yüksek sesle telbiye getirerek bu vadide Allah'a sığındığı gözümün önündedir." Sonra bir patikaya gelinceye kadar yürüdük. *(Sahihi Müslim'de bu patikanın adı "herşa" diye geçer – mütercim -)* Buyurdu ki; "**Şüphesiz ben, Yunus aleyhis selam'ı üzerinde yün cübbesi ile, kızıl bir deve yavrusu üzerinde telbiye okuyarak bu vadiye uğradığı gözümün önündedir.**"[354]

Onların ölü olmalarına ve amel yeri olmayan Ahiret yurdunda olmalarına rağmen, Hac ve telbiye yapmalarından, nasıl bahsedilebildiği soruldu. Cevabı; Şüphesiz şehitler, Rableri katında diridirler ve rızıklanmaktadırlar. Haccetmeleri, namaz kılmaları ve güçleri yettiğince yakınlaşmaları mümkündür. Şüphesiz onlar, Ahiret'te olsalar da, amellerin kesildiği ceza günü hesap görülene kadar, kabir hayatı müddeti bitene kadar, amel yurdu olan dünyadadırlar. – Bu Kadı Iyaz'ın sözleridir-

Eğer Kadı Iyaz, *"Şüphesiz onlar kabirlerinden ayrılarak, cesetleri ile haccederler"* diyorsa, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in kabrinden ayrılması nasıl inkar edilebilir? Şüphesiz Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, hac yaptığında, namaz kıldığında, cesedi şerifi gökte idi ve kabrinde medfun değildi.

Bütün bu nakillerden ve kaydedilmiş olan hadislerden anlaşılan şudur ki; Şüphesiz Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, cesedi ve ruhu ile diridir. Şüphesiz O (Sallallahu aleyhi ve sellem), yeryüzünde ve Melekût'ta dilediği gibi tasarruf eder, dolaşır. Bu esnada da, vefat etmeden önceki şekil ve gö-

354 **Sahih.** Müslim (1/152) İbni Huzeyme (4/175) İbni Hibban (9/110, 14/103) Hakim (2/373) Ebu Nuaym Müsnedül Müstahrac (1/235) Beyhaki (5/42) İbni Mace (2891) Ahmed (1/215) Ebu Ya'la (4/417) Beyhaki Şuab (3/440, 447) İbni Mende el-İman (2/736) Ebu Nuaym Hilye (2/223, 3/96)

rünüş üzere bulunur, değişikliğe uğramaz. O, sadece meleklerin ruhları ve cesetleri ile diri oldukları halde gözümüzden gizli olmaları gibi, gözümüzden gizlenmiştir. Allah Teala, O'nu, görünüşü üzere göstermeyi dilediği kişilere ikram olarak perdeyi kaldırır ve o kimse de onu görür. Buna bir engel yoktur ve Onun misalinin görüldüğünü söyleyerek tahsis iddiası (sınırlama) yapılamaz.

Üçüncü Tenbih: Bazılarından; *"Yeryüzünün birbirinden uzak diyarlarındaki O'nu gören insanlar, defalarca nasıl görebiliyorlar?"* diye soruldu. Onlar da şu şiiri inşad ettiler;

"Göğün ortasında duran güneş ve ışığı gibi,

Doğusundaki ve batısındaki beldeleri kuşatır."[355]

Şeyh Taceddin Bin Ataullah'ın bazı öğrencilerinden nakledilen menkıbelerinde anlatılır;

"Hac yapıyorken tavaf esnasında, Şeyh Taceddin'in de tavaf ettiğini gördüm. Ona tavaf bittiğinde selam vermeye niyet ettim. Ama Tavaf bitip te, Onun yanına gitmek istediğimde onu göremedim. Sonra onu aynı şekilde, Arafat'ta ve başka yerlerde de gördüm. Kahire'ye döndüğümde, Şeyh'i sordum. Bana;

"Ne hoş" dediler. (Oradakilere) Dedim ki;

- "(Şeyh, hac için) sefer etti mi?"

- "Hayır" dediler. Bunun üzerine Şeyh'in yanına gittim ve ona selam verdim. Bana dedi ki;

- "Kimi gördün?" Ben de dedim ki;

- "Sizi gördüm efendim" dedi ki;

- "Ey falan! Büyük zat kainatı doldurur. Şayet Kutub, bir taşı çağırsa, ona icabet eder."

---

355 Beyit, Ebu Tayyib el-Mütenebbi'ye aittir. Bkz.: Mevahibu Ledüniye (2/703)

Eğer kutub, kainatı dolduruyorsa, Rasullerin Efendisi sallallahu aleyhi ve sellem, buna evla tarikiyle daha layıktır. Nitekim daha önce Şeyh Ebul-Abbas et-Tanci'nin; "..Bir de ne göreyim, gök, yer, arş ve Kürsi Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile dolu..." dediği geçmişti.

Dördüncü Tenbih: Eğer biri derse ki; *"Bu şekilde görenin sahabe olması gerekir"*, bunun cevabı şudur; "Böyle bir şey gerekmez. Ama O'nun misalini gördüğünü söylersek bu, açıktır. Şüphesiz sahabe olmak için, Zat-ı şerifini, ruhen ve ceseden görmenin sabit olması gerekir. Şayet zatını gördüğünü söylersek, sahabeliğin şartı, O'nu mülk âleminde görmesidir. Hâlbuki bu rü'yet, O'nu Melekût âleminde görmektir. Bu rü'yet ile sahabelik sabit olmaz. Bu hususu, O'nun bütün ümmeti O'na arz edilip, onların O'nu, O'nun, onları görmesi hakkında varid olan hadisler te'yid eder. Onlar, O'nu melekut aleminde gördüklerinden sahabelik sabit olmaz.[356]

HATİME

52-(24)- Ahmed, Müsned'inde, Heraiti, Mekarimu'l-Ahlak'ta, Ebul Aliye tariki ile Ensar'dan birisinden rivayet ediyorlar;

خرجت مع أهلي أريد النبي صلى الله عليه وسلم وإذا أنا به قائم وإذا رجل مقبل عليه فظننت ان لهما حاجة فجلست فوالله لقد قام رسول الله صلى الله عليه وسلم حتى جعلت أرثي له من طول القيام ثم انصرف فقمت إليه فقلت يا رسول الله لقد قام بك هذا الرجل حتى جعلت أرثي لك من طول القيام قال أتدري من هذا قلت لا قال ذاك جبريل يوصيني بالجار حتى ظننت انه سيورثه أما انك لو كنت سلمت عليه لرد عليك السلام

356 Bkz.: İbni Hacer el-Heytemi'nin Fetaval-Hadisiye adlı eserinden naklen; Muhammed Said Seyfüddin Muhtasarus Süluk (s.105-106)

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'i görmek için ehlimle beraber çıktım. O'nu (sallallahu aleyhi ve sellem), karşısında duran, bir hacet hakkında görüştüklerini zannettiğim birisi ile beraber gördüm ve oturdum.

Ensari dedi ki; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, kalktığında, onunla ayakta görüşmesini uzatmış olmasından dolayı o'na üzüldüm. Sonra kalktım ve dedim ki;

– "Ey Allah'ın Rasulü! Şu adam seninle ayakta görüşmesini o kadar uzattı ki, Senin için üzüldüm." Buyurdu ki;

– "Onun kim olduğunu biliyor musun?"

– "Hayır" dedim. Buyurdu ki;

– "İşte bu, Cibril'dir. Bana komşu hakkını o kadar tavsiye etti ki, neredeyse onu mirasçı kılacak zannettim. Sana gelince, eğer selam verseydin, selamını alırdı."[357]

53–(25)- Ebu Musa el-Medini, Ma'rife'de, Temim Bin Seleme'den rivayet ediyor;

بينما أنا ثم النبي صلى الله عليه وسلم إذ انصرف من عنده رجل فنظرت إليه موليا معتما بعمامة قد ارسلها من ورائه قلت يا رسول الله من هذا قال جبريل

"Bir gün ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in yanındaydım. Yanından birisi ayrılmak için yöneldiğinde o adama baktım. Başına güzel bir sarık sarmış, arkasından ucunu sarkıtmış bir halde idi. Dedim ki;

"Ey Allah'ın Rasulü! Bu kimdir?" buyurdu ki;

"Bu Cibril'dir."[358]

---

357 **Sahih**. Ahmed (5/32,365) Haraiti (35-36) Fethul Bari (10/442) Elbani İrva (3/403) Cabir Radıyallahu anh'den benzeri; Buhari Edebül Müfred (1/57) Mecmauz Zevaid (8/165)

358 **Zayıf**. İbni Hacer el-İsabe (1/371) Suyuti Hasais (2/140) rivayet

54-(26)- Ahmed, Taberani ve Delail'de Beyhaki, Harise Bin Nu'man'dan rivayet ediyorlar;

مررت على رسول الله صلى الله عليه وسلم ومعه جبريل فسلمت عليه ثم أجزت فلما رجعت وانصرف النبي صلى الله عليه وسلم قال لي هل رايت الذي كان معي قلت نعم قال فإنه جبريل وقد رد عليك السلام

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e uğradığımda, yanında Cibril Aleyhis selam vardı. Ona selam verdim. Ben izin isteyip, geri dönmek üzere iken, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana döndü ve buyurdu ki;

"**Yanımdakini gördün mü**?"

"Evet" dedim. Buyurdu ki;

"**Şüphesiz o, Cibril'dir. Senin selamını cevapladı.**"[359]

55-(27)- İbni Sa'd, Harise radıyallahu anh'den rivayet ediyor;

رأيت جبريل من الدهر مرتين

"Cebrail aleyhis selam'ı ömrümde iki defa gördüm."360

56-(28)- Ahmed ve Beyhaki, İbni Abbas radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyorlar;

كنت مع أبي ثم النبي صلى الله عليه وسلم وعند النبي صلى الله عليه وسلم

---

mürseldir. Zira Temim Bin Seleme'nin sahabe olduğu bilinmiyor. Ayrıca isnadında ismi belirtilmeyen bir ravi daha vardır.

359 **Sahih**. Ahmed (5/433) Ahmed Fadailus Sahabe (2/827) Taberani (3/227-228) Mecmauz Zevaid (9/314) Ma'mer Bin Raşid (11/282) Beyhaki ed-Delail (8/125) İbni Ebi Asım el-Ahad vel-Mesani (4/16) Abd Bin Humeyd (1/165) Zehebi Siyeru A'lamin Nübela (19/141) İbni Kani Mu'cemus Sahabe (1/186) İbni Hacer el-İsabe (1/618)

360 İbni Sad (3/488) Zehebi Siyeru A'lamin Nübela (2/378) İbnül Cevzi Safvetus Safve (1/470) Suyuti Hasais (2/140)

رجل يناجيه و كان كالمعرض عن أبي فخرجنا من عنده فقال لي ألم تر إلى بن عمك كان كالمعرض عني فقلت له يا أبة كان عنده رجل يناجيه فرجعنا فقال يا رسول الله إني قلت لعبد الله كذا وكذا فقال لي كذا وكذا وكان عندك أحد فقال نعم رأيته يا عبد الله قلت نعم قال ذاك جبريل هو الذي شغلني عنك

"Bir gün ben, babamla beraber Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in yanında idik. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in yanında, kendisiyle fısıltı halinde konuştuğu birisi vardı. Ben ve babam, oradan ayrıldığımızda babam bana dedi ki;

"Ey oğlum! Amcanın oğlunu gördün mü? Bizimle hiç ilgilenmedi. Sanki bizimle konuşmak istemiyordu." Ben dedim ki;

"Ey Babacığım! Onun yanında fısıltı ile konuşan bir adam vardı ve onunla konuşuyordu. Bu yüzden bizimle ilgilenemedi." Geri döndü ve dedi ki;

"Ya Rasulullah! Abdullah'a şöyle şöyle dedim, o da bana, senin yanında gizlice konuşan biri olduğunu söyledi. Yanında birisi mi vardı?" Nebi sallallahu aleyhi ve sellem bana buyurdu ki;

"Ey Abdullah! Sen onu gördün mü?" ben de;

"Evet" dedim. Bunun üzerine şöyle buyurdular;

"O, Cebrail aleyhis selam idi. Beni senden meşgul etti."[361]

---

361 **Sahih**. Beyhaki (7/53) Hakim (3/617) Ahmed (1/293, 312) Ahmed Fadailus Sahabe (2/942, 955) Taberani (10/236,12/185) Taberani Evsat (4/142) Fesevi Marife (1/283) Abd Bin Humeyd (1/235) Tayalisi (1/353) İbni Ebi Şeybe (6/383) Zehebi Siyeru A'lamin Nübela

57-(29)- İbni Sa'd, İbni Abbas radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyor;

رأيت جبريل مرتين

"Cibril aleyhis selam'ı iki defa gördüm."[362]

58-(30)- Beyhaki, İbni Abbas radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyor;

عاد رسول الله صلى الله عليه وسلم رجلا من الأنصار فلما دنا من منزله سمعه يتكلم في الداخل فلما دخل فلم ير أحدا فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم من كنت تكلم؟ قال يا رسول الله دخل علي داخل ما رأيت رجلا قط بعدك أكرم مجلسا ولا أحسن حديثا منه قال ذاك جبريل وإن منكم لرجالا لو أن أحدهم أقسم على الله لأبره

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, Ensar'dan birini ziyaret edip, dönecek iken, içeride birinin konuştuğunu işitti. İçeride kimseyi görmeyince buyurdu ki;

"**Kiminle konuşuyordun**?" dedi ki;

"Ya Rasulullah! İçeri öyle birisi girdi ki, senden sonra, meclisi ondan daha keremli, konuşması ondan daha güzel olan biri yanıma girdiğini görmedim." Buyurdu ki;

"İşte o, Cibril idi. İçinizden öyle kimseler vardır ki, onlardan biri (bir iş için) Allah adına yemin etseler, Allah onların yeminini doğru çıkarır."[363]

(3/339) Mecmauz Zevaid (9/276) Suyuti Hasais (2/141).

362 **Hasen.** Taberani (10/264) Ahmed Fazailus Sahabe (2/846, 972) Suyuti İs'aful Mübetta (s.16) Suyuti Hasais (2/141) Zehebi Tarih (5/153).

363 **Hasen.** Ziyaul Makdisi el-Muhtare (10/107) Taberani (12/11) Taberani Evsat (3/136) Bezzar (Keşful Estar 2811) Mecmauz Zevaid (10/41)

59-(31)- Ebu Bekr Bin Ebi Davud, Kitabu'l-Mesahif'te, Ebu Cafer'den rivayet ediyor;

كان أبو بكر يسمع مناجاة جبريل للنبي صلى الله عليه وسلم

"Ebu Bekir radıyallahu anh, Cibril aleyhis selam'ın, Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem'e fısıldayışını işitirdi."[364]

60-(32)- Muhammed Bin Nasr el-Mervezi, Kitabu's-Salat'ta, Huzeyfe İbnül Yeman radıyallahu anh'den rivayet ediyor;

أنه أتى النبي صلى الله عليه وسلم فقال ثم بينما أنا أصلي إذ سمعت متكلما يقول اللهم لك الحمد كله ولك الملك كله بيدك الخير كله إليك يرجع الأمر كله علانيته وسره فأهل أن تحمد أنك على كل شيء قدير اللهم اغفر لي جميع ما مضى من ذنبي واعصمني فيما بقى من عمري وارزقني عملا زاكيا ترضى به عنى فقال النبي صلى الله عليه وسلم ذاك ملك أتاك يعلمك تحميد ربك

"O, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e geldi ve dedi ki;

"Ben namaz kılarken şöyle söylenildiğini işittim; "Allah'ım! Bütün hamdler sanadır. Mülk tamamen senindir. Hayrın tamamı senin elindedir. Açık ve gizli bütün işler sana dönücüdür. Sana hamd etmekle sevinirim. Şüphesiz sen, her şeye kadirsin. Allah'ım! Geçmişteki bütün günahlarımı bağışla ve kalan ömrümde de beni günahlardan koru. Beni razı olacağın tertemiz amelle rızıklandır."

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki;

364 **İsnadı hasendir.** İbn Ebi Davud el-Mesahif (17) İbn Asakir (54/283) Suyuti Tarihul Hulefa (s.60)

"O, sana Rabbine nasıl hamd edeceğini öğretmek üzere gelen bir melektir."[365]

61-(33)- Muhammed İbni Nasr, Ebu Hüreyre radıyallahu anh'den rivayet ediyor;

بينما أنا أصلي إذ سمعت متكلما يقول اللهم لك الحمد كله... فذكر الحديث نحوه

"Ben namaz kılarken şöyle söylenildiğini işittim; ***"Allah'ım! Bütün hamdler sanadır..."*** yukarıdaki hadisin aynısını zikretti.[366]

62-(34)- İbni Ebid Dünya, Kitabuz Zikr'de, Enes Bin Malik radıyallahu anh'den rivayet ediyor;

قال أبي بن كعب لأدخلن المسجد فلأصلين ولأحمدن الله بمحامد لم يحمده بها أحد فلما صلى وجلس ليحمد الله ويثني عليه فإذا هو بصوت عال من خلفه يقول اللهم لك الحمد كله ولك الملك كله وبيدك الخير كله وإليك يرجع الأمر كله علانيته وسره لك الحمد إنك على كل شيء قدير اغفر لي ما مضى من ذنوبي واعصمني فيما بقي من عمري وارزقني أعمالا زاكية ترضى بها عني وتب علي فأتى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقص عليه فقال ذاك جبرائيل عليه السلام

"Ubeyy Bin Ka'b radıyallahu anh; "Şüphesiz ben mescide girip namaz kılacağım ve Allah'a, hiç kimsenin yapmadığı şekilde hamd ve sena edeceğim." Diyerek Mescid'e vardı. Namazını kıldıktan sonra, hamd ve senaya başlayacağı sırada

365 **Zayıftır.** Ahmed (5/395) Mecmauz Zevaid (10/95-96) el-Makrizi Muhtasaru Kitabul Vitr (s.171) İbni Ebid Dünya el-Hevatıf (59) Taberani ed-Dua (s.496) Suyuti el-Habaik (s.57) Elbani ed-Daife (6850) tabiinden olan ravisinin ismi belirtilmemiştir.

366 Muhammed İbni Nasr el-Mervezi Salat, Suyuti el-Habaik (s.58)

arkasından birinin yüksek sesle şöyle dediğini işitti;

"Allah'ım! Bütün hamdler sanadır. Mülk tamamen senindir. Hayrın tamamı senin elindedir. Açık ve gizli bütün işler sana dönücüdür. Hamd ancak sanadır. Şüphesiz sen, her şeye kadirsin. Allah'ım! Geçmişteki bütün günahlarımı bağışla ve kalan ömrümde de beni günahlardan koru. Beni razı olacağın tertemiz amelle rızıklandır. tevbemi kabul buyur." Ubeyy, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e gelerek bunu anlattı. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"O, Cibril'dir."[367]

63-(35)- Taberani ve Beyhaki, Muhammed Bin Mesleme radıyallahu anh'den rivayet ediyorlar;

مررت فإذا رسول الله صلى الله عليه وسلم على واضعا خده على خد رجل فلم أسلم ثم رجعت فقال لي: ما منعك أن تسلم؟ قلت: يا رسول الله رأيتك فعلت بهذا الرجل شيئا ما فعلته بأحد من الناس فكرهت أقطع عليك حديثك فمن كان يا رسول الله؟ قال: جبريل صلى الله عليه وسلم

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e uğradığımda, bir adamla baş başa vermiş konuşuyordu. Selam vermeden geri döndüm. Bana buyurdu ki;

"Senin selam vermene ne mani oldu?" dedim ki;

"Ya Rasulullah! Şu adama insanlardan kimseye yapmadığınız şeyi yaptığınızı görünce, konuşmanızı kesmek istemedim. O kimdi Ya Rasulullah?" Buyurdu ki;

---

367 **Zayıf.** Münziri Tergib (2/288) Suyuti Hasais (2/158) Münziri der ki: "İbni Ebid Dünya, Tabiin'den olan ravinin ismini zikretmemiştir." Dolayısıyla hadis zayıftır.

"Cibril aleyhis selam idi."[368]

64-(36)- Hakim, Aişe radıyallahu anha'dan rivayet ediyor;

رأيت جبريل صلى الله عليه وسلم واقفا في حجرتي هذه ورسول الله صلى الله عليه وسلم يناجيه فقلت يا رسول الله من هذا قال بمن شبهتيه قلت:بدحية قال لقد رأيت جبريل

"Cebrail'i, odamın şurasında durmuş, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile görüşürken gördüm. Dedim ki; "Ey Allah'ın Rasulü! O kimdir?"

"**Onu kime benzettin**?" buyurdu. Dedim ki;

"Dıhye'ye benzettim." Buyurdu ki;

"Cibril'i gördün."[369]

65-(37)- Beyhaki, Huzeyfe Radıyallahu anh'den rivayet ediyor;

صلى بنا النبي صلى الله عليه وسلم ثم خرج فاتبعته فإذا عارض قد عرض له فقال لي يا حذيفة هل رأيت العارض الذي عرض لي قلت نعم قال ذاك ملك من الملائكة لم يهبط إلى الأرض قبلها استأذن ربه أن يسلم علي وبشرني بالحسن والحسين أنهما سيدا شباب أهل الجنة وفاطمة سيدة النساء أهل الجنة

368 **Hasen ligayrihi**. Taberani (19/234) Mecmauz Zevaid (8/164) Beyhaki Delail (8/131) İbn Asakir (55/258) el-Huseyni el-Beyan vet-Ta'rif (2/190) Zehebi Siyeru A'lamin Nübela (2/370) Suyuti Hasais (2/181)

369 **Zayıf.** Hakim (4/8) İbni Ebi Şeybe (6/389) Ahmed (6/74) İbni Ebi Asım el-Ahad vel-Mesani (5/392) Taberani (23/34) Hatib Tarih (7/139) İbnül Cevzi Safvetus Safve (2/20) İbni Sa'd (8/67) Ahmed Fadailus Sahabe (2/871) isnadında Mucalid b. Said vardır.

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, bize namaz kıldırdı ve sonra çıktı. Ben de onu takip ettim. O'na görüneni ben de gördüm. Bana buyurdu ki;

"Ey Huzeyfe! Benim gördüğümü sen de gördün mü?" "Evet" dedim. Buyurdu ki;

"O, meleklerden bir melektir ki, yeryüzüne daha önce hiç inmemiştir. Rabbinden izin istedi ve bana selam verip, Hasen ve Huseyn'in (radıyallahu anhuma) cennet ehli gençlerinin efendileri olduğunu, Fatıma'nın da (radıyallahu anha) cennet ehli kadınlarının efendisi olduğunu müjdeledi."370

66–(38)- Ahmed, Buhari muallak olarak, Müslim, Nesai, Ebu Nuaym ve Beyhaki, her ikisi Delailün Nübüvve adlı eserlerinde Useyd Bin Hudayr radıyallahu anh'den rivayet ediyorlar;

أنه بينما هو يقرأ من الليل سورة البقرة وفرسه مربوطةعنده إذ جالت الفرس فسكت فسكنت ثم قرأ فجالت فسكت فسكنت فرفع رأسه إلى السماء فإذا هي بمثل الظلة فيها أمثال المصابيح عرجت إلى السماء حتى ما يراها فلما أصبح حدث رسول الله صلى الله عليه وسلم بذلك فقال:تلك الملائكة دنت لصوتك ولو قرأت لأصبحت تنظر الناس إليها لا تتوارى منهم

"O, bir gece Bakara suresini okurken, atı yanında bağlı idi. Atı tepinmeye başladı. Bunun üzerine o sustu ve at ta

370 **Hasen.** İbni Hibban (15/413) Tirmizi (3781) Nesai Sünenül Kübra (5/80, 95) Beyhaki Delail (8/133) İbni Ebi Şeybe (6/378) Taberani (3/37, 38, 22/402) Mu'cemul Evsat (6/238) Ahmed (5/91, 92) Ebu Nuaym Hilye (4/190) Zehebi Siyeru A'lamin Nübela (3/352) El-İsabe (2/71) Suyuti Tedribur Ravi (2/225) Nesai Fadailus Sahabe (s.58,76) Mecmauz Zevaid (9/183)

sakinleşti. Sonra tekrar okumaya başladı ve at ta yeniden tepinmeye başladı. Susunca, o da sakinleşti. Başını semaya kaldırdığında ne görsün! Şemsiye gibi bir karaltı ve içinde kandil gibi parıltılar semaya doğru gözden kayboluncaya kadar yükseliyor. Sabah olunca, bunu Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e anlattı. O da buyurdu ki;

"Onlar melekler idi. Seni dinlemek için yaklaşmışlardı. Şayet sabahlayıncaya kadar okusaydın, insanlardan gizli olmayacaklar, onu seyredecektiler."[371]

67-(39)- Vakıdi ve İbni Asakir, Abdurrahman Bin Avf radıyallahu anh'den rivayet ediyorlar;

رأيت يوم بدر رجلين عن يمين النبي أحدهما وعن يساره أحدهما يقاتلان أشد القتال ثم ثلثهما ثالث من خلفه ثم ربعهما رابع امامه

"Bedir gününde, biri Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sağında, diğeri solunda olmak üzere iki adam gördüm. O ikisi, çetin bir şekilde harb ediyorlardı. Sonra üçüncüsünü arkasında, dördüncüsünü de önünde gördüm."372

68-(40)- İshak Bin Rahuye, Müsned'inde, İbni Cerir, Tefsir'inde, Ebu Nuaym ve Beyhaki her ikisi Delailü'n-Nübüvve'lerinde, Ebu Useyd es-Saidi radıyallahu anh'den rivayet ediyorlar;

---

371 **Sahih.** Buhari (4/1916) Müslim (1/548) Ebu Nuaym Müsnedül Müstahrac (2/387) Hakim (2/386) Ahmed (3/81) Nesai Sünenül Kübra (5/67) Nesai Fadailus Sahabe (s.42) Beyhaki Şuab (2/549) İbni Hacer Tağlikut Talik (4/387) Fethul Bari (9/64) el-İsabe (6/643) İbni Ebi Asım el-Ahadu vel Mesani (3/468) Nevevi Minhac (6/83) İbni Receb Cami (s.346) Tergib ve Terhib (2/230)

372 **Zayıf.** Vakidi Megazi (1/78) İbni Asakir Tarihu Dımeşk (35/256) Cemaluddin ez-Zahiri el-Hanefi; Meşyehatu İbni'l-Buhari (783) Suyuti Hasais (1/330) isnadında tek kalan Muhammed b. Ömer el-Vakidi metruk bir ravidir.

أبي أسيد الساعدي انه قال بعد ما عمي لو كنت معكم ببدر الآن ومعي بصري لأخبرتكم بالشعب الذي خرجت من الملائكة لا أشك ولا أتمارى

"O, gözleri kör olduktan sonra demiştir ki; "Şimdi ben, sizlerle Bedir'de olsam ve gözlerim de görüyor olsa, şüphesiz sizlere meleklerin çıktığı yeri haber verirdim ve bunda hiçbir şek ve şüphem de olmazdı."[373]

69-(41)- Beyhaki, Ebu Bürde Bin Niyar radıyallahu anh'den rivayet ediyor;

جئت يوم بدر بثلاثة رؤوس فوضعتهن بين يدي النبي صلى الله عليه وسلم فقلت يا رسول الله أما رأسان فقتلتهما وأما الثالث فإني رأيت رجلا أبيض طويلا ضربه فأخذت رأسه فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم ذاك فلان من الملائكة

"Bedir gününde üç tane kelle getirdim ve Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in önüne koydum. Dedim ki;

"Ya Rasulullah! Şu iki kellenin sahibini ben öldürdüm. Üçüncüsünün boynunu ise, uzun boylu, beyaz bir adamın vurduğunu gördüm ve onun başını aldım." Buyurdu ki;

"O, meleklerden filanca melek idi."[374]

70-(42)- Beyhaki, İbni Abbas radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyor;

---

373 **Zayıf.** İbni Hişam Siyret (3/181) Beyhaki Delail (3/36) Taberani (19/260) Taberi Tefsiri (4/77) Tefsiru İbni Kesir (2/319) el-Bidaye ven-Nihaye(3/281) Esbahani Delailü'n-Nübüvve (s.229) İbni Abdilberr el-İstiab (4/1598) Mecmauz Zevaid (6/84) Mizzi Tehzibul Kemal (27/139) Kurtubi (4/193) İbni Hibban es-Sükat (1/168) Suyuti Hasais(1/330) isnadında ismi belirtilmeyen bir ravi vardır.

374 **Zayıf.** Beyhaki Delail (3/58) Vakidi Megazi (1/79) Mecmauz Zevaid (6/83) Taberani Evsat (9/59) Suyuti Hasais (1/342.)

كان الملك يتصور في صورة من يعرفون من الناس يثبتوهم فيقول إني قد دنوت منهم فسمعتهم يقولون لو حملوا علينا ما ثبتنا ليسوا بشيء فذلك قوله تعالى إذ يوحي ربك إلى الملائكة اني معكم فثبتوا الذين آمنوا

"Melek, insanlar tarafından tanınan kimselerin suretine girer ve onlara moral verirdi. Derdi ki; "Ben, az önce müşriklerin yanına yaklaştım ve onların; "Eğer onlar üzerimize hamle yaparlarsa asla yerimizde tutunamayız" dediklerini duydum. Onlar hiçbir şey değildirler." Bu hususta şu ayet nazil olmuştur;

"O vakit, Rabbin meleklere şöyle vahiy buyuruyordu; "Ben sizinle beraberim. Haydi, iman edenlere sebat verin..."(Enfal,12)"375

71-(43)- Ahmed, İbni Sa'd, İbni Cerir (et-Taberi), Delail'de Ebu Nuaym, İbni Abbas radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyorlar;

كان الذي أسر العباس أبو اليسر كعب بن عمرو وكان أبو اليسر رجلا مجموعا وكان العباس رجلا جسيما فقال رسول الله يا أبا اليسر كيف أسرت العباس قال يا رسول الله لقد اعانني عليه رجل ما رايته قبل ذلك ولا بعده هيئته كذا وكذا فقال رسول الله لقد أعانك عليه ملك كريم

"Ebul Yüsr Ka'b Bin Amr radıyallahu anh, Abbas radıyallahu anh'ı esir almıştı. Ebul Yüsr, çelimsiz birisi, Abbas ise iri yarı biri idi. Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Ey Eba Yüsr! Abbas'ı nasıl esir aldın?" o da dedi ki; "Ya Rasulullah! Görünüşü şöyle şöyle olan, daha önce hiç görme-

375 **Zayıf.** Beyhaki Delail (3/60) Vakıdi Megazi (1/79) Suyuti Hasais (1/342) el-Bidaye (3/280) Davud b. Husayn'ın İkrime'den rivayetleri münker görülmüştür.

miş olduğum bir adam bana yardım etti." Rasulullah sallallahu aleyhi ve selem buyurdu ki;

"Sana kerim bir melek yardım etmiştir."[376]

72-(44)- İbni Sa'd ve Beyhaki, Ammar Bin Ebi Ammar'dan rivayet ediyorlar;

أن حمزة بن عبد المطلب قال يا رسول الله أرني جبريل في صورته قال اقعد فاقعد فنزل جبريل على خشبة في الكعبة فقال ارفع طرفك فانظر فنظر فإذا قدماه مثل الزبرجد الأخضر

"Hamza Bin Abdulmuttalib radıyallahu anh dedi ki; "Ya Rasulullah! Cibril bana kendi suretinde görünür mü?" Buyurdu ki;

"**Otur**." O da oturdu. Bunun üzerine Cibril aleyhis selam, Kabe'de bir tahta üzerinde nüzul etti. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"**Gözünü kaldır ve seyret**" O da seyretti ve onun ayaklarını yeşil zeberced misalinde gördü."[377]

73-(45)- İbni Ebid Dünya, Kitabu'l-Kubur'da, Taberani, el-Evsat'ta, İbni Ömer Radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyorlar;

ابن عمر قال بينا أنا أسير بجنبات بدر اذ خرج رجل من حفرة في عنقه سلسلة فناداني يا عبد الله اسقني وخرج رجل من تلك الحفرة في يده سوط

---

376 **Hasen ligayrihi**. Ahmed (1/353) İbni Sa'd (3/453, 4/12) Taberi Tefsiri (4/78) Taberi Tarihi (2/40) Beyhaki Delail (3/142) Ebu Nuaym Delail (389) Kurtubi Tefsiri (8/53) İbn Asakir (26/288) Ebul Abbas el-Hatib Vesiletül İslam (s.83) İbni Abdilberr el-İstiab (3/1015, 4/1776) Kastalani Mevahibu Ledüniye (1/139) Hasais (1/334 Terc.:1/355) Zadul Mead (3/227) Zehebi Siyeru A'lamin Nübela (2/81) Mecmauz Zevaid (6/85)

377 **Hasen**. İbni Sa'd(3/12) Suyuti Hasais(1/208.)

فناداني يا عبد الله لا تسقه فإنه كافر ثم ضربه بالسوط حتى عاد إلى حفرته فأتيت النبي فأخبرته فقال لي أو قد رأيته قلت نعم قال ذاك عدو الله أبو جهل وذاك عذابه إلى يوم القيامة

"Bedir civarında yürürken, bir adam boynunda zincir olduğu halde kabrinden çıktı ve bana seslenerek dedi ki;

" Ey Abdullah! Bana su ver!" ardından, o kabirden, elinde bir kırbaç olan biri daha çıktı ve seslendi;

"Ey Abdullah! Ona su verme! Zira o kâfirdir." Sonra onu kabrine sokuncaya kadar kırbacını ona vurdu. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e geldim ve bunu O'na haber verdim. Bana buyurdu ki;

"Onu gerçekten gördün mü?"

"Evet" dedim. Buyurdu ki;

"İşte o, Allah'ın düşmanı Ebu Cehil idi. Bu şekilde azabı, kıyamet gününe kadar sürecektir."[378]

Konumuza delil olan tarafı, Ebu Cehil'in ardından çıkan ve elinde kırbacı ile ona vuran kişinin, onu azablandırmakla görevli melek olmasıdır.

74-(46)- İbni Ebid Dünya, Taberani ve İbni Asakir, Urve Bin Ruveym tariki ile Irbaz Bin Sariye radıyallahu anh'den rivayet ediyorlar;

العرباض بن سارية أنه كان يحب أن يقبض فكان يدعو اللهم كبرت سني و وهن عظمي فاقبضني إليك قال فبينما أنا يوما في مسجد دمشق وأنا أصلي و أدعو أن أقبض إذا أنا بفتى شاب من أجمل الرجال و عليه دواج

378 **Zayıf.** Taberani Mucemül Evsat (6/335) Mecmauz Zevaid (6/80) Suyuti Hasais(1/348) Siyretül Halebiye (2/467) Tezkiratu'l-Kurtubi (1/154) isnadında Abdullah b. Muhammed b. El-Mugira zayıftır.

أخضر فقال لي ما هذا الذي تدعو به فقلت فكيف أدعو؟ قال قل اللهم حسن العمل وبلغ الأجل قلت من أنت يرحمك الله قال أنا رتائيل الذي يسل الحزن من صدور المؤمنين ثم التفت فلم أر أحدا

"İrbad Bin Sariye, ölmeyi istiyor ve şöyle dua ediyordu; "Allah'ım! Yaşım ilerledi, kemiklerim zayıfladı, benim ruhumu kabzeyle!" O, şöyle anlattı;

"Bir gün Dımaşk mescidinde namaz kılıp, ölmem için dua ediyordum. O sırada üzerinde yeşil bir elbise bulunan, en güzel surette yiğit bir genç gördüm. Bana;

"Niçin böyle dua ediyorsun?" dedi. Ben de;

"Peki nasıl dua etmeliyim?" dedim. Dedi ki;

"De ki; *"Allah'ım! Amelimi güzelleştir ve ömrümü sona erdir."* Dedim ki;

"Allah sana rahmet etsin. Sen kimsin?" o da dedi ki;

"Ben, mü'minlerin kalbinden üzüntüyü kaldıran Ratail'im. (Bazı nushalarda Zenail veya rabayil şeklinde gelmiştir)" Sonra döndüğümde kimseyi göremedim."[379]

75-(47)- İbni Asakir, Tarih'inde Said Bin Sinan'dan rivayet ediyor;

عن سعيد بن سنان قال أتيت بيت المقدس أريد الصلاة فدخلت المسجد فبينا أنا على ذلك إذ سمعت حفيفا له جناحات قد أقبل وهو يقول سبحان الدائم القائم سبحان الحي القيوم سبحان الملك القدوس سبحان رب الملائكة والروح وسبحان الله وبحمده سبحان العلي الأعلى سبحانه وتعالى

379 **Zayıf.** İbni Asakir (40/181) İbn Ebid Dunya el-Hevatıf (148) Taberani (18/245) Mecmauz Zevaid (10/184) Suyuti Hasais (2/159) Sehavi Tuhfetul Latif (2/257) Urve b. Ruveym'in İrbaz b. Sariye'den işittiği sabit değildir. İsnadında inkıta vardır.

ثم أقبل حفيف يتلوه يقول مثل ذلك ثم أقبل حفيف يتلوه يقول مثل ذلك ثم أقبل حفيف بعد حفيف يتجاوبون بها حتى امتلأ المسجد فإذا بعضهم قريب مني فقال آدمي قلت نعم قال روع عليك هذه الملائكة

"Beytül Makdis'e namaz kılmak için geldim ve mescide girdim. O sırada kanatları olan bir şeyin hışırtısını işittim. Döndüğümde o diyordu ki;

"Sübhaned Daimül Kaim, Sübhanel Hayyul Kayyum, Sübhanel Melikül Kudüs, Sübhane Rabbül Melaiketi ver Ruh, Sübhanallahi ve bihamdihi, Sübhanel Aliyyül A'la Sübhanehu ve Teala." Sonra döndüğümde başka bir hışırtı aynısını, yine döndüğümde bir hışırtı aynısını okuyarak Mescidi kaplayana kadar birbirlerine karşılık veriyorlardı. Benim yakınımda olan bir tanesi dedi ki; "Âdemoğlu musun?" ben de; "Evet" dedim. Dedi ki; "Korkma! Bunlar meleklerdir."[380]

76-(48)- Ebu Davud'un, Ebu Umeyr b. Enes tariki ile Ensar'ın bir çoğundan yaptığı rivayeti, buraya dahil etmek mümkündür;

يا رسول الله إني لبين نائم ويقظان إذ أتاني آت فأراني الأذان قال وكان عمر بن الخطاب رضي الله عنه قد رآه قبل ذلك فكتمه عشرين يوما

"Abdullah b. Zeyd dedi ki; "Ya Rasulullah! Ben, uyku ile uyanıklık arasında bir halde iken, bana biri geldi ve ezanı gösterdi. Ömer b. Hattab radıyallahu anh, ondan yirmi gün önce bunu görmüş olmasına rağmen gizlemişti."[381]

---

380 **Zayıf.** İbni Asakir Tarihu Dımeşk (23/212) Taberani ed-Dua (s.497) Said bin Sinan zayıftır.

381 **Hasen.** Ebu Davud (498) Beyhaki (1/390) İbni Abdilberr Temhid (24/21) Bkz.: Ahmed (4/43) Tirmizi (189) İbni Mace (706) İbni Huzeyme (1/193)

77-(49)- Ebu Nuaym Fadl b. Dükeyn, Kitabu's-Salat'ta, rivayet ediyor;

لو لا اتهامي لنفسي لقلت إني لم أكن نائما

Abdullah Bin Zeyd dedi ki; "Nefsimi itham etmeseydim derdim ki; kesinlikle o zaman uykuda değildim."[382]

78-(50)- Ebu Davud'un Sünen'inde, İbni Ebi Leyla tariki ile gelir;

يا رسول الله رأيت رجلا كأن عليه ثوبين أخضرين فقام على المسجد فأذن ثم قعد قعدة ثم قام فقال مثلها إلا أنه يقول قد قامت الصلاة ولولا أن يقول الناس لقلت إني كنت يقظانا غير نائم فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم لقد أراك الله عز وجل خيرا

"Ensar'dan biri gelip dedi ki; "Ya Rasulullah! Üzerinde iki yeşil elbise bulunan bir adam gördüm. Ezan okudu, sonra oturdu ve tekrar kalkıp aynısını okudu. Ancak ikincisinde "Kad kametis salât" diye ilave etti. Benim hakkımda insanların ileri geri konuşmayacaklarını bilsem, mutlaka bunu uykuda değil, uyanık iken gördüğümü söylerdim." Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Allah sana hayrı göstermiş."[383]

Şeyh Veliyüddin el-Iraki, Sünenu Ebi Davud Şerh'inde dedi ki; "Uyku ile Uyanıklık arasındaydım" sözünde bir müşkil vardır. Hem uykudan, hem de uyanıklıktan hali değildir. Bu söz ile kastettiği şey, uyanıklığa yakın hafif bir uykudur ve bu da uyku ile uyanıklık arasında orta bir derecedir."

---

382 **Sahih.** Fadl b. Dükeyn Fadailu's-Salat (149) Müsnedu'ş-Şaşi (1008) Elbani Semeru'l-Mustetab (1/112) Bkz.: Ahmed (5/246) Taberani (20/133) Zürkani Şerhu'l-Muvatta (1/197) İbni Kesir Tefsiri (1/215) Avnu'l-Mabud (2/133) İbni Hibban Mecruhin (2/49)

383 **Sahih.** Ebu Davud (506) İbn Abdilberr et-Temhid (24/27) İbni Ebi Şeybe (1/186) Elbani sahih demiştir.

Derim ki; "Bundan anlaşılan; bu haletin, hal sahiplerine arız olan; görülmeyeni görmeleri, işitilmeyeni işitmeleri gibi hallerden bir hal olmasına hamledilmesidir. Sahabeler - Radıyallahu anhum - ise, hal sahiplerinin reisleridir. Abdullah Bin Zeyd radıyallahu anh'ın gördüğünü, Ebu Bekr, Ömer ve Bilal'in de - radıyallahu anhum - gördükleri varid olan hadislerde zikredilmiştir.

İmamu'l-Harameyn, en-Nihaye'de, Gazali, el-Basit'te on küsur sahabenin aynısını gördüğünü zikretmişlerdir.

79-(51)- Haris b. Ebi Üsame, Müsned'inde rivayet ediyor;

ان الذي نادى بالأذان فسمعه عمر و بلال – جبريل –

"(Cibril aleyhis selam tarafından) Ezan okundu, ezanı Ömer ve Bilal radıyallahu anhuma işittiler."[384]

80-(52)- İbni Asakir'in Tarih'inde, Muhammed b. Münkedir'den yaptığı şu rivayet te buna benzer;

دخل النبي على أبي بكر فرآه ثقيلا فخرج من عنده فدخل على عائشة فإنه ليخبرها بوجع أبي بكر إذا دخل أبو بكر يستأذن فقالت عائشة أبي فدخل فجعل النبي يتعجب لما عجل الله له من العافية فقال ما هو إلا أن خرجت من عندي يغفوت فأتاني جبريل عليه السلام يسعطني سعطة فقمت وقد برأت

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, Ebu Bekr radıyallahu anh'ın yanına gitti ve onu şiddetli şekilde hastalanmış olarak gördü. Onun yanından çıkıp doğruca Aişe radıyallahu

384 **Zayıftır.** Haris b. Ebi Üsame Müsned (Buğyetu'l-Bahis-1/245 no;118) Busayri İthaf (984) İbni Hacer Metalibu'l-Aliye (224) Fethu'l-Bari (2/78) Zürkani Şerhu'l-Muvatta (1/198) mürseldir. İsnadında zayıf ravi Said b. Sinan vardır.

anha'nın yanına geldi ve ona babasının hastalığını haber vermek istedi. Ardından Ebu Bekr radıyallahu anh, izin isteyerek içeri girince, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, Allah'ın ona bu kadar çabuk afiyet vermesine teaccüb etti. Ebu Bekr radıyallahu anh buyurdu ki;

"Yanımdan çıktığınızda bana bir uyku (gafvet) bastı, uyurken bana Cebrail geldi ve bana bir ilaç vererek beni uyandırdı. Ben de kalkıp kendime geldim."[385]

Umulur ki, bu gafvet (dalgınlık) bir uyku değil, bir hal(makam)dir.

SONUÇ

Bu kitabın tercemesi Allah'a hamd olsun burada bitti. Yalnız bazı hususlara ikazda bulunmak, ilim emanetinin edası olarak boynumuza borçtur. Bu yüzden Sufiye Nasihat ve Tasavvuf Hakkında Fetvalar adlı eserlerimden konuyla ilgili bir bölümü buraya aynen alıyorum;

Şeyhlerin uyanık iken Rasulullah ile görüştüğü söyleniyor. Hatta "onlar yanlış yapsalar manen ikaz edilirler" deniliyor. Doğru mudur?

Bu iddia, şeyhlere masumiyet atfetmenin ve hadisleri inkar etmenin başka bir hilesidir. Onlar yanlış yaptığı zaman Kur'an ve sünnetin ikazına aldırmadıkları için mi manen işaret beklentisi içerisinde olunuluyor?

Bu aynı Mutezilenin "Kur'an mahluktur" diye ortaya attıkları fitne gibidir. Onlar bunu söylerken, "*Muhammed Sallallahu aleyhi ve sellem'e inen vahiy, onun yaşadığı dönem için geçerliydi, şimdi biz aklımızla hükmederiz*" demek istiyorlardı.

---

385 **Zayıf:** İbn Ebi'd-Dunya Menamat (249) İbni Asakir (30/215) Suyuti Hasais (2/156 terc;2/181) Ebu Bekr b. Ebi'd-Dünya bunu: Hasen b. Şazan – Yezid b. Harun – Abdulaziz b. Abdillah el-Macişun – Muhammed b. Münkedir isnadıyla verir. Mürseldir.

Sufiler de buna çok yakın olarak; *"Biz de keşfimizle, rüyalarımızla hükmederiz"* edasıyla "Kur'an mahluktur" demiş gibi oluyorlar.

Hem sormak lazım; madem Allah bu dini tamamladığını belirtmiştir (Maide 3) ve yeni bir helal veya haram kılma sözkonusu olmadığına göre Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i uyanık iken gördüğünü iddia edenler Onun hayatı döneminde tebliğ ettiği dinden başkasını mı bildirdiğini söyleyecekler? Kim bunu söylerse o söz kendisine reddedilir. Zira Allah'ın koruyacağına bizzat kefil olduğu (Hicr 9) vahyi, ümmetin sıhhatinde ittifak ettiği, pek çok sünneti ihtiva eden Sahihi Buhari ve Sahihi Müslim gibi hadis külliyatını, kerameti yalnız kendinden menkul bir sözle yalanlamıştır. İşte bu, sünnet inkarının en rezil şeklidir!

"Ama uyanıkken Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile görüşebilenler rivayet edilen hadislerin doğruluk derecesini öğrenebilirler" denilirse; derim ki; İbni Arabi, Bursevi, Abdulaziz ed-Debbağ, Suyuti gibilerin bu metodla sahih olduğuna hükmettikleri hadisleri karşılaştırırsanız, birinin keşfen sahih dediğine diğerinin keşfen bâtıl dediğini görürsünüz. Hatta Bursevi, hiçbir yerde aslı bulunmayan birbirine zıt iki sözün ikisine de keşfen hadistir demektedir386. Bu iki hadis(!); *"Allah buyurdu ki; Ey Muhammed! Sen olmasaydın kainatı yaratmazdım"* sözü ile *"Allah buyurdu; Ben gizli bir hazineydim. Bilinmeyi istedim ve halkı yarattım"* sözüdür.

Bu durumda Allah Azze ve Celle kainatı bu ikisinden hangisi için yaratmıştır? Allahı bundan tenzih ederiz. O buyuruyor ki; "**Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım**"(Zariyat 56) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile uyanık iken görüştüğü iddia edilen imam Suyuti'nin, bu iki hadisin de uydurma olduğunu söylemesi ayrı bir dikkat

---

386 Bursevi Ferahur Ruh (1/16) Ruhul Beyan (3/255, 5/439) Kitabun Netice (1/55) İbni Arabi Futuhat (2/322, 399)

çekici husustur. Yine Abdulaziz ed-Debbağ "Gizli bir hazineydim" hadisinin keşfen batıl olduğunu söyler.[387]

Konevi ve Bursevi gibi tasavvufçular eserlerinde *"İşlerinizde bunaldığınız vakit kabir ehlinden yardım isteyin"* şeklinde isnadı bulunmayan ve tevhide zıt olan bir sözü sahih diyerek nakletmektedirler. Hadis usulüne göre isnadsız bir söze sahih denilemeyeceği için bunun keşfen sahih olduğunu iddia etmiş oluyorlar! Halbuki bu Kur'an'a ve sahih hadislere de zıttır.

Bursevi; Gazali'nin İhya adlı eseri hakkında; "İhya'da itiraz edilecek asla bir harf bile yoktur"[388] der, zira ona göre; *"Gazali İhyau Ulum adlı büyük eserini tamamladıktan sonra mana aleminde Fahri Alem sallallahu aleyhi ve sellem'e mülaki olup arz ve imza ettirmiştir."*[389] Rasulullah s.a.v'e hadisleri sorduğunu söyleyen Suyuti ise, Mirkatus-Suud adlı eserinde *"İhya'da aslı olmayan hadislerin varlığı gayet açıktır"* demiştir.[390]

Bunun örnekleri çok olup hepsini burada sayamam. Bursevi ve İbni Arabi hadis ravilerinin yanılmaları olabileceğini, bu yüzden rivayet yoluyla gelen hadislere güvenilemeyeceğini, keşifle tesbit edilen hadislere itibar edilmesi gerektiğini söyleyerek hadis inkarcılıklarını ve uydurmacılıklarını ortaya koymuşlardır. Hadis inkarcılığının küfür olduğunun delillerini görmek isteyenler, sünnet müdafasına dair yazmış olduğum "Allah'tan bir Nur ve Kitabı Mübin" adlı eserimi okumalıdırlar.

Bunların bu bidatı alevlendirmelerinden önce tasavvufçuların "bu yoldaki öncülerinden" kabul ettikleri Ebu Süleyman ed-Darani (v.h.215) şöyle diyordu; *"Gönlüme günlerce hakikat sırlarından bazı şeyler doğar fakat iki adil şahit olan*

---

387 El-İbriz (s.54-55)
388 Ferahur-Ruh (2/237)
389 Ferahur-Ruh (2/236)
390 Kasımi Kavaidut-Tahdis (s.183)

Kur'an ve Sünnet onu tasdik etmedikçe asla kabul etmem."[391]

Uyanıkken Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i görmenin imkanı ve mahiyeti hakkında alimlerin söylediklerine gelince, bu konuda eser yazan Suyutî'ye göre; böyle bir rü'yet, Rasulullah'ın zatını değil, misalini görmektir ve rüya mesabesindedir.

Bursevi'nin uykusu dışında insilah ve yakazada bir kimsenin Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i görmesiyle sahabi olacağını söylemesine karşı İbni Hacer el-Heytemi de melekut aleminde Rasuli Ekrem'in görülmesiyle sahabeliğin gerçekleşmeyeceğini, sahabi olabilmek için onu mülk aleminde görmek gerektiğini aksi takdirde ruhlar aleminde Rasul'ün ümmetini, ümmetin de Rasul sallallahu aleyhi ve sellem'i görmüş olacağından bütün ümmetin sahabi olmasının sözkonusu olduğunu, bunun da doğru olmadığını söylemiştir.[392] İbni Hacer el-Askalani ve imam Suyuti de bunu böyle izah etmişlerdir.[393] Hatta İbni Arabi bile, sırf böyle bir rüyet ile sahabi olunması anlayışına karşı çıkmış, lakin bazı şartlarda o da asrı saadetten sonra keşif ile sahabe olunabileceğini iddia etmiştir.[394]

Şüphesiz Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in vefatından sonra sahabeler arasında halifelik sebebiyle ihtilaflar çıkmıştır. Nasıl oldu da onlara görünerek çekişmeyi gidermedi?

Ebu Bekr radıyallahu anh ile Fatıma radıyallahu anha arasında Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in mirası ihtilaf sebebi olmuş, Fatıma radıyallahu anha; "Onun ölümüyle mirası oğullarına kalmıştır, neden onları babalarının mirasın-

391 Hatib Tarih (10/248) Kuşeyri (s.25)
392 Heytemi Fetava (s.300) Yusuf Bin Yakub Tenbihul Gabi Fi Rüyetin Nebi (s.16)
393 bkz.: Fethul Bari (12/385) Mubarekfuri Mukaddime (s.308) Suyuti Tenvirul Halek (El Havi içerisinde)
394 Futuhat (3/50)

dan alıkoyuyorsun?" demiş, O da; "Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem; "**Biz peygamberler topluluğu miras bırakmayız, bizden kalan şey sadakadır**" buyurdu" demiştir.[395]

Talha, Zubeyr ve Aişe radıyallahu anhum tarafı ile Ali bin ebi Talib ve ashabı radıyallahu anhumun tarafı arasında sonu Cemel savaşının çıkıp sahabe ile tabiinden pek çoğunun ölümüne varan şiddetli bir ihtilaf olmuştur. Neden peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onlara görünerek bu kadar kan dökülmesine mani olmadı?

Ali bin Ebi Talib radıyallahu anh ile hariciler arasında çıkan ihtilafta pek çok kan döküldü. Şayet peygamber sallallahu aleyhi ve sellem haricilerin reisine görünüp imamına itaat etmesini emretseydi bu kadar kan dökülmezdi.

Ali ile Muaviye radıyallahu anhuma arasında çıkan ihtilaf sebebiyle pek çok kan dökülmüş, aralarında Ammar bin Yasir radıyallahu anh'in de bulunduğu çok kimse ölmüştür. Neden peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onlara görünerek Müslümanları tek kelimede toplamadı?

Ömer bin el-Hattab radıyallahu anh, kadrinin yüceliğine ve şanının büyüklüğüne rağmen, bazı fıkhî meseleleri bilmediğinden ötürü üzülerek şöyle demiştir; "Şu üç şeyi aramızdan ayrılmadan önce Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e arz edip, onun da bizden ahid alarak sonuçlandırmasını ne kadar da isterdim; dedenin ve ninenin mirası ve faizin kısımları."[396]

Şayet peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ölümünden sonra bir kimseye görünseydi, mutlaka Ömer radıyallahu anh'e de görünür ve; "Üzülme! Şunun hükmü şöyle şöyledir.." derdi.

---

395 Malik (s.993) Buhari (8/4,5) Muslim (s.1379) Ebu Davud (2976) Nesai (7/137)

396 Buhari (5/2122) Muslim (4/2322) Ebu Avane (5/100) İbni Hibban (12/182) İbni Hazm Muhalla (9/282) Darekutni (4/252) Mervezi es-Sunne (s.58) Bezzar (1/281) Ebu Davud (3669) Beyhaki (6/245)

Bu Meselede Alimlerin Görüşleri

1- Kadı Ebu Bekr İbnul Arabî der ki; "Bazı Salihler, vefatından sonra peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'i baş gözüyle hakikaten gördüklerini iddia ederek sapmışlardır."[397]

2- İmam Ebul Abbas Ahmed bin Ömer el-Kurtubî, "el-Mufhim Li Şerhi Sahihi Muslim" adlı kitabında Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in zatının hakikaten görülmesini şiddetle inkar etmiş ve demiştir ki;

"Bu görmenin hakikat olduğunu zanneden ve diline dolayanın aklı bozuktur. Eğer görüntü hakiki anlamda olsaydı, herkesin peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'i başka bir surette değil, son nefesindeki suretinde görmesi lazım geldiği gibi, iki kimsenin aynı anda Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i görememeleri lazım gelirdi. Yine peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in şu an hayatta olup kabrinden çıkması, çarşılarda dolaşması, insanlara hitap etmesi gerekirdi. Bundan dolayı kabrinin boş olması, cesedinin orada bulunmaması gerekirdi. Böylece onu kabri dışında gece gündüz hakikaten görmek mümkün olursa, kabrini ziyaret edip selam veren gaib olana selam vermiş olurdu. Bu ancak akıl sektesinin en düşük seviyesinde olanın iddiasıdır."[398]

3- Şeyhulislam İbni Teymiye "el-İbadâtu'ş-Şer'iyye ve'l-Farku Beyneha ve Beyne'l-Bid'iyye" adlı risalesinde der ki; "Onlardan Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in kabrinden çıkıp konuşacağını zannedenler, bunun keramet olarak sayanlar vardır. Yine onlardan peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in kabrine sorulup cevap alınabileceğine inananlar vardır. Bazıları şöyle anlattı;

---

397 İbni Hacer el-Askalanî Fethul Bari (12/384)

398 Münavi Feyzul Kadir (6/129) Şeyh Alauddin Şerhu Fetavayı Nevevi (s.342) Kastalani Mevahibu Leduniye (1/734) bkz. Karafi Furuk (4/244) el-Aşkar Ef'alir-Rasul (2/144)

"İbni Mende'ye bir hadis müşkil geldiği zaman Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in kabrine gider ve O'na sorar, cevap alırdı."[399] Magripli bir başkası için de bunun hasıl olduğu söylenir ve onun kerameti olarak kabul edilir. İbni Abdilberr böyle zannedenlere der ki;

"Yazıklar olsun! Önceki Muhacirler ve Ensar'dan bunu daha mı üstün görüyorsun?! Onlardan biri Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in vefatından sonra O'na sorup cevap almışlar mıdır?! Sahabeler bazı meselelerde çekişecekleri yerde, peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e sorup cevap alamazlar mıydı? İşte kızı Fatıma! Mirası hakkında O'na sorup cevap alamaz mıydı?"

Yine İbn Teymiye rahimehullah der ki; ""Bazı kimseler için bazen yakaza halinde de, uyuyan kimse için rüyada görülen şeylere benzer bir görme hali hasıl olabilir. Bu kişi kalbi ile uyuyan kimsenin gördüğünün aynısını görür ve ona, kalbiyle müşahede ettiği bir takım hakikatler tecelli eder. Bütün bunlar da dünyada iken vuku bulur.

Bazen kalbiyle müşahede ettiği şey, kişiye üstün gelir, onu tamamen sarar ve o şeyi bütün organları ile algılar; kişi de o şeyi bizzat gözleri ile gördüğünü zanneder. Bu hal uyanıncaya kadar devam eder; uyanınca bunun bir rüya olduğunu anlar. Ama bazen de kişi, uykuda gördüklerinin rüya olduğunu bilebilir.

İşte böyle abidlerden kendisi için kalbi bir müşahede meydana gelmiş, bu müşahede kendisini tamamen kaplamış ve onun duygularıyla idrak etmesini ortadan kaldırmış kimseler vardır. Böyle bir durumda bu abid kalbi müşahedesini bizzat gözü ile görme işi zanneder, ama bu konuda yanılgı içindedir..."[400]

399 Zehebi Siyeru A'lamin Nubela (17/37-38)'da der ki; "Bu hikayeyi sırf garip karşıladığım için yazdım. İsnadı da kopuktur."
400 Şeyhul İslam İbni Teymiye Mecmuul Fetava(3/333)

4- Hafız Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de, er-Rabî bin Mahmud el-Mardînî'nin hal tercemesini verirken der ki; "Deccaldir, 599 yılında sahabelik iddia etmiştir." Zehebî şunu kastediyor; mezkûr şahsın Medine'de peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'i uyanık iken gördüğünü iddia ederek; "Dünyam ve ahiretim kurtuldu." Dediği işitilmiştir.[401]

5- Hafız İbni Kesir el-Bidaye'de[402] Ebul Feth Ahmed bin Muhammed et-Tusî el-Gazali'nin hal tercemesini verirken der ki; "İbnu'l-Cevzî ondan münker bazı sözler nakletti. Onlardan biri de şudur; "Ebul-Feth et-Tusi'ye müşkil gelen bir mesele olduğunda Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i uyanık iken görerek ona sorardı. O da ona doğrusunu gösterirdi." İbni Kesir de, İbni Cevzî'nin buna münker demesine katılmıştır. İbni Cevzî bunu el-Kussas vel-Muzekkirin adlı kitabında belirtmiştir.[403]

6- Hafız İbni Hacer el-Askalanî Fethu'l-Bari'de der ki[404]; "İbni Ebi Cemre tasavvufçu bir cemaatten, onların rüyada Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'i gördüklerini, bundan sonra da uyanık iken görerek ondan korktukları bazı şeyler hakkında sorduklarını ve kurtuluş yolunu öğrendiklerini nakletti." Sonra İbni Hacer bu söze itiraz ederek şöyle der; "İşte bu gerçekten problemli bir meseledir. Şayet zahirine yorumlanacak olursa, bütün bunların sahabe olması gerekir! Bu durumda kıyamet gününe kadar sahabe olma imkânı devam edecek anlamına gelir ki bu çamur atmaktır. Rüyada onu gören herkes sonra onu uyanık iken gördüğünü söylememiştir. Sadık haber ise böyle çelişkili olmaz."

7- Sehavî, vefatından sonra peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in uyanık iken görülmesi hakkında der ki; "Sahabe-

401 bkz.; İbni Hacer el İsabe(1/513)
402 el Bidaye ven Nihaye(12/196)
403 İbnul Cevzî el Kussas vel Muzekkirin(s156)
404 Fethul Bari(12/385)

lerden ve onlardan sonrakilerden bize böyle bir şey ulaşmamıştır. Nitekim Fatıma radıyallahu anha Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in vefatından sonraki altı boyunca çok üzülmüş, ondan böyle bir şey nakledilmemiştir. "[405]

8- Molla Aliyu'l-Kari, Cem'u'l-Vesail Şerhu'ş-Şemail Li't-Tirmizî adlı eserinde der ki; "Tasavvufçuların iddia ettiği gibi Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'i vefatından sonra uyanık iken görmek hakikat olsaydı, ondan işitilen emir veya yasakla amel etmek gerekirdi. Fakat malumdur ki icma ile bu caiz değildir. Bu tıpkı büyüklerden bir zat görse bile, hükmü rüyada görmenin hükmü gibidir. Nitekim bunu el-Mazerî ve başkaları; "Kim O'nun, katli haram olan birini öldürmesini emrettiğini görürse, bu görmek değil, hayaldir."[406]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in vefatından sonra uyanık iken görülebileceğini iddia edenlerin dayandığı tek delil; "**Kim beni rüyasında görürse uyanık iken de görecektir**" hadisidir. Buhari altı yerde naklettiği hadisi bu lafızla sadece bir yerde rivayet etmiştir. Bunu Ebu Hureyre radıyallahu anh'den beş farklı tabii rivayet ettiyse de, bu lafızla sadece Ebu Seleme rivayet etmiştir. Ebu Hureyre radıyallahu anh'den bunu rivayet eden diğer dört tabii; Muhammed bin Sirin, Ebu Salih Zekvan, Abdurrahman el-Cuheni ve Kuleyb; "**Kim beni rüyasında görürse gerçekten görmüştür. Zira şeytan benim şeklime giremez**" lafzıyla rivayet ettiler.[407]

Ebu Seleme'den de iki ravi iki farklı lafızla rivayet etti. Muhammed bin Amr bin Alkame el-Leysî'nin Ebu Seleme'den, onun da Ebu Hureyre radıyallahu anh'den yaptığı rivayet, diğer dört tabiinin Ebu Hureyre'den rivayetinin lafzının aynısıdır. Fakat Ebu Seleme'den rivayet eden diğer ravi Zühri, bunu

405 Kastalani Mevahibul Leduniye(1/733)
406 Aliyul Kari Cem'ul Vesail (2/238)
407 Muslim (15/24) Buhari (6197) Ahmed (1/400, 2/232, 342, 411, 463, 472) İbni Mace (3901)

şek ile şu şekilde rivayet etti; "**Kim beni rüyasında görürse uyanık iken görecektir veya uyanık iken görmüş gibidir.**" Görüldüğü gibi "Uyanık iken görecektir" lafzı şüphelidir.

Ayrıca bu rivayet, Enes, Cabir, İbni Abbas, İbni Mesud ve Ebu Cuhayfe radıyallahu anhum'den de rivayet edilmiş olup lafzı şöyledir; "**Kim rüyasında beni görürse gerçekten beni görmüştür**" işte bu mahfuz olan lafzı olup, vefatından sonra Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in uyanık olarak görülebileceğini iddia edenlerin tutundukları lafız şazdır.

"İbni Sirin radıyallahu anh'den sahih olarak rivayet edilmiştir ki, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'i görme rüyası, İbni Sirin'e anlatıldığı zaman, O; "Rüyada gördüğün zatı bana anlat" derdi. Eğer rüya sahibi o zatı, İbni Sirin'in bilmediği ve Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in hilyesine muhalif görülen bir şekilde anlatırsa, İbni Sirin radıyallahu anh, rüya sahibine; "Sen Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i görmemişsin" diye cevap verirdi.[408]

Aynı uygulamayı İbni Abbas radıyallahu anhuma, Ebu't-Tufeyl'in rüyasında Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i gördüğünü zannettiğini söylemesi üzerine yapmış, ondan gördüğünü tarif etmesini istemiştir.[409]

Kadı İbnül Arabi ve diğer bazı ulema; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i bilinen sıfatları üzere görmek, bizzat Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i görmektir. Başka şekil üzere görmek ise, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in misalini idrak etmektir." Dediler.[410]

Kadı Iyaz; "Bir kimse, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i hayatındaki suretinde görürse, rüyası doğrudur. Bi-

---

408 Ayni Umdetul Kari (20/18) Nablusi Ta'tirul Enam (s.663) Bkz.: Buhari (6/2567)
409 Müslim (hacc 239)
410 Nablusi Ta'tirul Enam (s.663)

linen sıfatlarından başka şekilde görürse onun rüyası te'vile muhtacdır" dedi.[411]

Ali Bin Ebi Talib Radıyallahu anh dedi ki; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i rüyasında güzel surette görenin eğer layık olmayan surette görürse, o kimsenin fitneye duçar olacağına te'vil edilir."

İmam Bedrüddin el-Ayni de; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, rüyada bir kimseye bir emir verirse, o emir, hayatında bildirilmiş şeriata muvafıksa kabul edilir, değilse reddedilir"[412] der

Subhanek'allahumme ve bihamdik. Ve eşhedu en la ilahe illa ente vahdek. Ve estağfiruke ve etubu ileyk.

411 Nevevi el-Minhac Bi Şerhi Sahihi Müslim Bin Haccac (15/25) Suyuti Dibac (5/286) Nablusi Ta'tirul Enam (s.663) Munavi Feyzul Kadir (6/131)

412 Ayni Umdetul Kari (1/295) Kastalani (10/133) Feyzül Kadir (6/121)

Sorular
ve
Cevapları

El-Lum'a
Fi Ecvibeti'l-Es'ileti's-Seb'a

Ölülerin Ziyaretçilerden Haberdar Olması

Evet, ölüler dirilerin ziyaretinden haberdar olurlar.[413]

İbn Ebi'd-Dunya Kitabu'l-Kubur'da Aişe radıyallahu anha'dan rivayet ediyor: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

ما من رجل يزور قبر أخيه ويجلس عنده إلا استأنس ورد عليه حتى يقوم

"Kim bir dostunun kabrini ziyaret edip ona selam vererek yanında oturursa, o kabirden selamını alır ve yanından kalkıncaya kadar ona arkadaşlık eder"[414]

---

413 Müellif'in bu konuda getirdiği bütün deliller zayıf rivayetlerdir.

414 Zayıf.Deylemi(6055) Züherü'l-Firdevs (4/13) Beyhaki Şuab (7/17) Siyeru A'lamin-Nübela (12/590) Suyuti el-Havi(2/205) İbni Kesir Tefsiri(3/439) Haşiyetu İbn Kayyım(11/93) Camiü's-Sağir(8062) Feyzu'l-Kadir(5/487) Mizanu'l-İtidal(4/284) İbni Hibban Mecruhin (2/58) İbnu'l-Kayserani Tezkira(699) İbni Asakir (7/292) Nevafihu'l-Atira(1801) Gazali İhya(4/475) Iraki el-Muğni(4435) Zübeydi İthaf (1/365,5/158) Suyuti Şerhu's-Sudur (s.88 tercemesi; s.333) Fevaidu'r-Razi (s.63) Lisanu'l-Mizan (3/350) İbn Cevzi İlelü'l-Mütenahiye (2/911) İbni Kayyım er-Ruh (s.12) Daifu'l-Cami (5208) Hafız Iraki ve Münavi derler ki; "İsnadındaki Abdullah Bin Sem'an'ın haline vakıf olamadım." Hafız İbn Hacer de Abdullah b. Sem'anın durumunun bilinmediğini belirtir ve ayrıca onun zayıf bir ravi olan

İbn Abdilberr, el-İstizkar ve et-Temhid'de İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

ما من أحد يمر بقبر أخيه المؤمن كان يعرفه في الدنيا فيسلم عليه إلا عرفه ورد عليه السلام

"Bir kimse dünyada tanıdığı bir kimsenin kabrinden geçerken ona selam verirse, ölünün selamı alması için ruhu ona iade edilir"[415]

Ebu Muhammed Abdulhak bunun sahih olduğunu belirtmiştir.[416]

Abdullah b. Ziyad b. Sem'an ile aynı kişi olabileceğine vurgu yapar: Lisanu'l-Mizan (3/297) İbn Receb Ahvalu'l-Kubur'da (s.88) bunu naklederken Abdullah b. Seman'ın metruk bir ravi olduğunu belirtmiştir.

415 Zayıf. İbni Abdilberr el-İstizkar (1/234) Abdulhak İşbili el-Akibet(s.211) Feyzu'l-Kadir (5/487) Camiu's-Sağir (8062) İbni Teymiye Ziyaretu'l-Kubur (s.11) Şerhu's-Sudur(s.333)Iraki el-Muğni (4435) İbni Kayyım er-Ruh(s.20)

416 Münavi de, Iraki'den naklen Abdülhak el-İşbili'nin el-Akibe'de sahih olduğuna hükmettiğini söyler. Lakin elimizdeki el-Akibe nüshalarında böylebirhükümyoktur.Şevkanide,EbuHüreyreveİbniAbbasradıyallahu anhum hadislerinin sahih olduğunu söyler. İbni Teymiye'nin de görüşü sahih olduğu yönündedir. Rivayetin sahih olduğuna hükmetmeye bir yol yoktur: Bu isnadda Ebu Abdullah Ubeyd bin Muhammed, Fatıma bintur Reyyan ve İbn Abbas'ın azatlısı Ubeyd b. Umeyr meçhuldürler. Ayrıca Hatibu'l-Bağdadi, Saydavi ve Hafız İbn Asakir'in rivayetlerinde Bişr b. Bekr bunu Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem yoluyla Ebu Hureyre radıyallahu anh'den rivayet etmiştir: Tarihu Dımaşk (10/380) Allahu alem doğrusu da budur. Çünkü Rabi b. Suleyman - Bişr b. Bekr yoluyla rivayette bulunan güvenilir raviler, Bişr'in bunu Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem'den aldığını nakletmektedirler. Abdurrahman b. Zeyd ise ittifakla zayıf bir ravidir. Hatib'in rivayetinde isnad; Rabi b. Suleyman - Bişr b. Bekr - Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem – Zeyd Bin Eslem – Ata b. Yesar – Ebu Hüreyre şeklindedir Hatib Tarih (6/137) Saydavi'nin rivayetinde ise Rabi b. Suleyman - Bişr b. Bekr - Abdurrahman b. Zeyd - Zeyd b. Eslem - Ebu Hüreyre radıyallahu anh şeklindedir.

İbn Ebi'd-Dunya Kitabu'l-Kubur'da *Muhammed b. Kudame el-Cevheri – Ma'n b. İsa el-Kazzaz – Hişam b. Sa'd – Zeyd b. Eslem – Ebu Hureyre radıyallahu anh isnadıyla* rivayet ediyor: Ebu Hureyre radıyallahu anh dedi ki:

إذا مر الرجل بقبر يعرفه فسلم عليه رد عليه السلام وعرفه ، وإذا مر بقبر لا يعرفه فسلم عليه رد عليه السلام

"Kişi tanıdığı birinin kabrine uğrayıp selam verirse, o da onu tanır ve selamını alır. Eğer tanımazsa yine selamını cevaplar."[417]

Muhammed b. Vasi'nin bu konuda şöyle dediği rivayet edilmiştir:

بلغني أن الموتى يعْلمون بزوارهم يوم الجمعة ويوماً قبله ويوماً بعده

"Bana ulaştığına göre Cuma gününde, bir gün öncesinde ve bir gün sonrasında ölü kendisini ziyaret edenleri bilir."[418]

وعن الضحاك قال : من زار قبراً يوم السبت قبل طلوع الشمس علم الميت بزيارته قيل له: وكيف ذلك ؟

قال: لمكان يوم الجمعة

---

417 **Zayıf.** Beyhaki Şuab(7/17 no;9296) İbni KesirTefsir (3/439) Avnu'l-Ma'bud(3/261) Neylü'l-Evtar(3/305) Saydavi Mucemu'ş-Şuyuh(s.351) İbni Kayyım er-Ruh(s.12) Şerhu's-Sudur(s.333) Rivayet mevkuf olmakla birlikte, isnadı kopuktur. Yahya b. Main'in de belirttiği gibi Zeyd b. Eslem, Ebu Hureyre radıyallahu anh'den işitmemiştir. İsnaddaki Muhammed Bin Kudame el-Cevheri zayıftır. Hişam b. Sa'd'da da zayıflık vardır. Zehebi el-Muğni(5918)İbnu Ebi Hatem Cerh ve Tadil(8/66)

418 Zayıf. Beyhaki Şuab (7/18) İbn Receb Ahvalu'l-Kubur (s.141)Zadu'l-Mead (1/401)

Dahhak dedi ki: "**Kim Cumartesi günü güneş doğmadan bir kabri ziyaret ederse ölü ziyaretçisini bilir.**" Denildi ki: "**Bu nasıl olur?**" şöyle dedi: "**Cuma gününün bereketi sebebiyle.**"[419]

Dirilerin Hallerinden, Ölülerin Haberdar Olması

Ölüler dirilerin durumlarından haberdar olurlar.[420]

İmam Ahmed Müsned'inde; *Abdurrazzak – Sufyan – Enes b. Malik radıyallahu anh'den işiten birisi yoluyla* Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

إِنَّ أَعْمَالَكُمْ تُعْرَضُ عَلَى أَقَارِبِكُمْ وَعَشَائِرِكُمْ مِنَ الأَمْوَاتِ، فَإِنْ كَانَ خَيْرًا اسْتَبْشَرُوا بِهِ، وَإِنْ كَانَ غَيْرَ ذَلِكَ، قَالُوا: اللَّهُمَّ لاَ تُمِتْهُمْ حَتَّى تَهْدِيَهُمْ كَمَا هَدَيْتَنَا

"Şüphesiz amelleriniz akrabalarınızdan ve aşiretlerinizden olan ölülere arz edilir. Eğer hayırlı ise müjdeleşirler, hayırlı değilse şöyle derler; "Allah'ım! Bizi hidayet ettiğin gibi onları da hidayet etmedikçe onları öldürme!"[421]

Ebu Davud et-Tayalisi Müsnedinde; *es-Salt b. Dinar – el-Hasen – Cabir b. Abdullah radıyallahu anh senedi ile merfuan* şu rivayeti verir;

---

419 Zayıf. Beyhaki Şuab (7/18) İbn Receb Ahvalu'l-Kubur (s.141) Zadu'l-Mead (1/401) isnadı kopuktur.

420 Müellifin bu konuda getirdiği deliller de zayıf rivayetlerdir. Bu fetva sahih rivayetlere aykırıdır. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem dahi Sahihayn'de gelen Havz hadisinde belirtildiği gibi kendisinden sonra ümmetinin neler çıkardıklarından haber olamamaktadır.

421 **Çok Zayıf.** Ahmed(3/164) İbni Kesir Tefsir (2/388) Abdullah Bin Ahmed es-Sünne(2/612) Mecmau'z-Zevaid(2/328) Hakiym et-Tirmizi Nevadir(2/260) Keşfu'l-Hafa(2/481) isnadında ismi belirtilmeyen ravi vardır.

إِنَّ أَعْمَالَكُمْ تُعْرَضُ عَلَى عَشَائِرِكُمْ وَأَقْرِبَائِكُمْ فِي قُبُورِهِمْ ، فَإِنْ كَانَ خَيْرًا اسْتَبْشَرُوا بِهِ ، وَإِنْ كَانَ غَيْرَ ذَلِكَ قَالُوا : اللَّهُمَّ أَلْهِمْهُمْ أَنْ يَعْمَلُوا بِطَاعَتِكَ.

"Şüphesiz amelleriniz akrabalarınızdan ve aşiretlerinizden olanlara kabirlerinde sunulur. Eğer hayırlı ise onunla müjdeleşirler, hayırlı değilse derler ki; "Allah'ım! Onlara senin taatin ile amel etmeyi ilham eyle!"[422]

Taberani el-Evsat'ta; *Mesleme b. Ali - ki o zayıftır - Zeyd b. Vakıd ve Hişam b. el-Gâz - Mekhul - Abdurrahman b. Selame - Ebu Rühm - Ebu Eyyub el-Ensari radıyallahu anh - merfuan* senedi ile rivayet ediyor;

إن المؤمن إذا مات تلقته البشرى من الملائكة من عباد الله كما يتلقى البشرى من دار الدنيا فيقبلون عليه فيسألونه فيقول بعضهم لبعض روحوه ساعة فقد خرج من كرب شديد فينفسونه ذلك ثم يقبلون عليه فيسألونه فيقولون ما فعل فلان ما فعلت فلانة هل تزوجت فلانة فإن سألوه عن إنسان قد مات فيقول هيهات هيهات مات ذاك قبلي فيقولون هم إنا لله وإنا إليه راجعون سلك به إلى أمه الهاوية فبئست الأم وبئست المربية قال وتعرض على الموتى أعمالكم فإن رأوا خيرا استبشروا وقالوا

422 **Çok Zayıf.** Tayalisi(1/248) İbni Kesir (2/388) Bu rivayette Salt b. Dinar metruk bir ravidir. Bkz.: Mizzi Tehzibu'l-Kemal (13/224) Ahmed Bahru'd-Dem (s.214) Ahmed İlel (1/326) Ahvalu'r-Rical (s.122) Buhari Tarihu's-Sağir (2/134) Tarihu Esmai's-Sükat (s.119) Zehebi el-Muğni (1/310) İbni Cevzi Duafa (2/57) Mizanu'l-İtidal (3/436) Ukayli Duafa (2/209) Tehzibu't-Tehzib (4/381) el-Kaşif (1/504)

اللهم هذه نعمتك فأتمها على عبدك وإن رأوا سيئة قالوا اللهم راجع بعبدك فلا تحزنوا موتاكم بأعمال السيئ فإن أعمالكم تعرض عليهم.

"Müminin ruhu kabzedildiğinde Allah'ın Meleklerden olan kulları onu, tıpkı dünyada bir müjdeciyi karşıladıkları gibi karşılarlar ve sorarlar. Derler ki; "Arkadaşınızı bırakın da rahatlasın zira o şiddetli bir üzüntüdedir." Sonra "Falan ve filan ne yaptı? Evlendi mi?" diye sorarlar. Eğer ondan önce ölmüş birini sorarlarsa der ki; "Heyhat, heyhat, O benden önce ölmüştür" bunun üzerine derler ki; "Şüphesiz bizler Allah'tan geldik ve dönücüleriz. O cehennem çukurlarının anası olan haviye'ye götürülmüştür. O ne kötü bir ana ve ne kötü bir terbiyecidir." Şüphesiz amelleriniz ölülere sunulur. Hayırlı amel görürlerse ferahlanır ve müjdelenirler ve derler ki; "Allah'ım! Bu senin fazlın ve rahmetindir. Ona nimetini tamamla ve bu hal üzere öldür." Onlara kötü ameli arz olunduğunda derler ki; "Allah'ım! Ona senin razı olduğun ve sana yaklaştıracak Salih ameli ilham eyle!"[423]

İbn Ebid Dünya, Kitabu'l-Menamat'ta; *Muhammed b. Huseyn – Muhammed b. İshak – Abdullah b. Mübarek – Sevr b. Yezid – Ebu Rühm – Ebu Eyyub radıyallahu anh'ten* isnadı ile: Ebu Eyyub radıyallahu anh dedi ki:

تعرض أعمالكم على الموتى فإن رأوا حسناً فرحوا واستبشروا ، وإن رأوا سوءاً قالوا اللهم راجع به

"Amelleriniz ölülere arz edilir. Güzel görürlerse sevi-

423 **Çok Zayıf.** Taberani Evsat (1/53) Müsnedu'ş-Şamiyyin (2/383) Taberani Kebir (4/129) Mecmau'z-Zevaid (2/327) Suyuti el-Havi (2/206) Iraki el-Muğni(4456) Gazali İhya (4/482) İbni Hibban Mecruhin (1/339) İbni Adiy Kamil (3/301) İbn Cevzi İlel (2/910)Bu rivayette Mesleme b. Ali metruktur.

nir ve müjdeleşirler. Kötü görürlerse "Allah'ın onu bundan döndür" derler."[424]

Hakiym et-Tirmizi, Nevadiru'l-Usul'de; *Abdülgafur b. Abdulaziz – babası – dedesi – merfuan* tariki ile rivayet ediyor;

تعرض الأعمال يوم الاثنين و يوم الخميس على الله تعالى و تعرض على الأنبياء و على الآباء والأمهات يوم الجمعة فيفرحون بحسناتهم و يزدادون و جوههم بيضا و نزهة فاتقوا الله ولا تؤذوا موتاكم

"Ameller pazartesi ve perşembe günleri Allah'a arz edilir. Cuma günü de peygamberlere, anne ve babalara arz edilir. Onun hasenatı ile sevinirler, yüzlerinin aklığı artar ve parlar. Allah'tan korkun ve ölülerinize eza vermeyin!"[425]

İbni Ebid Dünya, Kitabul Menamat'ta; *el-Kasım b. Haşim ve Muhammed b. Rızkullah – Yahya b. Salih el-Vuhazi – Ebu İsmail es-Sükuni – Malik b. Ed-da' – Numan b. Beşir – merfuan* senedi ile;

---

424 **Zayıf.** İbn Mubarek Zühd (443) İbn Ebi Dunya Menamat (3) İbn K - sir Tefsir (6/326) İbn Kayyım er-Ruh (s.7) İbn Receb Ahvalu'l-Kubur (s.94) Suyuti el-Havi (2/206) Şerhu's-Sudur (s.428) Iraki el-Muğni (2/1234) Iraki bunun isnadının ceyyid olduğunu söyler. Elbani bu mevkuf rivayeti Sahiha'da zikretmiştir. Sevr b. Yezid Ebu Ruhm'den işitmemiştir.

425 **Uydurma.** Hakiym et-Tirmizi(2/260) Suyuti el-Havi(2/206) Şerhu's-Sudur(s.429) Nevafihu'l-Atira (538) Camiu's-Sağir(3316) Feyzu'l-Kadir (3/251) Keşfu'l-Hafa(1/365) Elbani Daifu'l-Cami(2446) Daife(1480)Bu hadis hakkında Suyuti, Camiüs Sağir'de; "hasen" hükmü verirken, Münavi sükût etmiş, Elbani uydurma olduğunu belirtmiştir. Abdulgafur b. Abdilaziz b. Said yalanla itham edilen metruk bir ravidir.

فالله الله في إخوانكم من أهل القبور فإن أعمالكم تعرض عليهم

"Kabirlerdeki kardeşleriniz için Allah'tan sakının. Zira amelleriniz onlara arz edilir."[426]

Yine İbni Ebid Dünya; *Abdullah b. Şebib – Ebu Bekr b. Şeybetül Hazami (ya da el-Harrani) – Fuleyh (ya da Fuleyc) b. İsmail – Muhammed b. Cafer b. Ebi Kesir – Zeyd b. Eslem – Ebu Salih ve el-Mukberi – Ebu Hüreyre radıyallahu anh – merfuan* senedi ile rivayet ediyor;

لا تفضحوا موتاكم بسيئات أعمالكم فإنها تعرض على أوليائكم من أهل القبور

"Amellerinizin kötülüğü ile ölülerinizi utandırmayın. Zira amelleriniz kabir ehli dostlarınıza arz edilmektedir."[427]

---

426 **Zayıf.** Hakim(4/342) Beyhaki Şuab (7/261) İbn Ebi'd-Dunya Menamat (no:1) Hakiym Tirmizi (2/259) Deylemi (526) Buhari el-Kuna (s.8 no;47) İbn Ebi Hatem Cerh ve Ta'dil (9/336) Buhari Tarih (9/8) Zübeydi İthaf (10/385) Lealiu'l-Masnua (1/67) Suyuti Şerhu's-Sudur (s.429) Suyuti el-Havi Li'l-Fetavi (2/207) Iraki el-Muğni (4453) Gazali İhya (4/481) Hakim "sahih" demiş, Zehebi itiraz ederek iki meçhul ravisinin bulunduğunu belirtmiştir. Ebu İsmail es-Sukuni meçhuldür. Malik b. Ed-Da' hakkında da Ebu Hatem; "meçhul" demiştir. İbni Hibban onu es-Sikat'ta zikretmiştir. Zehebi ve İbni Hacer de tevsik edildiğini belirttiler bkz.: Mizanul İtidal (6/3) Lisanul Mizan (5/3) Cerh ve Tadil (8/203) Zehebi el-Muğni (5133) İbni Hibban es-Sükat (5/388) Ancak onu sadece İbni Hibban tevsik etmiş olup, onun tevsikine itibar edilmemiştir. Çünkü İbn Hibban'ın meçhul ravileri sika sayması bilinen bir şeydir.

427 **Zayıf.** İbn Ebi'd-Dunya Menamat (no:2) Suyuti Şerhus-Sudur (s.430) Deylemi(7357) Züherü'l-Firdevs(4/185) İhya(4/481) Keşful-Hafa (2/481) Iraki el-Muğni (4454) İbnül Cevzi el-Hadaik(3/494) Iraki, İbni Ebid Dünya ve el-Mehamili'ye isnad edip zayıf olduğunu söylemiştir.Ebu Bekr b. Şeybetul Huzami zayıftır. İsnadında Fuleyh de tek kalmıştır.

Yine İbn Ebi'd-Dunya; *el-Hasen b. Abdilaziz – Amr b. Ebi Seleme – Said b. Abdilaziz – Bilal b. Ebu'd-Derda isnadı ile* rivayet ediyor:

كنت أسمع أبا الدرداء يقول : اللهم إني أعوذ بك أن يمقتني خالي عبد الله بن رواحة إذا لقيته

"Ebu'd-Derda radıyallahu anh'ı dinliyordum. Şöyle dedi:

Allah'ım! Dayım Abdullah b. Ravaha'nın karşılaştığında bana kızacağı bir durumdan sana sığınırım."[428]

Yine *Ebu Hişam – Yahya b. Yeman – Abdulvehhab b. Mucahid – babası* yoluyla rivayet ediyor:

إنه ليبشر بصلاح ولده من بعده لتقر بذلك عينه

"Şüphesiz kişi, çocuğunun kendisinden sonra iyi hali ile müjdelenecek ve gözü aydın olacaktır."[429]

Hayattakilerin Konuşmalarını Ölüler İşitirler mi?

"Ölüler insanların konuşmalarını ve övgülerini işitirler mi?" Yine evet, işitirler.

İmam Ahmed Müsned'inde, Mervezi el-Cenaiz'de ve İbni Ebi'd-Dünya ile başkaları; *Ebu Amir el-Akdî - Abdulmelik b. el-Hasen el-Medeni - Sad b.Amr b. Süleym- Muaviye (veya ibni Muaviye) - Ebu Said el-Hudri radiyallahu anh* isnadıyla rivayet ediyorlar; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

---

428 **Zayıf.** İbn Ebi'd-Dunya el-Menamat (no:5) Şerhu's-Sudur (s.259) İbn Ebi'd-Dunya'nın isnadında Said b. Abdilaziz geçmemektedir. Bu durumda isnadda kopukluk vardır. ayrıca Amr b. Ebi Seleme żayıftır.

429 **Çok zayıf.** İbn Ebi'd-Dunya el-Menamat (16) Kurtubi Tezkira (1/57) Şerhu's-Sudur (s.194) Abdulvehhab b. Mucahid metruk bir ravidir. Yahya b. Yeman'ın da felç olduktan sonra hafızası bozulmuştur.

إن الميت يعرف من يغسله ويحمله ويدليه في قبره

"Şüphesiz ölü, kendisini yıkayanı, taşıyanı ve kabrine koyanı bilir."[430]

Taberani bunu Evsat'ta diğer bir tarik ile Ebu Said el-Hudri radiyallahu anh'den rivayet etmiştir.[431]

İbni Ebi'd-Dünya; Amr b. Dinar, Bekr b. Abdullah el-Müzeni[432], Süfyan es-Sevri[433] ve başkalarından bu anlamda rivayet etmiştir.

İbni Ebi'd-Dünya; *Süreyc b. Yunus - Ubeyde b. Humeyd - Ammar - Salim b. Ebi'l-Ca'd - Huzeyfe tarikiyle*; Huzeyfe radıyallahu anh dedi ki:

الروح بيد ملك وأن الجسد ليغسل وأن الملك ليمشي معه إلى القبر فإذا سوى عليه سلك فيه فذلك حين يخاطب

"Cesed yıkanırken, ruh meleğin elindedir. Melek onunla kabrine kadar yürür, onunla birlikte kabrine girer. Hitab anında da böyledir."[434]

Ve *el-Huseyn b. Amr el-Kuraşi – Ebu Davud el-Tayalisi – Süfyan – el-A'meş - Abdurrahman b. Ziyad –Abdurrahman b.*

---

430 **Zayıf.** Ahmed (3/3, 62) İbn Ebi'd-Dunya el-Menamat (5) Hatib (12/212) Hatib Muvazzahu Evham (2/264) Rafii et-Tedvin (2/467) Deylemi (6721) İbn Receb Ahvalu'l-Kubur (s.147) Elbani Daife (3152) Ebu Said radıyallahu anh'den rivayet eden ravi meçhuldür. Suyuti Camiu's-Sagir'de zayıf demiştir. No: 2134

431 **Zayıf.** Taberani Evsat (7/257)Ebu Nuaym Ahbaru İsbehan (1/208) Rafii et-Tedvin (3/303) Bkz.: Heysemi Mecmau'z-Zevaid (3/21) Munavi Feyzu'l-Kadir (2/504) Elbani Daife (3152)

432 **Zayıf.** İbn Ebi'd-Dunya el-Menamat (10) isnadında Şebabe b. Suvvar vardır.

433 İbn Ebi'd-Dunya el-Menamat (11)

434 **Hasen mevkuf.** İbn Ebi'd-Dunya el-Menamat (7)

Ebi Leyla senedi ile: Abdurrahman b. Ebi Leyla dedi ki:

الروح بيد ملك يمشي به مع الجنازة يقول له اسمع ما يقال لك فإذا بلغ حفرته دفنه معه

"Ruh meleğin elinde, cenaze ile beraber yürür ve ona der ki: "İşit bak sana ne deniliyor" kabrine vardığında onunla defnolunur.[435]

Ruhların Karargahı

Ruhların mekânı bu meselelerin en önemlisidir. Allah izin verirse bu konuda vakıf olduğum şeyleri bildireceğim.

İmam Malik Muvatta'da *İbni Şihab'dan, o da Abdurrahman b. Kab b. Malik'ten, o da babası Kab b. Malik radiyallahu anhum'dan o da Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den* rivayet ediyor:

إنما نسمة المؤمن طائر يعلق في شجر الجنة حتى يرجعه الله إلى جسده يوم يبعثه

"Mü'minin ruhu, Allah onu dirilteceği gün cesedine döndürünceye kadar cennet ağaçlarına asılı bir kuştur."[436] Bu hadis sahihtir. Bunu İmam Ahmed Müsned'inde Şafii'den, Malik'ten, Nesai ve başkaları rivayet etmişlerdir.

Ahmed ve Kebir'de Taberani hasen sened ile Ümmü Hani radıyallahu anha'dan tahric ediyor;

---

435 **Zayıf.** İbn Ebi Şeybe (7/158) İbn Ebi'd-Dunya el-Menamat (8) el-Ameş müdellis olup tedlis sigası olan an'ane ile rivayet etmiştir.

436 **Sahih.** Ahmed (3/455) Malik Muvatta (643) Abd b. Humeyd (376) İbn Mace (4271) Nesai (2073) Beyhaki (1/665) Buhari Tarih (5/305) İbn Hibban (10/513) Taberani (19/64) İbn Abdilberr el-İstizkar (3/91) Deylemi (1372) Ebu Nuaym Hilye (9/156) Elbani Sahihu'l-Cami (2373)

أنها سألت رسول الله صلى الله عليه وسلّم أنتزاور إذا متنا ويرى بعضنا بعضاً ؟ فقال رسول الله صلى الله عليه وسلّم : (تكون النسم طيراً تعلق بالشجر حتى إذا كان يوم القيامة دخلت كل نفس في جسدها)

"O Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e;

"Öldüğümüz zaman birbirmizi görüp ziyaret edecek-miyiz?" diye sordu. Buyurdu ki;

"Ruhlar kıyamet gününde her can bedenine girinceye kadar ağaca asılı birer kuştur."[437]

Müslim ve başkaları Abdullah b. Mesud radiyallahu anh'den merfuan rivayet ediyorlar;

أرواح الشهداء عند الله في حواصل طيور تسرح في أنهار الجنة حيث شاءت ثم تأوي إلى قناديل تحت العرش

"Allah katında şehitlerin ruhları cennet nehirlerinde diledikleri gibi dolaşan, sonra arşın altındaki kandillere sığınan kuşların kursaklarındadır."[438]

Ahmed, Ebu Davud, Hakim ve başkaları sahih senedle İbni Abbas radiyallahu anhuma'dan rivayet ediyorlar;

لما أصيب أصحابكم بأحد جعل الله أرواحهم في أجواف طير خضر

437 **Sahih ligayrihi**. Ahmed (6/425) Taberani (24/439) Ebu Nuaym Hilye (2/77) İbn Sad (8/460) Elbani Sahihu'l-Cami (2989) es-Sahiha (679)

438 **Sahih**. Ebu Avane (4/470) Humeydi (1/66) İbn abdilberr et-Temhid (11/62) Tayalisi (291) Bu lafızla Müslim'de bulamadım. Bkz.: Muslim (1887)

ترد أنهار الجنة وتأكل من ثمارها وتأوي إلى قناديل من ذهب في ظل العرش

"Arkadaşlarınızdan biri öldüğü zaman Allah onların ruhlarını cennet nehirlerinde dolanan ve onun meyvelerinden yeyip arşın gölgesinde bulunan altından kandillere sığınan yeşil kuşların karın boşluklarına koyar."[439]

Ahmed ve Abd (bin Humeyd) Müsnedlerinde ve Taberani hasen sened ile Mahmud b. Lebid, İbni Abbas radiyallahu anhuma tariki ile merfuan rivayet ediyorlar;

الشهداء على بارق نهر بباب الجنة في قبة خضراء يخرج إليهم رزقهم من الجنة غدوة وعشية

"Şehidler, Cennet kapısındaki yeşil kubbede bulunan bir nehrin parıltısı üzerindedir. Onlara rızıkları Cennet'ten sabah akşam çıkarılıp gelir."[440]

Beyhaki, el-Ba's'ta, Taberani hasen sened ile Abdurrahman bin Ka'b bin Malik'ten rivayet ediyor;

لما حضرت كعباً الوفاة أتته أم بشر بنت البراء فقالت : يا أبا عبد الرحمن إن لقيت كعباً فأقرئه مني السلام فقال لها : يغفر الله لك يا أم بشر نحن أشغل من ذلك فقالت : أما سمعت رسول الله صلى الله عليه

---

439 **Hasen.** Ebu Davud (2520) Ahmed (1/266) Hakim (2/325) Ziyau'l-Makdisi el-Muhtare (4/210) Beyhaki (9/163) Abd b. Humeyd (679) Acurri eş-Şeria (s.374) Elbani ve Şuayb el-Arnaut hasen demişlerdir.

440 **Hasen.** Ahmed (1/266) Abd b. Humeyd (721) İbn Ebi Şeybe (4/203) İbn Ebi Hatim Tefsir (3/261) İbn Hibban (10/515) Hakim (2/84) Taberani (10/333) Beyhaki Şuab (4/19) Hennad b. es-Seri Zühd (166) Elbani Sahihu'l-Cami (3742)

وسلّم يقول : إن نسمة المؤمن تسرح في الجنة حيث شاءت ونسمة الكافر في سجين ؟ قال : بلى قالت : فهو ذاك

"Ka'b vefat anında iken ona Ümmü Beşir bt. el-Bera geldi ve dedi ki;

"Ey Ebu Abdirrahman! Ka'b ile karşılaşırsan benden selam söyle" Ona dedi ki;

"Allah seni mağfiret etsin ey Ümmü Beşir, biz bundan alıkonuluruz." Dedi ki;

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu işitmedin mi?

"Şüphesiz Mü'minin ruhu Cennet'te dilediği yeri dolaşır. Kâfirin ruhu ise hapistedir." Dedi ki;

"Evet duydum." Dedi ki;

"İşte buda öyledir."[441]

Taberani dedi ki; *Ebu Zür'a ed-Dımeşki - Abdullah b. Salih - Damra b. Habib* senedi ile:

سئل النبي صلى الله عليه وسلّم عن أرواح المؤمنين فقال : في طير خضر تسرح في الجنة حيث شاءت قالوا : يا رسول الله وأرواح الكفار ؟ قال : محبوسة في سجين

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e Mü'minlerin ruhlarından soruldu. Buyurdu ki;

"Yeşil kuşların içinde Cennette diledikleri yeri dolaşırlar." Dediler ki;

441 **Sahih.** Abd b. Humeyd (1571) İbn Mace (1449) Beyhaki el-Ba's ve'n-Nuşur (194) Taberani (19/66) Busayri İthaf (7675) Dulabi Kuna (2/238) İbn Asakir (50/184)

"Ey Allah'ın Rasulu! Ya kâfirlerin ruhları?" Buyurdu ki;

"**Siccin'de hapistirler.**"[442] Bu hadis mürseldir.

Ahmed Müsned'inde, Hâkim Müstedrek'te, Beyhaki ve İbni Ebi Davud Kitabu'l-Ba's adlı eserlerinde ve başkaları, Ebu Hureyre radıyallahu anh'den gelen tariklerden rivayet ediyorlar: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki;

أولاد المؤمنين في جبل في الجنة يكفلهم إبراهيم وسارة حتى يردهم إلى آبائهم يوم القيامة

"**Mü'minlerin çocukları Cennet'te bir dağdadırlar ve İbrahim aleyhisselam ve hanımı Sare, kıyamet gününde babalarına kavuşuncaya kadar onlara kefil olurlar, işlerini üstlenir.**"[443] Hâkim sahihlemiştir.

Beyhaki Delail'de, İbni Ebi Hatem ve İbni Merduye Tefsirlerinde ve başkaları *Ebu Muhammed el-Hamani - Ebu Harun el-Abdi - Ebu Said el-Hudri radıyallahu anh - Nebi aleyhisselam* tariki ile tahric ediyorlar:

أتيت بالمعراج الذي تعرج عليه أرواح بني آدم فلم تر الخلائق أحسن من المعراج ما رأيت الميت حين يشق بصره طامحاً إلى السماء فإن ذلك أعجبه بالمعراج فصعدت أنا وجبريل فاستفتح باب السماء فإذا أنا بآدم تعرض عليه أرواح ذريته المؤمنين فيقول روح طيبة ونفس طيبة اجعلوها في عليين ، ثم تعرض عليه أرواح ذريته الفجار

---

442 **Zayıf.** İbn Receb Ahvalu'l-Kubur (s.175) İbn Kayyım er-Ruh (s.99)

443 **Sahih.** Hakim (1/541) Ahmed (2/326) İbn Hibban (16/481) Ebu Nuaym Ahbaru İsbehan (1/318) Beyhaki İtikad (s.167) İbn Bişran Emali (925) İbn Ebi Davud el-Ba's (16) Beyhaki el-Ba's (199) Elbani es-Sahiha (603, 1467) Sahihu'l-Cami (1023) ed-Daife (5538)

فيقول روح خبيثة ونفس خبيثة اجعلوها في سجين

"Âdemoğullarının Mirac ettiği yere çıkarıldım. Halk gördüğümden daha güzel mirac görmemiştir. Ölü gözünü aralayıp semaya baktığında bu yükselişten hoşlanır. Ben yükseldim, Cebrail sema kapısını açtırdı. Bir de ne göreyim, Adem'e müminlerden olan zürriyeti arz ediliyor. "Temiz ruh ve temiz nefis, onu İlliyyin'e koyun." Diyor. Sonra günahkarlardan olan zürriyeti arz ediliyor ve: "Kötü ruh, kötü nefis, onu Siccin'e koyun" diyor."[444]

Ebu Nuaym el-Esbahani dedi ki; *Ahmed b. İbrahim el-Keyyal - Musa b. Şuayb Ebu İmran es-Semerkandi - Muhammed b. Süheyl - Ebu Mukatil es-Semerkandi - Ebu Sehl Hişam bin Mesak – El-Hasen - Ebu Hureyre radiyallahu anh'den* merfuan;

إن أرواح المؤمنين في السماء السابعة ينظرون إلى منازلهم في الجنة

"Şüphesiz Mü'minlerin ruhları yedinci göktedir. Cennetdeki yerlerine bakarlar."[445]

Merfu hadislerden bulduklarım bunlardır. Mevkuf rivayetlere gelince:

İbn Ebi'd-Dunya, *Muhammed b. Reca – en-Nadr b. Şumeyl – Hammad b. Seleme – Ali b. Zeyd b. Cud'an – Yusuf b. Mihran – İbn Abbas radıyallahu anhuma – Ali b. Ebi Talib radıyallahu anh* isnadıyla rivayet ediyor:

أبغض بقعة في الأرض إلى الله واد يقال له برهوت فيه أرواح الكفار

444 **Çok zayıf.** Beyhaki Delail (2/272) İbn Asakir (3/511) Ebu Harun el-Abdi metruktur.

445 **Uydurma.** Ebu Nuaym Ahbaru Esbahan (1/86) Deylemi (913) Elbani Daifu'l-Cami (1384) ed-Daife (2151)

"Allah'ın yeryüzünden en sevmediği bölge Berhut denilen vadidir. Kafirlerin ruhları oradadır."[446]

Beyhaki isnadıyla el-Ba's'ta, İbn Ebi'd-Dunya Kitabu'l-Menamat'ta Saîd bin el-Müseyyeb rahmetullahi aleyh'den rivayet ediyorlar:

أن سلمان الفارسي ، وعبد الله بن سلام التقيا فقال أحدهما لصاحبه : إن لقيت ربك قبلي فأخبرني ماذا لقيت فقال : أوَ يلقى الأحياء الأموات ؟ فقال : نعم أما المؤمنون فإن أرواحهم في الجنة وهي تذهب حيث شاءت

Selmânel-Farisi ile Abdullah b. Selam Radıyallahû anhuma karşılaşınca bir diğerine:

"Rabbinle benden önce karşılaşırsan ne gördüğünü bana haber ver" dedi. O da:

"Diriler ölülerle buluşur mu?" dedi. Diğeri:

"Evet. Müminlerin ruhları cennette istedikleri gibi gezerler."[447]

Beyhaki isnadıyla ve Taberani el-Kebir'de Abdullah b. Amr radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyorlar:

الجنة مطوية في قرون الشمس تنشر في كل عام مرتين وأرواح

---

446 **Zayıf.** İbn Ebi Hatim Tefsir (12/225) İbn Receb Ahvalu'l-Kubur (s.187)Mu'cemu'l-Buldan (1/405) isnadında Ali b. Zeyd b. Cud'an ve Yusuf b. Mihran zayıftır. Abdurrazzak Musannef'te (5/116) başka bir isnadla rivayet eder. Onun isnadında Furat el-Kazzaz vardır.

447 **Sahih mevkuf.** İbn Ebi'd-Dunya Menamat (21) Beyhaki Şuab (2/121) Beyhaki el-Ba's (197) Ebu Davud Zühd (258) İbn Asakir (21/460) isnadında Leys'in katibi Ebu Salih vardır. Ebu Davud'un isnadı sahihtir.

المؤمنين في طير كالزرازير تأكل من شجر الجنة

“Cennet güneşin boynuzlarında dürülüdür. Her sene iki defa yayılır. Müminlerin ruhları cennet ağacından yiyen sığırcık gibi bir kuşun içindedirler.”[448]

(Said) el-Mervezi el-Cenaiz'de isnadıyla el-Abbas b. Abdulmuttalib radıyallahu anh'den şöyle dediğini rivayet ediyor:

ترفع أرواح المؤمنين إلى جبريل فيقال أنت ولي هذه إلى يوم القيامة

“Müminlerin ruhları Cibrile çıkarılır ve “Sen kıyamet gününe kadar bundan sorumlusun” denilir.”[449]

Abdullah b. Amr radıyallahu anhuma'dan isnadıyla şöyle rivayet etmiştir:

أرواح الكفار تجمع ببرهوت سبخة بحضرموت وأرواح المؤمنين تجمع بالجابية

“Kafirlerin ruhları Hadramut gübreliği olan Berhut'ta toplanır. Müminlerin ruhları ise el-Cabiye'de toplanır.”[450]

Beyhaki, isnadıyla İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan, o da Ka'b'dan rivayet ediyor:

جنة المأوى فيها طير خضر ترتقي فيها أرواح الشهداء تسرح في

448 **Sahih mevkuf.** İbn Ebi Şeybe (no: 35111) Beyhak el-Ba's (196) İbn Abdi - berr et-Temhid (11/64) İbnu'l-Mubarek Zühd (446) Ebu Nuaym Sıfatu'l-Cenne (128) Elbani isnadının sahih olduğunu belirtti: ed-Daife (7/473)

449 İsnadını bulamadım. Suyuti Buşra'l-Keib (s.11) Şerhu's-Sudur (s.231)

450 **Zayıf.** İbn Hibban (7/283) İbn Asakir (2/344) Suyuti Buşra'l-Keib (s.12) Şerhu's-Sudur (s.232) isnadında ismi belirtilmeyen bir ravi vardır. bkz.: Elbani Ta'likatu'l-Hisan (12/123)

الجنة وأرواح آل فرعون في طير سود تغدو على النار وتروح ، وأن أطفال المسلمين في عصافير الجنة

"Me'va cennetinde yeşil bir kuş vardır. şehitlerin ruhlarını uçurarak cennette gezdirir. Firavun ailesinin ruhları siyah kuşların içinde ateşe sokulurlar. Müslümanların çocukları cennet serçelerinin içindedir."[451]

Ebu Nuaym Hilye'de isnadıyla Vehb b. Munebbih'ten rivayet ediyor:

إن لله في السماء السابعة داراً يقال لها البيضاء تجتمع فيها أرواح المؤمنين فإذا مات الميت من أهل الدنيا تلقته الأرواح يسألونه عن أخبار الدنيا كما يسأل الغائب أهله إذا قدم عليهم

"Muhakkak ki Allah'ın yedinci semada Beyda denilen bir evi vardır. müminlerin ruhları orada toplanır. Dünya halkından biri öldüğünde ruhlar onu karşılayarak tıpkı aileden kaybolan bir kimse onlara döndüğünde sormaları gibi, dünyadan haberler sorarlar."[452]

İbn Ebi'd-Dunya, Halid b. Hadaş yoluyla rivayet ediyor: Malik b. Enes dedi ki:

بلغني أن أرواح المؤمنين مرسلة تذهب حيث شاءت

"Bana ulaştığına göre müminlerin ruhları salıverilir. Diledikleri gibi dolaşırlar."[453]

451 **Sahih mevkuf.** Beyhaki el-Ba's (195) İbnu'l-Mubarek Cihad (61)
452 **Zayıf.** Ebu Nuaym Hilye (4/60) İbn Receb Ahvalu'l-Kubur (s.177) Kurtubi Tezkira (1/61) isnadında el-Hakem b. Eban zayıftır. Meçhul raviler de vardır.
453 **Zayıf maktu.** İ. Abdilberr el-İstizkar (3/92) İ. Kayyım er-Ruh (s.91) İbn Receb Ahvalu'l-Kubur (s.187) Halid b. Hadaş'ta zayıflık vardır.

Ruhlar Bir Araya Gelip Birbirlerini Görürler mi?

Yine Evet. Nitekim Taberani'nin Ebu Eyyub radıyallahu anh'den, Taberani ile Beyhaki'nin Umm Beşir radıyallahu anha'dan rivayetlerinde ve Vehb b. Munebbih'ten gelen eserde bu husus geçmişti.

İbn Ebi'd-Dunya; *Muhammed b. Abdillah b. Buzeyg – Fudayl b. Suleyman en-Nemeri – Yahya b. Abdirrahman b. Ebi Lebibe – dedesi* isnadıyla rivayet ediyor:

(لما مات بشر ابن البراء بن معرور وجدت عليه أمه وجداً شديداً فقالت : يا رسول الله إنه لا يزال الهالك يهلك من بني سلمة فهل تتعارف الموتى فأرسل إلى بشر بالسلام ؟ فقال : نعم والذي نفسي بيده إنهم ليتعارفون كما تتعارف الطير في رؤوس الشجر) . وكان لا يهلك هالك من بني سلمة إلا جاءته أم بشر فقالت يا فلان عليك السلام فيقول : وعليك فتقول : اقرأ على بشر السلام .

"Bişr İbn Bera b. Ma'rur vefat ettiği zaman annesi ona çok üzüldü ve şöyle dedi:

"Ey Allah'ın rasulü! Seleme oğulları ölmeye devam ediyor. Ölüler birbirlerini tanırlar mı? Ki ben Bişr'e selam göndereyim." Nebi sallallahu aleyhi ve sellem:

"Evet, Nefsimi elinde tutana yemin olsun ki kuşlar, ağaç dalları üzerinde nasıl birbirlerini tanıyorlarsa, ölüler de birbirlerini öyle tanırlar." Buyurdu. Bunun üzerine Bişr'in annesi Seleme oğullarından sekerata düşen her adamın yanına gelir:

"Ey falan, sana selam olsun" der, o da

"Sana da selam olsun" deyince:

"Bişr'e benden selam söyle" derdi."[454]

İmam Ahmed, Müsned'inde; *el-Hasen – İbn Lehia – Derrac – İsa b. Hilal es-Sadefi – Abdullah b. Amr radıyallahu anhuma* isnadıyla rivayet ediyor: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

(إن روحي المؤمنين ليلتقيان على مسيرة يوم وما رأى أحدهما صاحبه قط)

"Muhakkak ki müminlerin ruhları bir günlük mesafede karşılaşırlar. Biri diğerini o ana kadar görmemiştir."[455]

Bezzar, sahih isnadla Ebu Hureyre radıyallahu anh'den merfu olarak rivayet ediyor:

(أن المؤمن ينزل به الموت ويعاين ما يعاين يود لو خرجت نفسه والله يحب لقاء المؤمن وأن المؤمن تصعد روحه إلى السماء فتأتيه أرواح المؤمنين فيستخبرونه عن معارفه من أهل الأرض فإذا قال تركت فلاناً في الدنيا أعجبهم ذلك ، وإذا قال إن فلاناً قد مات قالوا ما جيء به إلينا)

"Mümine ölüm gelince, göreceğini görür ve Allah ile karşılaşmayı ister. Allah da müminle karşılaşmayı sever. Müminin ruhu semaya yükselir. Müminlerin ruhları onu karşılarlar. Yeryüzündeki tanıdıkları hakkında haber almak üzere soru sorarken cevap olarak:

---

454 **Zayıf.** İbn Ebi'd-Dunya Menamat (14) İbn Receb Ahvalu'l-Kubur (s.131) Fudayl b. Suleyman zayıftır. Abdurrahman b. Ebi Lebibe zayıftır. Yahya b. Abdirrahman meçhuldür.

455 **Zayıf.**Abdulah b. Vehb el-Cami Fi'l-Hadis (180) Ahmed (2/175, 220) Buhari Edebu'l-Mufred (261)isnadında İsa b. Hilal es-Sadefi ve Derrac'ta zayıflık vardır. İbn Lehia'ya gelince, İbn Vehb'in ondan rivayeti sağlamdır. Bkz.: Elbani Daife (1947)

"Falan hâlâ dünyadadır (yaşıyor)" deyince buna şaşırırlar.

"Filan da benden önce öldü" deyince de,

"O bize gelmedi" derler.[456]

İbn Ebi'd-Dunya Ubeyd b. Umeyr'e ulaşan isnadlarla şöyle dediğini rivayet etmiştir:

إذا مات الميت تلقته الأرواح فيستخبرونه كما يستخبر الراكب ما فعل فلان وفلان

"Bir kimse öldüğü zaman ruhlar onu karşılayarak tıpkı bir yolcunun "Falan ve filan ne yaptı" diye sorması gibi haber sorarlar."[457]

El-Hasen (el-Basri) rahmetullahi aleyh şöyle dedi:

إذا احتضر المؤمن حضره خمسمائة ملك يقبضون روحه فيعرجون به إلى السماء الدنيا فتتلقاه أرواح المؤمنين الماضين فيريدون أن يستخبروه فتقول لهم الملائكة ارفقوا به فإنه خرج من كرب عظيم فيسأله الرجل عن أخيه وعن صاحبه

"Mümin ölüm sekeratına girince beş yüz melek hazır bulunur. Onun ruhunu alıp dünya semaına çıkarırlar. Daha önce ölen müminlerin ruhları onu karşılarlar ve

---

456 **Hasen.** Bezzar (Keşfu'l-Estar 874)Abdullah b. Ahmed es-Sunne (1447) Taberi Tehzibu'l-Asar (175)Mecmau'z-Zevaid (3/52). Abdullah b. Ahmed es-Sunne'de (1446) Ebu Hureyre radıyallahu anh'den mevkuf olarak rivayet etti. Elbani Sahiha (2628)Yezid b. Keysan el-Yeşkuri bunu rivayette tek kalmıştır

457 İbn Ebi Şeybe (13/443) Ebu Nuaym Hilye (3/271) İbn Kayyım er-Ruh (s.19) İbn Receb Ahvalu'l-Kubur (s.48) Suyuti Şerhu's-Sudur (s.98)

ondan haberleri öğrenmek isterler. Melekler onlara derler ki:

"Ona yumuşak davranın. Zira o büyük bir sıkıntı'dan çıkmıştır." Bunun üzerine ona kardeşini ve arkadaşını sorarlar."[458]

Said b. Cubeyr şöyle demiştir:

إذا مات الميت استقبله ولده كما يستقبل الغائب.

"Bir kimse ölünce uzaktan gelen kimsenin karşılanması gibi çocuğu onu karşılar."[459]

Sabit el-Bunani şöyle demiştir:

بلغنا أن الميت إذا مات احتوشه أهله وأقاربه الذين قد تقدموه من الموتى فهو أفرح بهم وهم أفرح به من المسافر إذا قدم على أهله

"Bize ulaştığına göre bir kimse öldüğünde kendisinden önce ölmüş olan ailesi ve akrabaları onu karşılar. O onlarla sevinir, onlar da ailesine dönen yolcuya sevindikleri gibi onunla sevinirler."[460]

Şehit Sorgulanır mı?

Hayır. Aralarında el-Kurtubi'nin de bulunduğu bir topluluk bunu açıkça belirtmiş ve Müslim'in rivayet ettiği şu hadisi delil getirmişlerdir:

أنه صلى الله عليه وسلّم سئل هل يفتن الشهيد؟ فقال: كفى ببارقة

458 İbn Receb Ahvalu'l-Kubur (s.48) Suyuti Buşra'l-Keib (s.3) Şerhu's-Sudur (s.74)

459 **Zayıf.** İbn Ebi'd-Dunya el-Menamat (15) Ebu'l-Kasım el-Esbahani el-Hucce (293)İbn Receb Ahvalu'l-Kubur (s.48) Şerhu's-Sudur (s.97) Buşra'l-Keib (s.5) İsnadında Ebu Hişam er-Rıfai zayıftır.

460 İbn Receb Ahvalu'l-Kubur (s.48) Şerhu's-Sudur (s.98)

السيوف على رأسه فتنة.

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e şehidin (kabirde) imtihan edilip edilmeyeceği sorulunca şöyle buyurdu:

"Başının üzerinde parıldayan kılıç ona imtihan olarak yeter."[461]

Kurtubi dedi ki: "Bunun anlamı şudur: Kabirdeki sorgu ancak imanında sadık olan müminin munafıktan ayırt edilmesi için bir imtihan kılınmıştır. Şehidin ise kılıç parıltısı altında sebatı, imanındaki doğruluğuna en açık bir delildir. Aksi takdirde kafirlere kaçardı."[462]

Çocuklar Kabirde Sorgulanır mı?

Hanbelilerin bu konuda iki görüşü vardır. bunları İbn Kayyım *er-Ruh*'ta nakleder. En-Nevevi'nin *er-Ravda* ve *Şerhu'l-Muhezzeb*'deki sözü şu şekildedir:

"Definden sonra telkin büyüklere özeldir. Küçük çocuğa ise telkin yapılmaz."[463]

Bu görüşü tercih etmesinin delili çocukların sorgulanmayacağıdır. Allah en iyi bilendir.

---

461 **Sahih.** Nesai Sunenu'l-Kubra (1/660 no: 2180) Nesai (2053) Ebu Nuaym Marife (6583) Hakim Tirmizi Nevadir (4/161) Elbani Ahkamu'l-Cenaiz (s.36) Raşid b. Sad – Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in sahabelerinden biri yoluyla rivayet etmiştir. Münziri et-Tergib'de sadece Nesai'ye nispet etmiştir. (2/213) Yine Suyuti ed-Durru'l-Mensur'da (2/491) veŞerhu's-Sudur'da (s.148) bizzat kendisi sadece Nesai'ye nispet etmiş, Muslim'e nispet etmemiştir.

462 Tezkiratu'l-Kurtubi (1/167)

463 Definden sonra telkin yapılması hakkında sahih bir delil sabit olmamıştır.

KÂİNATIN SIRLARI

Arş ve Kürsi hakkında gelenler
Arş ve Kürsi Allah'ın nurundandır
Arş ve yedinci sema arasında bulunanlar
Güneşin nuru ve Arşın nuru
Levhu'l-Mahfuz'un vasfı
Yedi gök ve yedi yer hakkında varid olanlar
Yaratılış nasıl başladı?
Yedi kat semanın sıfatı
Dünya seması ve yedinci sema
Gökler hangi gün yaratıldı?
Siccîn nedir?
İnsanlar mı yoksa Ye'cuc ile Me'cuc mu daha fazladır?
Güneş, ay ve yıldızlar hakkında gelenler
Allah'ın Güneş, ay ve yıldızları yarattığı şey
Güneş, ay ve yıldızlar nereye akarlar?
Gece ve gündüz hakkında varid olanlar
Sema ve rüzgâr hakkında gelenler
Su, yeşil yakuttan yaratılmıştır
Rüzgâr nereye gider
Bulut ve yağmur hakkında gelenler
Allah'ın yarattıklarının en şiddetlisi
Melekler yağmurla birlikte inerler
Yağmur ile azap
Şimşek, yıldırım ve gök gürültüsü hakkında gelenler
Zelzele (deprem) hakkında gelenler
Denizler hakkında gelenler
Cennet nehirleri
Mahlukat hangi maddeden yaratıldı?...

www.mercankitap.co
ISBN 978-9944-742-30-
9 789944 742306